

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (ΜΒΑ)**

Διπλωματική Εργασία

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ**

ΤΡΙΑΝΤΗΣ Χ. ΔΗΜΗΤΡΗΣ (ΜΔΕ-0830)

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ Ι. ΧΡΗΣΤΟΣ**

Πειραιάς, 2011

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (MBA)

Θέμα διπλωματικής εργασίας:

*«Προγράμματα Εξωτερικού Ελέγχου Οικονομικών
Καταστάσεων του Χρηματοοικονομικού Κύκλου»*

Συντάκτης
Τριάντης Χ. Δημήτρης

Επιβλέπων Καθηγητής
Καζαντζής Ι. Χρήστος

Διπλωματική εργασία υποβληθείσα για το Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA)

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Μάρτιος 2011

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου

Λέξεις Κλειδιά: Ελεγκτική, Εξωτερικός Έλεγχος, Προγράμματα Ελέγχου, Υπηρεσίες Διασφάλισης, Ελεγκτικά Πρότυπα, Σημαντικότητα, Ελεγκτικός Κίνδυνος, Ελεγκτικά Τεκμήρια, Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εγκαθίδρυση ενιαίων αγορών κεφαλαίου και το απρόσκοπτο άνοιγμα των εθνικών αγορών στο παγκόσμιο περιβάλλον, γέννησαν την ανάγκη εφαρμογής ενιαίων χρηματοοικονομικών κανόνων για μια πιο διαφανή, συγκρίσιμη και κατανοητή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Η ικανοποίηση αυτής της ανάγκης οδήγησε στην ανάπτυξη και υιοθέτηση των *Διεθνών Λογιστικών Προτύπων-ΔΛΠ (International Accounting Standards- IAS)* ή *Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς- ΔΠΧΑ (International Financial Reporting Standards- IFRS)*. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ανάγκη αξιόπιστων πληροφοριών για την λήψη αποφάσεων επηρέασε τόσο άμεσα όσο και έμμεσα την ελεγκτική διαδικασία και την παροχή ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών. Επίσης, την τελευταία δεκαετία αρκετοί επιχειρηματικοί κολοσσοί κατέρρευσαν κάτω από το βάρος παρανομιών και απατών, όπως η Enron, η WorldCom, η Guinness, η Blue Arrow, η Polly Peck, η BCCI, το Maxwell Group, η τράπεζα Barings, κ.λ.π. Ο αντίκτυπος της αποτυχίας των συγκεκριμένων εταιρειών στις οικονομίες που δραστηριοποιούνταν ήταν ιδιαίτερα σημαντικός και με αρνητικές επιπτώσεις για όσους σχετίζονταν άμεσα ή έμμεσα με αυτές (stakeholders). Αρνητικά επηρεάστηκαν κυρίως οι μέτοχοι (shareholders), αλλά και οι προμηθευτές, οι πελάτες, οι πιστωτές, οι εργαζόμενοι και οι κυβερνήσεις των χωρών που δραστηριοποιούνταν οι ανωτέρω αναφερόμενες επιχειρήσεις. Η αποτυχία των συγκεκριμένων οργανισμών αποδόθηκε εν πολλοίς στην ανεπάρκεια και στην έλλειψη οργανωμένων και αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου. Η πολυπλοκότητα της μεταβατικής περιόδου οδηγεί στην ανάγκη εξέλιξης και των «δικλείδων ασφαλείας» και κατέστησε σαφές ότι η σύνδεση Λογιστικών & Ελεγκτικών Προτύπων αυξάνει τη διασφάλιση εγκυρότητας των οικονομικών καταστάσεων.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση της επίδρασης των θεσμοθετημένων κανόνων και βέλτιστων πρακτικών της ελεγκτικής στα συστήματα και στις δραστηριότητες του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Ο βασικός στόχος ήταν η ανάπτυξη ενός πρότυπου προγράμματος ελέγχου βασισμένο στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου - ΔΠΕ (International Standards on Auditing - ISAs) που εκδόθηκαν το 2009 στην αγγλική γλώσσα από το Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB) της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants - IFAC).

Διάρθρωση της εργασίας:

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται το εννοιολογικό πλαίσιο της Ελεγκτικής Επιστήμης καθώς και γίνεται εκτενής αναφορά στα Ελεγκτικά Πρότυπα. Πιο αναλυτικά:

Σκοπός του κεφαλαίου 1 είναι η ανάλυση της αναγκαιότητας και της απαίτησης για έλεγχο και διασφάλιση και στη συνέχεια η ολοκληρωμένη παρουσίαση των σχετικών με την Ελεγκτική εννοιολογικών οριοθετήσεων.

Σκοπός του κεφαλαίου 2 είναι να παρουσιαστούν τα Όργανα κατάρτισης Ελεγκτικών Προτύπων και η υιοθέτηση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από την Ελλάδα.

Το κεφάλαιο 3 αναφέρεται στις τρεις θεμελιώδεις έννοιες της ελεγκτικής: την Ουσιαστικότητα, τον Ελεγκτικό Κίνδυνο και τα Ελεγκτικά Τεκμήρια.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας αποτελείται από τα κεφάλαια 4, 5, 6 & 7 και παρουσιάζονται τα πρακτικά ελεγκτικά θέματα με την εκπόνηση του προτεινόμενου Προγράμματος Εξωτερικού Ελέγχου.

Στο κεφάλαιο 4 γίνεται αναφορά στα συστατικά στοιχεία των ελέγχων και παρουσιάζεται συνοπτικά η δομή του Προγράμματος Ελέγχου.

Τα κεφάλαια 5,6 & 7 πραγματεύονται όλα τα επιμέρους θέματα, σκοπούς και διαδικασίες που συνθέτουν τις τρεις φάσεις της ελεγκτικής διαδικασίας. Ειδικότερα, στα κεφάλαια αυτά παρέχεται ένα σφαιρικό πλαίσιο για την εφαρμογή μιας συνεπούς μεθοδολογίας σε όλους τους εξωτερικούς ελέγχους. Το Πρόγραμμα Ελέγχου είναι βασισμένο στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ISA) και συμπληρώνεται με την συμμόρφωση με τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ) και τις ρυθμιστικές ή νομικές απαιτήσεις της Ελλάδας. Το προτεινόμενο Πρόγραμμα Ελέγχου είναι ένας τρόπος εφαρμογής και προσέγγισης των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων και όχι ένα σύνολο άκαμπτων οδηγιών που πρέπει να ακολουθούνται χωρίς τη χρήση επαγγελματικής κρίσης.

Τα αποτελέσματα της εργασίας ενισχύουν την άποψη ότι το φάσμα των ελεγκτικών υπηρεσιών δέχεται πολλές επιρροές και έχει διευρυνθεί σε περιοχές πέρα από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Περαιτέρω, θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερο βάρος στην επισκόπηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Προτείνουμε την υποχρεωτική πιστοποίηση της επάρκειας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου στα πλαίσια των εξωτερικών ελέγχων που διενεργούν οι ορκωτοί ελεγκτές. Ο όγκος και η πολυπλοκότητα των σημερινών συναλλαγών κατάσπει επιτακτική την ανάγκη για αλλαγή των «παραδοσιακών» ελέγχων και υιοθέτηση καινοτόμων εφαρμογών όπως ενδελεχής έλεγχος της αξιοπιστίας των Πληροφοριακών Συστημάτων καθώς επίσης και εξέταση του ενδεχομένου περιοδικής επισκόπησης της επάρκειας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των εταιρειών από ορκωτό ελεγκτή ή ελεγκτική εταιρεία διαφορετική από αυτόν ή αυτή που διενεργεί τον εξωτερικό έλεγχο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
1.1 Γενικά.....	2
1.2 Η Αναγκαιότητα και η Απαίτηση για Έλεγχο και Διασφάλιση	4
1.3 Εννοιολογικές Οριοθετήσεις	11
1.4 Τύποι Ελέγχων.....	16
1.4.1 Κατηγοριοποίηση με βάση τον πρωταρχικό σκοπό του ελέγχου	16
1.4.2 Κατηγοριοποίηση με βάση τους ελεγχόμενους.....	27
1.4.3 Άλλες κατηγοριοποιήσεις	28
1.5 Κατηγοριοποίηση Ελεγκτών	29
1.6 Ανεξαρτησία του Ελεγκτή	31
1.7 Στάδια της Ελεγκτικής Διαδικασίας	33
ΔΙΕΘΝΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	37
2.1 Όργανα κατάρτισης Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.....	38
2.1.1 Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.).....	38
2.1.2 Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (I.A.P.C.).....	39
2.1.3 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (A.I.C.P.A).....	39
2.2 Οδηγίες και Συστάσεις για τα Ελεγκτικά Πρότυπα	41
2.3 Ελεγκτικά Πρότυπα στην Ελλάδα	43
2.3.1 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα.....	44
2.3.2 Ελεγκτικά Πρότυπα του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.).....	46
2.4 Επαγγελματική Δεοντολογία και Ηθική	48
2.4.1 Κώδικας Δεοντολογίας της I.F.A.C.....	49
2.4.2 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας του A.I.C.P.A.....	51
2.4.3 Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ.....	53
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ	56
3.1 Ουσιαστικότητα (Materiality).....	57
3.1.1 Παράγοντες που Επηρεάζουν την Απόφαση για Ουσιαστικότητα	58
3.1.2 Βήματα για την Εφαρμογή της Ουσιαστικότητας	60
3.1.3 Βήμα 1: Καθορισμός μιας αρχικής κρίσης για την Ουσιαστικότητα.....	61
3.1.4 Βήμα 2: Επιμερισμός του πρωταρχικού υπολογισμού της Ουσιαστικότητας στα υπόλοιπα των λογαριασμών	63
3.1.5 Βήμα 3: Υπολογισμός των πιθανών ανακρίβειών και σύγκριση των συνόλων με την πρωταρχική κρίση της Ουσιαστικότητας	64
3.1.6 Αβεβαιότητα στην Ουσιαστικότητα (Materiality Uncertainty).....	65
3.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος (Audit Risk).....	67
3.2.1 Το μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου	68
3.2.2 Χρήση του μοντέλου του Ελεγκτικού Κινδύνου.....	71
3.2.3 Εκτίμηση των Επιχειρηματικών Κινδύνων.....	74
3.2.4 Εκτίμηση του Κινδύνου για Σημαντικές Ανακρίβειες εξαιτίας Λάθους ή Απάτης	78

3.2.5	Σχέση μεταξύ των συστατικών μερών του Ελεγκτικού Κινδύνου (Audit Risk)	81
3.3	Ελεγκτικά Τεκμήρια (Evidence)	83
3.3.1	Ισχυρισμοί της Διοίκησης (Management Assertions)	86
3.3.2	Στόχοι του Ελέγχου (Audit Objectives)	87
3.3.3	Ελεγκτικές Διαδικασίες (Audit Objectives)	89
3.3.4	Τα Είδη των Αποδεικτικών Στοιχείων (Types of Audit Evidence)	92
3.3.5	Αξιοπιστία των αποδεικτικών Στοιχείων	97
3.4	Φύλλα Εργασίας Ελέγχου (Audit Documentation)	98
3.4.1	Στόχοι της Τεκμηρίωσης του Ελέγχου (Objectives of Audit Documentation)	99
3.4.2	Το Περιεχόμενο της Τεκμηρίωσης του Ελέγχου (Content of Audit Documentation)	101
3.4.3	Κατηγορίες Φύλλων Εργασίας	102
ΜΕΡΟΣ Β΄		104
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ		105
4.1	Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	105
4.2	Η Μεθοδολογία του Ελέγχου	108
4.3	Στρατηγική Ελέγχου Δικλείδων Ασφαλείας (Controls reliance strategy)	108
4.3.1	Λόγοι εξέτασης των Δικλείδων Ασφαλείας	109
4.3.2	Τρόποι εξέτασης των Δικλείδων Ασφαλείας	110
4.4	Στρατηγική Ελέγχου Ουσίας/Τεκμηρίωσης (Substantive only strategy)	112
4.5	Προγράμματα Ελέγχου	114
4.6	Η Δομή του Προγράμματος Ελέγχου	118
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ		120
5.1	Κατανόηση των απαιτήσεων, καθορισμός του εύρους και του πεδίου του ελέγχου και σύσταση της ομάδας των ελεγκτών	120
5.1.1	Αναγνώριση εκείνων που έχουν αναλάβει την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής οντότητας	121
5.1.2	Κατανόηση των απαιτήσεων και των προσδοκιών για ελεγκτικές υπηρεσίες από την διοίκηση και των οργάνων άσκησης της διακυβέρνησης	123
5.1.3	Καθορισμός του προκαταρκτικού πλαισίου και έκτασης του ελέγχου	125
5.1.4	Επικοινωνία των ευθυνών μας και της προκαταρκτικής έκτασης του ελέγχου	128
5.1.5	Ευθύνες του επικεφαλής νόμιμου ελεγκτή για τον έλεγχο	128
5.1.6	Σύσταση της ελεγκτικής ομάδας	129
5.1.7	Διοίκηση, κατεύθυνση και εποπτεία της ελεγκτικής ομάδα	130
5.2	Περάτωση Προκαταρκτικών Δραστηριοτήτων του Ελέγχου	131
5.3	Κατανόηση της Επιχείρησης	134
5.4	Καθορισμός των απαιτήσεων για εξειδικευμένες γνώσεις	138
5.5	Κατανόηση των δικλείδων ασφαλείας (σημείων ελέγχου) στο γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls)	139
5.6	Έντοπισμός κινδύνων για ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης	142

5.7	Καθορισμός της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας, της Ανεκτής Παρέκκλισης και του Ονομαστικού Ποσού του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου (SAD Nominal Amount).....	145
5.7.1	Κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα	146
5.7.2	Καθορισμός της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας.....	148
5.7.3	Καθορισμός της Ανεκτής Παρέκκλισης.....	149
5.7.4	Καθορισμός του Ονομαστικού Ποσού του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου (SAD Nominal Amount).....	152
5.8	Προσδιορισμός των Σημαντικών Λογαριασμών, των Γνωστοποιήσεων και των σχετικών Ισχυρισμών.....	153
5.8.1	Σημαντικοί Λογαριασμοί και Γνωστοποιήσεις.....	153
5.8.2	Καθορισμός των σχετικών ισχυρισμών	154
5.8.3	Ενημέρωση και αναπροσαρμογή του προσδιορισμού των Σημαντικών Λογαριασμών, των Γνωστοποιήσεων και των σχετικών Ισχυρισμών.....	156
	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	157
6.1	Συνεδρίαση Καθορισμού της Στρατηγικής του Ελέγχου.....	157
6.2	Προσδιορισμός των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των σχετικών Πληροφοριακών Συστημάτων	159
6.3	Κατανόηση των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των Πληροφοριακών Συστημάτων	161
6.4	Επιβεβαίωση των Διαδικασιών με Περιορισμένη Δειγματοληψία (Walkthrough).....	167
6.5	Επιλογή Δικλείδων Ασφαλείας (controls) προς έλεγχο.....	169
6.6	Κατανόηση, αξιολόγηση και έλεγχος των ευρύτερων δικλείδων ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs).....	171
6.7	Διενέργεια Συνδυαστικής Αξιολόγησης Κινδύνου (Combined Risk Assessment - CRA)	175
6.7.1	Η επίδραση της Συνδυαστικής Αξιολόγησης των Κινδύνων (CRA) στις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης (substantive procedures)	181
	ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	183
7.1	Δοκιμασίες Δυσλειτουργίας Δικλείδων Ασφαλείας (Test of Controls).	183
7.2	Συνεδρίαση μετά τον Ενδιάμεσο Έλεγχο	188
7.3	Διενέργεια Ελέγχων ‘Ουσίας’ ή ‘Τεκμηρίωσης’.....	189
7.4	Συμπεράσματα και έκθεση ελέγχου	196
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	197
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	203

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ - ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1:	Γενική επισκόπηση της Σχέσης Ιδιοκτήτη - Διαχειριστή και πως οδηγεί στην απαίτηση για Έλεγχο.....	6
Πίνακας 2:	Γενική επισκόπηση της λειτουργίας του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων.....	19
Πίνακας 3:	Περιπτώσεις Διαφορετικών Κατηγοριών Ελέγχων.....	22
Πίνακας 4:	Δομικά στοιχεία του πλαισίου των Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.....	46
Πίνακας 5:	Πίνακας Ουσιαστικότητας (Materiality Table).....	62
Πίνακας 6:	Παραδείγματα διαμόρφωσης των επιπέδων των διαφόρων μερών του μοντέλου του κινδύνου.	74
Πίνακας 7:	Περίληψη των θέσεων/διαβεβαιώσεων της διοίκησης.....	87
Πίνακας 8:	Θέσεις της Διοίκησης – Ελεγκτικοί Στόχοι.....	88
Πίνακας 9:	Θέσεις της Διοίκησης – Ελεγκτικοί Στόχοι.....	88
Πίνακας 10:	Παραδείγματα έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων.....	94
Πίνακας 11:	Ποσά ή πληροφορίες που συχνά επιβεβαιώνονται για τους ελεγκτές.....	95
Πίνακας 12:	Ιεραρχία της αξιοπιστίας των αποδεικτικών στοιχείων.....	97
Πίνακας 13:	Παραδείγματα πληροφόρησης συμπεριλαμβανομένων στο μόνιμο και τρέχον αρχείο.....	102
Πίνακας 14:	Τύποι Δέσμευσης Παροχής Ελεγκτικών Υπηρεσιών.....	127
Πίνακας 15:	Συνιστώσες Εσωτερικού Ελέγχου με βάση το οργανωτικό επίπεδο.....	142
Πίνακας 16:	Βάσεις μέτρησης για τον καθορισμό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας.....	149
Πίνακας 17:	Τύποι και Σκοποί των ευρύτερων δικλίδων ασφαλείας πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs).....	173
Πίνακας 18:	Πίνακας Συνδυαστικής Αξιολόγησης Κινδύνου.....	179
Πίνακας 19:	Η επίδραση των συμπερασμάτων για τον κίνδυνο στις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης.....	181
Πίνακας 20:	Σχεδιασμός των ελέγχων “ουσίας” (Substantive Procedures) βάσει της Συνδυαστικής Αξιολόγησης των Κινδύνων.....	192
Διάγραμμα 1:	Η σχέση μεταξύ των υπηρεσιών ελέγχου, επικύρωσης και διασφάλισης.....	12
Διάγραμμα 2:	Γραφική απεικόνιση των τεσσάρων τμημάτων του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας.....	53
Διάγραμμα 3:	Τα βήματα για την εφαρμογή της Ουσιαστικότητας σε έναν έλεγχο.....	60
Διάγραμμα 4:	Σχέση των επιχειρησιακών κινδύνων και του κινδύνου για σημαντικές ανακρίβειες εξαιτίας λάθους ή απάτης, για τον καθορισμό του ελεγκτικού κινδύνου.....	73

Διάγραμμα 5: Γενική Επισκόπηση της Εκτίμησης των Επιχειρηματικών Κινδύνων και του Κινδύνου για Σημαντικές Ανακρίβειες	75
Διάγραμμα 6: Διαδικασία Εντοπισμού του Κινδύνου Απάτης	81
Διάγραμμα 7: Απεικόνιση του ελεγκτικού κινδύνου	82
Διάγραμμα 8: Επισκόπηση των σχέσεων μεταξύ των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, των διαβεβαιώσεων της διοίκησης, των ελεγκτικών σκοπών, των ελεγκτικών διαδικασιών και της έκθεσης του ελεγκτή.	85
Διάγραμμα 9: Κατεύθυνση του οριζόντιου ελέγχου	91
Διάγραμμα 10: Κατεύθυνση του κάθετου ελέγχου	91
Διάγραμμα 11: Η θέση των Φύλλων Εργασίας στη Ροή του Ελέγχου	99
Διάγραμμα 12: Προτεινόμενο Πρόγραμμα Ελέγχου	116
Διάγραμμα 13: Κατανόηση της Επιχείρησης	135
Διάγραμμα 14: Καθορισμός Σημαντικών Κινδύνων	137
Διάγραμμα 15: Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της Ανεκτής Παρέκκλισης	151
Διάγραμμα 16: Κατηγορίες των σχετικών με τον έλεγχο Δικλείδων Ασφαλείας	165
Διάγραμμα 17: Επίδραση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και στις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης	166
Διάγραμμα 18: Προσδιοριστικοί παράγοντες για την εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου	176
Διάγραμμα 19: Εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας	178
Διάγραμμα 20: Συνδυασμός ελεγκτικών διαδικασιών εξαρτώμενων από το CRA	181
Διάγραμμα 21: Αντιμετώπιση Ελεγκτικών Εξαιρέσεων	187

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς κ. Χρήστο Καζαντζή, τόσο για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, όσο και για τις συμβουλές του για τον επαγγελματικό μου προσανατολισμό. Επιθυμώ, επίσης, να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην οικογένειά μου και στο φιλικό μου περιβάλλον, για την αμέριστη συμπαράστασή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΜΕΡΟΣ Α΄

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Γενικά

Το σημερινό σύνθετο, παγκοσμιοποιημένο και διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από μια τρομερή έκρηξη στην ποσότητα της πληροφορίας που είναι διαθέσιμη για την λήψη αποφάσεων. Τα άτομα μπορούν να ψάξουν για παράδειγμα στο internet και να βρουν πληροφορίες σχεδόν για οποιοδήποτε θέμα, ενώ οι εταιρείες από την πλευρά τους, διατηρούν μεγάλες βάσεις δεδομένων που τους παρέχουν πληροφορίες για τους προμηθευτές και τους πελάτες τους. Επίσης, διάφορες εταιρείες δραστηριοποιούνται μέσω της συλλογής πληροφοριών και πώλησης αυτών σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και όχι μόνο. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει η ανάγκη¹ για αυτές τις πληροφορίες να είναι αξιόπιστες, σχετικές, έγκυρες και έγκαιρες. Η Ελεγκτική και οι Υπηρεσίες Διασφάλισης μπορούν να εξασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες ανταποκρίνονται σε αυτά τα κριτήρια. Οι αξιόπιστες πληροφορίες είναι απαραίτητες και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο αν τα στελέχη των επιχειρήσεων, οι επενδυτές, οι πιστωτές και οι διάφοροι ρυθμιστικοί φορείς θέλουν να λάβουν ορθά πληροφορημένες αποφάσεις όσον αφορά την κατανομή των πόρων.

Καθώς η ανάγκη για την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών για την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική, ο ρόλος της Ελεγκτικής αποκτά σημαντικό χαρακτήρα τόσο για τον ιδιωτικό όσο και για τον δημόσιο τομέα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το επάγγελμα της Ελεγκτικής συνίσταται στον

¹ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 4

έλεγχο των προς δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης, για την εξακρίβωση της αξιοπιστίας, της αντικειμενικότητας και της εγκυρότητας τους. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών αλλά και των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων για την επιβίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη μιας επιχείρησης.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το φάσμα των ελεγκτικών υπηρεσιών δέχεται πολλές επιρροές και έχει διευρυνθεί σε περιοχές πέρα από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Πρώτον, περιλαμβάνονται υπηρεσίες όπως Επισκόπηση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου (Reporting on internal control), Έλεγχοι Συμμόρφωσης (Compliance Audits), Διασφάλιση της Εκτίμησης Κινδύνου (assurance on risk assessment), Λειτουργικοί Έλεγχοι (Operational audits) κ.α. Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1120 τις διακρίνει ως «Συγγενείς Υπηρεσίες» και τις ορίζει ως εξής²:

- (Ελεγκτικές) Επισκοπήσεις
- Προσυμφωνημένες (Ελεγκτικές) Διαδικασίες
- Συντακτικές Εργασίες

Αυτές οι υπηρεσίες είναι πολύτιμες για τους χρήστες των εκθέσεων ελέγχου επειδή οι ελεγκτές παρέχουν πληροφόρηση **ανεξάρτητα** και **αντικειμενικά** για διάφορους τύπους εργασιών και γεγονότων. Δεύτερον, η τεχνολογία της πληροφορικής αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο οι πληροφορίες αποκτώνται, αποθηκεύονται, επεξεργάζονται και διαχέονται. Είναι γεγονός ότι ο σημερινός κόσμος χαρακτηρίζεται από μία **πληροφοριακή επανάσταση** (information revolution)³.

Όλες αυτές οι εξελίξεις σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση των αγορών, του συνεχώς διευρυνμένου θεμιτού και αθέμιτου ανταγωνισμού, της αρκετά μεγάλης ανάπτυξης των οργανωμένων αγορών χρήματος και κεφαλαίου και της ικανότητας των φορέων των οικονομικών οργανισμών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τους οικονομικούς πόρους που κατέχουν, συνεπάγονται και προϋποθέτουν την λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

² Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα.

³ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 10

Η λήψη δε ορθολογικών αποφάσεων, προϋποθέτει με την σειρά της την έγκαιρη εξασφάλιση σωστών, χρήσιμων και επαρκών χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Οι χρηματοοικονομικές ή διαφορετικά οι λογιστικές πληροφορίες είναι χρήσιμες μόνο όταν είναι αξιόπιστες, σχετικές και ουσιώδεις. Είναι έργο της Ελεγκτικής, η εξακρίβωση και η επαλήθευση της αξιοπιστίας και της σημαντικότητάς των πληροφοριών αυτών. Ο πειρασμός για ατασθαλίες, καταχρήσεις, απόκρυψη στοιχείων και άλλες διαχειριστικές ανωμαλίες, προκειμένου να προσποριστούν διάφορα άτομα οικονομικά οφέλη, είναι μεγάλος. Παράλληλα, η ανάγκη για να διασαφηνιστούν πλήρως οι δραστηριότητες μίας επιχείρησης, επιβάλλει τον έλεγχο από τους Ορκωτούς Λογιστές και μάλιστα με νέες κατευθυντήριες γραμμές που χαράσσονται από τα πρότυπα της Ελεγκτικής.

1.2 Η Αναγκαιότητα και η Απαίτηση για Έλεγχο και Διασφάλιση

Ο λόγος για τον οποίο η Ελεγκτική είναι αναγκαία θα πρέπει να αναζητηθεί στις οικονομικές σχέσεις σε δύο επίπεδα: μέσα στην ίδια την οικονομική μονάδα και ανάμεσα στην επιχείρηση και άλλα εξωτερικά μέρη που έχουν έννομο συμφέρον πάνω σε αυτή.

Οικονομικές σχέσεις της οικονομικής μονάδας με εξωτερικά μέρη:

Ο έγκαιρος εντοπισμός και η διόρθωση των λογιστικών σφαλμάτων

Οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης προσέγγισης υιοθετούν σαν βάση θεμελίωσης της Ελεγκτικής «τον έγκαιρο εντοπισμό και τη διόρθωση των λογιστικών σφαλμάτων, τα οποία ανεξάρτητα του ηθελημένου ή αθέλητου χαρακτήρα τους, παραπτοούν τις οικονομικές καταστάσεις με συνέπεια να μπορούν να παρουσιάσουν μια αλλοιωμένη και ανακριβή εικόνα της επιχείρησης.»⁴ Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την παραπληροφόρηση αλλά και εξαπάτηση των ενδιαφερομένων, για την πορεία της επιχείρησης, προσώπων.

Σχέση Ιδιοκτήτη και Διαχειριστή

⁴ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 46.

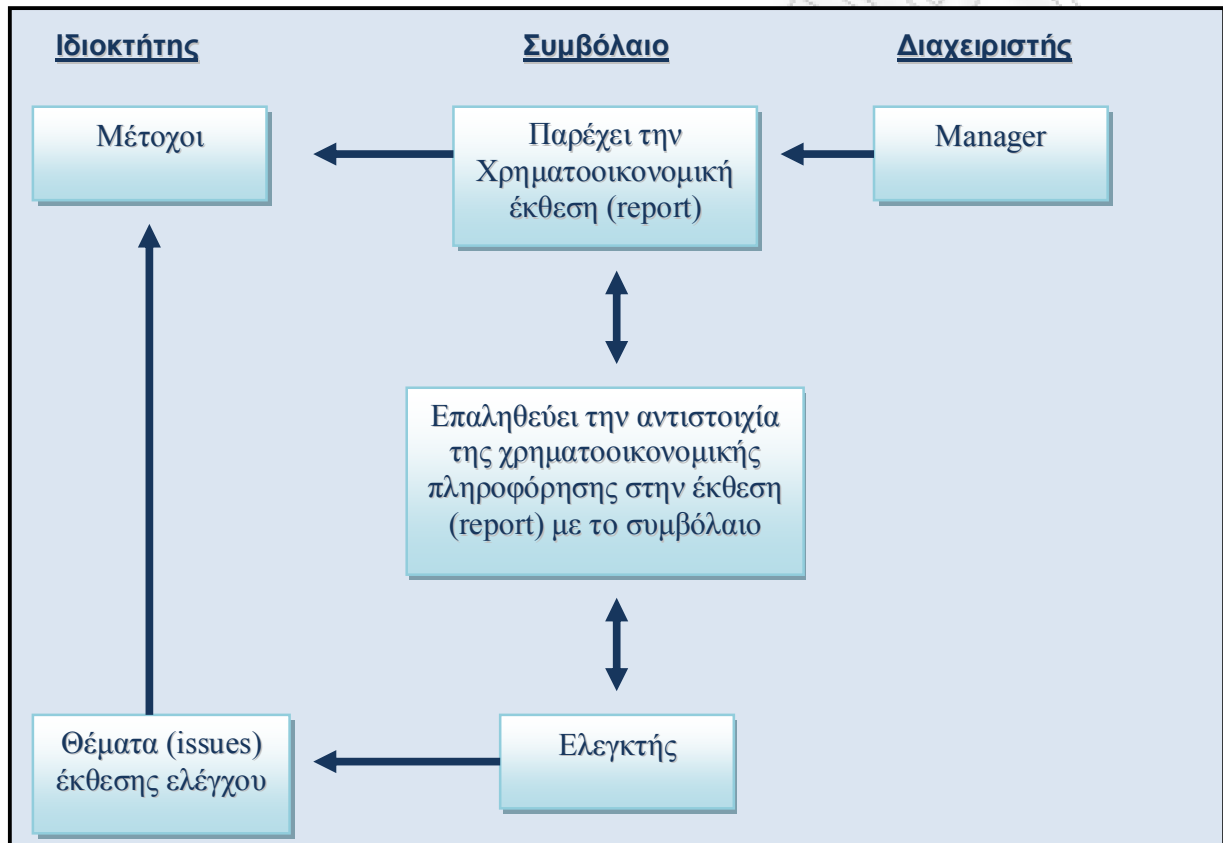
Καθώς οι επιχειρήσεις έχουν μεγαλώσει σε μέγεθος, εκδίδουν μετοχές και ομολογίες και χρηματοδοτούνται με κεφάλαια από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η διοίκησή τους έχει περάσει από τους μετόχους – ιδιοκτήτες (stockholders) σε επαγγελματίες στελέχη (managers). Σε αυτό το πλαίσιο, οι managers διαχειρίζονται την επιχείρηση ως αντιπρόσωποι (agents) των μετόχων (που αναφέρονται ως principals). Η Λογιστική και η Ελεγκτική παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη σχέση ιδιοκτήτη-διαχειριστή (principal-agent relationship) ή αλλιώς θεωρία της αντιπροσώπευσης (agency theory). Η σχέση αυτή όμως δημιουργεί μια σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ του διαχειριστή-manager και του ιδιοκτήτη-μετόχου λόγω κυρίως της ασυμμετρίας των πληροφοριών που υπάρχει μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, τα στελέχη έχουν γενικά περισσότερη και ακριβέστερη πληροφόρηση για την "πραγματική" οικονομική θέση και τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης που διοικούν σε αντίθεση με τους "απόντες" ιδιοκτήτες-μετόχους. Εάν στόχος και των δύο μερών είναι η μεγιστοποίηση του προσωπικού τους συμφέροντος, τότε είναι πιθανόν οι διοικούντες την επιχείρηση να μην ενεργούν σύμφωνα με το καλύτερο δυνατό συμφέρον των μετόχων.

Κατά συνέπεια, έχει ανακύψει μία ανάγκη για τους μανάτζερ των επιχειρήσεων να εκθέτουν στους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων αλλά και σε όσους δίνουν τα χρήματά τους στην επιχείρηση, όπως τράπεζες, δανειστές και άλλοι, τις χρηματοοικονομικές απόψεις των δραστηριοτήτων τους. Αυτοί που λαμβάνουν αυτές τις εκθέσεις, χρειάζονται διαβεβαίωση ότι είναι αξιόπιστες. Επομένως, επιθυμούν να είναι βέβαιοι ότι αυτές οι εκθέσεις θα είναι ελεγμένες.

Πιο αναλυτικά, υπεύθυνοι για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων είναι οι μανάτζερ των επιχειρήσεων και λόγω της απουσίας των μετόχων υπάρχει περίπτωση να τις παραποιήσουν για ίδιον συμφέρον (π.χ. είσπραξη bonus επίτευξης στόχων ή λήψη προσωπικού δανείου). Σε αυτό το σημείο εγείρεται η ανάγκη για έλεγχο. Αν το κόστος του ελέγχου δεν ξεπερνά το ποσό το οποίο ο ιδιοκτήτης θα προσαρμόσει στην αποζημίωση του μανάτζερ σε περίπτωση παραποίησης, είναι προς το συμφέρον του μανάτζερ να προσλάβει ελεγκτές να παρακολουθούν τις ενέργειες του. Ο ρόλος του ελεγκτή είναι να καθορίσει κατά πόσο οι εκθέσεις που συντάχθηκαν από τον μανάτζερ συμμορφώνονται με τους όρους του συμβολαίου του. Με αυτό τον τρόπο, η επαλήθευση από τον ελεγκτή της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης προσθέτει αξιοπιστία. Ενώ ο Έλεγχος είναι μία πιθανή μορφή πρόσθετης παρακολούθησης, η εκτενής παρουσία του

ελέγχου ως προϋπόθεση στο συμβόλαιο συνιστά ότι ο έλεγχος είναι μια επωφελής διαδικασία παρακολούθησης και επιτήρησης. Ο Πίνακας 1 προσφέρει μία σφαιρική θεώρηση της σχέσης Ιδιοκτήτη-Διαχειριστή.

Πίνακας 1: Γενική επισκόπηση της Σχέσης Ιδιοκτήτη - Διαχειριστή και πως οδηγεί στην απαίτηση για Έλεγχο

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

Η ίδια θεωρία βρίσκει εφαρμογή και σε άλλες σχέσεις της επιχείρησης με εξωτερικά μέρη που έχουν έννομο συμφέρον πάνω σε αυτή, όπως είναι οι πιστωτές. Οι πιστωτές έχουν παρόμοιους λόγους ανησυχίας όσον αφορά το management όταν δανείζουν κεφάλαια στην επιχείρηση.

Συμπερασματικά, οι ελεγκτές, με την εγκυρότητα που διακρίνει το έργο τους συμβάλλουν, στη δημιουργία "πίστης" για τις κεφαλαιακές οικονομικές μονάδες, στην

προστασία της μειοψηφίας των μετόχων, των συναλλασσόμενων, των πιστωτικών οργανισμών και του κοινωνικού συνόλου από την καταχρηστική λειτουργία οικονομικών μονάδων. Τέλος, οι ελεγκτές αποβλέπουν στον εντοπισμό αδυναμιών στην οργάνωση και λειτουργία, στην αποκάλυψη λαθών ή παραβιάσεων των οικονομικών μονάδων και στην υποβολή προτάσεων βελτιώσεων και ορθολογικότερης λειτουργίας τους.

Πληροφοριακή επανάσταση (information revolution)

Προκειμένου να ληφθεί μια ορθολογική οικονομική απόφαση είναι απαραίτητο οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται να είναι αξιόπιστες, ακριβείς, δίκαια απεικονισμένες και ελεύθερες προκαταλήψεων και σκοπιμοτήτων. Οι ανακριβείς πληροφορίες μπορεί να προκαλέσουν την αναποτελεσματική και μη αποδοτική κατανομή και χρησιμοποίηση των παραγωγικών πόρων, η οποία τελικά μπορεί να αποβεί σε βάρος της επιχείρησης και όλων εκείνων που λαμβάνουν τις σχετικές αποφάσεις. Ο όγκος όμως της πληροφορίας που συλλέγεται και είναι διαθέσιμη από διάφορες πηγές έχει αυξηθεί σε δυσθεώρητα ύψη τα τελευταία χρόνια και όπως πολλοί υποστηρίζουν συμβαίνει μία πληροφοριακή επανάσταση (information revolution). Αυτή η τεράστια πληροφοριακή ανάπτυξη συνεπάγεται την επιτακτική ανάγκη εξασφάλισης αξιόπιστων και ακριβοδίκαιων χρηματοοικονομικών πληροφοριών για όλους όσους τις χρησιμοποιούν για τη λήψη αποφάσεων. Οι βασικότεροι λόγοι που αυξάνουν τις πιθανότητες παροχής αναξιόπιστων πληροφοριών είναι:

A) Η απόσταση από την πηγή της πληροφορίας.

Σήμερα, η πρωτογενής λήψη πληροφοριών φαντάζει αδύνατη. Οι επιχειρησιακές αποφάσεις λαμβάνονται με βάση πληροφορίες που παρέχουν τρίτοι. Η απόσταση του χρήστη από την πηγή της πληροφορίας εμποδίζει τον χρήστη να αξιολογήσει την ποιότητα της πληροφορίας.

B) Ο τεράστιος όγκος των δεδομένων και των πληροφοριών.

Με τη δημιουργία πολύ μεγάλων οικονομικών μονάδων ο όγκος των συναλλακτικών τους πράξεων αυξάνει. Η αύξηση αυτή του όγκου των δεδομένων αυξάνει την πιθανότητα να εμφιλοχωρήσουν, στα αρχεία της οικονομικής μονάδας, εσφαλμένα ή ανακριβή στοιχεία.

Γ) Η συνθετότητα των συναλλακτικών πράξεων.

Τα τελευταία χρόνια, η συνθετότητα των συναλλακτικών πράξεων πολλών επιχειρήσεων έχει αυξηθεί σημαντικά με συνέπεια να γίνεται ιδιαίτερα δύσκολη η ορθή λογιστική καταχώρηση αυτών των συναλλαγών.

Δ) Οι συνέπειες από τη χρήση των πληροφοριών.

Όταν χρησιμοποιούνται πληροφορίες ως βασική πρώτη ύλη για τη λήψη αποφάσεων μεγάλου επιχειρησιακού ή οικονομικού ενδιαφέροντος τότε οι χρήστες των πληροφοριών προβληματίζονται με την πιθανότητα οι πληροφορίες να είναι προκατειλημμένες, παραπλανητικές, ελλιπείς ή μη σχετιζόμενες με την απόφαση.

Οι τέσσερις πιο πάνω συνθήκες της καθημερινής οικονομικής πραγματικότητας δημιουργούν την ανάγκη χρησιμοποίησης των ανεξάρτητων υπηρεσιών της Ελεγκτικής. Η ανάπτυξη του όγκου της πληροφορίας που είναι διαθέσιμη σήμερα, δημιουργεί τρομερές ευκαιρίες για τους ελεγκτές για την παροχή υπηρεσιών ελέγχου (auditing), επικύρωσης (attest) και διασφάλισης (assurance) που προσθέτουν αξιοπιστία, συνάφεια και εγκυρότητα στην πληροφορία.

Επίσης, οι πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της Πληροφορικής⁵ (Information Technology) έχουν τεράστιο αντίκτυπο στο πεδίο της Ελεγκτικής. Η Πληροφορική (IT) έχει εμπνεύσει τον μετασχηματισμό των παραδοσιακών επιχειρηματικών διαδικασιών με την προώθηση πιο αποδοτικών λειτουργιών και την βελτίωση των τηλεπικοινωνιών, τόσο στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων όσο και στις σχέσεις με τους πελάτες και τους προμηθευτές. Παρ'όλα αυτά αυτές οι πρόοδοι έχουν εισάγει νέους κινδύνους που απαιτούν νέες ελέγχους. Έχουν δημιουργήσει την ανάγκη για νέες τεχνικές για την αξιολόγηση των δικλίδων ασφαλείας και για την διασφάλιση της προστασίας και της ακρίβειας των επιχειρησιακών δεδομένων αλλά και των πληροφοριακών συστημάτων που τα παράγουν.

Για να αποσαφηνιστεί πως οι ελεγκτές μπορούν να προσθέσουν αξία σε διάφορους τύπους πληροφορίας που διαχέονται μέσα σε μια οικονομική μονάδα χρησιμοποιείται το μοντέλο του κύκλου της υπευθυνότητας και η σφαίρα διασφάλισης (The Accountability

⁵ Hall A. James and Singleton Tommie 2005, "Information Technology Auditing and Assurance", 2nd edition, Thomson South-Western, USA, σελ 3

Cycle and the Assurance Domain)⁶. Σύμφωνα με τις έρευνες⁷ το μοντέλο αυτό αποδεικνύει ότι η περισσότερο διαφανής δημοσιοποίηση πληροφοριών θα προσφέρει μεγαλύτερη αξία στην επιχείρηση. Τέσσερα στοιχεία παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιχειρησιακή υπευθυνότητα: διακυβέρνηση (governance), μέτρηση (measurement), πληροφοριακά συστήματα διοίκησης (management systems) και εκθέσεις αναφοράς (reporting). Αυτά τα τέσσερα στοιχεία είναι ο πυρήνας του 'κύκλου υπευθυνότητας'. Όταν η διοίκηση του οργανισμού βασίζεται κρίσιμες δραστηριότητες (καθορισμός προϋπολογισμού, μέτρησης απόδοσης, εκθέσεις απολογισμού κ.α.) σε αυτά τα στοιχεία, η εταιρική αξία θα πρέπει να αυξάνεται. Ο κύκλος αυτός παρουσιάζει γόνιμο έδαφος για τις ελεγκτικές υπηρεσίες που απευθύνονται στους οργανισμούς και σε άλλες επιχειρήσεις. Ο κύκλος που περιβάλλει τον κύκλο της υπευθυνότητας σκιαγραφεί την σφαίρα διασφάλισης – περιοχές όπου οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους. Σε επόμενη παράγραφο θα αναφερθούν οι διάφοροι τύποι υπηρεσιών που οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν.

Συμπερασματικά, η δοκιμότερη ίσως λύση για την εξεύρεση και χρήση αξιόπιστων πληροφοριών είναι η καθιέρωση κάποιας μορφής εξέλεξης, επισκόπηση, αξιολόγησης, ελέγχου και πιστοποίησης των πληροφοριών από ένα ειδικά καταρτισμένο πρόσωπο που θα πρέπει να έχει ανεξαρτησία στην έκφραση της γνώμης και επαγγελματική αρτιότητα. Το πρόσωπο αυτό, δεν είναι άλλο από τον ανεξάρτητο εξωτερικό ελεγκτή. Με την συμβολή του οι ελεγχθείσες πληροφορίες θα χρησιμοποιούνται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων ως πλήρεις, αξιόπιστες και ελεύθερες σκοπιμοτήτων. Αξιόπιστες πληροφορίες ζητούν οι μέτοχοι μιας επιχείρησης, οι πιστωτές, οι μελλοντικοί επενδυτές της, οι ασφαλιστικοί οργανισμοί, το Δημόσιο κ.α.. Όπως είναι φανερό, το επάγγελμα της Ελεγκτικής παρέχει σημαντική συνεισφορά στην διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των πληροφοριών που προέρχονται από επιχειρηματικές μονάδες.

Οικονομικές σχέσεις μέσα στην οικονομική μονάδα:

Σχέση εργοδότη και υπαλλήλων

⁶ Epstein J. Marc and Birchard Bill 2000, "Counting what counts: Turning corporate accountability to competitive advantage", Perseus Books, Cambridge.

⁷ Eccles R. G., Herz R. H., Keegan E. M. and Phillips D. M. H. 2001, "The Value Reporting Revolution: Moving beyond the Earnings Game", John Wiley & Sons, New York.

Παρόμοιες οικονομικές σχέσεις υπάρχουν μέσα στην ίδια την οικονομική μονάδα, ανάμεσα στον εργοδότη και τους υπαλλήλους. Οι εργοδότες χρησιμοποιούν διάφορες μορφές ελέγχου για να παρακολουθήσουν τις δραστηριότητες των υπαλλήλων. Παραδείγματα τέτοιων ελέγχων είναι ο προϋπολογισμός και οι εκθέσεις απολογισμού (reports). Οι υπάλληλοι διεκπεραιώνουν την εργασία τους βασιζόμενοι στον προϋπολογισμό που τους έχει δοθεί και έτσι περιορίζονται οι πράξεις του, ενώ πρέπει να συντάσσουν περιοδικές εκθέσεις απολογισμού των πραγματικών αποτελεσμάτων που επιτυγχάνουν σε σύγκριση με τους στόχους που είχαν τεθεί στον προϋπολογισμό.

Οι ατέλειες της ανθρώπινης φύσης

Σύμφωνα με τον γνωστό ορκωτό λογιστή Θ. Γρηγοράκο (1989), η αναγκαιότητα του ελέγχου οποιασδήποτε οικονομικής μονάδας, πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσης. Τα λάθη, οι καταδολιεύσεις, οι απάτες και η ανειλικρίνεια είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Η εξέλιξη της επιστήμης και του πολιτισμού, και γενικά οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες διαβίωσης, επηρεάζουν, άλλοτε θετικά κι άλλοτε αρνητικά, τις αδυναμίες αυτές, δεν είναι δυνατόν όμως να τις εξαφανίσουν αφού είναι μέσα στην φύση του ανθρώπου. Οπότε, η μοναδική λύση για την καταπολέμηση των λαθών, της ανειλικρίνειας και των καταδολιεύσεων είναι η οργάνωση, σε κάθε οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, ουσιαστικού και ανεξάρτητου εξωτερικού ελέγχου, ο οποίος πρέπει να συμπληρώνεται και με οργάνωση πλήρους συστήματος εσωτερικού ελέγχου. «Ο έλεγχος αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα οποιασδήποτε οικονομικής διαχείρισης ξένης περιουσίας, είναι ένα είδος ασφάλισης κατά των λαθών, της ανειλικρίνειας, της κλοπής και της απάτης, η δε αμοιβή του ελεγκτή αποτελεί το ασφάλιστρο.»⁸ Η παραπάνω προσέγγιση αντιστοιχεί στις αντιλήψεις περί Ελεγκτικής στην πρώτη φάση ανάπτυξης της.

Χρησιμότητα του Εξωτερικού Ελέγχου

Το κόστος του εξωτερικού ελέγχου είναι συνήθως αρκετά υψηλό για την ελεγχόμενη επιχείρηση. Εκτός από τις αμοιβές των ελεγκτών, η επιχείρηση επιβαρύνεται με το κόστος των υπηρεσιών που προσφέρει το προσωπικό της στον ελεγκτή. Παρολ'αυτά η

⁸ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, "Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 45.

επιχείρηση αποκομίζει πολλαπλά οφέλη⁹ από τον εξωτερικό έλεγχο τα οποία δικαιολογούν το υψηλό κόστος του:

- i. Εξασφαλίζεται η συνεχής βελτίωση του λογιστικού της συστήματος.
- ii. Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της, καθώς αξιολογείται από ανεξάρτητο ελεγκτή.
- iii. Αποκτούν νομιμότητα οι λογιστικές καταστάσεις της.
- iv. Αυξάνεται η εγκυρότητα και η πληρότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων όταν συνοδεύονται από το πιστοποιητικό ελέγχου.
- v. Διευκολύνεται η εκ μέρους της προσπάθεια άντλησης κεφαλαίων αφού ο σωστά πληροφορημένος επενδυτής αντιμετωπίζει μικρότερο κίνδυνο.
- vi. Διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου των βιβλίων της επειδή ο εφοριακός-ελεγκτής περιορίζει την έκταση και το χρόνο του ελέγχου του, όταν γνωρίζει ότι έχει προηγηθεί ο εξωτερικός ελεγκτής.
- vii. Ενισχύεται ή αποδυναμώνεται η θέση των οικονομικών στελεχών της έναντι των μετόχων ανάλογα με τα πορίσματα του ελέγχου.

1.3 Εννοιολογικές Οριοθετήσεις

Η Ελεγκτική είναι ένας από τους πιο σημαντικούς κλάδους της Λογιστικής. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί, αποσκοπούν στην επαλήθευση της ειλικρίνειας των ισχυρισμών και των διαβεβαιώσεων τρίτων. Οι ισχυρισμοί αυτοί αφορούν κατά κανόνα οικονομικά ζητήματα. Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρεται σε τρεις γενικούς τύπους υπηρεσιών:

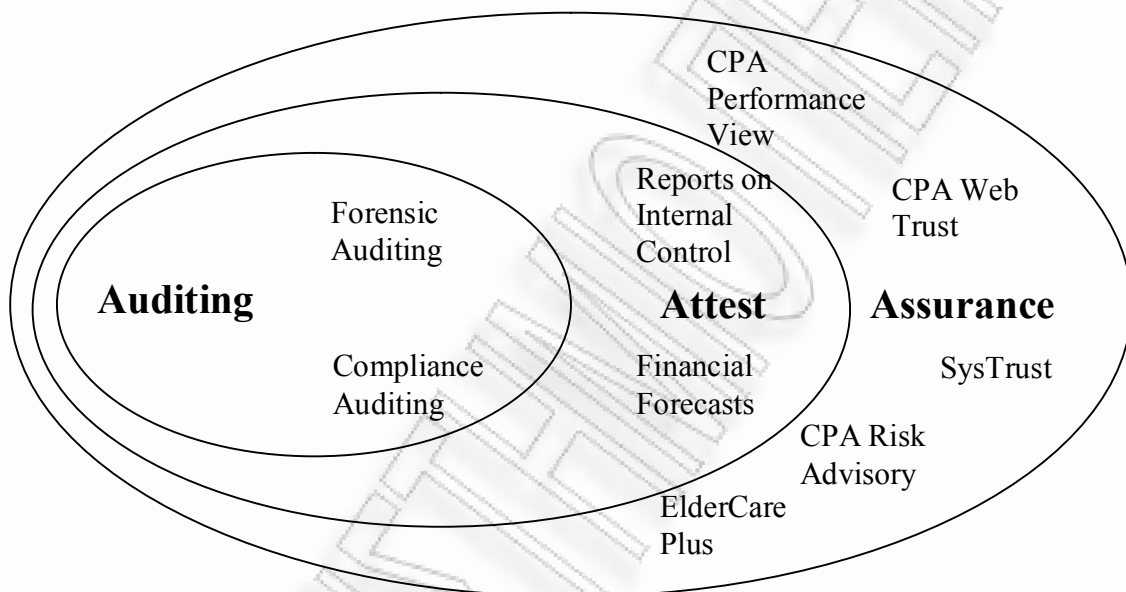
- υπηρεσίες ελέγχου (auditing),
- επικύρωσης (attest) και
- διασφάλισης (assurance)

Πολλές φορές αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται κατ' εναλλαγή επειδή, σε γενικό επίπεδο, περιλαμβάνουν την ίδια διαδικασία: *Αξιολόγηση των τεκμηρίων με σκοπό να καθοριστεί κατά πόσο οι πληροφορίες ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα κριτήρια και έκδοση μιας έκθεσης μέσω της οποίας καταδεικνύεται ο βαθμός συμφωνίας.*

⁹ Παπάς Α. Αντώνης 1999, "Εισαγωγή στην Ελεγκτική", Εκδόσεις Ευγένιου Μπένου, Αθήνα

Σε αυτή την παράγραφο, αυτές οι υπηρεσίες θα αναλυθούν από την πιο λεπτομερή (ελεγκτική) στην πιο ευρεία (διασφάλιση). Αυτή η ανάλυση είναι σε συμφωνία με την ιστορική εξέλιξη. Το Διάγραμμα 1 δείχνει την σχέση μεταξύ των υπηρεσιών ελέγχου, επικύρωσης και διασφάλισης. Οι υπηρεσίες ελέγχου είναι υποσύνολο των υπηρεσιών επικύρωσης οι οποίες με τη σειρά τους είναι υποσύνολο των υπηρεσιών διασφάλισης.

Διάγραμμα 1: Η σχέση μεταξύ των υπηρεσιών ελέγχου, επικύρωσης και διασφάλισης

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 9.

Ελεγκτική

Η Ελεγκτική, ως επιστημονικός κλάδος παράγει καινούργια γνώση μέσα από την διεξαγωγή ορθολογικής και μεθοδολογικής έρευνας και εξασφαλίζει την έγκυρη παρουσίαση των νέων γνώσεων. Η σύγχρονη Ελεγκτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πιο βασικές επιστήμες της διοίκησης οικονομικών μονάδων, όπως την Οικονομική, τη Στατιστική, τη Νομική και την Πληροφορική. Από τις επιστήμες αυτές, η Ελεγκτική αντλεί τη σύγχρονη μεθοδολογία για τη ικανοποιητική επίλυση που αναφέρεται στο υποκείμενο και το αντικείμενο των ελέγχων και στην ελεγκτική εργασία. Η Ελεγκτική είναι επίσης τεχνική. Αξιοποιεί την καινούργια γνώση που παράγει ο επιστημονικός κλάδος της, για

να ικανοποιήσει πρακτικές ανάγκες ελέγχου και συγκεκριμένα, για να καθορίσει πρότυπα και ελεγκτικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η τεχνική αναζητά την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. εξακρίβωση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων) και στο μέσο (π.χ. ελεγκτική διαδικασία) που οδηγεί στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

Σύμφωνα με την Επιτροπή περί Βασικών Ελεγκτικών Θεμάτων ο γενικός ορισμός της Ελεγκτικής είναι:

«Ελεγκτική είναι μια συστηματική διεργασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης τεκμηρίων σχετικά με τους ισχυρισμούς για οικονομικές δραστηριότητες και γεγονότα με σκοπό να εξακριβωθεί ο βαθμός συμφωνίας μεταξύ εκείνων των ισχυρισμών και προκαθορισμένων κριτηρίων και επικοινωνία των αποτελεσμάτων στους ενδιαφερόμενους χρήστες.»¹⁰

Ο παραπάνω ορισμός, συναγάγει ότι :

- Ο έλεγχος συνεχίζει την πορεία του μέσω μίας λογικής, δομημένης και οργανωμένης σειράς βημάτων·
- Ο έλεγχος σχετίζεται πρωταρχικά με την συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων. Για την επίτευξη αυτής της ενέργειας, ο ελεγκτής πρέπει να διατηρεί μία αντικειμενική και αμερόληπτη στάση·
- Ο ελεγκτής οφείλει με κριτικό μάτι να εξετάζει τις θέσεις οι οποίες διατυπώνονται από τους διάφορους οργανισμούς, σχετικά με τις οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες αυτοί εμπλέκονται·
- Ο ελεγκτής εκτιμά και υπολογίζει πόσο «στενά» αυτές οι θέσεις/διαβεβαιώσεις (των διοικούντων των οργανισμών) συμμορφώνονται με ένα καθορισμένο σύνολο κανόνων. Αυτό το σύνολο κανόνων, συνθέτει τα καθιερωμένα κριτήρια, τα οποία καθιστούν τον ελεγκτή ικανό να αξιολογήσει εάν οι διάφορες θέσεις αντιπροσωπεύουν αντικειμενικά γεγονότα·
- Ο ελεγκτής κοινοποιεί τα αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης σε γραπτή μορφή («πιστοποιητικό ελέγχου»). Αυτό το πιστοποιητικό είναι διαθέσιμο σε όλους τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων/οικονομικών πληροφοριών.

¹⁰ American Accounting Association, Committee on Basic Auditing Concepts, “A Statement of Basic Auditing Concepts”.

Κατά καιρούς, έχουν δοθεί διάφοροι άλλοι ορισμοί για την επιστήμη της Ελεγκτικής τόσο στην ελληνική, όσο και στην ξένη βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα:

- **«Ελεγκτική είναι το σύνολο των κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικό-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση»¹¹.**
- **«Ελεγκτική των επιχειρήσεων είναι ένα σύνολο λογιστικών και οικονομοτεχνικών ενεργειών, που έχουν ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων αναγόμενων στη συναλλακτική και λειτουργική δράση των επιχειρήσεων»¹².**
- **«Ελεγκτική είναι ο επιστημονικός κλάδος της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία τεκμήρια αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια»¹³.**

Επικύρωση

Οι Ελεγκτές φημίζονται για την ανεξαρτησία τους και την αντικειμενικότητα τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να παρατηρείται μια αυξανόμενη ζήτηση των χρηστών για παροχή υπηρεσιών επικύρωσης (attestation) σε πληροφορίες από τους ελεγκτές πέραν των παραδοσιακών υπηρεσιών του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Τα παλαιότερα Ελεγκτικά Πρότυπα απαγόρευαν στους Ελεγκτές να παρέχουν τέτοιου είδους υπηρεσίες. Το ελεγκτικό επάγγελμα ανταποκρίθηκε σε αυτήν την ζήτηση υπηρεσιών και διαμορφώθηκε ένα άλλο πλαίσιο προτύπων επικύρωσης (attestation standards). Τα πρότυπα επικύρωσης δίνουν τον ακόλουθο ορισμό:

«Οι υπηρεσίες επικύρωσης (Attest Services) συντελούνται όταν κάποιος που έχει τις απαραίτητες ικανότητες (practitioner) αναλαμβάνει την υποχρέωση να

¹¹ Τσακλάγκανος Α. Άγγελος 2005, “Ελεγκτική”, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

¹² Τσακλάγκανος Α. Άγγελος 2005, “Ελεγκτική”, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

¹³ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 52.

εκδώσει μία γραπτή αναφορά (report) στην οποία εκφράζει το συμπέρασμά του για ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ελέγχου ή για μία Θέση που προβάλλεται (assertion) και είναι ευθύνη κάποιου τρίτου»¹⁴.

Αυτός ο ορισμός είναι πιο ευρύς από αυτόν της Ελεγκτικής διότι δεν περιορίζεται σε οικονομικά γεγονότα ή δραστηριότητες. Το αντικείμενο ελέγχου στην περίπτωση των υπηρεσιών επικύρωσης μπορεί να πάρει πολλές μορφές συμπεριλαμβανομένων των αναμενόμενων πληροφοριών, αναλύσεις, συστήματα και διαδικασίες. Παρ'αυτά η βασική 'ελεγκτική' διαδικασία είναι παρόμοια. Ο ελεγκτής πρέπει να καθορίσει την αντιστοιχία του αντικείμενου ελέγχου σε σχέση με κριτήρια τα οποία είναι κατάλληλα και διαθέσιμα για τους χρήστες. Για να επιτευχθεί αυτό, ο ελεγκτής συγκεντρώνει και αξιολογεί τεκμήρια με σκοπό να υποστηρίζεται εύλογα η έκθεση ελέγχου.

Διασφάλιση

Το Λογιστικό-Ελεγκτικό επάγγελμα, μέσω των εργασιών της 'Ειδικής Επιτροπής για τις Υπηρεσίες Διασφάλισης'¹⁵ διεύρυνε τις υπηρεσίες ελέγχου και επικύρωσης για να συμπεριλάβει τις υπηρεσίες διασφάλισης. Η διεύρυνση αυτή επιτρέπει στον Ελεγκτή να εκφέρει γνώμη όχι μόνο για την αξιοπιστία και την φερεγγυότητα των ελεγχόμενων πληροφοριών αλλά επίσης και για την συνάφεια και το αν είναι έγκαιρες. Οι υπηρεσίες διασφάλισης ορίζονται ως εξής:

«Υπηρεσίες Διασφάλισης είναι ανεξάρτητες επαγγελματικές υπηρεσίες που βελτιώνουν την ποιότητα των πληροφοριών, ή το πλαίσιο τους, που χρησιμοποιούν οι λήπτες αποφάσεων.»¹⁶

Η εννοιολογική αυτή οριοθέτηση των υπηρεσιών διασφάλισης περιλαμβάνει κάποια πολύ σημαντικά επιμέρους θέματα. Πρώτον, ο ορισμός εστιάζει στη λήψη αποφάσεων. Για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων απαιτούνται αξιόπιστες και ακριβείς πληροφορίες, οι οποίες μπορεί να είναι οικονομικές ή μη. Δεύτερον, σχετίζεται με την βελτίωση της

¹⁴ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 9

¹⁵ Report of the Special Committee on Assurance Services (www.aicpa.org)

¹⁶ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 10

ποιότητας των πληροφοριών. Μία ανάθεση (engagement) υπηρεσίας διασφάλισης μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα μέσω της αύξησης της εμπιστοσύνης στην αξιοπιστία και την σχετικότητα των πληροφοριών. Το πλαίσιο μπορεί να βελτιωθεί μέσω του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται οι πληροφορίες. Τρίτον, ο ορισμός περιλαμβάνει την ανεξαρτησία. Στις υπηρεσίες διασφάλισης η ανεξαρτησία σχετίζεται μόνο με την ποιότητα και το πλαίσιο των πληροφοριών. Τέλος, ο ορισμός περιλαμβάνει τον όρο επαγγελματικές υπηρεσίες που συνεπάγεται την εφαρμογή της επαγγελματικής κρίσης. Εν κατακλείδι, οι υπηρεσίες διασφάλισης συλλέγουν πληροφορίες, βελτιώνουν την ποιότητα τους και ενισχύουν την χρησιμότητα τους για τους λήπτες των αποφάσεων.

Όσον αφορά την μεταξύ τους σχέση, οριοθετήθηκαν προοδευτικά από τις πολύ συγκεκριμένες υπηρεσίες Ελεγκτικής μέχρι τις πολύ πιο ευρείες υπηρεσίες Διασφάλισης. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στον πρώτο τύπο, δηλαδή στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι έλεγχοι των οικονομικών καταστάσεων αποτελούν με διαφορά τη συνηθέστερη κατηγορία ελέγχου που πραγματοποιούν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές.

1.4 Τύποι Ελέγχων

Όπως διατυπώθηκε σε προηγούμενη παράγραφο το σχήμα 1.1 σκιαγραφεί την σφαίρα διασφάλισης σε μια οικονομική μονάδα, δηλαδή τις περιοχές όπου οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους. Σε αυτή την παράγραφο θα αναλυθούν εκτενώς οι διάφοροι τύποι υπηρεσιών που οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν, δίνοντας όμως ιδιαίτερη σημασία στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Financial Statement audits) που αποτελεί και το κύριο θέμα της παρούσας εργασίας.

Οι Έλεγχοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με διάφορους τρόπους. Μπορούν για παράδειγμα να κατηγοριοποιηθούν σύμφωνα με:

- Τον πρωταρχικό σκοπό του ελέγχου· ή
- Αυτούς για τους οποίους γίνεται ο έλεγχος.

1.4.1 Κατηγοριοποίηση με βάση τον πρωταρχικό σκοπό του ελέγχου

Ελεγκτική (Auditing)

Βασιζόμενοι στον πρωταρχικό σκοπό του ελέγχου, όσον αφορά τις υπηρεσίες ελέγχου, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κύριες κατηγορίες ελέγχου:

1. Έλεγχοι χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Financial Statements audits).
2. Έλεγχοι συμμορφώσεων (Compliance audits).
3. Λειτουργικοί Έλεγχοι (Operational audits).
4. Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης (Forensic Audits)

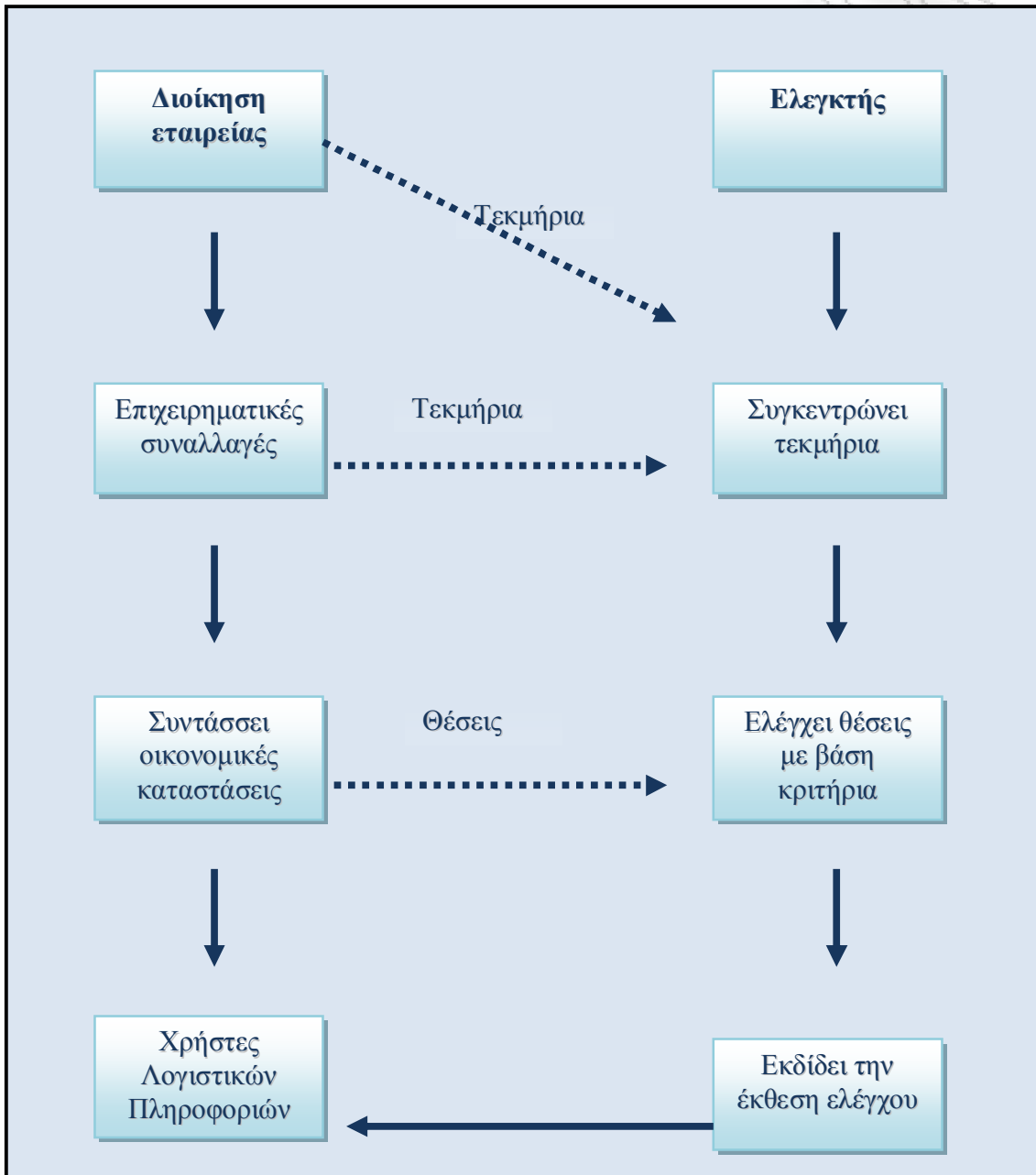
Παρακάτω, αναλύονται περαιτέρω αυτές οι κατηγορίες ελέγχου:

1. Έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων (Financial Statement Audits)

Ο Έλεγχος χρηματοοικονομικών καταστάσεων (συντά καλείται και εξωτερικός έλεγχος) είναι η εξέταση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενός οργανισμού. Αυτή η εξέταση, μπορεί να απαιτείται από τους μετόχους καθώς και από άλλα ενδιαφερόμενα μέρη εκτός της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθορίζει κατά πόσο οι καταστάσεις αυτές έχουν συνταχθεί σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια. Αυτός ο τύπος ελέγχου καλύπτει το βασικό σύνολο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης, Κατάσταση μεταβολών ιδίων κεφαλαίων, Κατάσταση ταμειακών ροών) ενώ ως κριτήρια θεωρούνται οι γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής. Παρ' αυτά κάποιοι συγκεκριμένοι έλεγχοι χρηματοοικονομικών καταστάσεων μπορεί να απαιτούν και την χρήση άλλων κριτηρίων όπως είναι για παράδειγμα η φορολογία εισοδήματος. Επίσης, ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, περιλαμβάνει και την εξέταση των στοιχείων που υποστηρίζουν την πληροφόρηση η οποία εμπεριέχεται σε αυτές τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο έλεγχος αυτός διενεργείται από έναν ειδικό, ικανό, επαγγελματικά καταρτισμένο και πιστοποιημένο ελεγκτή ο οποίος είναι ανεξάρτητος από την οικονομική μονάδα η οποία ελέγχεται, προκειμένου να εκφράσει μία άποψη για το εάν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρέχουν με ειλικρίνεια την χρηματοοικονομική θέση και την απόδοση της μονάδας αυτής, καθώς και για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις συμμορφώνονται με συγκεκριμένες καθιερωμένες απαιτήσεις.

Ένας χρηματοοικονομικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη επικύρωση που διεκπεραιώνεται από έναν ειδικό –τον ελεγκτή- ο οποίος εκφράζει μια γνώμη σχετικά με την παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Ο ρόλος του ελεγκτή είναι παρόμοιος κατά μία έννοια με αυτόν του δικαστή που συλλέγει και αξιολογεί αποδείξεις και αποδίδει τη γνώμη του. Ένα θέμα-κλειδί σε αυτή την διαδικασία είναι η *ανεξαρτησία*. Όπως ο δικαστής πρέπει να παραμένει ανεξάρτητος και να μην συνηγορεί υπέρ κανενός μέρους κατά τη διάρκεια μιας δίκης και να εφαρμόζει τον νόμο αμερόληπτα βασιζόμενος στις αποδείξεις, έτσι και ο ανεξάρτητος ελεγκτής συλλέγει και αξιολογεί τεκμήρια και εκφράζει την γνώμη βασιζόμενος σε αυτά. Καθ'όλη τη διάρκεια της ελεγκτικής διαδικασίας, ο ελεγκτής πρέπει να διατηρεί ανεξαρτησία από την επιχείρηση-πελάτη. Η δημόσια εμπιστοσύνη στις παρουσιαζόμενες από την επιχείρηση οικονομικές καταστάσεις στηρίζεται άμεσα στην αξιολόγηση αυτών από έναν ανεξάρτητο ειδικό ελεγκτή.

Πίνακας 2: Γενική επισκόπηση της λειτουργίας του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

Η δημόσια έκφραση της γνώμης του ελεγκτή είναι η έκβαση μιας συστηματικής ελεγκτικής διαδικασίας που εμπεριέχει τρεις εννοιολογικές φάσεις¹⁷:

1. Εξοικείωση με την οργάνωση της επιχείρησης
2. Αξιολόγηση και έλεγχος του εσωτερικού ελέγχου.
3. Εκτίμηση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών δεδομένων

Μια γενική επισκόπηση της ελεγκτικής λειτουργίας στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα. Ο ελεγκτής συγκεντρώνει τεκμήρια όσον αφορά τις επιχειρηματικές συναλλαγές που έλαβαν χώρα (οικονομικές δραστηριότητες και γεγονότα) και την διοίκηση της οικονομικής μονάδας (οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων). Ο ελεγκτής χρησιμοποιεί αυτά τα τεκμήρια για να συγκρίνει τις θέσεις που προβάλλονται στις οικονομικές καταστάσεις σε σχέση με τα κριτήρια που θέτουν οι χρήστες. *Η γραπτή αναφορά (Έκθεση Ελέγχου) επικοινωνεί στον χρήστη τον βαθμό συμφωνίας μεταξύ των θέσεων και των κριτηρίων.*

Όπως γίνεται σαφές, οι διευθυντές (managers) των επιχειρήσεων αλλά και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών απαιτείται:

- Να προετοιμάζουν ετησίως τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις οι οποίες πρέπει να περιλαμβάνουν:
 - Έναν ισολογισμό, ο οποίος θα δείχνει την χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης / του οργανισμού την τελευταία μέρα της συγκεκριμένης χρήσης·
 - Μία κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, η οποία θα δείχνει τα λειτουργικά αποτελέσματα της επιχείρησης / του οργανισμού για την συγκεκριμένη χρήση· και
 - Μία κατάσταση ταμειακών ροών, η οποία θα δείχνει τις ταμειακές ροές για όλη την χρήση·
- Να επισυνάψουν / «προσκολλήσουν» ένα πιστοποιητικό ελέγχου, αυτών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Οι επιχειρήσεις μπορεί να επιζητούν τους ελέγχους των καταστάσεων τους, για διάφορους λόγους. Μπορεί παραδειγματος χάρη, να θέλουν να «προσεγγίσουν» κάποιες τράπεζες προκειμένου να αποκτήσουν κάποιο δάνειο· η τράπεζα από την μεριά

¹⁷ Hall A. James and Singleton Tommie 2005, "Information Technology Auditing and Assurance", 2nd edition, Thomson South-Western, USA, σελ 5

της θα ζητήσει τις ελεγμένες καταστάσεις της επιχείρησης, σαν μία βάση απόφασης για το εάν θα χορηγήσει τελικά το δάνειο. Οι έλεγχοι συμμόρφωσης, οι λειτουργικοί έλεγχοι και οι έλεγχοι οικονομικού εγκλήματος ακολουθούν μια παρόμοια διαδικασία σύγκρισης των τεκμηρίων έναντι των κριτηρίων (π.χ. κανόνες, διαδικασίες ή πολιτικές) και σύνταξη μιας γραπτής αναφοράς σχετικά με την αντιστοιχία τους.

2. Έλεγχοι συμμόρφωσης (Compliance audits)

Ο στόχος των ελέγχων αυτών είναι να προσδιορίσουν εάν η ελεγχόμενη επιχείρηση έχει δράσει σύμφωνα με συγκεκριμένες διαδικασίες ή κανονισμούς καθιερωμένους από κάποιες αρχές, όπως είναι το μάνατζμεντ της επιχείρησης ή κάποιο ρυθμιστικό σώμα. Οι έλεγχοι διενεργούνται από ειδικούς ελεγκτές (οι οποίοι μπορεί να είναι εξωτερικοί ή εσωτερικοί σε σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση), οι οποίοι είναι οριζόμενοι από τις αρχές, οι οποίες θέτουν τις διαδικασίες και τους κανονισμούς.

«Ένας έλεγχος συμμόρφωσης περιλαμβάνει μια εξέταση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας οικονομικής μονάδας, με στόχο τη διακρίβωση της συμμόρφωσης τους σε συγκεκριμένους όρους, κανόνες ή διατάξεις ρυθμιστικών αρχών.»¹⁸ Στην κατηγορία αυτή των ελέγχων τα προκαθορισμένα κριτήρια μπορεί να προέρχονται από μια ποικιλία διαφορετικών πηγών, όπως είναι οι εγκύκλιες οδηγίες, οι κανονισμοί και οι αποφάσεις των διοικήσεων μιας επιχείρησης, οι πιστωτές της, οι εποπτικοί και διοικητικοί φορείς της δημόσιας διοίκησης και οι κανόνες των ανεξάρτητων αρχών ρυθμιστικού παρεμβατισμού. Σε κάθε επιχείρηση του ιδιωτικού τομέα και οργανισμό του δημόσιου τομέα υπάρχουν Πολιτικές, Συμβάσεις, Νομικές δεσμεύσεις και Υποχρεώσεις που μπορεί να προβλέπουν τη διενέργεια ελέγχων συμμόρφωσης.

3. Λειτουργικοί Έλεγχοι (Operational audits)

Οι λειτουργικοί έλεγχοι έχουν να κάνουν με την συστηματική επισκόπηση και αξιολόγηση των λειτουργιών της επιχείρησης και διενεργούνται μέσα στα πλαίσια βελτίωσης της απόδοσης και της αποτελεσματικότητας της επιχείρησης. Στις επιχειρήσεις, τέτοιου

¹⁸ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 83

είδους έλεγχου εισάγονται από την διοίκησή τους και διενεργούνται από ειδικούς (οι οποίοι μπορεί να είναι εξωτερικοί ή εσωτερικοί σε σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση) οι οποίοι κοινοποιούν τα ευρήματά τους στην διοίκηση της επιχείρησης. Ένας λειτουργικός έλεγχος μπορεί να έχει εφαρμογή σε έναν οργανισμό στο σύνολό του ή σε κάποιο τμήμα του όπως π.χ. σε μία θυγατρική ή σε κάποιο υποκατάστημα της επιχείρησης. Οι στόχοι ενός τέτοιου ελέγχου μπορεί να είναι είτε ευρύτεροι όπως να βελτιωθεί η γενική αποδοτικότητα της επιχείρησης ή πιο στενοί και προσδιορισμένοι, όπως να επιλυθεί ένα συγκεκριμένο πρόβλημα (π.χ. το υπερβάλλον εργατικό προσωπικό). Οι λειτουργικοί έλεγχοι καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο μέρος του Εσωτερικού Ελέγχου και πραγματοποιούνται συνήθως για να ικανοποιήσουν ένα συνδυασμό των ακόλουθων τριών σκοπών¹⁹:

1. Προσδιορισμός Απόδοσης
2. Προσδιορισμός Ευκαιριών για Βελτίωση
3. Υποβολή Συστάσεων για Βελτίωση και Περαιτέρω Δράση

Λειτουργικοί έλεγχοι μπορεί να ζητηθούν από την ανώτατη διοίκηση ή ένα τρίτο ενδιαφερόμενο μέρος. Τα αποτελέσματα του λειτουργικού ελέγχου ανακοινώνονται στο φορέα που ζήτησε τον έλεγχο.

Πίνακας 3: Περιπτώσεις Διαφορετικών Κατηγοριών Ελέγχων

Κατηγορία Ελέγχου	Φύση Ελεγχόμενων Στοιχείων	Προκαθορισμένα Κριτήρια	Βαθμός Ανταπόκρισης	Κύριοι Χρήστες των Πορισμάτων του Ελέγχου
Οικονομικών Καταστάσεων	Μεγέθη Οικονομικών Καταστάσεων	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς	Ακριβοδίκαιη Παρουσίαση	Μέτοχοι, Πιστωτές & άλλοι
Συμμόρφωσης	Στοιχεία Φορολογικής Δήλωσης	Φορολογικοί Κώδικες, Νόμοι και Κανονισμοί	Ορθότητα	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.)
Λειτουργικός	Στατιστικά Στοιχεία	Τεθέντες Στόχοι από το Δημοτικό	Μικρή Απόκλιση	Δημοτικό Συμβούλιο

¹⁹ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 83

	Απόδοσης	Συμβούλιο		
--	----------	-----------	--	--

Πηγή: Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 84

4. Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης (Forensic Audits)

«Ο σκοπός ενός ελέγχου απάτης είναι ο εντοπισμός ή η αποτροπή μιας ευρείας ποικιλίας δραστηριοτήτων οικονομικού εγκλήματος.»²⁰ Η χρησιμοποίηση ελεγκτών για να διεξάγουν ελέγχους απάτης έχει αυξηθεί σημαντικά λόγω της μεγάλης αύξησης του οικονομικού εγκλήματος, της απάτης, των καταχρήσεων και των δολίων πράξεων στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

Οι ελεγκτές των περιπτώσεων απάτης πρέπει να διαθέτουν βαθιά γνώση της απάτης ως ενός οικονομικού, κοινωνικού και οργανωτικού φαινομένου. «Ο έλεγχος απάτης δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια απλή απαρίθμηση ελεγκτικών ενεργειών και διαδικασιών»²¹. Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει τη γνώση και δημιουργία ενός συνόλου δομικών στοιχείων ελέγχου που ενθαρρύνουν την αποκάλυψη και την πρόληψη απατηλών ενεργειών και συμπεριφορών. Οι ελεγκτές απάτης θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή γνώση για τις βασικές αρχές των ελέγχων απάτης, την έννοια και τις μορφές απάτης, τους πιθανούς δράστες και τα κίνητρα τους, τις συνθήκες που ευνοούν τη διάπραξη της, τα πρόδρομα σημάδια πιθανής ύπαρξης, τα αποδεικτικά στοιχεία και τα πρότυπα που στοιχειοθετούν και αποδεικνύουν την απάτη, καθώς και τις οργανωσιακές, κοινωνικές, οικονομικές και λογιστικές πτυχές της απάτης.

Επικύρωση (Attest)

Οι Ελεγκτές μπορούν να παρέχουν πολυάριθμους τύπους υπηρεσιών επικύρωσης. Σε αυτή την παράγραφο θα αναφερθούν οι δύο κυριότεροι.

²⁰ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 17

²¹ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 87

5. Αξιολόγηση Εσωτερικού Ελέγχου (Reporting on Internal Control)

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αυξανόμενη ζήτηση από τους Ελεγκτές να παρέχουν ελέγχους επικύρωσης στις θέσεις της διοίκησης σχετικά με την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου²² μιας επιχείρησης. Ένας λόγος για τον οποίο αυτές οι αναφορές ελέγχου έχουν προταθεί, είναι γιατί οι χρήστες πιστεύουν ότι μία έκθεση ελέγχου με θετική ή μη αρνητική διατύπωση για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας εταιρείας δεν παρέχει απαραίτητα και διασφάλιση για τον εσωτερικό έλεγχο αυτής. Πρόσθετη ώθηση έδωσαν και τα ψηφίσματα της Αμερικάνικης νομοθεσίας τις δύο τελευταίες δεκαετίες, τα οποία απαιτούν από τις διοικήσεις μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να εκδίδουν μια γραπτή αναφορά σχετικά με την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και οι ορκωτοί ελεγκτές με τη σειρά τους θα πρέπει να την επικυρώσουν (attest). Σύμφωνα με τα πρότυπα²³ επικύρωσης του αμερικάνικου ινστιτούτου ορκωτών ελεγκτών ο εσωτερικός έλεγχος μιας οικονομικής μονάδας που άπτεται τις καταστάσεις χρηματοοικονομικής πληροφόρησης περιλαμβάνει εκείνες τις πολιτικές και τις διαδικασίες που σχετίζονται με την ικανότητα της μονάδας να καταγράφει, να επεξεργάζεται, να συνοψίζει και να συντάσσει χρηματοοικονομικά δεδομένα που είναι σύμφωνα με τις θέσεις που προβάλλονται και ενσωματώνονται στις ετήσιες ή στις τριμηνιαίες οικονομικές καταστάσεις.

6. Χρηματοοικονομικές Προβλέψεις και Προβολή (Financial Forecasts and Projections)

Πολλές φορές οι οικονομικές μονάδες προετοιμάζουν μελλοντικές (αναμενόμενες) χρηματοοικονομικές πληροφορίες και ζητούν από ελεγκτές να επικυρώσουν αυτές τις πληροφορίες. Οι χρηματοοικονομικές προβλέψεις είναι μελλοντικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις που παρουσιάζουν *αναμενόμενα* οικονομικά αποτελέσματα. Οι χρηματοοικονομικές προβολές είναι μελλοντικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις που παρουσιάζουν, *βάσει συγκεκριμένων υποθέσεων*, οικονομικά αποτελέσματα.

²² Messier F. W. & Whittington R. O., “Auditor Attestation to Management Reports on Internal Control-Should it be required?”, The Expectation Gap Standards: Progress, Implementation Issues, Research Opportunities (AICPA, 1993), pp224-255

²³ Statement on Standards for Attestation Engagement No. 10, American Institute of Certified Public Accountants (www.aicpa.org)

Σε τέτοιου είδους δεσμεύσεις, οι ελεγκτές συνήθως αναλαμβάνουν να παρέχουν υπηρεσίες επικύρωσης σχετικά με την προετοιμασία, την υποστήριξη στον καθορισμό των υποθέσεων και την παρουσίαση των μελλοντικών (αναμενόμενων) χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Διασφάλιση (Assurance)

Μετά τις εργασίες της 'Ειδικής Επιτροπής για τις Υπηρεσίες Διασφάλισης²⁴ που προαναφέραμε σε προηγούμενη παράγραφο, η ζήτηση για υπηρεσίες διασφάλισης έχει αυξηθεί ενώ αναμένεται στο μέλλον να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στις προσφερόμενες, από τις ελεγκτικές εταιρείες, υπηρεσίες. Τρεις γενικοί τύποι υπηρεσιών διασφάλισης αναλύονται παρακάτω:

7. Εκτίμηση Κινδύνου (Risk Assessment)

Οι οργανισμοί που διαχειρίζονται τον κίνδυνο επιτυχημένα είναι πολύ πιο πιθανό να επιτύχουν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την διαρκή αλλαγή της τεχνολογίας και την παγκοσμιοποίηση. Οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν διασφάλιση σε μια οικονομική μονάδα στο πλαίσιο των επιχειρηματικών κινδύνων που αντιμετωπίζει και αξιολόγηση για το αν έχει τα κατάλληλα συστήματα σε εφαρμογή για να διαχειριστεί αυτούς τους κινδύνους. Το αμερικάνικο Ινστιτούτο ορκωτών ελεγκτών (AICPA) ανέπτυξε Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Κινδύνου, οι οποίες παρέχουν εργαλεία και τεχνικές που υποστηρίζουν την διαδικασία διαχείρισης κινδύνων και επιτρέπουν στον Ελεγκτή να παρέχει διασφάλιση σε αυτή την διαδικασία.

8. Αξιολόγηση Επιδόσεων (Performance Measurement)

Πολλοί οργανισμοί ζητούν από τους ελεγκτές βοήθεια στην «συγκριτική προτυποποίηση»²⁵ του τρόπου λειτουργίας των επιχειρηματικών διεργασιών. Ενώ παραδοσιακά αυτές οι υπηρεσίες αφορούσαν κυρίως χρηματοοικονομικά μετρά αποδοτικότητας, οι επιχειρήσεις πλέον αναζητούν βοήθεια και στην μέτρηση ποιοτικών

²⁴ Report of the Special Committee on Assurance Services (www.aicpa.org)

²⁵ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 21

δεικτών. Συγκεκριμένα, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους υπηρεσιών είναι οι **Έλεγχοι Διοικήσεως**²⁶ ή Έλεγχοι της αποδοτικότητας της διοικήσεως ή Έλεγχοι Επιδόσεων. Ο αντικειμενικός τους σκοπός είναι η αξιολόγηση των στόχων της διοικήσεως μιας επιχείρησης και ο βαθμός επίτευξης των στόχων αυτών. Με άλλα λόγια αξιολογείται η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα ενός μέλους ή συλλογικού οργάνου διοικήσεως μιας επιχείρησης ή ενός τμήματος της.

Τα τελευταία χρόνια διογκώνεται συνεχώς το κίνημα εκείνων που υποστηρίζουν ότι οι δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να ακολουθούνται ή να περιλαμβάνουν εκτιμήσεις της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης και το έργο αυτό θα πρέπει να ανατίθεται στους ανεξάρτητους ελεγκτές της. Μερικά από τα κριτήρια εκτίμησης της αποδοτικότητας μπορεί να είναι χρηματοοικονομικά όπως ο δείκτης συνολικής αποδοτικότητας, ο δείκτης γενικής ρευστότητας, το μέσο κόστος των ξένων κεφαλαίων, το μικτό και καθαρό περιθώριο κέρδους. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθούν και κριτήρια με σχετική υποκειμενικότητα όπως είναι η ποιοτική στάθμη του προσωπικού, οι εργασιακές σχέσεις, η αποτελεσματικότητα του δικτύου διάθεσης των προϊόντων, προβλήματα προμήθειας πρώτων υλών κ.λπ.

9. Έλεγχος Πληροφοριακής Τεχνολογίας (IT Audit)

Όλο και περισσότεροι οργανισμοί στηρίζονται στην Πληροφοριακή Τεχνολογία, συμπεριλαμβανόμενων και των εφαρμογών ηλεκτρικού εμπορίου. Ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι να έχει γίνει πολύ σημαντικό το θέμα της ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων, της διαθεσιμότητάς των όποτε απαιτείται και να παράγουν με συνέπεια ακριβείς πληροφορίες. Οι ελεγκτές μπορούν να παρέχουν διασφάλιση στα πληροφοριακά συστήματα και τις εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου μιας επιχείρησης.

«Ο Έλεγχος Πληροφοριακής Τεχνολογίας (IT Audit) εστιάζει στους τομείς των πληροφοριακών συστημάτων που βασίζονται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Αυτός ο έλεγχος περιλαμβάνει την εκτίμηση της σωστής εφαρμογής, λειτουργίας και έλεγχο

²⁶ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, «Έλεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 85

των ψηφιακών πόρων. Επειδή τα περισσότερα σύγχρονα πληροφοριακά συστήματα απασχολούν πληροφοριακή τεχνολογία, ο αντίστοιχος έλεγχος είναι συνήθως ένα πολύ σημαντικό συστατικό των εξωτερικών (χρηματοοικονομικών) και εσωτερικών ελέγχων.»²⁷

Ο Έλεγχος Πληροφοριακής Τεχνολογίας διαιρείται σε τρεις φάσεις: σχεδιασμός ελέγχου, έλεγχος των δικλίδων ασφαλείας και πραγματικός έλεγχος. Στην πρώτη φάση και πριν ο ελεγκτής καθορίσει την φύση και το εύρος των ελέγχων που θα διενεργήσει θα πρέπει να αποκτήσει μια ενδελεχή κατανόηση των ελεγχόμενων επιχειρηματικών διεργασιών μέσω συγκέντρωσης ικανοποιητικών πληροφοριών για την επιχείρηση και ανάλυσης του ελεγκτικού κινδύνου, θέμα το οποίο θα αναλυθεί σε επόμενη παράγραφο. Ο σκοπός της δεύτερης φάσης είναι να καθορίσει για το αν επαρκείς δικλίδες ασφαλείας λαμβάνουν χώρα και λειτουργούν ορθά. Στην τρίτη και τελευταία φάση, ο ελεγκτής εστιάζει στα χρηματοοικονομικά δεδομένα. Αφορά δηλαδή λεπτομερή εξέταση συγκεκριμένων λογαριασμών και συναλλαγών μέσω πραγματικών ή "ενυπόστατων" ελέγχων.

Η διενέργεια ενός ελέγχου είναι μία συστηματική και λογική διαδικασία που εφαρμόζεται σε όλους τους τύπους των πληροφοριακών συστημάτων. Η συστηματική προσέγγιση του ελέγχου γενικότερα είναι πολύ σημαντική αλλά ιδιαίτερα στον έλεγχο του τεχνολογικού περιβάλλοντος. Η έλλειψη διαδικασιών υλικής υπόστασης που μπορούν να επαληθευτούν οπτικά και να αξιολογηθούν σημαίνει έναν υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας στον συγκεκριμένο έλεγχο (π.χ. το ελεγχόμενο στοιχείο μπορεί να είναι αμιγώς ηλεκτρονικό, σε ψηφιακή μορφή και επομένως αόρατο σε αυτούς που επιχειρούν να το επαληθεύσουν. Συνεπώς, ένα 'συστηματικό πλαίσιο'²⁸ για την διενέργεια του ελέγχου πληροφοριακών συστημάτων είναι καίριο και βοηθάει τον ελεγκτή να εντοπίσει όλες τις σημαντικές διαδικασίες και τα αρχεία δεδομένων.

1.4.2 Κατηγοριοποίηση με βάση τους ελεγχόμενους

²⁷ Hall A. James and Singleton Tommie 2005, "Information Technology Auditing and Assurance", 2nd edition, Thomson South-Western, USA, σελ 12

²⁸ Hall A. James and Singleton Tommie 2005, "Information Technology Auditing and Assurance", 2nd edition, Thomson South-Western, USA, σελ 8

Βασιζόμενοι σε αυτούς για τους οποίους διενεργείται ο έλεγχος, οι έλεγχοι διακρίνονται σε:

1) Εξωτερικοί έλεγχοι:

Ο εξωτερικός έλεγχος γίνεται για λογαριασμό μερών τα οποία είναι εξωτερικά προς την ελεγχόμενη επιχείρηση. Ειδικευμένο, ανεξάρτητο προς την επιχείρηση προσωπικό κάνει τους ελέγχους σύμφωνα με τις απαιτήσεις των μερών για λογαριασμό των οποίων διενεργείται ο έλεγχος. Οι πιο συνήθεις εξωτερικοί έλεγχοι είναι οι έλεγχοι των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (χωρίς να αποκλείεται το γεγονός ότι οι λειτουργικοί έλεγχοι μπορεί να είναι και εξωτερικοί).

2) Εσωτερικοί Έλεγχοι:

Σε αντίθεση με τους εξωτερικούς ελέγχους, οι εσωτερικοί έχουν σαν χρήστες μέρη εντός της επιχείρησης. Συνήθως διενεργούνται από εργαζόμενους της ίδιας της επιχείρησης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της διοίκησης. Αυτοί μπορεί να είναι διευρυμένοι ή σύντομοι, συνεχείς ή ασυνεχείς.

1.4.3 Άλλες κατηγοριοποιήσεις

Επίσης οι λογιστικοί έλεγχοι μπορούν να διακριθούν και με βάση κάποια άλλα κριτήρια, όπως :

- Ανάλογα με την έκτασή τους, διακρίνονται σε :
 - Γενικούς, που επεκτείνονται σε ολόκληρη τη διαχείριση μιας δοσμένης χρονικής περιόδου (π.χ. ετήσιος έλεγχος Ισολογισμού και Αποτελεσμάτων Χρήσης).
 - Ειδικούς, που έχουν ως αντικείμενο ένα συγκεκριμένο τομέα ή θέμα (π.χ. έλεγχος επισφάλειας πελατών).
- Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους οι έλεγχοι διακρίνονται σε :
 - Προληπτικούς, που διενεργούνται κατά τη εκτέλεση της οικονομικής συναλλαγής (π.χ. στην έκδοση γραμματίου είσπραξης) και έχουν σκοπό να προλάβουν τα πιθανά λάθη.

- Κατασταλτικούς, που διενεργούνται εκ των υστέρων (μετά την εκτέλεση των πράξεων) και αποβλέπουν στην αποκάλυψη λαθών ή παραλείψεων και ανωμαλιών.
- Ανάλογα με την διάρκειά τους, οι έλεγχοι διακρίνονται σε :
 - Μόνιμους ή διαρκείς, που διενεργούνται συνέχεια και κατά ολόκληρη τη διάρκεια της οικονομικής χρήσης.
 - Τακτικούς ή περιοδικούς, που δεν είναι μεν συνεχείς αλλά διενεργούνται κατά τακτικές χρονικές περιόδους (π.χ. εξαμηνιαίοι, τριμηνιαίοι κ.τ.λ.). Τακτικός έλεγχος είναι ο προβλεπόμενος έλεγχος στον ισολογισμό τέλους χρήσης.
 - Έκτακτους ή περιπτωσιακούς, που διενεργούνται σε έκτακτες περιπτώσεις για ειδικούς λόγους, όπως θα μπορούσε να είναι οι υπόνοιες για κατάχρηση.
- Ανάλογα με το πρόσωπο του ελεγκτή, διακρίνονται σε :
 - Εσωτερικούς, που οργανώνονται από την ίδια την οικονομική μονάδα και διενεργούνται από πρόσωπα εξαρτημένα απ' αυτήν (εσωτερικοί ελεγκτές).
 - Εξωτερικούς, που διενεργούνται από ειδικούς επαγγελματίες ελεγκτές, οι οποίοι δεν πρέπει να έχουν καμία σχέση ή εξάρτηση από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Στην καθημερινή πραγματικότητα διαφόρων οικονομικών μονάδων τα παραπάνω είδη ελέγχων δεν θα λέγαμε ότι είναι ξεκομμένα μεταξύ τους. Συνήθως συνδυάζονται και αλληλοσυμπληρώνονται με απώτερο σκοπό ο (συνολικός) έλεγχος να είναι περισσότερο αποτελεσματικός και τα συμπεράσματα που θα διεξαχθούν να είναι αιτιολογημένα. Έτσι ο εξωτερικός έλεγχος είναι συνήθως κατασταλτικός και συγχρόνως γενικός ή ειδικός, τακτικός ή και έκτακτος. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω η εστίαση θα γίνει στους εξωτερικούς ελέγχους των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητο να γίνει μία διάκριση μεταξύ του ελέγχου και της λογιστικής.

1.5 Κατηγοριοποίηση Ελεγκτών

Στην Ελλάδα οι ελεγκτές θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν στους:

α) Εξωτερικούς Ελεγκτές (ορκωτοί- ελεγκτές λογιστές),

- β) Εσωτερικούς Ελεγκτές,
- γ) Κυβερνητικούς Ελεγκτές,
- δ) και Ελεγκτές του οικονομικού εγκλήματος.

Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει για τους ορκωτούς – ελεγκτές λογιστές.

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές είναι αναγνωρισμένοι, από την Πολιτεία ή την αναγνωρισμένη λογιστική οργάνωση μιας χώρας, ειδικοί επαγγελματίες οι οποίοι έχουν ως πρωταρχικό τους καθήκον τον υπεύθυνο αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι πάσης φύσης επιχειρήσεις και οργανισμοί.

Στη χώρα μας το έργο των ορκωτών ελεγκτών λογιστών εκτελείται σήμερα από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ). Μέχρι το 1955 όπου ψηφίστηκε ο νόμος 3329 περί "Συστάσεως Σώματος Ορκωτών Λογιστών" (Σ.Ο.Λ.) δεν υπήρχαν στη χώρα μας αναγνωρισμένοι και ειδικά καταρτισμένοι εξωτερικοί ελεγκτές. Αυτό το νομοθέτημα όριζε το σκοπό της ίδρυσης του Σ.Ο.Λ., ρύθμιζε τα ζητήματα της λειτουργίας και της εποπτείας του, καθόριζε τα προσόντα, τα δικαιώματα, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των ορκωτών λογιστών, επέβαλε την υποχρεωτική χρησιμοποίηση των ορκωτών λογιστών για τακτικό έλεγχο και οριοθετούσε τις σχέσεις των μελών του Σώματος με τις ελεγχόμενες εταιρείες. Με την πάροδο του χρόνου και καθώς αύξανε ο ανταγωνισμός στην ελληνική οικονομία από τις επιχειρήσεις των άλλων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έγινε σαφές ότι η άσκηση του τακτικού ελέγχου έπρεπε να αλλάξει χαρακτήρα. Έτσι το 1991 ψηφίστηκε ο νόμος 1969 και βάσει αυτού εκδόθηκε την επόμενη χρονιά το Π.Δ. 226 με το οποίο ιδρύθηκε το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ), το οποίο αντικατέστησε το Σ.Ο.Λ ως προς τον εποπτικό του ρόλο.

Ο σκοπός του Σ.Ο.Ε.Λ δεν περιορίζεται μόνο στην συστηματική ελεγκτική διαδικασία των οικονομικών καταστάσεων (Ισολογισμού και Αποτελεσμάτων Χρήσεως) των Ανωνύμων Εταιριών αλλά περιλαμβάνει τόσο την άσκηση διαχειριστικού ελέγχου των πάσης φύσεως οικονομικών οργανισμών της χώρας, όσο και την μελέτη της λογιστικής οργάνωσης επιχειρήσεων, εκμεταλλεύσεων ή οργανισμών, ύστερα από αίτησή τους.

Αναλυτικότερα, η χρησιμοποίηση των Ορκωτών Λογιστών είναι υποχρεωτική, για τον τακτικό έλεγχο Ανωνύμων Εταιριών των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο και εκείνων των οποίων το Μετοχικό Κεφάλαιο, είτε αρχικό είτε ύστερα από αύξηση καλύφθηκε με δημόσια εγγραφή, και για τον τακτικό έλεγχο του ισολογισμού των Ανωνύμων Ασφαλιστικών Εταιριών για τον οποίο ο ένας από τους δύο ελεγκτές πρέπει να προσλαμβάνεται από το ΣΟΛ. Σημειώνεται ότι η χρησιμοποίηση των μελών του ΣΟΛ για τον τακτικό έλεγχο του ισολογισμού των Α.Ε. (άρθρο 36 του Ν.2190) είναι προαιρετική. Το Σώμα Ορκωτών Λογιστών διοικείται και ελέγχεται από Εποπτικό Συμβούλιο (Ε.Σ.) που διορίζεται από το κράτος για θητεία τεσσάρων χρόνων και έχει ως μέλη του καθηγητές ανωτάτων σχολών, ανώτατους δικαστικούς, τον πρόεδρο του ΣΟΛ κ.α. Το Εποπτικό Συμβούλιο όμως δεν έχει καμία απολύτως ανάμειξη στο ελεγκτικό έργο των Ορκωτών Λογιστών έτσι ώστε να διασφαλίζεται η πλήρης ανεξαρτησία τους, χαρακτηριστικό το οποίο είναι μεγάλης σημασίας για τους εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές (όπως αναλύεται και παρακάτω).

1.6 Ανεξαρτησία του Ελεγκτή

Η ανεξαρτησία έχει αναφερθεί σαν ο ακρογωνιαίος λίθος του ελέγχου (Stewart, 1977). Εάν οι ελεγκτές δεν είναι ανεξάρτητοι από κάποιους παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την γνώμη που εκφράζουν στο πιστοποιητικό ελέγχου, η λειτουργία του ελέγχου θα είναι στην ουσία χωρίς καμία αξία.

Ας μην ξεχνάμε ότι οι ελεγκτές είναι οι μεσάζοντες μεταξύ της διοίκησης μιας επιχείρησης και των εξωτερικών ενδιαφερομένων προς την επιχείρηση. Εφόσον οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων θα βασιστούν στην γνώμη του ελεγκτή, είναι ζωτικής σημασίας οι ελεγκτές να είναι ανεξάρτητοι από την επιχείρηση και την διοίκησή της. Αυτό αντικατοπτρίζεται από την θεμελιώδη αρχή του εξωτερικού ελέγχου – Αμεροληψία και Ανεξαρτησία (Objectivity and Independence), η οποία αναφέρει ότι : «Οι ελεγκτές είναι αντικειμενικοί. Εκφράζουν την γνώμη τους με ανεξαρτησία από την επιχείρηση και τους διευθυντές της».

Εάν οι ελεγκτές δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ανεξάρτητοι από την επιχείρηση και την διοίκησή της, η γνώμη που θα εκφέρουν θα έχει λίγη αξιοπιστία και οι χρήστες των

χρηματοοικονομικών καταστάσεων θα λάβουν λίγη αν όχι καθόλου διασφάλιση από το πιστοποιητικό του ελέγχου αναφορικά με την ειλικρίνεια και την τιμιότητα των καταστάσεων. Κατά συνέπεια, η λειτουργία του ελέγχου θα έχει μικρή σημασία και αξία.

Το Π.Δ. 226 ορίζει ότι οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να διαθέτουν πλήρη προσωπική και επαγγελματική ανεξαρτησία σε σχέση με τον ελεγχόμενο. Επίσης, οι εταιρίες και οι κοινοπραξίες των ελεγκτών πρέπει να έχουν οικονομική και λειτουργική αυτοτέλεια και ανεξαρτησία από οποιοδήποτε ελεγχόμενο ή άλλο νομικό ή φυσικό πρόσωπο καθώς και επαρκή δύναμη σε ελεγκτικό προσωπικό για την καλή και έγκαιρη εκτέλεση των αναλαμβανόμενων ελέγχων.

Τη ζητούμενη ανεξαρτησία του ελεγκτή εξασφαλίζουν σε μεγάλο βαθμό οι διαδικασίες:

- α) της επιλογής του ορκωτού ελεγκτή από την προς έλεγχο επιχείρηση,
- β) της ανάθεσης του ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων και
- γ) του καθορισμού της αμοιβής του ελεγκτή.

Αξίζει να τονιστεί ότι οι κανόνες δεοντολογίας του Σώματος των Ορκωτών Ελεγκτών καθιστούν ακόμη πιο δεσμευτικό το πλαίσιο συμπεριφοράς και εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή και συμβάλλουν σημαντικά στη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας του. Σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς, κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε. οφείλει πάντοτε να:

- 1) Μην ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο πλημμελή και να είναι ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου,
- 2) Μην αποδέχεται την ευθύνη διεξαγωγής του ελέγχου ή να διακόπτει την ανατεθείσα σε αυτόν εργασία εάν οι υπάρχουσες ή οι διαμορφωθείσες συνθήκες κλονίζουν είτε την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την προς αυτόν εμπιστοσύνη των τρίτων είτε τις σχέσεις του με συναδέλφους του Σ.Ο.Ε.,
- 3) Μην παρέχει στον ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες, εκτός από εκείνες που επιτρέπει ο νόμος και για τις οποίες έχει οριστεί αρμοδίως,
- 4) Μην αποφασίζει ο ίδιος για θέματα αρμοδιότητας του ελεγχόμενου,
- 5) Μην παρεμβαίνει και να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχόμενων ή άλλων ενδιαφερόμενων,
- 6) Μην έχει οποιοσδήποτε άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον καθ' οιονδήποτε τρόπο από την πορεία των εργασιών του ελεγχόμενου ή από το πόρισμα του ελέγχου του,

- 7) Μην αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχόμενου ή τρίτων σχετικές με την εκτέλεση των καθηκόντων του,
- 8) Μην δέχεται από τον ελεγχόμενο περιποιώσεις ή άλλα δώρα, τα οποία υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρόνησης και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού,
- 9) Μην δέχεται οποιαδήποτε αμοιβή από τον ελεγχόμενο πέραν της νόμιμης,
- 10) Μην διαπραγματεύεται τη νόμιμη αμοιβή του ή να δέχεται την εκ των υστέρων μείωσή της,
- 11) Μην αναλαμβάνει τον υποχρεωτικό από το νόμο έλεγχο μιας οικονομικής μονάδας, στην οποία ο ίδιος ή μέλος της διοίκησης του ελεγκτικού φορέα του έχει διατελέσει μέσα στην τελευταία πενταετία, πριν το διορισμό του ως τακτικού ελεγκτή της οικονομικής αυτής μονάδας:
 - Μέλος της διοίκησης,
 - Διευθυντικό στέλεχος,
 - Οικονομικός, λογιστικός, ή φορολογικός σύμβουλος ή εσωτερικός ελεγκτής με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ελεύθερος επαγγελματίας,
- 12) Είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν καθ' οιονδήποτε τρόπο συγγενικά ή φιλικά προς αυτόν πρόσωπα,
- 13) Τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.

Εάν δεν τηρηθούν οι περιορισμοί αυτοί, είναι δυνατόν να δημιουργηθούν καταστάσεις που δυσχεραίνουν την άσκηση του ελέγχου κατά τρόπο αποτελεσματικό, και την ανάπτυξη αδιάβλητης επαγγελματικής κρίσης. Η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή ενισχύει τις ιδιότητες της ευθυκρισίας, της αμεροληψίας και της νηφαλιότητας.

1.7 Στάδια της Ελεγκτικής Διαδικασίας

Μετά τα σχέδια και προγράμματα ελέγχου κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν τα στάδια της ελεγκτικής διαδικασίας. Το σύνολο των ενεργειών του ελεγκτή που απαιτούνται για την επίτευξη των σκοπών του ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων συνιστά την ελεγκτική εργασία. Πρόκειται για μια συστηματική και σύνθετη εργασία η οποία διενεργείται τόσο κατά τη διάρκεια της χρήσης (δηλαδή πολύ πριν τη σύνταξη των

λογιστικών καταστάσεων) όσο και μετά το τέλος της χρήσης και η οποία διέρχεται από κάποια στάδια. Τα στάδια αυτά φαίνονται παρακάτω:

I. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Με την έναρξη του ελέγχου, ο ελεγκτής ενημερώνεται γενικά για τον κλάδο που ανήκει η ελεγχόμενη επιχείρηση, την νομική μορφή της, τις δραστηριότητες και την οργανωτική της δομή. Επίσης, ενημερώνεται για θέματα που αφορούν την νομοθεσία που διέπει την επιχείρηση, ή αφορούν τις σχέσεις της επιχείρησης με άλλες μονάδες, τη διοίκησή της, τη λογιστική της οργάνωση κ.τ.λ. Επίσης, ο ελεγκτής ενημερώνεται μελετώντας το καταστατικό και τους εσωτερικούς κανονισμούς λειτουργίας της επιχείρησης, τα πρακτικά των συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου και των γενικών συνελεύσεων των μετόχων, τις διάφορες συμβάσεις, καθώς και το λογιστικό σχέδιο της επιχείρησης.

II. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ:

Στη φάση αυτή γίνεται αποτύπωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης και μία προκαταρκτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς του. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται από την ποιότητα με τη οποία έχει σχεδιαστεί το σύστημα και από την πιστότητα λειτουργίας του συστήματος σε σχέση με τις προδιαγραφές του. Στη φάση αυτή της προκαταρκτικής αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου ο ελεγκτής εκτιμά την ικανότητα των επί μέρους τμημάτων του εσωτερικού ελέγχου να περιορίζουν τη δημιουργία σφαλμάτων ή παραβάσεων. Εάν ο ελεγκτής κρίνει ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει μηχανισμούς τους οποίους μπορεί να εμπιστευθεί τότε προγραμματίζει την διενέργεια δοκιμασιών συμφωνίας.

III. ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ – ΕΛΕΓΧΟΙ ΠΙΣΤΟΤΗΤΑΣ:

Στη φάση αυτή ο ελεγκτής δοκιμάζει την πιστότητα λειτουργίας εκείνων των τμημάτων του συστήματος εσωτερικού ελέγχου τα οποία ο ελεγκτής επέλεξε στην προηγούμενη φάση. Με την ολοκλήρωση των ελέγχων πιστότητας ο ελεγκτής έχει εντοπίσει τυχόν αποκλίσεις λειτουργίας του συστήματος στην πράξη από τις προδιαγραφές του και έχει προσδιορίσει τη σημαντικότητά τους. Στις περιοχές εκείνες όπου εντοπίζονται

σημαντικές αποκλίσεις πιστότητας και η πιθανότητα σφαλμάτων ή παραβάσεων είναι μεγάλη, αναμένεται η φύση και η έκταση των αναλυτικών ελεγκτικών διαδικασιών να είναι μικρότερη από ότι στις περιοχές όπου οι αποκλίσεις και τα σφάλματα είναι ασήμαντα.

IV. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ:

Μετά την μελέτη των προδιαγραφών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και την επαλήθευση της λειτουργίας του στην πράξη που έγινε με τους ελέγχους πιστότητας, ο ελεγκτής είναι σε θέση να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα του συστήματος και να καθορίσει το βαθμό εμπιστοσύνης του στο σύστημα. Από τα αποτελέσματα της φάσης αυτής της ελεγκτικής διαδικασίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η έκταση των ελέγχων τεκμηρίωσης που θα ακολουθήσουν.

V. ΕΛΕΓΧΟΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ:

Στη φάση αυτή ο ελεγκτής πραγματοποιεί τους κύριους ή ουσιαστικούς ελέγχους ή ελέγχους τεκμηρίωσης που είναι οι δοκιμασίες ελέγχου οι οποίες σχεδιάστηκαν για την ανακάλυψη ουσιαστικών σφαλμάτων που τυχόν υπάρχουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Αν ο ελεγκτής πεισθεί για την αποτελεσματικότητα του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου, τότε οι έλεγχοι τεκμηρίωσης μπορεί να περιοριστούν σημαντικά.

VI. ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ:

Στην προτελευταία φάση της ελεγκτικής διαδικασίας ο ελεγκτής συνθέτει, αξιολογεί και συνοψίζει το αποδεικτικό υλικό που συγκέντρωσε πριν καταλήξει στο τελικό του συμπέρασμα για την αλήθεια και την αντικειμενικότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Στη φάση αυτή επίσης ο ελεγκτής ερευνά για την ύπαρξη, μεταγενέστερων του ισολογισμού γεγονότων που επηρεάζουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, αφανών ή ενδεχόμενων υποχρεώσεων της επιχείρησης και συναλλαγών με συγγενικά της μέρη.

VII. ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ:

Με την ολοκλήρωση του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ο ελεγκτής εκδίδει ένα πιστοποιητικό (ή έκθεση) ελέγχου. Τα πιστοποιητικά ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών συνήθως δημοσιεύονται μαζί με τις καταστάσεις στις οποίες αναφέρονται. Όταν ο ελεγκτής, με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία του ελέγχου, καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι απίθανο να παραπλανήσουν το συνετό χρήστη τους, τότε εκφράζει την γνώμη του αυτή στο πιστοποιητικό ελέγχου. Αν ο ελεγκτής δεν μείνει ικανοποιημένος από την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία των καταστάσεων ή δεν μπορέσει να συγκεντρώσει το απαραίτητο αποδεικτικό υλικό για την διαμόρφωση γνώμης τότε διατυπώνει τις επιφυλάξεις του αυτές στο πιστοποιητικό.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι προκειμένου να εκφράσει την γνώμη του, ένας ανεξάρτητος ελεγκτής, για τις οικονομικές καταστάσεις κρίνεται απαραίτητη αφενός η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του πελάτη, αλλά και αφετέρου η συγκέντρωση των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων.

2

ΔΙΕΘΝΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Το προϊόν της ελεγκτικής λειτουργίας είναι η Έκθεση (πιστοποιητικό) Πορίσματος Ελέγχου, η οποία περιέχει τη γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των θέσεων που προβάλλονται στις οικονομικές καταστάσεις. Συγκεκριμένα, μέσω της Έκθεσης ο ελεγκτής διατυπώνει την γνώμη «ως προς το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με το δεδηλωμένο λογιστικό πλαίσιο και, ειδικότερα,, είτε σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, που έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε σύμφωνα με τα Λογιστικά Πρότυπα, που προδιαγράφονται από την ελληνική εταιρική νομοθεσία.»²⁹ Οι εξωτερικοί χρήστες των οικονομικών καταστάσεων υποτίθεται ότι θα βασισθούν στην γνώμη του ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία των καταστάσεων για την λήψη αποφάσεων. Για να το κάνουν αυτό, οι χρήστες πρέπει να είσαι σε θέση να εμπιστευτούν την ικανότητα, τον επαγγελματισμό, την ακεραιότητα και την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Ως αποτέλεσμα αυτών, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να ακολουθεί αυστηρούς κανόνες κατά την διενέργεια των ελέγχων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. **Τα πρότυπα της Ελεγκτικής αποτελούν τις βασικές κατευθυντήριες οδηγίες που πρέπει να ακολουθεί ο εξωτερικός ελεγκτής για να εξασφαλίσει την ορθολογικότητα και τη νομιμότητα του έργου του.**

Σε κάθε χώρα, οι τοπικοί κανονισμοί διέπουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό τις πρακτικές που ακολουθούνται στον έλεγχο οικονομικών ή άλλων πληροφοριακών στοιχείων. Τέτοιοι κανονισμοί μπορεί να είναι είτε καταστατικής φύσεως, είτε μορφής

²⁹ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 152

Οδηγιών που εκδίδονται από κανονιστικά ή επαγγελματικά όργανα στις χώρες που αφορούν.

Τα εθνικά πρότυπα ελέγχου και συναφών υπηρεσιών που εκδίδονται σε πολλές χώρες διαφέρουν κατά τη μορφή και το περιεχόμενο. «Η Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Πρακτικών (International Auditing Practices Committee - IAPC) λαμβάνει γνώση παρόμοιων εγγράφων και διαφορών και υπό το πρίσμα κάθε παρόμοιας γνώσης εκδίδει τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, τα οποία προορίζονται για διεθνή αποδοχή.»³⁰

2.1 Όργανα κατάρτισης Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων

Τα ελεγκτικά πρότυπα καθιερώνονται από τις επαγγελματικές οργανώσεις των εξωτερικών ελεγκτών κάθε χώρας ή από διεθνείς οργανισμούς. Σημαντική υπήρξε η συμβολή των επαγγελματικών ενώσεων των ελεγκτών της Αγγλίας και της Ουαλίας (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales), και των Ηνωμένων Πολιτειών (The American Institute of Certified Public Accountants – A.I.C.P.A.) στη θέσπιση και καθιέρωση των προτύπων της Ελεγκτικής. Στη χώρα μας, το Σώμα των Ορκωτών Ελεγκτών έχει αναλάβει το έργο της καθιέρωσης των απαραίτητων ελεγκτικών προτύπων. Η εναρμόνιση των εθνικών προτύπων σε διεθνές επίπεδο αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants – I.F.AC.).

2.1.1 Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.AC.)

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.AC.) ιδρύθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1977 με σκοπό την ανάπτυξη και τη βελτίωση ενός παγκόσμια συντονισμένου λογιστικού επαγγέλματος με ομοιόμορφα πρότυπα. Ο σκοπός της IFAC, όπως διατυπώνεται στο καταστατικό της είναι η είναι “η παγκόσμια ανάπτυξη και ανύψωση του λογιστικού επαγγέλματος, με εναρμονισμένα πρότυπα, ικανού να παρέχει υπηρεσίες σταθερά υψηλής ποιότητας

³⁰ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, “Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία”, Αθήνα, σελ. 10

προς το δημόσιο συμφέρον”³¹. Προς την κατεύθυνση αυτής της αποστολής το συμβούλιο της IFAC έχει αναθέσει στην Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (I.A.P.C.) την επεξεργασία και την έκδοση, για λογαριασμό του Συμβουλίου, Προτύπων και Οδηγιών για τον έλεγχο και τις συναφείς υπηρεσίες. Η IAPC πιστεύει ότι η έκδοση παρόμοιων προτύπων και οδηγιών θα βελτιώσει το βαθμό ομοιομορφίας των ελεγκτικών πρακτικών και συναφών υπηρεσιών σε παγκόσμια κλίμακα.

2.1.2 Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (I.A.P.C.)

Η Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (I.A.P.C.), είναι μία **μόνιμη Επιτροπή του Συμβουλίου της IFAC**. Η επιτροπή αυτή, επιλέγει θέματα για λεπτομερή μελέτη μέσω μιας ειδικής υποεπιτροπής, που συστήθηκε για το σκοπό αυτό, στην οποία αναθέτει την ευθύνη της αρχικής προετοιμασίας και σχεδίασης των ελεγκτικών οδηγιών. Η υποεπιτροπή καταρτίζει σχέδια ελεγκτικών οδηγιών, τα οποία υποβάλλει στην IAPC για έγκριση, αφού προηγουμένως έχει εξετάσει κάθε σχετική πληροφορία που υπάρχει σε εισηγήσεις, μελέτες ή πρότυπα, που εκδίδονται από επαγγελματικές ενώσεις μέλη, από τοπικές οργανώσεις ή από άλλες επαγγελματικές ενώσεις.

Μέλη της IAPC είναι εκείνα που έχουν υποδειχτεί από τα Σώματα-μέλη των χωρών που επιλέγησαν από το Συμβούλιο για να προσφέρουν υπηρεσίες στην IAPC. Οι αντιπρόσωποι που έχουν οριστεί από το ή τα Σώματα – μέλη να προσφέρουν υπηρεσίες στην IAPC πρέπει να είναι μέλη τέτοιων Σωμάτων.

Για να αποκτήσουν ένα ευρύτερο φάσμα απόψεων, οι υποεπιτροπές της IAPC μπορεί να συμπεριλαμβάνουν στη σύνθεσή τους άτομα από χώρες που δεν εκπροσωπούνται στην IAPC και μπορεί να αναζητούνται πληροφοριακά στοιχεία από άλλους οργανισμούς.

2.1.3 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (A.I.C.P.A)

³¹ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, “Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία”, Αθήνα, σελ. 9

Το AICPA είναι ο εθνικός οργανισμός ορκωτών λογιστών των Η.Π.Α. του οποίου ο σκοπός είναι η προώθηση και διατήρηση υψηλών επαγγελματικών προτύπων. Κατά τα 100 και πλέον χρόνια της ύπαρξης του το Ινστιτούτο έχει συμβάλει σημαντικά στη διαμόρφωση γενικά παραδεκτών αρχών λογιστικής, καθώς και στην ανάπτυξη ελεγκτικών προτύπων. Σημαντικό επίτευγμα του AICPA αποτελεί ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας. Κρατικές υπηρεσίες και εποπτικές αρχές ζητούν τη συνεργασία και τη γνώμη του Ινστιτούτου για τη βελτίωση των νόμων και των κανονισμών που σχετίζονται με λογιστικά και ελεγκτικά θέματα.

Τα ελεγκτικά πρότυπα του AICPA είναι τα πλέον αποδεκτά διεθνώς και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των εθνικών προτύπων. Τα πρότυπα αυτά (Generally Accepted Auditing Standards ή αλλιώς GAAS) διακρίνονται³² σε Γενικά Πρότυπα, Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας και σε Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος ελέγχου. Εκδόθηκαν αρχικά το 1947 και το AICPA περιοδικά έχει επιφέρει βελτιωτικές μετατροπές ώστε να προσαρμοστούν στις αλλαγές του περιβάλλοντος των ελεγκτών.

Γενικά Πρότυπα (General Standards)

- A.** Ο ελεγκτής πρέπει να έχει πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία.
- B.** Ο ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη σε όλα τα θέματα που αφορούν το ελεγκτικό έργο του.
- Γ.** Ο ελεγκτής πρέπει να επιδεικνύει εύλογη επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διενέργεια του ελέγχου και τη σύνταξη της έκθεσης ελέγχου.

Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας (Standards of Fieldwork)

- A.** Η ελεγκτική εργασία πρέπει να προγραμματίζεται ορθολογικά και το ελεγκτικό προσωπικό να εποπτεύεται αποτελεσματικά.
- B.** Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να μελετάται και η αποτελεσματικότητά να αξιολογείται, ώστε να αποτελεί τη βάση καθορισμού της έκτασης του ελέγχου τεκμηρίωσης.

³² Παπάς Α. Αντώνης 1999, “Εισαγωγή στην Ελεγκτική”, Εκδόσεις Ευγένιου Μπένου, Αθήνα, σελ. 31.

Γ. Το απαιτούμενο αποδεικτικό υλικό πρέπει να είναι επαρκές και κατάλληλο και να εξασφαλίζεται μέσω κριτικών επισκοπήσεων, παρατηρήσεων, υποβολής ερωτημάτων, επιβεβαιώσεων και απογραφής για να αποτελέσει τη βάση τεκμηρίωσης της γνώμης του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος Ελέγχου (Standards of Reporting)

A. Η έκθεση (πιστοποιητικό) ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η κατάρτιση και η παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης διέπεται από τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές.

B. Η έκθεση ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η επιχείρηση ακολούθησε στην παρούσα όπως και την προηγούμενη χρήση τις ίδιες λογιστικές αρχές.

Γ. Οι επεξηγηματικές υποσημειώσεις στις λογιστικές καταστάσεις (ή στο προσάρτημα) πρέπει να θεωρούνται εύλογα ικανοποιητικές εκτός και εάν ο ελεγκτής διατυπώνει διαφορετική γνώμη.

Δ. Η έκθεση πρέπει να περιέχει είτε τη γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων στο σύνολο τους είτε τους λόγους για τους οποίους δεν εκφράζει γνώμη. Πρέπει, επίσης, να περιέχει το βαθμό της ευθύνης που αναλαμβάνει ο ελεγκτής και μια σαφή ένδειξη του χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργήθηκε.

2.2 Οδηγίες και Συστάσεις για τα Ελεγκτικά Πρότυπα

Τα πιο πάνω πρότυπα δεν είναι τόσο εξειδικευμένα ώστε να κατευθύνουν τους ελεγκτές στην καθημερινή άσκηση του έργου τους. Συνθέτουν όμως ένα πλαίσιακό σύνολο αρχών και κατευθύνσεων στο οποίο βασιζόμενο το AICPA εκδίδει «**αναλυτικές οδηγίες, κανόνες και συστάσεις για την εκτέλεση του ελεγκτικού έργου**»³³ (π.χ. SAS 1) προς τα μέλη του.

Οι οδηγίες για τα Ελεγκτικά Πρότυπα (Statements on Auditing Standards, SAS) εκδίδονται από την Επιτροπή Ελεγκτικών Προτύπων και θεωρούνται ερμηνείες των

³³ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 126.

Ελεγκτικών Προτύπων (GAAS). Τα SAS³⁴ λαμβάνουν το κύρος τους από τον «Κανονισμό 202» του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας. Τα Ελεγκτικά Πρότυπα, GAAS, και οι αντίστοιχες ερμηνείες τους, SAS, θεωρούνται ως τα ελάχιστα πρότυπα σχετικά με την εκτέλεση των καθηκόντων των ελεγκτών.

Σε αντίθεση με τα λογιστικά πρότυπα, τα οποία συνήθως παρέχουν πολύ συγκεκριμένους κανόνες³⁵, τα SAS τείνουν να είναι γενικά και συνήθως παρέχουν μόνο καθοδήγηση στον ελεγκτή. Αυτός με την σειρά του, πρέπει να εφαρμόσει ορθή επαγγελματική κρίση με δεδομένες τις ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε ελέγχου οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής ποτέ δεν έχει αρκετά ελεγκτικά τεκμήρια για να 'εγγυηθεί' ότι οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν ουσιώδη σφάλματα. Αντιθέτως, ο ελεγκτής χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για την επιχείρηση του πελάτη, τον κλάδο που ανήκει, την ποιότητα και την ακεραιότητα της διοίκησης και ελεγκτικά τεκμήρια για να εκφράσει την γνώμη του σχετικά με την ορθότητα της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Τα SAS ταξινομούνται βάσει δύο αριθμητικών κατηγοριών: SAS και AU αριθμοί. Η SAS αρίθμηση εφαρμόζεται σύμφωνα με τη σειρά με την οποία εκδίδονται τα πρότυπα της Επιτροπής Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων. Η AU αρίθμηση ακολουθεί την κατηγοριοποίηση του AICPA που ταξινομεί το κάθε πρότυπο σύμφωνα με τη σχέση του με τις παρακάτω κατηγορίες. Οι αριθμοί στην παρένθεση αντιπροσωπεύουν τα κεφάλαια.

Εισαγωγή (100)

Γενικά Πρότυπα (200)

Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας (300)

Πρώτης, Δεύτερης και Τρίτης Τάξης Πρότυπα Υποβολής Εκθέσεως (400)

Τέταρτης Τάξης Πρότυπα Υποβολής Εκθέσεως (500)

Άλλοι Τύποι Εκθέσεων (600)

Ειδικά Θέματα (700)

Έλεγχοι Συμμόρφωσης (800)

Εξειδικευμένες Εκθέσεις της Επιτροπής για τις Ελεγκτικές Διαδικασίες (900)

³⁴ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 47.

³⁵ Grant Thornton, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, IFRS, Αναλυτική παρουσίαση, Τόμος Β, Αθήνα 2004.

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα είναι μέτρα ποιότητας της επίδοσης των ελεγκτών. Οι ελεγκτικές διαδικασίες σχετίζονται με τις πράξεις που διεκπεραιώνονται από τον ελεγκτή ενώ προσπαθεί να συλλέξει ελεγκτικά τεκμήρια και αναφέρονται συγκεκριμένα στις μεθόδους ή στις τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην διεξαγωγή του ελέγχου.

2.3 Ελεγκτικά Πρότυπα στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, προκειμένου η διενέργεια ελέγχων από τους ελεγκτές – λογιστές να ανταποκρίνεται σε όσα επιβάλλουν τα διεθνή πρότυπα, είναι αναγκαία η ύπαρξη μιας κοινής αντίληψης ως προς το τι συνθέτει έναν «επαρκή έλεγχο». Αυτό με τη σειρά του είναι απαραίτητο και για την άσκηση, κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό, ποιοτικού ελέγχου επί του έργου των ελεγκτών. Το ελεγκτικό έργο μπορεί να επιμετρηθεί και να αξιολογηθεί μόνο με την ύπαρξη ενός «μέτρου». Οι βασικές κατευθυντήριες οδηγίες οι οποίες βοηθούν τους ελεγκτές – λογιστές στην εκπλήρωση των επαγγελματικών υποχρεώσεών τους, ονομάζονται «Ελεγκτικά Πρότυπα».

Στην Ελλάδα, ο πραγματικός και υπεύθυνος έλεγχος, σε επαγγελματικό επίπεδο, άρχισε να ασκείται από τη σύσταση του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, το οποίο υιοθέτησε ευθύς εξαρχής τα βασικότερα Ελεγκτικά Πρότυπα τα οποία είχαν καθιερωθεί διεθνώς. Παράλληλα, «οι ιδιομορφίες της φορολογικής νομοθεσίας στην Ελλάδα και ιδίως η εφαρμογή του Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων, ο οποίος επέβαλε ορισμένους βασικούς κανόνες λογιστικής οργάνωσης και ένα είδος εσωτερικού ελέγχου, συνετέλεσαν στην διαμόρφωση ενός πλέγματος ελεγκτικών διαδικασιών προσαρμοσμένων στις επικρατούσες συνθήκες.»³⁶ Εξάλλου, ο Νόμος 2190/1920 «περί Ανωνύμων Εταιρειών», παρ' όλα τα κενά του, ιδίως όσον αφορά τον τομέα του τακτικού ελέγχου επί των Ανωνύμων Εταιρειών, επέβαλε ορισμένες θεμελιώδεις Λογιστικές Αρχές. Η ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή των αρχών αυτών και των υπολοίπων γενικώς παραδεγμένων λογιστικών αρχών, υπήρξε ένα από τα κυριότερα μελήματα των ελεγκτών του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, οι οποίοι στο μέτρο των παρεχόμενων σε αυτούς, από τη κείμενη

³⁶ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, «Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία», Αθήνα, σελ. 16

νομοθεσία, δυνατοτήτων, συνετέλεσαν στην σημαντική αύξηση της εμπιστοσύνης των τρίτων στις δημοσιευμένες Οικονομικές Καταστάσεις των ελεγχόμενων εταιρειών.

2.3.1 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ), όπως επιτάσσει η ελληνική νομοθεσία με το άρθρο 137 του κωδικοποιημένου νόμου 2190/1920, έχουν διαμορφωθεί στα πλαίσια που προδιαγράφονται από τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (I.F.A.C.).

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα συνθέτουν ένα «ενιαίο και ολοκληρωμένο σώμα κανόνων»³⁷, που διέπει τους διενεργούμενους από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) οικονομικούς ελέγχους στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως του εάν οι έλεγχοι αυτοί είναι υποχρεωτικοί ή έχουν προαιρετικό χαρακτήρα. Η επιλεκτική επίκληση ή εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν είναι επιτρεπτή. Όταν στα Ε.Ε.Π. αναφέρεται ο όρος 'Ελεγκτής' νοούνται τα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ.

Τα Πρότυπα τα οποία ισχύουν στην Ελλάδα, δεν αναπτύχθηκαν από την Εθνική Οργάνωση των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) αλλά από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.) μετά από την εισήγηση του Εποπτικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.Λ. στις 9 Ιουνίου 2004. Ακολούθως, τα Ε.Ε.Π. εγκρίθηκαν από τον Γενικό Γραμματέα του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στις 5 Οκτωβρίου και δημοσιεύτηκαν στις 22 Οκτωβρίου του 2004 (Φ.Ε.Κ. 1589). Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η Ε.Λ.Τ.Ε. είναι νομικά επιφορτισμένη, μεταξύ άλλων και με το έργο της παρακολούθησης και αξιολόγησης του έργου των ελεγκτών.

Στόχος της Ε.Λ.Τ.Ε. αποτελεί επίσης και η καθολική αναγνώριση και παραδοχή των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων, η οποία προϋποθέτει και συνεπάγεται τη συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων στο διεθνή χώρο και, ιδιαίτερα, στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την προσαρμογή των Ελληνικών Προτύπων στις εξελίξεις αυτές. «Το γεγονός ότι τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα συνθέτουν το μόνο ολοκληρωμένο

³⁷ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, "Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 124

σώμα ελεγκτικών κανόνων που τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης και παραδοχής, οδήγησε την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων στην άμεση υιοθέτηση του συνόλου των γενικών αρχών επί των οποίων είναι εδραιωμένα τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.»³⁸

Επιπλέον, δεδομένου ότι οι αρχές επί των οποίων είναι εδραιωμένα τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (Ε.Ε.Π.) είναι οι αρχές οι οποίες είναι ενσωματωμένες στα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (Δ.Ε.Π.) και σύμφωνα με το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1.100, παρέχεται στους ελεγκτές η δυνατότητα της επικουρικής επίκλησης των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (Δ.Ε.Π.), είτε για σκοπούς ερμηνείας είτε για σκοπούς συμπλήρωσης των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων (Ε.Ε.Π.).

Τα Ε.Ε.Π. συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο σώμα κανόνων, που διέπει τους διενεργούμενους από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) οικονομικούς ελέγχους στην Ελλάδα ανεξαρτήτως του εάν οι έλεγχοι αυτοί είναι υποχρεωτικοί ή έχουν προαιρετικό χαρακτήρα. Τα Ε.Ε.Π., στοχεύουν στο να βοηθήσουν τους ελεγκτές στο να επιτελέσουν το έργο τους κατά τρόπο ικανοποιητικό και στο να επιτρέψουν την αξιολόγηση του επιτελούμενου έργου κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό.

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα ομαδοποιούνται στις παρακάτω επτά κατηγορίες³⁹:

1. Εισαγωγικά Θέματα (Ε.Ε.Π. 1100, 1110, 1120)
2. Γενικές αρχές και ευθύνες (Ε.Ε.Π. 2200, 2210, 2220, 2230, 2240, 2250, 2260)
3. Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση του Ελεγκτικού Κινδύνου (Ε.Ε.Π. 3300, 3310, 3315, 3320, 3330, 4400, 4401, 4402)
4. Ελεγκτική Μαρτυρία (Ε.Ε.Π. 5500, 5501, 5505, 5510, 5520, 5530, 5540, 5545, 5550, 5560, 5570, 5580)
5. Χρησιμοποίηση της Εργασίας Τρίτων (Ε.Ε.Π. 6600, 6610, 6620)
6. Ελεγκτικά Συμπεράσματα και Πιστοποιητικά (Ε.Ε.Π. 7700, 7710, 7720)
7. Εξειδικευμένοι Έλεγχοι (Ε.Ε.Π. 8800)

³⁸ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 124

³⁹ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

Ο **Πίνακας 4** παρουσιάζει όλα τα δομικά στοιχεία του πλαισίου των Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων. Τα δύο κανονιστικά πλαίσια εμφανίζουν οριακές, περισσότερο λεκτικές, διαφορές. Οι εντός παρενθέσεως όροι είναι οι χρησιμοποιούμενοι όροι των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.

Πίνακας 4: Δομικά στοιχεία του πλαισίου των Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων

	Έλεγχος	Συγγενείς (Συναφείς) Υπηρεσίες		
<i>Φύση (Είδος) των παρεχόμενων υπηρεσιών</i>	Έλεγχος	Επισκόπηση	Προσυμφωνημένες (Συμφωνημένες) διαδικασίες	Συντακτική Εργασία (Συγκέντρωση Στοιχείων)
<i>Σχετικό (Συγκριτικό) επίπεδο της παρεχόμενης από τον Ελεγκτή διασφάλισης</i>	Υψηλή, αλλά όχι απόλυτη, διασφάλιση	Μέτρια διασφάλιση	Καμία διασφάλιση	Καμία διασφάλιση
<i>Τύπος Έκθεσης</i>	Θετική διαβεβαίωση (Θετική Διασφάλιση Κανόνων)	Λανθάνουσα διαβεβαίωση (Αρνητική Διασφάλιση Κανόνων)	Παράθεση των ευρημάτων (Πραγματικά Πορίσματα Διαδικασιών)	Προσδιορισμός των παραχθειςών πληροφοριών (Πιστοποίηση πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν)

Πηγή: Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 123

2.3.2 Ελεγκτικά Πρότυπα του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.)

Πριν την υιοθέτηση των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων που αναπτύχθηκαν από την Ε.Λ.Τ.Ε. (Φ.Ε.Κ. 1589) το έτος 2004, τα Ελεγκτικά Πρότυπα που κατηύθυναν τους ελέγχους των οικονομικών καταστάσεων της χώρας μας ήταν τα Πρότυπα που είχαν εκδοθεί από το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.). Τα συγκεκριμένα Ελεγκτικά Πρότυπα δημοσιεύτηκαν στα ΦΕΚ 1119/Β/18.12.1979 και 126/Β/5.3.1993, αφού προηγουμένως είχαν λάβει την έγκριση του Εποπτικού συμβουλίου του Σ.Ο.Λ. Κρίνεται

απαραίτητο η αναφορά στα συγκεκριμένα πρότυπα διότι υιοθετήθηκαν στην συντριπτική πλειοψηφία των ελέγχων στην Ελλάδα.

Το Εποπτικό Συμβούλιο του Σ.Ο.Λ., ενέκρινε ως πρότυπα⁴⁰ (Standards) του Σ.Ο.Λ. τα 'Βασικά Πρότυπα' και τα 'Πρότυπα Καλής Εκτελέσεως' που δημοσιεύθηκαν στο ΦΕΚ 1119/18-12-1979 (Τεύχος 2). Σύμφωνα με το Σώμα Ορκωτών Λογιστών «οι δια της μακροχρόνιας πρακτικής των ελεγκτών δοκιμαζόμενες και καθιερωμένες έννοιες, αντιλήψεις και μέθοδοι διαμορφώνουν τις αρχές και τους κανόνες της ελεγκτικής οι οποίες αποτελούν τα ελεγκτικά πρότυπα»⁴¹. Τα Ελεγκτικά Πρότυπα του Σ.Ο.Λ. αφορούσαν πρωταρχικά τους τακτικούς ελέγχους των Ανώνυμων Εταιριών και των μεγάλων οργανισμών, είχαν όμως εφαρμογή και επί των λοιπών εξωτερικών ελέγχων με εξαίρεση τους φορολογικούς ελέγχους και τις ειδικές πραγματογνωμοσύνες.

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, σε αντίθεση με τα πιο πάνω πρότυπα του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, τα οποία δημιουργούν ένα πλαίσιο αρχών και κατευθυντήριων οδηγιών, ήταν αναλυτικά και εξειδικευμένα. Τα Πρότυπα αυτά ήταν ομαδοποιημένα στις παρακάτω τέσσερις ενότητες:⁴²

1. Τα **Βασικά Πρότυπα**, τα οποία αναφέρονταν γενικά στους σκοπούς των ελέγχων, στα προσόντα και τις ευθύνες του ελεγκτή κ.λπ.
2. Τα **Πρότυπα Καλής Εκτέλεσης**, τα οποία αφορούσαν την τεχνική του εξωτερικού ελέγχου.
3. Τα **Πρότυπα Εκθέσεων**, τα οποία πραγματεύονταν τη σύνταξη και το περιεχόμενο της έκθεσης και του πιστοποιητικού ελέγχου.
4. Τα **Πρότυπα Επαγγελματικής Δεοντολογίας**, τα οποία αφορούσαν τη γενικότερη συμπεριφορά του ελεγκτή.

⁴⁰ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, "Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 126

⁴¹ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, "Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 15

⁴² Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, "Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 17

2.4 Επαγγελματική Δεοντολογία και Ηθική

Οι κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας αποτελούν το βασικό σημείο οριοθέτησης και διαχωρισμού της έννοιας του «αναγνωρισμένου επαγγέλματος» από κάθε άλλη βιοποριστική απασχόληση. Και αυτό γιατί οι κύριοι λόγοι ύπαρξής του είναι:

- Η ομαδοποίηση των βασικών χαρακτηριστικών όλων των αναγνωρισμένων επαγγελμάτων.
- Η χάραξη των κατευθυντήριων γραμμών που θα υπαγορεύουν μια ορισμένη επαγγελματική στάση.
- Η προαγωγή και εξύψωση του επαγγελματικού κύρους του κάθε κλάδου.
- Η ακριβής επισήμανση των παρεκκλίσεων που παρατηρούνται από τον κάθε επαγγελματία.

Η επαγγελματική δεοντολογία είναι ένα σύνολο κανόνων που συνδυάζονται για να διατηρήσουν ένα επάγγελμα σε αξιοπρεπές επίπεδο, να καθοδηγήσουν τα μέλη στις σχέσεις τους και να παρέχουν στο κοινό σιγουριά.

Η εμπιστοσύνη του κοινού, των επενδυτών, της επιχειρηματικής κοινότητας και της κυβέρνησης στην αξιοπιστία και στην αντικειμενικότητα των πορισμάτων του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, επιβάλλει σοβαρές υποχρεώσεις στους Ορκωτές Ελεγκτές Λογιστές. Όλοι όσοι χρησιμοποιούν το προϊόν της δουλειάς των ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών συνήθως δυσκολεύονται να εκτιμήσουν την ποιότητα των υπηρεσιών τους. Έχουν όμως δικαίωμα, σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας του Αμερικανικού Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών (AICPA), να προσδοκούν ότι «ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής είναι ένα πρόσωπο με επαγγελματική επάρκεια και ακεραιότητα χαρακτήρα.»⁴³ Σύμφωνα με το ίδιο Ινστιτούτο ένας άνδρας ή μια γυναίκα που εισέρχεται στο ελεγκτικό επάγγελμα φαίνεται να αποδέχεται την υποχρέωση να υποστηρίζει τις αρχές του, να εργάζεται για την αύξηση της γνώσης του επαγγελματικού αυτού κλάδου και για τη βελτίωση των μεθόδων του, παραμένοντας αφοσιωμένος στην επαγγελματική δεοντολογία και ηθική καθώς και στα τεχνικά ελεγκτικά πρότυπα.

⁴³ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 668

Η διαμόρφωση κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας αποτελεί βασική προϋπόθεση⁴⁴ για την ποιοτική και επαγγελματική ανέλιξη, καταξίωση και εξέλιξη του επαγγέλματος των Ορκωτών Λογιστών Ελεγκτών. Η έλλειψη ακεραιότητας, η επιλήψιμη ή καταχρηστική συμπεριφορά ενός Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή έχουν επιπτώσεις σε ολόκληρο τον επαγγελματικό κλάδο. Για την ελαχιστοποίηση των ανεπιθύμητων αυτών φαινομένων και την επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες, οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές μέσω των εθνικών και διεθνών επαγγελματικών τους οργανώσεων όπως είναι το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.), το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA) και η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.) διαμόρφωσαν κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής. Οι κώδικες αυτοί περιλαμβάνουν αρχές, κανόνες και πρακτικές οδηγίες προς τα μέλη των επαγγελματικών ενώσεων και πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία καλύπτουν τις σχέσεις του επαγγελματία Ελεγκτή Λογιστή με τους πελάτες του, το κοινό και τους συναδέλφους του.

Τα σημαντικότερα σημεία του Κώδικα Δεοντολογίας της I.F.A.C, του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του A.I.C.P.A αλλά και του Σ.Ο.Ε.Λ παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια.

2.4.1 Κώδικας Δεοντολογίας της I.F.A.C

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.) πιστεύει ότι, παρόλο των εθνικών διαφορών πολιτισμού, γλώσσας, νομικών και κοινωνικών συστημάτων, η ταυτότητα του λογιστικού επαγγέλματος χαρακτηρίζεται παγκοσμίως από την προσπάθεια του να επιτύχει ένα αριθμό κοινών επιδιώξεων και από την τήρηση από αυτό ορισμένων βασικών αρχών για τον σκοπό αυτό.

Η I.F.A.C, συνεπώς, αναγνωρίζοντας τις ευθύνες του λογιστικού επαγγέλματος και θεωρώντας το δικό της ρόλο ότι είναι «να παρέχει οδηγίες, να ενθαρρύνει τη συνέχιση των προσπαθειών και να προωθήσει την εναρμόνιση, έχει θεωρήσει ουσιώδες να καθιερώσει ένα **Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας Επαγγελματιών Λογιστών**, που είναι η βάση πάνω στην οποία οι κανόνες δεοντολογίας (Κώδικας δεοντολογίας, λεπτομερείς

⁴⁴ Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 452

κανόνες, οδηγίες, πρότυπα συμπεριφοράς κ.λπ.) για επαγγελματίες λογιστές σε κάθε χώρα πρέπει να θεμελιώνονται.»⁴⁵

Ο Διεθνής Κώδικας προορίζεται να εξυπηρετήσει ένα υπόδειγμα πάνω στο οποίο θα βασίζονται οι εθνικές δεοντολογικές οδηγίες. Θέτει πρότυπα συμπεριφοράς των επαγγελματιών Λογιστών και δηλώνει τις βασικές αρχές που πρέπει να τηρηθούν από Επαγγελματίες Λογιστές για να επιτύχουν κοινούς στόχους. Το Λογιστικό Επάγγελμα σε όλο τον κόσμο λειτουργεί μέσα σε ένα περιβάλλον με διαφορετικούς πολιτισμούς και διοικητικούς κανόνες. Η βασική πρόθεση του Κώδικα, όμως, πρέπει πάντοτε να είναι σεβαστή. Είναι επίσης γνωστό ότι, σε αυτές τις περιπτώσεις όπου ένας εθνικός κανόνας συγκρούεται με μια διάταξη του κώδικα, ο εθνικός κανόνας θα υπερισχύσει. Για αυτές τις χώρες που επιθυμούν να αποδεχθούν τον Κώδικα ως δικό τους εθνικό κώδικα, η I.F.A.C έχει αναπτύξει λεξιλόγιο που μπορεί να χρησιμοποιείται για να δείχνει την αυθεντικότητα και εφαρμοστικότητα στη χώρα που αφορά. Το λεξιλόγιο περιέχεται στην Δήλωση Αρχής του Συμβούλιου της IFAC 'Εισαγωγή στους δεοντολογικούς κανόνες του (όνομα του Σώματος Μέλους)'.

Ο Κώδικας αναγνωρίζει ότι οι αντικειμενικές επιδιώξεις του λογιστικού επαγγέλματος είναι η τήρηση υψηλών προτύπων επαγγελματισμού, ώστε να επιτευχθεί η υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και γενικά η ανταπόκριση στις απαιτήσεις του κοινού και του δημόσιου συμφέροντος. Αυτές οι επιδιώξεις απαιτούν να ικανοποιηθούν τέσσερις βασικές ανάγκες⁴⁶:

- Αξιοπιστία
- Επαγγελματισμός
- Ποιότητα Υπηρεσιών
- Εμπιστοσύνη

Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι του λογιστικού επαγγέλματος, οι επαγγελματίες λογιστές πρέπει να τηρούν ορισμένες προϋποθέσεις ή βασικές αρχές⁴⁷:

⁴⁵ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, "Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 697

⁴⁶ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, "Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 701

⁴⁷ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, "Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 701-702

- Ακεραιότητα
- Αντικειμενικότητα
- Επαγγελματική ικανότητα και δέουσα φροντίδα
- Εχεμύθεια
- Επαγγελματική συμπεριφορά
- Τεχνικά Πρότυπα

Οι αντικειμενικές επιδιώξεις όπως επίσης και οι βασικές αρχές είναι γενικής φύσεως και δεν προορίζονται για να χρησιμοποιούνται για να επιλύσουν δεοντολογικά προβλήματα ενός επαγγελματία λογιστή σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Όμως, ο Κώδικας παρέχει κάποιες οδηγίες ως προς την εφαρμογή στην πράξη των αντικειμενικών επιδιώξεων και των βασικών αρχών σε σχέση με ένα αριθμό τυπικών καταστάσεων, που συμβαίνουν στο λογιστικό επάγγελμα.

Ο Κώδικας διαιρείται σε τρία μέρη:

- **Μέρος Α΄:**
Εφαρμόζεται σε όλους τους Επαγγελματίες Λογιστές εκτός αν καθορίζεται διαφορετικά.
- **Μέρος Β΄:**
Εφαρμόζεται μόνο στους Επαγγελματίες Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές
- **Μέρος Γ΄:**
Εφαρμόζεται στους απασχολούμενους Επαγγελματίες Λογιστές και μπορεί να εφαρμόζεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, στους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές.

Η απεικόνιση του πίνακα των επί μέρους τμημάτων του Κώδικα Δεοντολογίας παρατίθεται στο παράρτημα.

2.4.2 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας του A.I.C.P.A

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Αμερικανικού Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών (AICPA), ορίζει την αποδεκτή συμπεριφορά για τους ελεγκτές. Ο Κώδικας ασχολείται κυρίως με την συμπεριφορά και τις πράξεις των ελεγκτών ως άτομα.

Συγκεκριμένα παρέχει τα μέσα με τα οποία το Ινστιτούτο μπορεί να πειθαρχήσει τα μέλη-άτομα και τα μέλη-εταιρείες που δεν συμμορφώνονται με τα επαγγελματικά πρότυπα.

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας αποτελείται από δύο τμήματα⁴⁸:

- Αρχές του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας
- Κανόνες του Κώδικα

Οι **Αρχές** του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας παρέχουν το πλαίσιο για τους **Κανόνες** του Κώδικα. Επιπρόσθετη καθοδήγηση για την εφαρμογή των Κανόνων του Κώδικα παρέχεται από τα παρακάτω⁴⁹:

- Ερμηνείες των Κανόνων του Κώδικα
- Αποφάσεις από την Εκτελεστική Επιτροπή Επαγγελματικής Δεοντολογίας

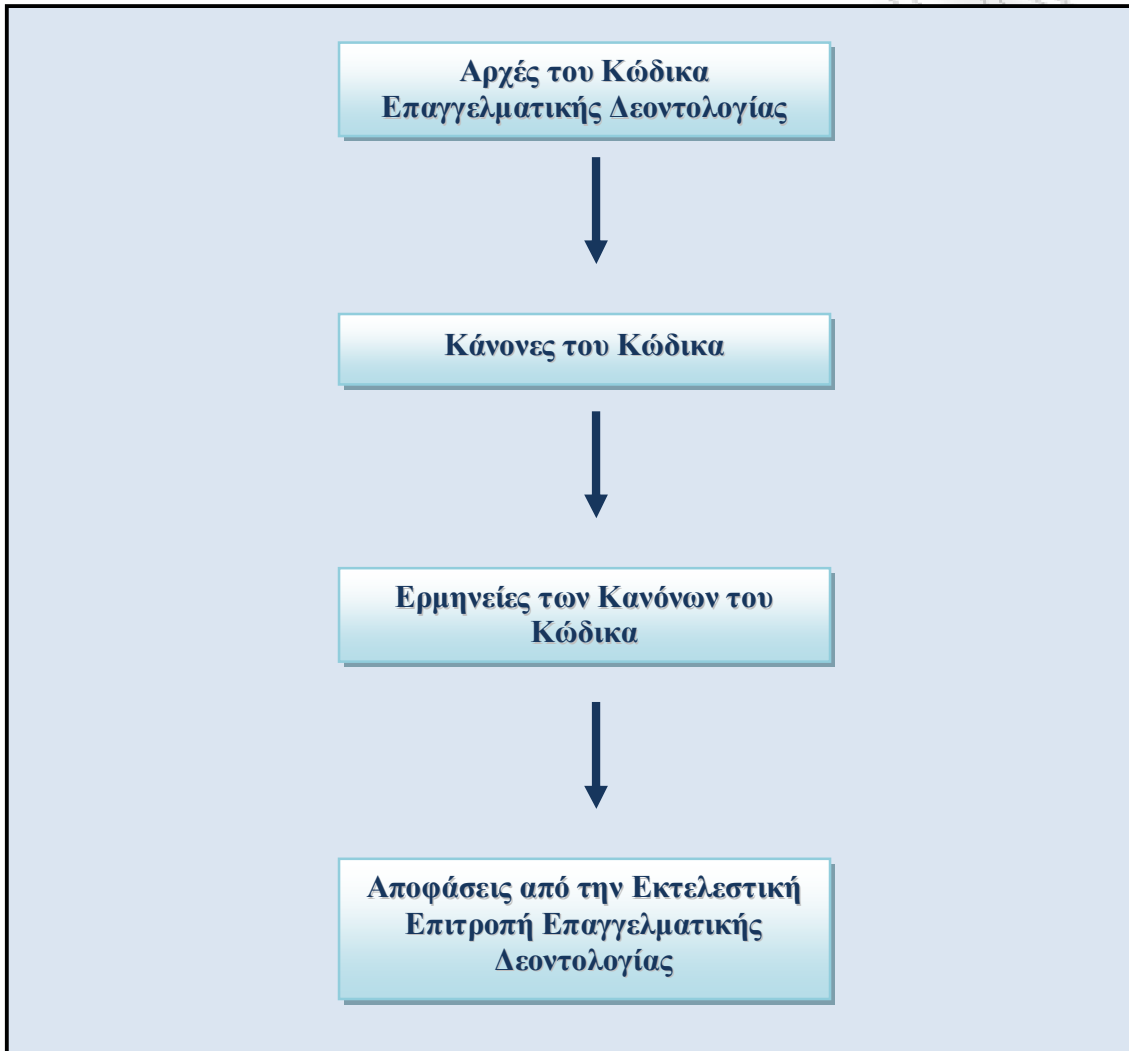
Οι **Ερμηνείες** των Κανόνων του Κώδικα και οι **Αποφάσεις** κοινοποιούνται από την Εκτελεστική Επιτροπή Επαγγελματικής Δεοντολογίας για να παρέχουν οδηγίες για το αντικείμενο και την εφαρμογή των Κανόνων του Κώδικα. Οι Ερμηνείες και οι Αποφάσεις Δεοντολογίας είναι επιβλητά και ένας ελεγκτής που παρεκκλίνει από αυτά φέρει το βάρος να αιτιολογήσει αυτές τις παρεκκλίσεις.

Η καθοδήγηση που παρέχεται από τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας ξεκινάει από το εννοιολογικό επίπεδο με τις Αρχές και προοδευτικά εκτείνεται στους γενικούς Κανόνες και στις Ερμηνείες τους και μετά στις συγκεκριμένες αποφάσεις σε ατομικές περιπτώσεις. Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει την γραφική απεικόνιση των τεσσάρων τμημάτων του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας, ενώ στο Παράρτημα παρατίθενται το πλαίσιο των Αρχών του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και η γενική επισκόπηση των Κανόνων του Κώδικα με τις Ερμηνείες αυτών.

⁴⁸ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 667

⁴⁹ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 667

Διάγραμμα 2: Γραφική απεικόνιση των τεσσάρων τμημάτων του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

2.4.3 Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ.

Ο Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. έχει ως σκοπό⁵⁰ τη διασφάλιση της ποιότητας και διαφάνειας των παρεχόμενων από τους Ορκωτούς

⁵⁰ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, "Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία", Αθήνα, σελ. 96

Ελεγκτές Λογιστές υπηρεσιών για την προστασία τόσο του ηθικού και επαγγελματικού κύρους του Σ.Ο.Ε. και των μελών του, όσο και των νόμιμων δικαιωμάτων του κάθε ελεγχόμενου ή τρίτου που χρησιμοποιεί υποχρεωτικά ή προαιρετικά τις υπηρεσίες αυτές.

Οι διατάξεις του Κανονισμού Επαγγελματικής Δεοντολογίας διέπουν τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές και εφαρμόζονται αναλόγως τόσο για τα μέλη των διοικήσεων των κατά νόμο εταιρειών ή κοινοπραξιών Ορκωτών Ελεγκτών όσο και για τους Επίκουρους, τους Δόκιμους και τους Ασκούμενους Ορκωτούς Ελεγκτές.

Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, επιβάλλεται για κάθε Ορκωτό Ελεγκτή και κάθε άλλο μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. η τήρηση των παρακάτω γενικών αρχών και κανόνων, παράλληλα με τις ειδικότερες υποχρεώσεις του που απορρέουν από άλλες διατάξεις νόμων και οδηγιών του Σ.Ο.Ε.Λ., καθώς και από τις ειδικές διατάξεις του Κανονισμού.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κανονισμού, σε κάθε περίπτωση, ο Ορκωτός Ελεγκτής και κάθε άλλο μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. οφείλει⁵¹:

- a) Να συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια έναντι των ελεγχόμενων, των συναδέλφων μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. και των μελών των θεσμοθετημένων οργάνων του Σ.Ο.Ε.Λ. και να διαβιώνει ως τίμιος και συνετός οικογενειάρχης.
- b) Να μην αναλαμβάνει την οποιαδήποτε ανατιθέμενη σε αυτόν εργασία, αν δεν είναι βέβαιος ότι έχουν τηρηθεί όλες οι προϋποθέσεις και διαδικασίες που προβλέπονται από τον νόμο, τον Κανονισμό, τις αποφάσεις και οδηγίες του Εποπτικού Συμβουλίου, καθώς και τους εσωτερικούς κανόνες του ελεγκτικού φορέα του οποίου είναι μέλος.
- c) Να παρέχει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του και να προβαίνει στις επιβαλλόμενες γνωστοποιήσεις με τρόπο αντικειμενικό, ακολουθώντας πάντοτε τα εγκεκριμένα από το Εποπτικό Συμβούλιο πρότυπα και οδηγίες.
- d) Να τηρεί επιμελώς όλους τους κανόνες που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία του έναντι των ελεγχόμενων.
- e) Να μην χρησιμοποιεί την ιδιότητα του Ορκωτού Ελεγκτή για την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ίδιου ή προσκείμενου σ' αυτόν προσώπου.

⁵¹ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, “Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία”, Αθήνα, σελ. 96

- f) Να μην αρνείται, να μην αναβάλλει ή εγκαταλείπει χωρίς δικαιολογημένο λόγο οποιαδήποτε ανατεθείσα σε αυτόν εργασία.
- g) Να μην παρέχει ανακριβή ή παραπλανητικά στοιχεία και πληροφορίες σε ελεγχόμενους και τρίτους, καθώς και στα θεσμικά ή εντεταλμένα όργανα του Σ.Ο.Ε.Λ.
- h) Να μην δυσφημεί, απειλεί, προσβάλλει ή εκβιάζει ελεγχόμενους, συναδέλφους, ελεγκτικούς φορείς ή όργανα του Σ.Ο.Ε.Λ.
- i) Να μην ανταγωνίζεται με τρόπο αθέμιτο άλλα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ. ή ελεγκτικούς φορείς και να μην επιδιώκει την προσέλκυση ή διατήρηση εργασιών με μη διαφανή μέσα.
- j) Να προστατεύει το κύρος του θεσμού του Σ.Ο.Ε.Λ. και των οργάνων του, καθώς και των αποφάσεων και οδηγιών του Εποπτικού Συμβουλίου και να μην συγκαλύπτει οποιαδήποτε παράβαση του Κανονισμού που περιήλθε σε γνώση του.

Τέλος, ο Κώδικας διαιρείται σε τέσσερα μέρη:

- I.** Γενικές Διατάξεις
- II.** Ειδικές Διατάξεις
- III.** Ανάθεση Ειδικών Αρμοδιοτήτων και Υποχρεώσεων
- IV.** Μεταβατικές και Τελικές Διατάξεις

3

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων προϋποθέτει κατανόηση τριών θεμελιωδών εννοιών: Ουσιαστικότητα, Ελεγκτικός Κίνδυνος και Ελεγκτικά Τεκμήρια. Η κρίση του ελεγκτή για την ουσιαστικότητα και τον ελεγκτικό κίνδυνο καταδεικνύει τον τύπο και το μέγεθος της ελεγκτικής εργασίας που θα διεκπεραιωθεί, δηλαδή το πλαίσιο έλεγχου (scope of the audit). Καθορίζοντας το πλαίσιο του ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να πάρει αποφάσεις σχετικά με την φύση, την έκταση και την χρονική στιγμή που τα τεκμήρια θα πρέπει να συλλεχθούν. Οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του καθορισμού της επάρκειας των αποδεικτικών στοιχείων είναι, μεταξύ άλλων, η ουσιαστικότητα (materiality) και ο ελεγκτικός κίνδυνος (audit risk), γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η ιδιαίτερη ανάλυσή τους.

Οι έννοιες αυτές έχουν κυρίαρχη επίδραση στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Το κεφάλαιο αυτό αναλύει την ουσιαστικότητα (materiality), τη σχέση της με τα αποδεικτικά στοιχεία, την έννοια του ελεγκτικού κινδύνου, το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, τη σχέση του ελεγκτικού κινδύνου με τα αποδεικτικά στοιχεία και τη ουσιαστικότητα και τέλος τα Φύλλα Εργασίας.

Η διατύπωση στην έκθεση (ή πιστοποιητικό) ελέγχου αναγνωρίζει και την ουσιαστικότητα αλλά και τον ελεγκτικό κίνδυνο. Αρχικά, η παράγραφος για το πλαίσιο ελέγχου, γνωστή και ως 'παράγραφος σκοπού'⁵², γνωστοποιεί στους χρήστες της έκθεσης ότι ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε με βάση τα Ελεγκτικά Πρότυπα και

⁵² Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, "Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 575.

υπογραμμίζει το γεγονός ότι ο έλεγχος παρέχει **‘εύλογη διασφάλιση’**⁵³ όμως για το ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις. Η ‘εύλογη διασφάλιση’ πληροφορεί τον αναγνώστη ότι υπάρχει ένα **επίπεδο κινδύνου** ότι ο έλεγχος δεν εντόπισε όλες τις ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις. Εν συνεχεία, στην παράγραφο διατύπωσης του συμπεράσματος του ελέγχου περιλαμβάνεται η γνώμη του ελεγκτή για την ακριβοδίκαιη απεικόνιση της οικονομικής θέσης της ελεγχόμενης επιχείρησης από τις οικονομικές καταστάσεις βασισμένη σε ελεγκτικά τεκμήρια. Από την γνώμη του ελεγκτή συμπεραίνεται ότι η έκθεση ελέγχου περιορίζεται στις **ουσιαστικές** πληροφορίες.

Η ουσιαστικότητα και ο ελεγκτικός κίνδυνος επηρεάζουν σημαντικά τις αποφάσεις του ελεγκτή για τον έλεγχο. Ο ελεγκτής λαμβάνει υπόψη και τις δύο αυτές έννοιες στον σχεδιασμό της φύσης, της έκτασης και της χρονικής διάρκειας των ελεγκτικών διαδικασιών και στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων αυτών των διαδικασιών.

3.1 Ουσιαστικότητα (Materiality)

Πολλές φορές αντί της λέξης ‘Ουσιαστικότητα’ στην ελληνική βιβλιογραφία συναντούνται οι όροι ‘Σημαντικότητα’ και ‘Σπουδαιότητα’ οι οποίοι όμως αποδίδουν εναλλακτικά την ίδια έννοια. Η θεώρηση της Ουσιαστικότητας (materiality) σε έναν έλεγχο είναι ένα θέμα επαγγελματικής κρίσης. Η σημαντικότητα έχει οριστεί, ως ακολούθως:

Σημαντικότητα⁵⁴ (Materiality) είναι το μέγεθος μιας παράλειψης (omission) ή μιας ανακρίβειας (misstatement) της λογιστικής πληροφόρησης, που εν όψει διαφόρων συνθηκών, είναι πολύ πιθανόν η κρίση ενός λογικού προσώπου που βασίζεται σε αυτήν την πληροφόρηση να αλλάξει ή να επηρεαστεί από αυτήν την παράλειψη (omission) ή ανακρίβεια (misstatement).

⁵³ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 81

⁵⁴ Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 82

Παρόμοια πράγματα ορίζει και το ελληνικό ελεγκτικό πρότυπο 3320⁵⁵. Σύμφωνα με αυτό, η σημαντικότητα των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων κρίνεται με γνώμονα το αν η παράλειψη της πληροφόρησης ή η μη ορθή (ατελής ή λανθασμένη) πληροφόρηση είναι δυνατόν να επηρεάσει τις οικονομικές αποφάσεις που λαμβάνονται με βάση τις οικονομικές καταστάσεις. Η σημαντική πληροφόρηση είναι το ίδιο με την σπουδαία πληροφόρηση. Η έμφαση δίνεται στην σκοπιά των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων και όχι στην σκοπιά των μάνατζερ.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να τονιστεί ότι οι μετρήσεις και οι πληροφορίες των οικονομικών καταστάσεων σε μερικές κοινοποιήσεις των υποσημειώσεων δεν είναι απόλυτα ορθές. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να επισπεύσουμε στην συναγωγή βιαστικών συμπερασμάτων ότι οι καταστάσεις είναι εγγενώς ανακριβείς. Ο καθένας αναγνωρίζει ότι οι άνθρωποι κάνουν λάθη – π.χ. μπορούν να χρεώσουν έναν πελάτη με λανθασμένο ποσό, ή μπορεί να χρησιμοποιηθούν λάθος αξίες για την αποτίμηση των αποθεμάτων, ή μπορεί να γίνει ένα μαθηματικό λάθος π.χ. στον υπολογισμό των αποσβέσεων. Επίσης, πολλές χρηματοοικονομικές μετρήσεις βασίζονται σε εκτιμήσεις - π.χ. τα υπολογιζόμενα χρόνια ωφέλιμης ζωής ενός παγίου, ή το εκτιμώμενο ποσό των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις. Κάποια ποσά επιτρέπεται να μην παρουσιάζονται με απόλυτη ακρίβεια, για τους ακόλουθους λόγους:

- Μη σημαντικές ανακρίβειες δεν επηρεάζουν τις αποφάσεις των χρηστών των καταστάσεων και επομένως δεν είναι σημαντικές (material),
- Το κόστος της ανεύρεσης και της διόρθωσης μικρών σφαλμάτων – λαθών είναι αρκετά μεγάλο,
- Και ο χρόνος που απαιτείται για την εξεύρεση τέτοιων λαθών, θα καθυστερούσε την έκδοση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

3.1.1 Παράγοντες που Επηρεάζουν την Απόφαση για Ουσιαστικότητα

Στον καθορισμό της Ουσιαστικότητας για τον έλεγχο, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάζει και ποσοτικές και ποιοτικές πτυχές. Εάν και, η σημαντικότητα μπορεί να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί χρησιμοποιώντας μία ποσοτική προσέγγιση, οι ποιοτικές πλευρές των

⁵⁵ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών 1999, “Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία”, Αθήνα, σελ. 97.

ανακρίβειών (misstatements) των μικρών ποσών, μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά (materially) τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Για παράδειγμα κάποιος πελάτης μπορεί να πληρώσει παράνομα κάποιον μεσίτη για να διασφαλιστεί ένα συμβόλαιο πώλησης. Ενώ το ποσό της παράνομης πληρωμής μπορεί να είναι μη σημαντικό (immaterial) στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, η αποκάλυψη όμως αυτής της παράνομης πράξης μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια του συμβολαίου καθώς και ουσιαστικές ποινικές ρήτρες που αυτές μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Σύμφωνα με τους Thomas McKee και Eilifsen (2000), η επίδραση των ποιοτικών παραγόντων μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική σε ορισμένες περιπτώσεις και όταν συμβαίνει αυτό, οι ελεγκτές θα πρέπει να ασκούν την επαγγελματική τους κρίση. Μερικοί τέτοιοι παράγοντες είναι οι ακόλουθοι⁵⁶:

- Κίνδυνος επιδέξιου χειρισμού των κερδών (π.χ. κίνητρα για smoothing earnings).
- Πιθανές επιδράσεις των ανακρίβειών σε γενικές τάσεις, όπως στην αποδοτικότητα.
- Παρουσία περιοριστικών χρεωστικών συμβολαίων.
- Ακρίβεια και αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος.
- Επικείμενη εξαγορά, συγχώνευση, ή πώληση.
- Πιθανή επίδραση μιας λανθασμένης διατύπωσης, σε τμήματα πληροφοριών.
- Απειλή από κάποιον δικαστικό αγώνα ή άλλη εξωτερική επιθεώρηση της δουλειάς των ελεγκτών (π.χ. παρακολούθηση από κάποιο κυβερνητικό σώμα).
- Κίνδυνος ύπαρξης μη ανιχνευμένων ανακρίβειών.
- Ανίχνευση απάτης – δόλου (fraud) ή ενδείξεις απάτης, σε προηγούμενες περιόδους.
- Εκτίμηση / υπολογισμός του κινδύνου για ανακρίβειες από δόλο.

Επίσης οι Thomas McKee και Eilifsen (2000), τονίζουν ότι τα επίπεδα της Ουσιαστικότητας που καθορίζονται από τους ελεγκτές, μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τις κατηγορίες των ελέγχων. Όπως έχει επισημανθεί από το GAO, (General Accounting Office) οι ελεγκτές πρέπει να θέτουν χαμηλότερα επίπεδα Ουσιαστικότητας στον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων επιχειρήσεων που λαμβάνουν κυβερνητική βοήθεια, από ότι σε ελέγχους στον ιδιωτικό τομέα, εξαιτίας των ποικίλων νομικών και ρυθμιστικών

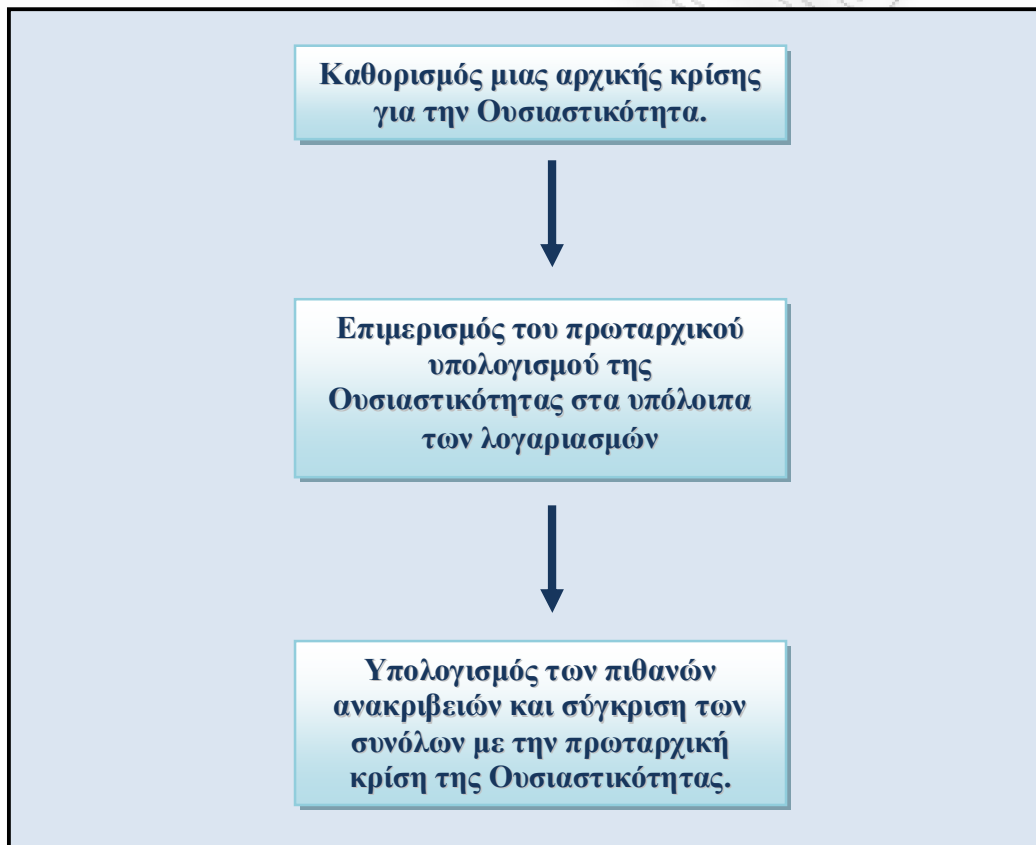
⁵⁶ McKee E. Thomas, “Current materiality guidance for auditors”, The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000.

απαιτήσεων καθώς και εξαιτίας της «ευαισθησίας» των κυβερνητικών προγραμμάτων, των δραστηριοτήτων και των λειτουργιών.

3.1.2 Βήματα για την Εφαρμογή της Ουσιαστικότητας

Στο παρακάτω διάγραμμα, παρουσιάζονται τα τρία βασικά βήματα για την εκτίμηση της Ουσιαστικότητας των στοιχείων ενός ελέγχου.

Διάγραμμα 3: Τα βήματα για την εφαρμογή της Ουσιαστικότητας σε έναν έλεγχο

Πηγή: Thomas E. McKee, "Current materiality guidance for auditors", The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000.

Τα βήματα 1 και 2 κανονικά εκτελούνται σχετικά νωρίς, συνήθως κατά την διάρκεια του σχεδιασμού του ελέγχου. Το βήμα 3 εκτελείται συνήθως μόλις πριν ή κατά την διάρκεια

της αξιολόγησης των αποδεικτικών στοιχείων από τον ελεγκτή, για να καθοριστεί εάν υποστηρίζουν την ειλικρινή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Οι εκτιμήσεις της σημαντικότητας στη φάση της αξιολόγησης μπορεί να διαφέρουν από τις εκτιμήσεις στη φάση του σχεδιασμού. Είναι φανερό ότι κατά την πρόοδο του ελέγχου ανακλύπουν νέα στοιχεία και έτσι κάποιες αρχικές εκτιμήσεις του ελεγκτή, π.χ. η υποψία του για σκόπιμες υπερεκτιμήσεις των κερδών (earnings overstatement), μπορεί να μην αληθεύουν τελικά. Επίσης, οι εκτιμήσεις για τη σημαντικότητα κατά τη διάρκεια της φάσης αξιολόγησης μπορεί να διαφέρουν από εκείνες της φάσης σχεδιασμού του ελέγχου, εν όψει κάποιων ποιοτικών παραγόντων που ανακλύπουν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των προγραμμάτων ελέγχου. Παραδείγματα τέτοιων παραγόντων είναι παράνομες πληρωμές, απρόβλεπτα έξοδα κ.ά. Παρακάτω αναλύονται τα βήματα για τον καθορισμό των επιπέδων σημαντικότητας.

3.1.3 Βήμα 1: Καθορισμός μιας αρχικής κρίσης για την Ουσιαστικότητα

Ο ελεγκτής πρέπει να σχηματίσει μία πρωταρχική γνώμη για την ουσιαστικότητα. Ενώ τα ελεγκτικά πρότυπα δεν απαιτούν από τον ελεγκτή να ποσοτικοποιήσει και να τεκμηριώσει αυτήν την κρίση του, πολλοί ελεγκτές πιστεύουν ότι μία τέτοια προσέγγιση, προσφέρει πολλά οφέλη. Ποσοτικοποιώντας την ουσιαστικότητα, η ελεγκτική ομάδα είναι περισσότερο ικανή να σχεδιάσει σωστά τη σκοπιά του ελέγχου και να αξιολογήσει τα αποτελέσματα των ελεγκτικών δοκιμασιών.

Η πρωταρχική κρίση των ελεγκτών για την ουσιαστικότητα είναι ουσιαστικά το μέγιστο ποσό με το οποίο οι ελεγκτές πιστεύουν ότι οι οικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι ανακριβείς (misstated statements) και παρόλα αυτά να μην επηρεάζονται οι αποφάσεις των λογικών χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Η σημαντικότητα, όμως, όπως έχει αναφερθεί είναι μία περισσότερο σχετική έννοια παρά απόλυτη. Για παράδειγμα €5000 μπορεί να θεωρηθούν πολύ σημαντικά για μια μικρή ιδιοκτησία, αλλά αυτό το ποσό μπορεί να μην είναι σημαντικό (immaterial) για μια μεγάλη πολυεθνική επιχείρηση. Επομένως το σχετικό μέγεθος της επιχείρησης, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την πρωταρχική κρίση για την σημαντικότητα. Παρακάτω φαίνεται ένας πίνακας από ένα

φύλλο εργασίας, ο οποίος είναι αρκετά βοηθητικός για τον καθορισμό της σημαντικότητας (materiality).

Πίνακας 5: Πίνακας Ουσιαστικότητας (Materiality Table)

Πάνω από	Αλλά όχι πάνω από	Προγραμματιζόμενη Ουσιαστικότητα	+	Παράγοντας	x	Ποσό πάνω από
€ 0	30 χιλ.	€ 0	+	.0593	x	€ 0
30 χιλ.	100 χιλ.	1.780	+	.0312	x	30 χιλ.
100 χιλ.	300 χιλ.	3.960	+	.0215	x	100 χιλ.
300 χιλ.	1 εκ.	8260	+	.0145	x	300 χιλ.
1 εκ.	3 εκ.	18,400	+	.00995	x	1 εκ.
3 εκ.	10 εκ.	38,300	+	.00674	x	3 εκ.
10 εκ.	30 εκ.	85,500	+	.00461	x	10 εκ.
30 εκ.	100 εκ.	178,000	+	.00312	x	30 εκ.
100 εκ.	300 εκ.	396,000	+	.00215	x	100 εκ.
300 εκ.	1 δισ.	826,000	+	.00145	x	300 εκ.
1 δισ.	3 δισ.	1.840.000	+	.000995	x	1 δισ.

Πηγή: AICPA, Audit Guide, Audit Sampling (New York : AICPA, 2001).

Ο παραπάνω πίνακας χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό μιας πρωταρχικής κρίσης για τη σημαντικότητα. Ο τύπος που χρησιμοποιείται είναι ο ακόλουθος:

$$\text{(Προγραμματιζόμενη ουσιαστικότητα)} + [(\text{Ποσό πάνω από}) * (\text{Παράγοντας})] = \text{(Πρωταρχική κρίση για ουσιαστικότητα)}$$

Αρχικά ο ελεγκτής εισάγει στο φύλλο εργασίας, το μεγαλύτερο ποσό μεταξύ του συνολικού ενεργητικού και των συνολικών εσόδων. Στην συνέχεια με τη βοήθεια του παραπάνω πίνακα, υπολογίζεται η **προγραμματισμένη σημαντικότητα (planning materiality)**, η οποία στην συνέχεια προσαρμόζεται από τον κατάλληλο ποσοστιαίο παράγοντα. Αυτοί οι υπολογισμοί καταλήγουν στην αρχική ποσοτική εκτίμηση της σημαντικότητας. Αυτό το ποσό μπορεί στην συνέχεια να αυξηθεί ή να μειωθεί, ανάλογα με την παρουσία ποιοτικών παραγόντων που είναι σχετικοί με τον έλεγχο. Για παράδειγμα η προγραμματιζόμενη σημαντικότητα μπορεί να αυξηθεί εάν συντρέχουν κάποιοι ευνοϊκοί ποιοτικοί παράγοντες όπως η προηγούμενη ιστορία του λογιστικού ελέγχου (λίγες ανακρίβειες σε προηγούμενα χρόνια, μικρή πιθανότητα δόλου και παράνομων πράξεων, κ.ά.), η δυνατή οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, ή οι

ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες στον κλάδο της επιχείρησης. Αντίθετα, δυσμενείς ποιοτικοί παράγοντες, όπως πολλές λανθασμένες διατυπώσεις και ανακρίβειες σε προηγούμενα έτη, κ.ά. μπορεί να οδηγήσουν σε μείωση της προγραμματιζόμενης σημαντικότητας.

3.1.4 Βήμα 2: Επιμερισμός του πρωταρχικού υπολογισμού της Ουσιαστικότητας στα υπόλοιπα των λογαριασμών

Το δεύτερο βήμα έχει να κάνει με τον επιμερισμό της αρχικής σημαντικότητας των οικονομικών καταστάσεων, όπως καθορίστηκε από το πρώτο βήμα, σε συγκεκριμένους λογαριασμούς. Ο σκοπός του επιμερισμού του ποσού που καθορίστηκε αρχικά για την σημαντικότητα, είναι να σχεδιαστεί ξεχωριστά η σκοπιά και η έκταση των ελεγκτικών διαδικασιών για κάθε λογαριασμό ή για κάθε τάξη συναλλαγών. Για παράδειγμα, εάν ένα **μικρό ποσό σημαντικότητας** κατανέμεται σε έναν συγκεκριμένο λογαριασμό, π.χ. λογαριασμοί εισπρακτέοι, αυτό σημαίνει ότι **το ανεκτό ποσό ανακριβειών είναι μικρό**, και κατά συνέπεια **περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία** θα πρέπει να συγκεντρωθούν, από ότι εάν ένα μεγαλύτερο ποσό σημαντικότητας επιμεριζόταν στον συγκεκριμένο λογαριασμό.

Εξαιτίας των πολλών παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη, δεν υπάρχει κάποια βέλτιστη μέθοδος για τον επιμερισμό της σημαντικότητας σε έναν λογαριασμό ή σε μία τάξη συναλλαγών. Η διαδικασία που θα χρησιμοποιηθεί πρέπει να είναι ή ασκώντας κάποια κρίση ή χρησιμοποιώντας κάποιο πρότυπο ποσοτικό μοντέλο. **Όταν η αρχική εκτίμηση της ουσιαστικότητας επιμεριστεί σε έναν συγκεκριμένο λογαριασμό, τότε το ποσό αυτό αναφέρεται σαν Ανεκτή Παρέκκλιση (Tolerable Error)⁵⁷.**

Στον επιμερισμό της σημαντικότητας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κάποιοι παράγοντες, μεταξύ των οποίων, είναι οι ακόλουθοι:

- Το μέγεθος και η σπουδαιότητα του συγκεκριμένου λογαριασμού στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- Η αναμονή σφάλματος.

⁵⁷ Thomas E. McKee, "Current materiality guidance for auditors", The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000, p.54-7.

Για παράδειγμα, όσο μεγαλύτερο είναι το ποσό ενός λογαριασμού, τόσο μεγαλύτερο είναι και το ποσό της σημαντικότητας που πρέπει να επιμεριστεί σε αυτόν. Φαίνεται αρκετά λογικό να υποθέσουμε ότι ένας λογαριασμός που εμφανίζεται με ποσό 25.000.000 χ.μ. μπορεί να περιέχει ένα μεγαλύτερο ποσό ανακρίβειας (misstatement) από ότι ένας λογαριασμός που εμφανίζεται με ένα ποσό των 3.000.000 χ.μ., και παρόλα αυτά να μην επηρεάζεται αρνητικά η κρίση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων.

Παρόμοια, ένα μεγαλύτερο ποσό σημαντικότητας θα μπορεί να επιμεριστεί σε έναν λογαριασμό, εάν ο ελεγκτής αναμένει την ύπαρξη λίγων ή καθόλου ανακρίβειών σε αυτόν. Σε αυτήν την περίπτωση δηλαδή, επειδή ο ελεγκτής θα αναμένει λίγα σφάλματα, θα μπορεί να κάνει ανεκτό ένα μεγαλύτερο ποσό ανακρίβειών. Διάφοροι συγγραφείς έχουν χρησιμοποιήσει διάφορες μεθόδους επιμερισμού της σημαντικότητας. Παρακάτω, φαίνεται ένα μικρό παράδειγμα, σύμφωνα με τον συγγραφέα Craham.

3.1.5 Βήμα 3: Υπολογισμός των πιθανών ανακρίβειών και σύγκριση των συνόλων με την πρωταρχική κρίση της Ουσιαστικότητας

Το βήμα 3, γίνεται κοντά στο τέλος του ελέγχου, όταν ο ελεγκτής αξιολογεί όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει συγκεντρώσει. Ο ελεγκτής συναθροίζει όλες τις ανακρίβειες από κάθε λογαριασμό, βασιζόμενος στις ελεγκτικές διαδικασίες που έχουν εκτελεστεί. Ο ελεγκτής συγκρίνει αυτήν την συνολική σημαντικότητα, (αναφερόμενη σαν likely misstatement) με την πρωταρχική κρίση για ουσιαστικότητα. Εάν η κρίση του ελεγκτή για την σημαντικότητα στο στάδιο του σχεδιασμού (βήμα 1), βασιζόταν στην ίδια πληροφόρηση που είναι διαθέσιμη στο στάδιο της αξιολόγησης (βήμα 3), η σημαντικότητα στον σχεδιασμό και στην αξιολόγηση θα ήταν η ίδια. Όμως, ο ελεγκτής κατά τη διάρκεια του ελέγχου μπορεί να αναγνωρίσει κάποιους παράγοντες οι οποίοι να προκαλέσουν μια αναθεώρηση της αρχικής κρίσης για την σημαντικότητα. Επομένως, η αρχική κρίση μπορεί να διαφέρει από την κρίση κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης των ελεγκτικών ευρημάτων. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο, ο ελεγκτής πρέπει να τεκμηριώνει προσεχτικά τους λόγους για την αναθεώρηση.

Όταν οι πιθανές ανακρίβειες (likely misstatements) είναι μικρότερες από την πρωταρχική κρίση για σημαντικότητα, τότε ο ελεγκτής συμπεραίνει ότι οι οικονομικές καταστάσεις

παρουσιάζονται με ειλικρίνεια. Αντίθετα, όταν οι πιθανές ανακρίβειες είναι μεγαλύτερες από την πρωταρχική κρίση, τότε ο ελεγκτής πρέπει να ζητήσει από τον πελάτη να κάνει τις κατάλληλες προσαρμογές στις οικονομικές καταστάσεις. Εάν ο πελάτης αρνηθεί να προσαρμόσει τις καταστάσεις, τότε ο ελεγκτής πρέπει να εκφράσει είτε μία γνώμη με επιφυλάξεις, είτε μία αντίθετη γνώμη, διότι οι οικονομικές καταστάσεις δεν θα εκφράζονται με ειλικρίνεια και σε συμφωνία με τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές (GAAP).

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει μία διάκριση των ανακρίβειών. Οι ανακρίβειες διακρίνονται σε γνωστές και πιθανές. Οι «γνωστές ανακρίβειες» (“known misstatements”) είναι το ποσό των ανακρίβειών που αναγνωρίζονται με συγκεκριμένο τρόπο· ενώ οι «πιθανές ανακρίβειες» (“likely misstatements”) είναι η καλύτερη δυνατή εκτίμηση του ελεγκτή για τις συνολικές λανθασμένες διατυπώσεις σε έναν λογαριασμό ή σε μία ομάδα συναλλαγών. Οι «πιθανές ανακρίβειες» μπορεί να αναγνωριστούν όταν ο ελεγκτής εφαρμόζει διαδικασίες δειγματοληψίας ή δοκιμασίες αναλυτικής διερεύνησης. Για παράδειγμα, εάν ο ελεγκτής εφαρμόσει διαδικασίες δειγματοληψίας σε μία συγκεκριμένη τάξη συναλλαγών και αναγνωρίσει κάποια «γνωστή ανακρίβεια» στα στοιχεία που επιλέχθηκαν για δείγμα, τότε θα καθορίσει την «πιθανή ανακρίβεια» για το σύνολο του πληθυσμού.

Όταν ο ελεγκτής ελέγχει έναν λογαριασμό ή μία τάξη συναλλαγών και τις σχετιζόμενες διαβεβαιώσεις (assertions) με μία διαδικασία αναλυτικής διερεύνησης, τότε κανονικά δεν μπορεί να αναγνωρίσει συγκεκριμένες ανακρίβειες, παρά μόνο να αποκτήσει μία ένδειξη για το εάν οι τελευταίες υπάρχουν στον συγκεκριμένο λογαριασμό· και πιθανόν τότε, να έχει μία ένδειξη του κατά προσέγγιση μέγεθός τους. Εάν η διαδικασία αναλυτικής διερεύνησης δείξει ότι μπορεί να υπάρχει κάποια ανακρίβεια, χωρίς να είναι γνωστό το κατά προσέγγιση μέγεθός της, ο ελεγκτής θα πρέπει να χρησιμοποιήσει άλλες διαδικασίες που θα τον καθιστούν ικανό να υπολογίσει την πιθανή ανακρίβεια στον συγκεκριμένο λογαριασμό.

3.1.6 Αβεβαιότητα στην Ουσιαστικότητα (Materiality Uncertainty)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα⁵⁸ του Patterson, σύμφωνα με την οποία, η έννοια της Ουσιαστικότητας δίνει μία βάση στους ελεγκτές προκειμένου να αγνοούν τις μικρές/ασήμαντες ανακρίβειες (small misstatements). Όμως η έννοια του «μικρού» είναι αρκετά ασαφής.

Ο Patterson εξετάζει το πώς η αβεβαιότητα που αφορά το κατώτατο όριο της σημαντικότητας επηρεάζει την αλληλεπίδραση του ελεγκτή με ένα στέλεχος, όταν ο τελευταίος έχει την ευκαιρία ή το κίνητρο να υπερεκτιμήσει σκόπιμα τα κέρδη. Ο μάντζερ επιλέγει ένα ποσό σκόπιμης υπερεκτίμησης. Ο μάντζερ δεν έχει ιδιωτικές πληροφορίες για τις υπερεκτιμήσεις των κερδών. Ο ελεγκτής παρατηρεί τα καταγραφόμενα κέρδη πριν την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων του ελέγχου. Η αναφορά επιτρέπει στον ελεγκτή να ανανεώνει την προσδοκία του για σημαντικότητα.

Η αβεβαιότητα για το κατώτατο όριο της σημαντικότητας, προκύπτει από την κριτική φύση της σημαντικότητας και ενδεχομένως δημιουργεί πρόσθετες εντάσεις στη στρατηγική αλληλεπίδραση μεταξύ του ελεγκτή και του μάντζερ. Ενώ και ο ελεγκτής και ο μάντζερ έχουν προσδοκίες/προβλέψεις για τα όρια της σημαντικότητας, τα πραγματικά όρια (όπως έχει αναφερθεί) εξαρτώνται από ποιοτικούς παράγοντες, όπως η ποιότητα των λογιστικών υπολογισμών. Ο Patterson (2003), αναφέρει ότι η αβεβαιότητα της σημαντικότητας, εξαρτάται από δύο κόστη. Τα κόστη αυτά είναι : α) το αναμενόμενο κόστος της αποδοχής χρηματοοικονομικών καταστάσεων που είναι σημαντικά ανακριβείς (materially misstated), και που αναφέρεται και ως «ελεγκτική αποτυχία» (“audit failure”) και β) το αναμενόμενο κόστος της απόρριψης. Το αναμενόμενο κόστος της απόρριψης περιλαμβάνει το κόστος των εκτεταμένων ελεγκτικών διαδικασιών που απαιτήθηκαν να διεξαχθούν και το κόστος της τελικής απώλειας της καλής φήμης του πελάτη ή της απώλειας προσοδοφόρων μελλοντικών συμβολαίων.

Η αβεβαιότητα στη σημαντικότητα, επηρεάζει την αξιολόγηση του ελεγκτή για τα αποδεικτικά στοιχεία, διότι επηρεάζει την πιθανότητα για σημαντικές λανθασμένες διατυπώσεις. Όταν το κόστος της «ελεγκτικής αποτυχίας» είναι υψηλό σχετικά με το κόστος της απόρριψης, ο ελεγκτής όπως είναι φυσικό αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία

⁵⁸ Evelyn R. Patterson, “Materiality uncertainty and Earnings Misstatement”, The Accounting Review, v.78, no.3, July 2003, p. 819-846.

πιο συντηρητικά, διότι τότε έχει ένα μεγαλύτερο κίνητρο να αποφύγει την «ελεγκτική αποτυχία» (“audit failure”) το κίνητρο του υψηλού κόστους. Η μεγαλύτερη αβεβαιότητα για τα όρια της σημαντικότητας αυξάνει την αναθεωρημένη πιθανότητα για ανακρίβειες, εκθέτοντας τον ελεγκτή σε ένα μεγαλύτερο ρίσκο για ελεγκτική αποτυχία. Επομένως, σύμφωνα με τον Patterson, ο ελεγκτής αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία πιο συντηρητικά όταν η αβεβαιότητα είναι υψηλή· κάτι το οποίο με τη σειρά του, μειώνει το ποσό των σκόπιμων υπερεκτιμήσεων. Τα αντίθετα αποτελέσματα συμβαίνουν όταν το κόστος για «ελεγκτική αποτυχία» είναι σχετικά χαμηλό με το κόστος της απόρριψης. Σε αυτήν την περίπτωση ο μάντζερ, σύμφωνα με την έρευνα του Patterson, αυξάνει το ποσό της σκόπιμης υπερεκτίμησης (των κερδών) και ο ελεγκτής αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία λιγότερο συντηρητικά.

Παρόλα αυτά (σύμφωνα με την έρευνα του Patterson), αποτελεί έκπληξη ότι ο ελεγκτικός κίνδυνος (θα αναλυθεί στο παρόν κεφάλαιο) μπορεί στην πραγματικότητα να αυξηθεί καθώς η αβεβαιότητα για τα όρια της σημαντικότητας αυξάνονται, ακόμα και εάν ο ελεγκτής αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία πιο συντηρητικά και η έκταση των σκόπιμων υπερεκτιμήσεων μειώνεται.

3.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος (Audit Risk)

Ο κίνδυνος είναι η δεύτερη θεμελιώδης έννοια που στηρίζει την διεργασία του ελέγχου. Η έννοια του ελεγκτικού κινδύνου, ορίζεται ως εξής:

- Σύμφωνα με το διεθνές ελεγκτικό πρότυπο (International Standards on Auditing), ο ελεγκτικός κίνδυνος, είναι ο κίνδυνος ο ελεγκτής να δώσει μία ακατάλληλη γνώμη (an inappropriate audit opinion) όταν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι σημαντικά ανακριβείς (materially misstated).
- Σύμφωνα με το αμερικάνικο πρότυπο, ο ελεγκτικός κίνδυνος, είναι ο κίνδυνος ο ελεγκτής να αποτύχει ασυναίσθητα, να τροποποιήσει κατάλληλα την άποψη του για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που είναι σημαντικά ανακριβείς (materially misstated).

- Παρόμοια ορίζεται και με βάση το ελληνικό πρότυπο.

Τα παραπάνω μπορεί να σημαίνουν ότι για παράδειγμα, ο ελεγκτής εκφράζει μία ανεπιφύλακτη γνώμη, όταν οι λογαριασμοί των καταστάσεων είναι ουσιαστικά ανακριβείς. Σε αυτήν την περίπτωση ο ελεγκτής δεν κατάφερε να ανακαλύψει τις σημαντικές ανακρίβειες και ως εκ τούτου πιστοποίησε ως αληθείς καταστάσεις που ουσιαστικά μπορεί να αποβούν παραπλανητικές για τους χρήστες τους. Δυστυχώς, ένας τέτοιος κίνδυνος πάντα υπάρχει, ακόμα και εάν οι έλεγχοι έχουν σχεδιαστεί και έχουν εκτελεστεί με μεγάλη προσοχή. Είναι αυτονόητο ότι ο κίνδυνος αυτός, πολλαπλασιάζεται σε ελέγχους οι οποίοι δεν έχουν σχεδιαστεί και εκτελεστεί σωστά. Κατά την εκτέλεση του ελέγχου, ο ελεγκτής προσπαθεί να περιορίσει τον ελεγκτικό κίνδυνο σε ένα επιθυμητό, αποδεκτό επίπεδο.

Όσο πιο σίγουρος θέλει να είναι ο ελεγκτής για την έκφραση της σωστής γνώμης, τόσο μικρότερο είναι το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου που θα είναι πρόθυμος να αποδεχτεί. Εάν π.χ. απαιτείται 99% σιγουριά, ο ελεγκτικός κίνδυνος θα είναι 1%, ενώ εάν 95% σιγουριά θεωρείται ικανοποιητική, τότε ο ελεγκτικός κίνδυνος θα είναι 5%.

Για τον καθορισμό του επιθυμητού επιπέδου του ελεγκτικού κινδύνου, πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ δύο ειδών κόστους: πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ του κόστους που συσχετίζεται με την λανθασμένη ελεγκτική γνώμη και του κόστους εκτέλεσης επιπρόσθετων ελεγκτικών διαδικασιών που θα μειώσουν το πραγματικό επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου. Εφόσον ο έλεγχος έχει να κάνει με την συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων για κάθε σημαντική διαβεβαίωση της διοίκησης για τις οικονομικές καταστάσεις, ο ελεγκτικός κίνδυνος πρέπει να αξιολογείται στο στάδιο των διαβεβαιώσεων.

3.2.1 Το μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου

Τα ελεγκτικά πρότυπα δεν παρέχουν ακριβή και συγκεκριμένη καθοδήγηση για το ποιο είναι το αποδεκτό επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου. Ο καθορισμός του ελεγκτικού κινδύνου, καθώς και η χρήση του μοντέλου του κινδύνου απαιτούν βαθιά κρίση από την πλευρά του ελεγκτή. Τις περισσότερες φορές ο ελεγκτικός κίνδυνος, καθώς και τα

συστατικά του μέρη δεν ποσοτικοποιούνται· απλώς γίνεται μία εκτίμησή τους και μπαίνουν σε κατηγορίες, όπως: χαμηλός, μέτριος, υψηλός, κ.ά. Το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου βοηθά τον ελεγκτή στο να καθορίσει τον σκοπό και το εύρος των ελεγκτικών διαδικασιών για έναν συγκεκριμένο λογαριασμό ή για μία συγκεκριμένη τάξη συναλλαγών. Το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου μπορεί να παρουσιαστεί ως εξής:

$$AR = IR \times CR \times DR$$

Όπου:

AR	=	(Audit risk)	Ελεγκτικός κίνδυνος.
IR	=	(Inherent risk)	Εγγενής κίνδυνος.
CR	=	(Control risk)	Κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας.
DR	=	(Detection risk)	Κίνδυνος (μη) αποκάλυψης.

Ο **Ελεγκτικός κίνδυνος** είναι ο κίνδυνος ο ελεγκτής να αποτύχει να τροποποιήσει κατάλληλα τη γνώμη του όταν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι σημαντικά ανακριβείς.

Ο **Εγγενής κίνδυνος** είναι η πιθανότητα να συμβεί μία ουσιώδη ανακρίβεια με την υπόθεση της απουσίας των οποιοδήποτε σχετικών εσωτερικών ελέγχων. Είναι δηλαδή θα λέγαμε, η «ευαισθησία» μιας διαβεβαίωσης (assertion) σε σημαντικές ανακριβείες, θεωρώντας ότι δεν υπάρχουν οι σχετικοί εσωτερικοί έλεγχοι.

Ο **Κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας** είναι ο κίνδυνος ότι μία ουσιώδη ανακρίβεια δεν θα εμποδιστεί ή δεν θα ανιχνευθεί εγκαίρως από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του πελάτη. Είναι δηλαδή ο κίνδυνος ότι οι σημαντικές ανακριβείες, δεν θα εμποδιστούν και δεν θα ανακαλυφθούν από τους εσωτερικούς ελέγχους του πελάτη.

Ο **Κίνδυνος (μη) αποκάλυψης** είναι ο κίνδυνος ότι ο ελεγκτής δεν θα ανιχνεύσει μία ουσιώδη ανακρίβεια που υπάρχει σε μία διαβεβαίωση/θέση (assertion).

Για κάθε λογαριασμό των οικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτικός κίνδυνος, αποτελείται από:

- Την πιθανότητα ή τον κίνδυνο ότι ένας λογαριασμός εμπεριέχει ανακρίβειες οι οποίες θα μπορούσαν να αποβούν σημαντικές στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και
- Την πιθανότητα ή τον κίνδυνο ότι ο ελεγκτής τελικά δεν θα μπορέσει να ανιχνεύσει τέτοιες ανακρίβειες.

Ο πρώτος κίνδυνος, ο κίνδυνος δηλαδή του να συμβούν σημαντικές ανακρίβειες είναι ουσιαστικά ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας· δηλαδή ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας, συνθέτουν τον κίνδυνο του να υπάρξουν σημαντικές ανακρίβειες. Ο κίνδυνος ότι τελικά ο ελεγκτής δεν θα ανιχνεύσει αυτές τις ανακρίβειες είναι ο κίνδυνος (μη) αποκάλυψης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όσο και εάν ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου μειώνει τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας, ο τελευταίος δεν μπορεί ποτέ να είναι μηδέν, διότι οι εσωτερικοί έλεγχοι δεν μπορούν να παρέχουν απόλυτη διασφάλιση ότι όλες οι σημαντικές ανακρίβειες θα ανιχνευθούν και θα εμποδιστούν. Επομένως, οι ελεγκτές δεν μπορούν να έχουν απόλυτη εμπιστοσύνη στον εσωτερικό έλεγχο και επομένως δεν μπορεί ποτέ να ισχύει η σχέση:

$$AR = IR \times CR (=0) \times DR = 0.$$

Επίσης, οι ελεγκτές δεν μπορούν ποτέ να υποθέσουν ότι ο εγγενής κίνδυνος θα είναι 0 (γιατί όλο και κάποιοι επιχειρησιακοί και περιβαλλοντικοί κίνδυνοι θα υπάρχουν όπως θα εξηγηθεί πιο κάτω). Επομένως δεν μπορεί ποτέ να ισχύει η παρακάτω συνθήκη:

$$AR = IR (=0) \times CR \times DR = 0.$$

Η εκτίμηση του ελεγκτή για τον ελεγκτικό κίνδυνο και για τον κίνδυνο των συστατικών μερών του, είναι ένα θέμα επαγγελματικής κρίσης. Όπως ορίζει και το ελληνικό ελεγκτικό πρότυπο (4400), ο ελεγκτής οφείλει να ασκήσει την επαγγελματική του κρίση για να αξιολογήσει τον ελεγκτικό κίνδυνο και για να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες τέτοιες που να εξασφαλίζουν την μείωση του κινδύνου σε ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο. Κατά την ολοκλήρωση του ελέγχου, ο ελεγκτής δεν γνωρίζει με σιγουριά το πραγματικό επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου. Εάν ο ελεγκτής υπολογίζει ότι το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου που επιτεύχθηκε (achieved audit risk) είναι μικρότερο ή ίσο από το επίπεδο του κινδύνου που είχε σχεδιαστεί (planned level of audit risk), τότε μπορεί να διατυπωθεί μία

ανεπιφύλαχτη γνώμη. Εάν η εκτίμηση του επιπέδου του ελεγκτικού κινδύνου που επιτεύχθηκε είναι μεγαλύτερη από του σχεδιαζόμενου επιπέδου, τότε ο ελεγκτής πρέπει είτε να εκτελέσει επιπρόσθετη ελεγκτική δουλειά, είτε να τροποποιήσει κατάλληλα την έκθεσή του.

Κλείνοντας είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στην ελεγκτική αναγνωρίζονται άλλοι δύο καθοριστικοί κίνδυνοι για την πορεία ενός ελέγχου:

Σημαντικός κίνδυνος (Significant Risk)

Ένας **Εγγενής κίνδυνος** με ταυτόχρονα πολύ υψηλή πιθανότητα **εμφάνισης** και πολύ μεγάλο **αντίκτυπο** και που απαιτεί πρόσθετη προσοχή από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Οι **Σημαντικοί κίνδυνοι** είναι υποσύνολο των εγγενών κινδύνων.

Κίνδυνος Ανάθεσης (Engagement Risk)

Ο **Κίνδυνος Ανάθεσης (engagement risk)** είναι η έκθεση του ελεγκτή σε απώλεια ή βλάβη της άσκησης του επαγγέλματος εξαιτίας προσφυγής σε δικαστικό αγώνα, δυσμενής δημοσιότητας ή άλλων γεγονότων που εγείρονται από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και την έκφραση γνώμης. Ειδικότερα, ο Κίνδυνος Ανάθεσης σχετίζεται με την έκθεση.

3.2.2 Χρήση του μοντέλου του Ελεγκτικού Κινδύνου

Τα βήματα που πρέπει να εκτελεστούν προκειμένου οι ελεγκτές να χρησιμοποιήσουν το μοντέλο του κινδύνου σε επίπεδο λογιστικών λογαριασμών, είναι τρία. Αυτά τα βήματα είναι τα εξής⁵⁹:

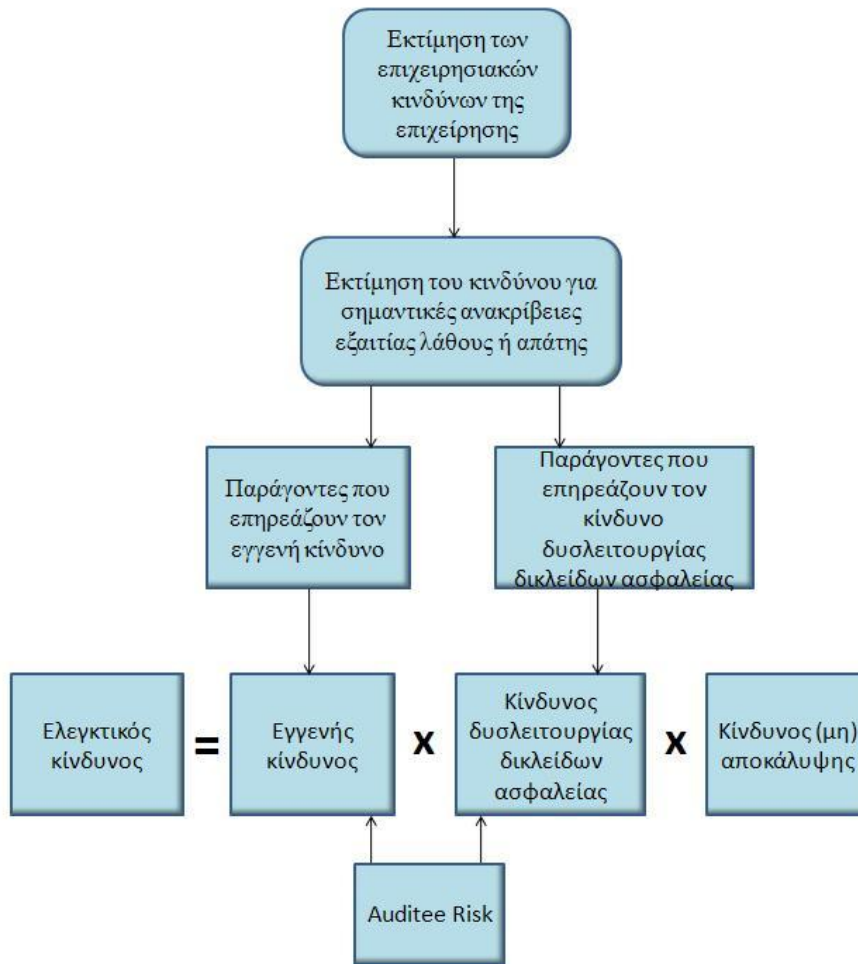
1. Να καθοριστεί κατόπιν σχεδιασμού, ένα επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου (Setting a planned level of audit risk).

⁵⁹ Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, σελ 95.

2. Να εκτιμηθεί ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλειδων ασφαλείας (Assessing inherent risk and control risk).
3. Να επιλυθεί η εξίσωση του ελεγκτικού κινδύνου για το κατάλληλο επίπεδο του κινδύνου (μη) αποκάλυψης (Solving the audit risk equation for the appropriate level of detection risk).

Στο πρώτο βήμα, ο ελεγκτής θέτει τον ελεγκτικό κίνδυνο για κάθε λογαριασμό με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε κατά την ολοκλήρωση του ελέγχου, να μπορεί να διατυπωθεί μία γνώμη για τις οικονομικές καταστάσεις για το αποδεκτό επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου. Στην συνέχεια πρέπει να εκτιμηθεί από τον ελεγκτή ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλειδων ασφαλείας. Ο ελεγκτής μπορεί να εκτιμήσει τους παραπάνω κινδύνους είτε σε συνδυασμό (auditee risk), είτε ξεχωριστά. Για την εκτίμηση αυτών των δύο συστατικών μερών του μοντέλου του κινδύνου, ο ελεγκτής πρέπει πρώτα να εκτιμήσει τους επιχειρησιακούς κινδύνους (business risks), καθώς και τον κίνδυνο για σημαντικές ανακρίβειες (material misstatements) εξαιτίας λάθους ή απάτης (error or fraud). Το παρακάτω διάγραμμα δείχνει την σχέση των επιχειρησιακών κινδύνων και του κινδύνου για σημαντικές ανακρίβειες εξαιτίας λάθους ή απάτης, με τον εγγενή κίνδυνο και τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλειδων ασφαλείας.

Διάγραμμα 4: Σχέση των επιχειρησιακών κινδύνων και του κινδύνου για σημαντικές ανακρίβειες εξαιτίας λάθους ή απάτης, για τον καθορισμό του ελεγκτικού κινδύνου

Οι εκτιμήσεις των επιχειρησιακών κινδύνων και των κινδύνων για σημαντικές ανακρίβειες, θα εξηγηθούν πιο κάτω. Στο βήμα 3, καθορίζεται το κατάλληλο επίπεδο του κινδύνου (μη) αποκάλυψης λύνοντας το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, ως εξής:

$$DR = \frac{AR}{IR + CR}$$

Ο ελεγκτής χρησιμοποιεί το παραπάνω επίπεδο του κινδύνου (μη) αποκάλυψης (detection risk), για να σχεδιάσει τις ελεγκτικές διαδικασίες που θα μειώσουν τον ελεγκτικό κίνδυνο σε ένα αποδεκτό επίπεδο.

Αξίζει να τονιστεί ότι μία επιχείρηση θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει ποιοτικούς όρους για την εφαρμογή του μοντέλου του κινδύνου. Για παράδειγμα, ο ελεγκτικός κίνδυνος θα μπορούσε να ταξινομηθεί σε τρεις κατηγορίες : πολύ χαμηλός, χαμηλός και μέτριος. Τα υπόλοιπα συστατικά μέρη του μοντέλου, θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής : χαμηλά, μέτρια, υψηλά. Παρακάτω παρουσιάζονται τρία παραδείγματα της χρήσης της μη ποσοτικής προσέγγισης στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου.

Πίνακας 6: Παραδείγματα διαμόρφωσης των επιπέδων των διαφόρων μερών του μοντέλου του κινδύνου.

Παράδειγμα	AR	IR	CR	DR
1	Πολύ χαμηλός	Υψηλός	Υψηλός	Χαμηλός
2	Χαμηλός	Χαμηλός	Υψηλός	Μέτριος
3	Μέτριος	Υψηλός	Χαμηλός	Μέτριος

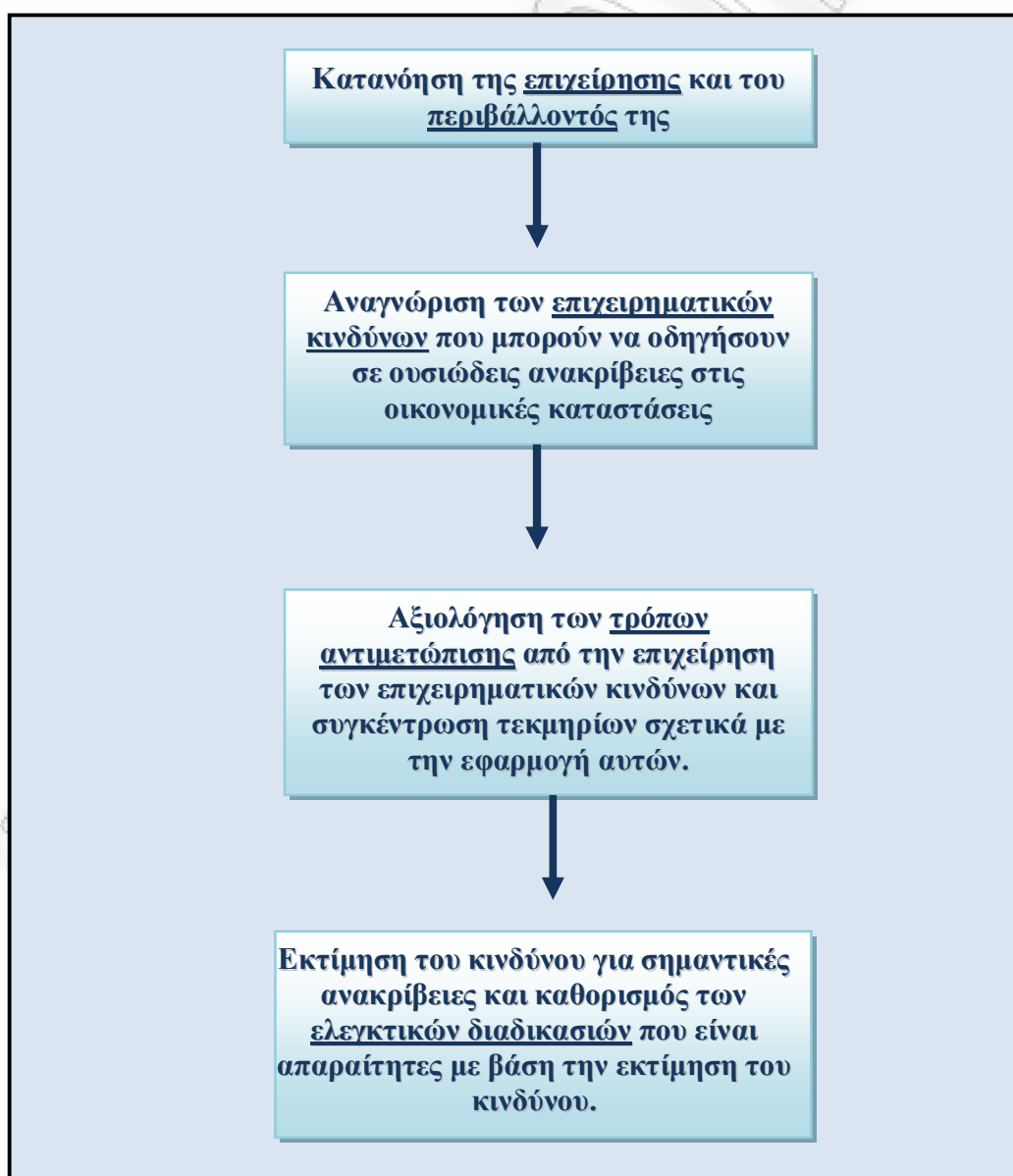
Στο παράδειγμα 1, ο ελεγκτής έχει καθορίσει ότι το κατάλληλο επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου για έναν λογαριασμό πρέπει να είναι πολύ χαμηλό, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο λογαριασμός αυτός είναι πολύ σημαντικός. Υποθέτουμε επίσης ότι ο ελεγκτής έχει εκτιμήσει τον εγγενή κίνδυνο και τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλειδων ασφαλείας, σαν υψηλούς. Υψηλή εκτίμηση των παραπάνω συστατικών, σημαίνει ότι υπάρχει υψηλός κίνδυνος μία σημαντική ανακρίβεια όντως να συμβεί, και επίσης υπάρχει υψηλός κίνδυνος να μην εμποδιστεί ή να μην ανιχνευθεί από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Με δεδομένα το χαμηλό επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου και τις υψηλές εκτιμήσεις τους εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλειδων ασφαλείας, ο ελεγκτής θα θέσει ένα χαμηλό επίπεδο για τον κίνδυνο (μη) αποκάλυψης.

3.2.3 Εκτίμηση των Επιχειρηματικών Κινδύνων

Ένας βασικός στόχος του ελεγκτή είναι να κατανοηθεί αρχικά, η ελεγχόμενη επιχείρηση και το περιβάλλον της. Προκειμένου να κατανοηθεί η επιχείρηση, πρέπει να εκτιμηθούν

οι επιχειρησιακοί κίνδυνοι (business risks) που αντιμετωπίζονται από αυτήν την επιχείρηση. Οι επιχειρησιακοί κίνδυνοι (business risks) θα μπορούσαν να οριστούν σαν οι απειλές της ικανότητας της επιχείρησης να επιτύχει τους στόχους της. Όταν ο ελεγκτής κατανοεί την επιχείρηση και το περιβάλλον της, τότε μπορεί και να αναγνωρίσει τους επιχειρησιακούς κινδύνους. Στη συνέχεια, ο ελεγκτής βασιζόμενος στην κατανόηση των κινδύνων αυτών και στο εάν μπορούν αυτοί οι κίνδυνοι να διευθετηθούν και να ελεγχθούν, εκτιμά τον κίνδυνο για σημαντικές ανακρίβειες (εξαιτίας λάθους ή απάτης). Στο παρακάτω διάγραμμα συνοψίζονται αυτές οι ενέργειες:

Διάγραμμα 5: Γενική Επισκόπηση της Εκτίμησης των Επιχειρηματικών Κινδύνων και του Κινδύνου για Σημαντικές Ανακρίβειες

Οι επιχειρησιακοί κίνδυνοι αναφέρονται σε οποιοσδήποτε εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες, ή πιέσεις, ή και δυνάμεις που επηρεάζουν την ικανότητα της επιχείρησης να επιβιώσει και να είναι επικερδής. Ο ελεγκτής προκειμένου να κατανοήσει την επιχείρηση και το περιβάλλον της και συνεπώς να διακρίνει ενδεχόμενους επιχειρησιακούς κινδύνους, πρέπει να έχει γνώση των παρακάτω παραγόντων:

1. Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ: Ο ελεγκτής πρέπει να συγκεντρώσει πληροφορίες για τη φύση της επιχείρησης. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να έχει πληροφορίες για την κύρια πηγή εσόδων της επιχείρησης, για τη φύση των προϊόντων/υπηρεσιών της, για τους πελάτες/προμηθευτές της, για τις υποχρεώσεις, για τις συναλλαγές, για τις συγχωνεύσεις – εξαγορές της, και για οποιαδήποτε άλλα θέματα θα γεννούσαν αβεβαιότητα κατά την περίοδο του ελέγχου.

2. ΚΛΑΔΟΣ, ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ: Σε αυτούς τους παράγοντες περιλαμβάνονται οι γενικές οικονομικές συνθήκες, το ρυθμιστικό περιβάλλον, το πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, το ανταγωνιστικό περιβάλλον, το κοινωνικό περιβάλλον κ.ά. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει και τις λογιστικές αρχές της επιχείρησης. Ως γνωστόν, όλοι οι παράγοντες που αναλύονται σε αυτό το μέρος, είναι παράγοντες από όπου μπορούμε να αναγνωρίσουμε ενδεχόμενους επιχειρησιακούς κινδύνους (business risks), και κατ' επέκταση κινδύνους για σημαντικές ανακρίβειες. Οι κίνδυνοι αυτοί συνθέτουν, όπως έχει ξαναφερθεί, τον εγγενή κίνδυνο και τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας.

3. ΔΙΟΙΚΗΣΗ: Η διοίκηση (management) έχει (μεταξύ άλλων) την ευθύνη της αναγνώρισης και του ελέγχου των επιχειρησιακών κινδύνων. Η διοίκηση επίσης, είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και τη διατήρηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Τα προσωπικά χαρακτηριστικά και η φιλοσοφία των ατόμων που συνθέτουν τη διοίκηση της επιχείρησης, επηρεάζουν τον κίνδυνο για σημαντικές ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις. Επίσης, ο κίνδυνος για σημαντικές ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις, επηρεάζεται και από την στάση της διοίκησης σχετικά με την αναγνώριση και την ανταπόκριση στους επιχειρησιακούς κινδύνους (business risks), τη δέσμευσή της στη διατήρηση αξιόπιστων λογιστικών αρχών και τη δέσμευσή της για αξιόπιστες οικονομικές καταστάσεις.

5. ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: Αυτή η ενότητα πληροφορίας για την επιχείρηση περιλαμβάνει της οργανωτική δομή της, τις λειτουργίες, την διάρθρωση του Διοικητικού Συμβουλίου και των επιτροπών του με σημαντικότερη την Ελεγκτική Επιτροπή και γενικά το πλαίσιο των θεσμοθετημένων ή μη κανόνων βάσει του οποίου εξασκείται η διακυβέρνηση μιας επιχείρησης. Συστατικό στοιχείο της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί ο τρόπος διακυβέρνησης της εταιρείας από τα αρμόδια όργανα και οι επιπτώσεις του στα αποτελέσματα αυτής. Η εταιρική διακυβέρνηση εξασκείται κυρίως από τα Διοικητικά Συμβούλια των εταιρειών, των οποίων όμως οι πράξεις 'περιορίζονται' από όσους έχουν άμεσο ή έμμεσο ενδιαφέρον στην εταιρεία (stakeholders).

5. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ: Ο ελεγκτής πρέπει να κατανοήσει τους στόχους και τις στρατηγικές της επιχείρησης έτσι ώστε να εκτιμήσει κατάλληλα τον κίνδυνο για σημαντικές ανακρίβειες.

6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΗ: Κάθε οικονομική μονάδα έχει ένα σύστημα αξιολόγησης της απόδοσης της. Η Διοίκηση χρησιμοποιεί επιλεγμένους δείκτες αξιολόγησης της απόδοσης για να ποσοτικοποιήσουν και να καταγράψουν της πρόοδο της επιχείρησης ως προς την επίτευξη προκαθορισμένων στόχων. Αυτοί οι Δείκτες μπορεί να περιλαμβάνουν χρηματοοικονομικούς δείκτες, το περιεχόμενο ή τα αποτελέσματα διαχειριστικών εκθέσεων, εκθέσεις αναλυτών και συγκριτική προτυποποίηση με τους κυριότερους ανταγωνιστές της.

7. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ: Οι επιχειρήσεις προκειμένου να εκτελέσουν τις στρατηγικές τους, πρέπει να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν κάποιες διαδικασίες. Σε συνάρτηση με το ότι ο ελεγκτής πρέπει να κατανοήσει την επιχείρηση και το περιβάλλον της, ο ελεγκτής θα πρέπει να:

- Αποκτήσει μία επαρκή γνώση των συστατικών του εσωτερικού ελέγχου.
- Εξετάσει εάν υπάρχουν οι παράγοντες που επηρεάζουν τον κίνδυνο για απάτη.
- Εξετάσει εάν υπάρχουν κάποιες συνθήκες ή γεγονότα που θα έθεταν σε κίνδυνο την ικανότητα της επιχείρησης να συνεχίσει σαν μια επικερδής οντότητα.

Μερικά παραδείγματα συνθηκών και γεγονότων που θα μπορούσαν να δείξουν την ύπαρξη επιχειρηματικών κινδύνων, είναι τα εξής:

- Σημαντικές αλλαγές στην επιχείρηση όπως μεγάλες εξαγορές.
- Νέα προϊόντα, ή νέες υπηρεσίες.

- Νέες τοποθεσίες.
- Λειτουργίες σε περιοχές με ασταθείς οικονομίες.
- Σημαντικές αλλαγές στον κλάδο που δραστηριοποιείται η συγκεκριμένη επιχείρηση.

Όταν αναγνωριστούν οι κίνδυνοι οι οποίοι μπορούν να καταλήξουν σε ουσιαστικές ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις, τότε ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει την ανταπόκριση της επιχείρησης στους κινδύνους αυτούς. Εάν η ανταπόκριση της επιχείρησης στους αναγνωριζόμενους κινδύνους είναι επαρκής, τότε ο κίνδυνος για σημαντικές ανακρίβειες θα μειωθεί. Εάν αντίθετα η ανταπόκριση είναι ανεπαρκής, τότε ο κίνδυνος θα αυξηθεί.

3.2.4 Εκτίμηση του Κινδύνου για Σημαντικές Ανακρίβειες εξαιτίας Λάθους ή Απάτης

Όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενη παράγραφο, ο ελεγκτής βασιζόμενος στη γνώση της επιχείρησης και του περιβάλλοντός της, θα πρέπει να εκτιμήσει τον κίνδυνο για σημαντικές ανακρίβειες και θα πρέπει να καθορίσει τις ελεγκτικές διαδικασίες που απαιτούνται. Ο κίνδυνος αυτός είναι ένας συνδυασμός του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας.

Μία ανακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να προκληθεί από τα ακόλουθα:

- Τη διαφορά μεταξύ του ποσού, της κατηγοριοποίησης, ή της παρουσίασης ενός στοιχείου ή ενός λογαριασμού που εμφανίζεται στις οικονομικές καταστάσεις, με αυτά που θα έπρεπε να ισχύουν σύμφωνα με τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές (GAAP).
- Την παράλειψη ενός ποσού, ενός λογαριασμού ή ενός είδους από τις οικονομικές καταστάσεις.
- Τη μη αποκάλυψη των οικονομικών καταστάσεων, σύμφωνα με τις Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές (GAAP).
- Την παράλειψη πληροφόρησης που απαιτείται να αποκαλυφθεί, σύμφωνα με τις Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές (GAAP).

Οι ανακρίβειες (misstatements) στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι αποτέλεσμα **λάθους (error)** ή **απάτης (fraud)**. Τα **λάθη (errors)** είναι ακούσιες λανθασμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις ποσών ή αποκαλύψεων και μπορεί να περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Λάθη στη συγκέντρωση ή στην επεξεργασία των δεδομένων με βάση τα οποία προετοιμάζονται οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- Μη λογικές λογιστικές εκτιμήσεις που προκύπτουν από παράβλεψη ή λανθασμένη ερμηνεία γεγονότων.
- Λάθη στην εφαρμογή των λογιστικών αρχών που σχετίζονται με τα ποσά, την κατηγοριοποίηση και την παρουσίαση ή αποκάλυψη.

Η **απάτη (fraud)**, από την πλευρά του ελεγκτή, έχει να κάνει με σκόπιμες ανακρίβειες, οι οποίες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σύμφωνα με τον Jonny Frank (2004), στις εξής κατηγορίες:⁶⁰

- Απατηλή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων (fraudulent financial reporting). Σε αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται πρακτικές “Earning Management” που μπορούν να προκύπτουν από τη μη κατάλληλη αναγνώριση των εσόδων, από υπερεκτίμηση των ενεργητικών στοιχείων, ή από σκόπιμη μείωση των υποχρεώσεων.
- Σφετερισμός των ενεργητικών στοιχείων. Ο σφετερισμός των ενεργητικών στοιχείων περιλαμβάνει εξωτερικά και εσωτερικά σχέδια – όπως κατάχρηση, απάτες στη μισθοδοσία, φυσική κλοπή και πληρωμή από την επιχείρηση για προϊόντα και υπηρεσίες που δεν έλαβε ποτέ.
- Έξοδα και υποχρεώσεις για κάποιον ακατάλληλο σκοπό. Αυτή η κατηγορία συνήθως αναφέρεται σε ανταποδόσεις μετρητών. Άλλα παραδείγματα περιλαμβάνουν παράνομες εκστρατείες δωρεών και ανταμοιβές επειδή η επιχείρηση παρέβλεψε επίτηδες, κάποια ακατάλληλη συμπεριφορά.
- Έσοδα και ενεργητικά στοιχεία που αποκτήθηκαν από απάτη. Σε αυτήν την περίπτωση η επιχείρηση διαπράττει απάτη σε βάρος των εργαζομένων της ή σε βάρος τρίτων μερών.

⁶⁰ Jonny Frank, “Fraud Risk assessments”, The Internal Auditor, v.61, no.2, April 2004, p. 40-44, 47.

- Κόστη και έξοδα που αποφευχθήκαν με απάτη. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η απάτη στη φορολόγηση. Επομένως, η κύρια διάκριση μεταξύ των λαθών και της απάτης είναι εάν η ανακρίβεια ήταν σκόπιμη ή ακούσια. Δυστυχώς, πολλές φορές είναι δύσκολο να γίνει διάκριση για την ύπαρξη σκοπιμότητας ή όχι.

Επομένως, η κύρια διάκριση μεταξύ των λαθών και της απάτης είναι εάν η ανακρίβεια ήταν σκόπιμη ή ακούσια. Δυστυχώς, πολλές φορές είναι δύσκολο να γίνει διάκριση για την ύπαρξη σκοπιμότητας ή όχι.

Οι συνθήκες που υποδεικνύουν ότι υπάρχουν σημαντικές ανακρίβειες εξαιτίας απάτης (fraud) είναι οι ακόλουθες:

1. Η διοίκηση και άλλοι εργαζόμενοι έχουν ένα **κίνητρο** ή είναι υπό **πίεση** και έτσι τους δίνεται ένας λόγος για να διαπράξουν απάτη.
2. Υπάρχουν τέτοιες συνθήκες που παρέχουν μία **«ευκαιρία»** για να διαπραχθεί απάτη.
3. Αυτοί που αναμιγνύονται έχουν μία τέτοια **στάση**, χαρακτήρα, ή σύνολο ηθικών αξιών που τους επιτρέπει να διαπράττουν σκόπιμα μία ανέντιμη πράξη, ή βρίσκονται σε ένα περιβάλλον που επιβάλλει αρκετή πίεση σε αυτούς, για να τους κάνει να **δικαιολογήσουν** την διάπραξη ανέντιμης συμπεριφοράς ακόμα και εάν αυτοί είναι στην πραγματικότητα έντιμα άτομα.

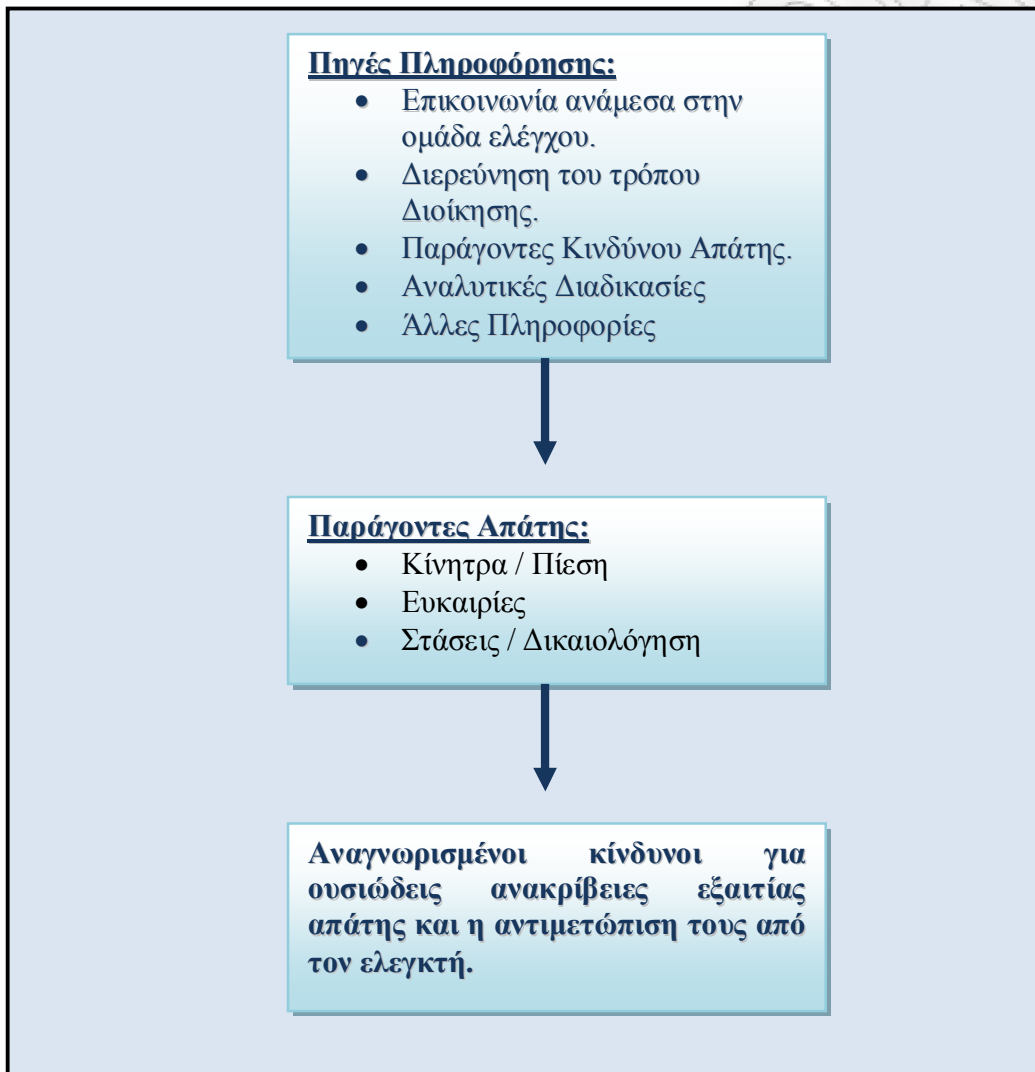
Όπως αναφέρει και ο Ramos (2003), «το τρίγωνο της απάτης»⁶¹ είναι οι τρεις παραπάνω συνθήκες, οι οποίες παρουσιάζονται όταν συμβαίνουν απάτες. Σύμφωνα με τον Ramos, αν και οι παράγοντες για τον κίνδυνο απάτης (fraud risk factors) δεν δείχνουν πάντα ότι υπάρχει δολιότητα, ωστόσο συχνά είναι σημάδια προειδοποίησης για κάτι τέτοιο.

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η διαδικασία εντοπισμού του κινδύνου απάτης. Το πρώτο μέρος της διαδικασίας είναι οι εισροές – οι πηγές πληροφόρησης που χρησιμοποιούνται για να εντοπιστούν οι κίνδυνοι. Το δεύτερο μέρος της διαδικασίας είναι η θεώρηση της πληροφόρησης αυτής σε σχέση με την παρουσία των τριών παραγόντων της απάτης: Κίνητρα/Πίεση, Ευκαιρίες και Στάσεις/Δικαιολόγηση. Στο τελευταίο μέρος

⁶¹ M. Ramos, “Auditor’s Responsibility for Fraud Detection [SAS No.99]”, Journal of Accountancy, v. 195, no.1, January 2003, p. 28-36.

της διαδικασίας καθορίζεται οι κίνδυνοι για ουσιώδεις ανακρίβειες που εντοπίστηκαν εξαιτίας απάτης και πώς ο ελεγκτής αντιδρά στην παρουσία αυτών των κινδύνων.

Διάγραμμα 6: Διαδικασία Εντοπισμού του Κινδύνου Απάτης

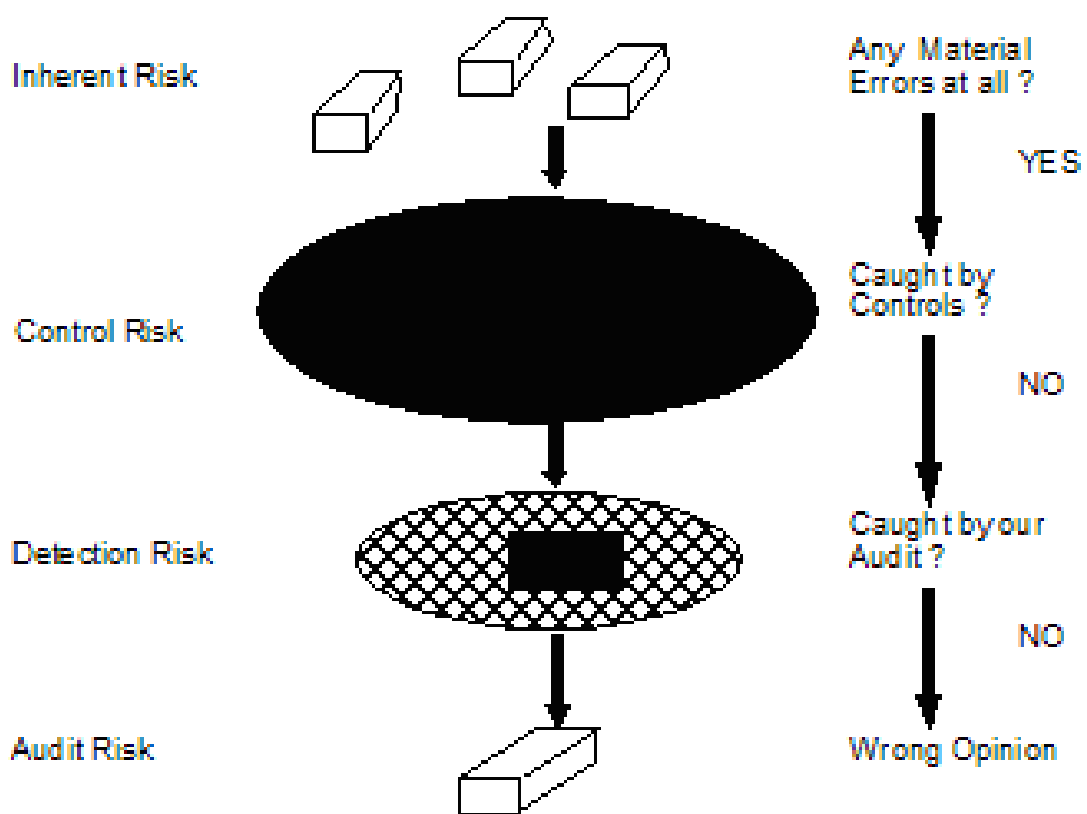

3.2.5 Σχέση μεταξύ των συστατικών μερών του Ελεγκτικού Κινδύνου (Audit Risk)

Το παρακάτω σχήμα περιγράφει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των τριών συστατικών του ελεγκτικού κινδύνου (audit risk).

Οι κύβοι απεικονίζουν τον εγγενή κίνδυνο, δηλαδή την «ευαισθησία» ενός λογαριασμού σε σημαντικές ανακρίβειες. Οι κρησάρες αντιπροσωπεύουν τους τρόπους με τους οποίους η ελεγχόμενη επιχείρηση και οι ελεγκτές προσπαθούν να απομακρύνουν τις ανακρίβειες από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Η πρώτη κρησάρα απεικονίζει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του πελάτη, και ο κίνδυνος ότι θα αποτύχει να ανιχνεύσει ή να εμποδίσει μία ανακρίβεια είναι ο κίνδυνος δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας. Οι διαδικασίες των ελεγκτών απεικονίζονται από την δεύτερη κρησάρα, και ο κίνδυνος ότι θα αποτύχουν να ανιχνεύσουν μία σημαντική ανακρίβεια είναι ο κίνδυνος (μη) αποκάλυψης. Ο κίνδυνος ότι οι ανακρίβειες (misstatements) θα διαπεράσουν και τις δύο κρησάρες είναι ο ελεγκτικός κίνδυνος (audit risk).

Διάγραμμα 7: Απεικόνιση του ελεγκτικού κινδύνου

Πηγή: AUDIT RISK ASSESSMENT & SENSITIVITY ANALYSIS, Bishop Phillips Consulting Pty Ltd 1997-2008.

Γενικά, αξίζει επίσης να τονιστεί ότι ο κίνδυνος (μη) αποκάλυψης έχει μία άμεση σχέση με τον ελεγκτικό κίνδυνο (audit risk). Για ένα καθορισμένο, συγκεκριμένο επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου, υπάρχει μία αντίστροφη σχέση μεταξύ των υπολογιζόμενων επιπέδων του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας για μία διαβεβαίωση, και του επιπέδου του κινδύνου (μη) αποκαλύψεως που οι ελεγκτές μπορούν να αποδεχτούν για αυτήν την διαβεβαίωση. Επομένως, όσο πιο χαμηλές είναι οι εκτιμήσεις για εγγενείς κινδύνους και για κινδύνους δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας, τόσο υψηλότερο θα είναι το αποδεκτό επίπεδο του κινδύνου (μη) αποκάλυψης από τους ελεγκτές. Αυτό διασφαλίζει ότι ο ελεγκτικός κίνδυνος (audit risk) θα μειωθεί σε ένα αποδεκτό επίπεδο. Οι ελεγκτές ελέγχουν τον ελεγκτικό κίνδυνο (audit risk) με την προσαρμογή του κινδύνου (μη) αποκάλυψης σύμφωνα με τα εκτιμώμενα επίπεδα του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας.

3.3 Ελεγκτικά Τεκμήρια (Evidence)

Τα **ελεγκτικά τεκμήρια**, όπως έχει αναφερθεί, αποτελούν κεντρικό θέμα της Ελεγκτικής, αφού είναι η βάση για τη διαμόρφωση της γνώμης του ελεγκτή. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται τα αποδεικτικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο αυτό, καθορίζονται πρώτα οι συγκεκριμένοι ελεγκτικοί στόχοι, και στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις ελεγκτικές διαδικασίες που πρέπει να εκτελεστούν, για να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία, προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι. Εκτός των ελεγκτικών στόχων και των διαδικασιών, γίνεται αναφορά στην έννοια της επάρκειας και της καταλληλότητας των αποδεικτικών στοιχείων. Τέλος, γίνεται ανάλυση των διαφόρων ειδών αποδεικτικών στοιχείων, της σημασίας τους και της αξιοπιστίας τους.

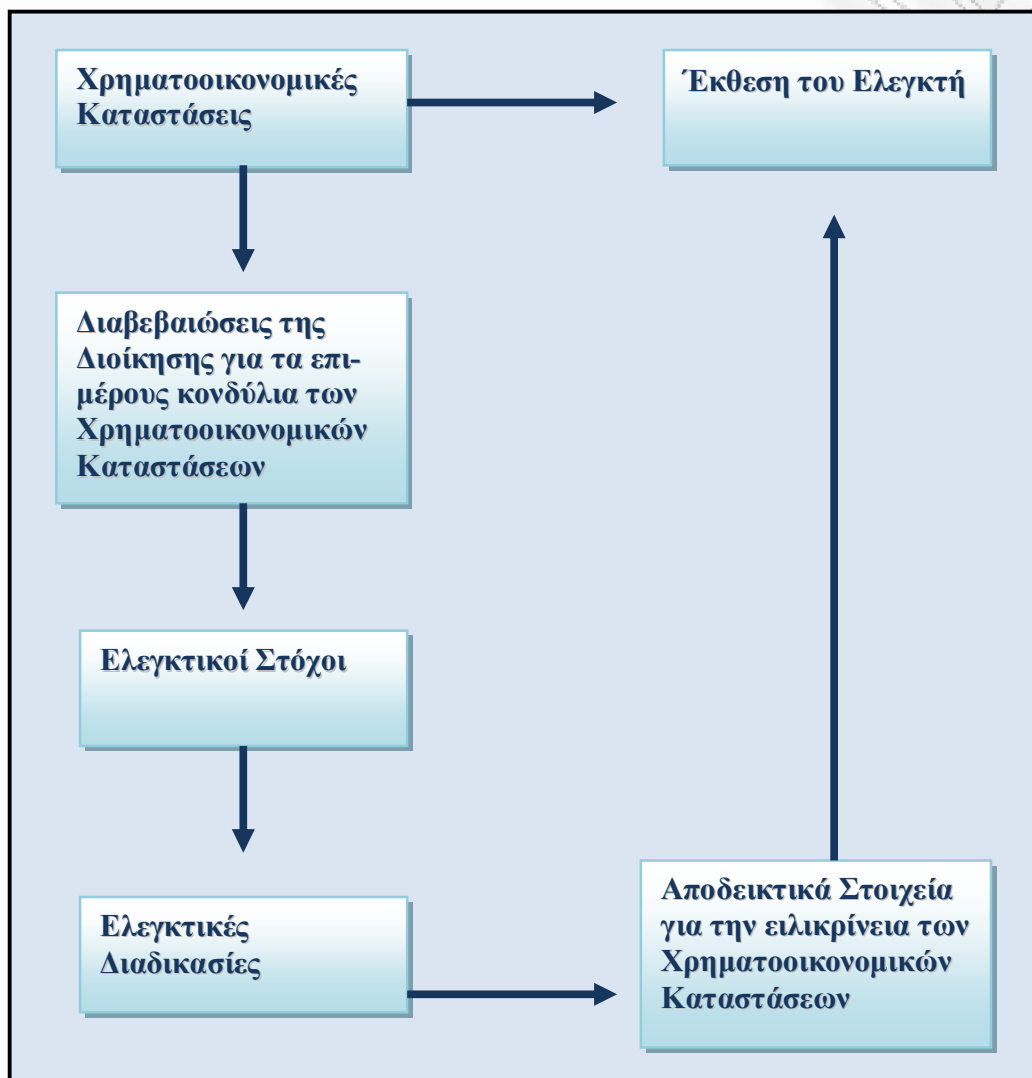
Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το τρίτο πρότυπο της επιτόπιας ελεγκτικής εργασίας του ΑΙΟΛ (Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών) αναφέρει ότι με επισκοπήσεις, παρατηρήσεις, ερωτηματολόγια και επιβεβαιώσεις πρέπει να συγκεντρώνονται επαρκή κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία που να μπορούν εύλογα να αποτελέσουν τη βάση για τη διατύπωση γνώμης ως προς τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που ελέγχονται. **Ως αποδεικτικά στοιχεία ή ελεγκτικά τεκμήρια θεωρούνται τα δεδομένα, οι πληροφορίες και οτιδήποτε άλλο τεκμηριώνει την αποδοχή ή την απόρριψη μιας άποψης.** Τα στοιχεία που συγκεντρώνει ο ελεγκτής είναι πολυπληθή, ανομοιογενή,

σημαντικά και σχετικά με το αντικείμενο του ελέγχου. Χρειάζεται να ταξινομηθούν, να αναλυθούν και να αξιολογηθούν προτού αξιοποιηθούν για τη θεμελίωση της γνώμης του.

Για να ικανοποιηθεί το τρίτο πρότυπο της επιτόπιας ελεγκτικής εργασίας ο ελεγκτής πρέπει να αναγνωρίσει τους στόχους του ελέγχου (audit objectives) και έπειτα να επιλέξει όλα τα απαραίτητα είδη αποδεικτικών στοιχείων και διαδικασιών προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι. Το σχέδιο του ελέγχου που εμπεριέχει όλους τους καθορισμένους στόχους και διαδικασίες είναι το πρόγραμμα του ελέγχου

Συνεπώς, ο ελεγκτής προκειμένου να σχηματίσει γνώμη για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης, συγκεντρώνει αποδεικτικά στοιχεία (audit evidence) εκτελώντας κάποιες ελεγκτικές διαδικασίες (audit procedures) για να εξετάσει τους ελεγκτικούς στόχους (audit objectives) καθώς και τους σχετιζόμενες διαβεβαιώσεις της διοίκησης (management assertions). Φυσικό επακόλουθο είναι ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνονται μέσω των ελεγκτικών διαδικασιών, να χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό της ειλικρίνειας των οικονομικών καταστάσεων και για τον καθορισμό του τύπου της έκθεσης που θα πρέπει να εκδοθεί (π.χ. ανεπιφύλακτη γνώμη, γνώμη με επιφυλάξεις, αντίθετη γνώμη, άρνηση γνώμης). Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει μία σύντομη επισκόπηση των σχέσεων μεταξύ των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, των διαβεβαιώσεων της διοίκησης (management assertions) για τα επί μέρους κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων, των ελεγκτικών στόχων (audit objectives), των ελεγκτικών διαδικασιών (audit procedures) και της έκθεσης του ελεγκτή (audit report).

Διάγραμμα 8: Επισκόπηση των σχέσεων μεταξύ των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, των διαβεβαιώσεων της διοίκησης, των ελεγκτικών σκοπών, των ελεγκτικών διαδικασιών και της έκθεσης του ελεγκτή.

Πιο συγκεκριμένα όπως φαίνεται και στο παραπάνω διάγραμμα, υπάρχει μία εκ των άνω προς τα κάτω («top – down») σχέση μεταξύ των οικονομικών καταστάσεων και των ελεγκτικών διαδικασιών. Στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις φαίνονται οι διαβεβαιώσεις/θέσεις της διοίκησης (management assertions) για τα διάφορα επί μέρους κονδύλια. Ο ελεγκτής, αναπτύσσει τους διάφορους ελεγκτικούς στόχους (audit objectives) για κάθε θέση της διοίκησης και στην συνέχεια διεξάγει τις απαραίτητες ελεγκτικές διαδικασίες για την συγκέντρωση ελεγκτικής μαρτυρίας προκειμένου να διαπιστωθεί εάν οι παραπάνω στόχοι έχουν ικανοποιηθεί. Η εφαρμογή των διαφόρων

ελεγκτικών διαδικασιών παρέχει τις αποδείξεις οι οποίες θα στηρίξουν την έκθεση του ελεγκτή.

Στην πράξη οι ελεγκτές χωρίζουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις σε διαφορετικά μέρη - τμήματα έτσι ώστε να διαχειριστούν καλύτερα τον έλεγχο. Ένα συστατικό μέρος μπορεί να είναι ένας λογαριασμός από τις οικονομικές καταστάσεις ή μία διεργασία της επιχείρησης. Οι διεργασίες της επιχείρησης υποστηρίζουν λειτουργίες όπως τις πωλήσεις, την απόκτηση των απαραίτητων υλικών, την παραγωγή και διανομή, την διοίκηση του ανθρώπινου παράγοντα, κ.α. Εξετάζοντας τις διεργασίες της επιχείρησης και τους σχετιζόμενους λογαριασμούς με αυτές, ο ελεγκτής μπορεί να συγκεντρώσει αποδεικτικό υλικό με την έρευνα της επεξεργασίας των σχετιζόμενων συναλλαγών μέσω του πληροφοριακού συστήματος από την προέλευσή τους μέχρι την τελική τους διάταξη στα λογιστικά ημερολόγια και καθολικά.

3.3.1 Ισχυρισμοί της Διοίκησης (Management Assertions)

Οι διαβεβαιώσεις (assertions) είναι εκφρασμένες ή συνεπαγόμενες δηλώσεις από την διοίκηση, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στα επί μέρους κονδύλια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Για παράδειγμα, όταν ο ισολογισμός εμφανίζει λογαριασμούς εισπρακτέους αξίας πέντε εκατομμυρίων ευρώ, η διοίκηση ουσιαστικά υποστηρίζει ότι αυτές οι απαιτήσεις όντως υπάρχουν και έχουν καθαρή ρευστοποιήσιμη αξία πέντε εκατομμύρια ευρώ. Επίσης η διοίκηση υπονοεί ότι το υπόλοιπο των λογαριασμών εισπρακτέων προέκυψε από την πώληση προϊόντων (ή την παροχή υπηρεσιών) με πίστωση υπό τις κανονικές συνθήκες συναλλαγών της επιχείρησης. Γενικά, οι διαβεβαιώσεις συσχετίζονται με τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές (Generally Accepted Accounting Principles – GAAP).

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα (AU 326, SAS 31) του ΑΙΟΛ κατηγοριοποιούν τις θέσεις της διοίκησης σε πέντε κατηγορίες, οι οποίες είναι οι εξής :

- Ύπαρξη ή Πραγμάτωση (Existence or Occurrence).
- Πληρότητα (Completeness).
- Δικαιώματα και Υποχρεώσεις (Rights and Obligations).

- Αποτίμηση ή Καταλογισμός (Valuation or Allocation).
- Απεικόνιση και Αποκάλυψη/Παράθεση Πληροφοριών (Presentation and Disclosure).

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει και εξηγεί τις θέσεις της διοίκησης.

Πίνακας 7: Περίληψη των θέσεων/διαβεβαιώσεων της διοίκησης

Θέσεις της Διοίκησης	Περιγραφή
<i>Υπαρξη ή Πραγμάτωση</i>	Τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού υπάρχουν και οι καταγεγραμμένες συναλλαγές έχουν όντως πραγματοποιηθεί
<i>Πληρότητα</i>	Οι λογαριασμοί και οι συναλλαγές που θα πρέπει να συμπεριληφθούν στις λογιστικές καταστάσεις, έχουν συμπεριληφθεί άρα, οι καταστάσεις είναι πλήρεις.
<i>Δικαιώματα και Υποχρεώσεις</i>	Τα στοιχεία του ενεργητικού αποτελούν δικαιώματα για την επιχείρηση, ενώ τα στοιχεία του παθητικού αποτελούν υποχρεώσεις.
<i>Αποτίμηση ή Καταλογισμός</i>	Το ενεργητικό, το παθητικό, το κεφάλαιο, τα έσοδα και τα έξοδα είναι κατάλληλα αποτιμημένα και επιμερισμένα στην κατάλληλη χρήση.
<i>Απεικόνιση και Αποκάλυψη</i>	Τα ποσά που φαίνονται στις οικονομικές καταστάσεις είναι κατάλληλα απεικονισμένα.

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

3.3.2 Στόχοι του Ελέγχου (Audit Objectives)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, με την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων για την υποστήριξη των διαβεβαιώσεων – θέσεων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, ο ελεγκτής αναπτύσσει συγκεκριμένους ελεγκτικούς στόχους οι οποίοι συσχετίζονται με κάθε θέση της διοίκησης. Παρακάτω στον **πίνακα 8**, εμφανίζονται συνοπτικά οι σχέσεις των θέσεων της διοίκησης με τους αντίστοιχους ελεγκτικούς στόχους.

Πίνακας 8: Θέσεις της Διοίκησης – Ελεγκτικοί Στόχοι

Θέσεις της Διοίκησης για τα επί μέρους κονδύλια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων	Ελεγκτικοί Στόχοι
<i>Υπαρξη ή Πραγμάτωση</i>	Εγκυρότητα-ισχύς
<i>Πληρότητα</i>	Πληρότητα Καταγραφή στη σωστή περίοδο (Cutoff)
<i>Δικαιώματα και Υποχρεώσεις</i>	Ιδιοκτησία/κυριότητα
<i>Αποτίμηση ή Καταλογισμός</i>	Ακρίβεια-Ορθότητα Αποτίμηση
<i>Απεικόνιση και Αποκάλυψη</i>	Ταξινόμηση/Κατάταξη Αποκάλυψη

Όταν ο ελεγκτής έχει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ότι οι ελεγκτικοί στόχοι έχουν ικανοποιηθεί, τότε έχει λογική και αρκετή σιγουριά ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι παρουσιασμένες με ειλικρίνεια και αμεροληψία.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι μερικές διαβεβαιώσεις – θέσεις και οι σχετιζόμενοι με αυτές ελεγκτικοί στόχοι μπορεί να είναι σημαντικότεροι από άλλους. Για παράδειγμα, γενικά ένα έλεγχος ενός λογαριασμού του ενεργητικού θα δώσει μεγάλη έμφαση στον στόχο της ισχύος (validity) ενώ ένα έλεγχος ενός λογαριασμού του παθητικού θα δώσει μεγαλύτερη έμφαση στον στόχο της πληρότητας (completeness). Παρακάτω, στον **πίνακα 9** παρουσιάζονται οι διάφοροι ελεγκτικοί στόχοι με μεγαλύτερη λεπτομέρεια.

Πίνακας 9: Θέσεις της Διοίκησης – Ελεγκτικοί Στόχοι

Ελεγκτικοί Στόχοι	Περιγραφή
<i>Εγκυρότητα -Ισχύς</i>	Οι συναλλαγές που εμφανίζονται μέσω των λογαριασμών, ισχύουν και υπάρχουν (είναι δηλ. Valid).
<i>Πληρότητα</i>	Όλες οι υπάρχουσες συναλλαγές έχουν συμπεριληφθεί στους λογαριασμούς.
<i>Καταγραφή στη σωστή περίοδο (Cutoff)</i>	Οι συναλλαγές έχουν καταγραφεί στην σωστή περίοδο.

<i>Ιδιοκτησία / κυριότητα</i>	Οι εμφανιζόμενες απαιτήσεις και υποχρεώσεις, όντως αποτελούν απαιτήσεις και υποχρεώσεις της.
<i>Ακρίβεια - Ορθότητα</i>	Οι συναλλαγές και τα διάφορα ποσά έχουν μεταφερθεί κατάλληλα από τα ημερολόγια και τα καθολικά.
<i>Αποτίμηση</i>	Οι λογαριασμοί εμφανίζονται με τα κατάλληλα ποσά.
<i>Ταξινόμηση / Κατάταξη</i>	Οι συναλλαγές έχουν ταξινομηθεί στους σωστούς λογαριασμούς..
<i>Αποκάλυψη</i>	Όλες οι απαραίτητες αποκαλύψεις έχουν γίνει είτε στις καταστάσεις είτε στις υποσημειώσεις.

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

3.3.3 Ελεγκτικές Διαδικασίες (Audit Objectives)

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι μέσω της αλλαγής της φύσης, του συγχρονισμού και της έκτασης των ελεγκτικών διαδικασιών, αυξάνεται η ποσότητα των αποδεικτικών στοιχείων που θα πρέπει να συγκεντρωθούν.

Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ: Ένας τρόπος για να αυξήσουν οι ελεγκτές την ποσότητα των αποκτημένων αποδεικτικών στοιχείων, είναι να επιλέξουν μία πιο αποτελεσματική ελεγκτική διαδικασία. Για παράδειγμα, εάν οι ελεγκτές επιθυμούν να αυξήσουν την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την ύπαρξη κάποιων απαιτήσεων, θα μπορούσαν να προτιμήσουν να επιβεβαιώσουν τα διάφορα ποσά με τους πελάτες αντί απλά να βασιστούν στην έρευνα των εσωτερικών εγγράφων του πελάτη.

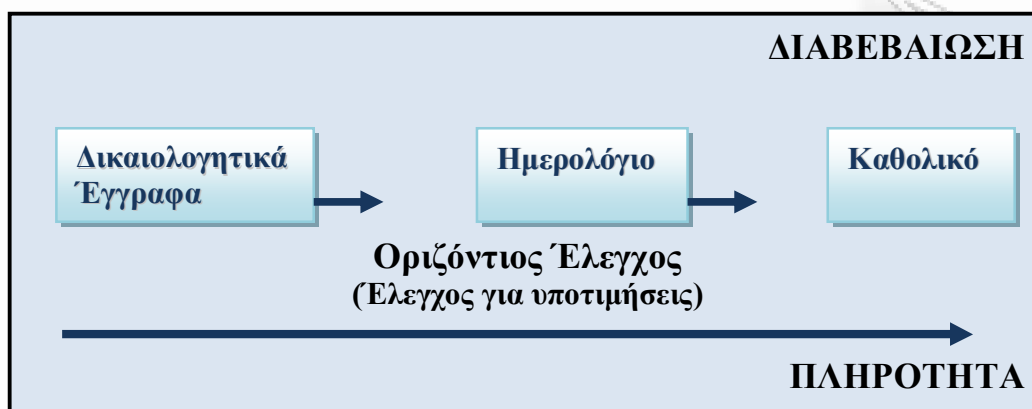
ΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ: Οι ελεγκτικές διαδικασίες μπορεί να εκτελεστούν είτε πριν από το τέλος χρήσεως του πελάτη (π.χ. σε ενδιάμεσα διαστήματα) ή μεταγενέστερα του τέλους χρήσης. Οι ελεγκτές θα μπορούσαν να αποκτήσουν περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία με το να προτιμήσουν να εκτελέσουν τις ελεγκτικές διαδικασίες στο τέλος του έτους αντί σε μία ενδιάμεση ημερομηνία. Εκτελώντας τις διαδικασίες σε μία ενδιάμεση ημερομηνία αυξάνεται ο ελεγκτικός κίνδυνος – audit risk (έννοια, που θα αναλυθεί εκτενέστερα σε άλλο κεφάλαιο), διότι οι σημαντικές ανακρίβειες

– material misstatements- (και αυτή η έννοια θα αναλυθεί εκτενέστερα σε άλλο κεφάλαιο) μπορεί να προκύψουν στην εναπομένουσα περίοδο, δηλαδή στην περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας που γίνονται οι έλεγχοι και του τέλους της χρήσης. Ο αυξανόμενος ελεγκτικός κίνδυνος θα πρέπει να μετριαστεί με την εκτέλεση επιπρόσθετων ελεγκτικών διαδικασιών οι οποίες θα καλύπτουν την εναπομένουσα περίοδο.

Μερικές από τις πιο σημαντικές ελεγκτικές διαδικασίες είναι η **διαδικασία του οριζόντιου ελέγχου (tracing)** και η **διαδικασία του κάθετου ελέγχου (vouching)**. Οι παραπάνω διαδικασίες είναι υποκατηγορίες της διεργασίας της επιθεώρησης (inspection). Η επιθεώρηση αναφέρεται στην λεπτομερή εξέταση των εγγράφων και χρησιμοποιείται πάρα πολύ στην ελεγκτική.

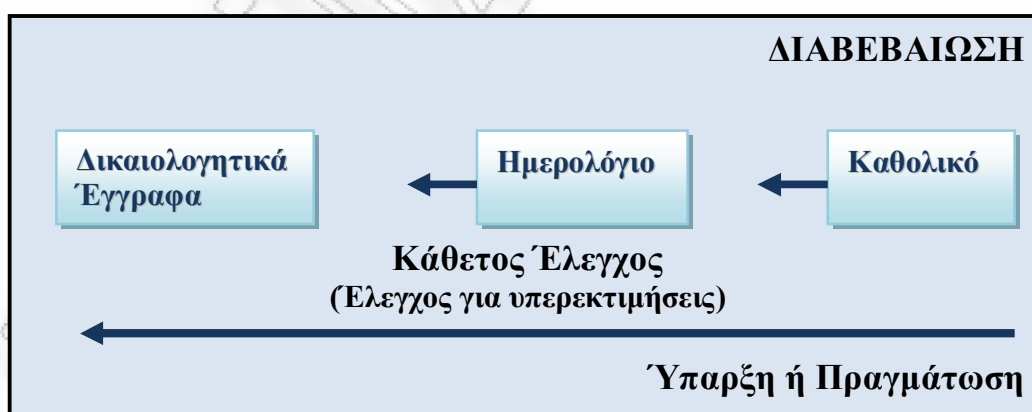
ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ (TRACING): Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τον λεπτομερή έλεγχο όλων ή ενός μεγάλου μέρους των συναλλακτικών πράξεων μιας περιόδου. Ο οριζόντιος έλεγχος ξεκινάει από τα δικαιολογητικά έγγραφα και καταλήγει στα διάφορα λογιστικά κονδύλια. Εξαιτίας του γεγονότος ότι αυτή η διαδικασία παρέχει διασφάλιση ότι τα δεδομένα των εγγράφων, ουσιαστικά συμπεριληφθήκαν στους λογαριασμούς, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την ανίχνευση διαφόρων υποτιμήσεων (understatements). Επομένως, είναι μία σημαντική διαδικασία για την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων για την διερεύνηση της πληρότητας (completeness) των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με αυτήν την διαδικασία, πρώτα ελέγχονται τα δικαιολογητικά της περιόδου που έχει επιλεγεί, από άποψη πληρότητας. Στην συνέχεια, ελέγχεται η βασισμένη στα δικαιολογητικά ορθή διατύπωση των εγγράφων στα αναλυτικά ημερολόγια, ενώ κατόπιν ελέγχεται η ενημέρωση των αναλυτικών καθολικών και λοιπών βοηθητικών βιβλίων. Μετά ελέγχονται οι συγκεντρωτικές εγγραφές στο συγκεντρωτικό ημερολόγιο και η ενημέρωση του γενικού καθολικού και τέλος επαληθεύονται με τα ισοζύγια. Η κατεύθυνση της διαδικασίας του οριζόντιου ελέγχου (tracing) φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα

Διάγραμμα 9: Κατεύθυνση του οριζόντιου ελέγχου

ΚΑΘΕΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ (VOUCHING): Ο κάθετος έλεγχος ακολουθεί την αντίθετη κατεύθυνση με την παραπάνω. Με αφετηρία τα διάφορα λογιστικά κονδύλια καταλήγουμε στις αναλυτικές συναλλακτικές πράξεις της επιχείρησης και στα διάφορα δικαιολογητικά. Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται για να ανιχνευθούν υπερεκτιμήσεις των ποσών των διαφόρων λογιστικών κονδυλίων (*overstatements*). Επομένως, είναι μία σημαντική διαδικασία για την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων για τη διερεύνηση της ύπαρξης ή εμφάνισης (*existence or occurrence*). Η κατεύθυνση της διαδικασίας του κάθετου ελέγχου φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα 10: Κατεύθυνση του κάθετου ελέγχου

Με την μέχρι τώρα ανάλυση αυτού του κεφαλαίου έχουμε συναγάγει ότι οι ελεγκτές συγκεντρώνουν επαρκές κατάλληλο αποδεικτικό υλικό προκειμένου να επιτευχθούν οι ελεγκτικοί στόχοι (και να υποστηριχτούν οι διαβεβαιώσεις της διοίκησης), μέσω της εκτέλεσης συγκεκριμένων ελεγκτικών διαδικασιών. Τι συνιστά όμως το επαρκές

κατάλληλο αποδεικτικό υλικό; Η απάντηση σε αυτήν την ερώτηση θα απαντηθεί στις παρακάτω ενότητες.

3.3.4 Τα Είδη των Αποδεικτικών Στοιχείων (Types of Audit Evidence)

Τον Αύγουστο του 1980 το Συμβούλιο Ελεγκτικών Προτύπων (Auditing Standards Board- ASB) του ΑΙΟΛ (AICPA-American Institute of Certified Public Accountants) εξέδωσε το πρότυπο που σχετίζεται με τα αποδεικτικά στοιχεία (Statement on Auditing Standard-SAS νούμερο 31 : Evidential Matter), και όρισε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία αποτελούνται από όλα τα λογιστικά δεδομένα που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση και όλες τις πληροφορίες από επιβεβαιώσεις. Τα λογιστικά δεδομένα περιλαμβάνουν τα βιβλία της επιχείρησης, τα ημερολόγια, τα καθολικά, τα ενισχυτικά φύλλα εργασίας κ.ά. Οι επιβεβαιωτικές πληροφορίες περιλαμβάνουν τις επιταγές, τα τιμολόγια πωλήσεων, τα τιμολόγια προμηθευτών, τις εντολές αγοράς κ.ά.

Επίσης περιλαμβάνονται στοιχεία που αναπτύσσονται από τους ελεγκτές όπως επιβεβαιώσεις, παρατηρήσεις, υπολογισμοί, κ.ά.

Επιπλέον, θα πρέπει να τονίσουμε ότι δεν υπάρχουν μόνο θετικά στοιχεία (positive evidence) αλλά και αρνητικά στοιχεία (negative evidence). Μία ανταπόκριση του πελάτη ότι συμφωνεί με το υπόλοιπο του λογαριασμού του, είναι θετική επιβεβαίωση (positive evidence). Ενώ, η απουσία ανταπόκρισης από την πλευρά κάποιου πελάτη είναι αρνητική επιβεβαίωση (negative confirmation). Τα θετικά στοιχεία (positive evidence) είναι γενικά πιο αξιόπιστα από τα αρνητικά (negative confirmation). Το να βρίσκεις κάτι σωστό είναι πιο πειστικό από το να μην βρίσκεις απλά κάτι λάθος. Επίσης, είναι αρκετά πιθανόν το να μη βρίσκεται κάτι λάθος, να οφείλεται απλά στο γεγονός ότι ο ελεγκτής δεν έψαξε αρκετά.

Υπάρχουν διαφόρων ειδών αποδεικτικά στοιχεία τα οποία μπορεί να έχει στην διάθεσή του ο ελεγκτής, προκειμένου να σχηματίσει γνώμη για την ειλικρίνεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να προέρχονται από διάφορες πηγές, όπως από προσωπική γνώση, από εσωτερικές πηγές, από εξωτερικές πηγές, κ.ά. Παρακάτω αναλύονται εκτενώς τα διάφορα είδη των αποδεικτικών στοιχείων.

ΦΥΣΙΚΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (PHYSICAL EVIDENCE – PHYSICAL EXAMINATION): Τα στοιχεία που μπορεί στην πραγματικότητα ο ελεγκτής να δει, αναφέρονται σαν φυσικά αποδεικτικά στοιχεία. Πρόκειται για τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη, την ποσότητα (αριθμό) και την αξία των διαφόρων περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης. Είναι αποτέλεσμα κατά κανόνα της διενέργειας φυσικής ή εσωλογιστικής απογραφής στο τέλος χρήσης. Σε αυτήν την κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων, θα λέγαμε ότι ανήκει η επιθεώρηση ή το «μέτρημα» ενός απτού στοιχείου από τον ελεγκτή. Μερικά παραδείγματα μπορεί να είναι η καταμέτρηση των μετρητών που βρίσκονται στο ταμείο, η εξέταση των αποθεμάτων και των πάγιων περιουσιακών στοιχείων. Ένα άλλο παράδειγμα μπορεί να είναι η παρακολούθηση από τον ελεγκτή, της εκτέλεσης ορισμένων δραστηριοτήτων εσωτερικού ελέγχου.

ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ (REPERFORMANCE): Ένα άλλος τύπος αποδεικτικών στοιχείων είναι οι υπολογισμοί και οι αναλύσεις που γίνονται από τον ίδιο τον ελεγκτή. Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι αποτέλεσμα αναρίθμητων μαθηματικών υπολογισμών, που γίνονται σύμφωνα με τη λογιστική διαδικασία. Οι υπολογισμοί που επαναλαμβάνει ο ελεγκτής στις αυθεντικές μετρήσεις, αποτελούν μία αδιάσειστη απόδειξη για την ακρίβεια της μαθηματικής εξέλιξης. Ουσιαστικά, με την «επανεκτέλεση» (reperformance) ο ελεγκτής ξαναυπολογίζει κάποια στοιχεία και ελέγχει τη μεταφορά της πληροφόρησης στο λογιστικό σύστημα. Αυτό το είδος αποδεικτικών στοιχείων είναι γνωστό και ως μαθηματικά αποδεικτικά στοιχεία (mathematical evidence).

ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (DOCUMENTATION): Ο ελεγκτής βασίζεται στα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία πολύ περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο τύπο αποδεικτικών στοιχείων. Τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία έχουν να κάνουν με την εξέταση από τον ελεγκτή των λογιστικών δεδομένων του πελάτη, (όπως καθολικά, ημερολόγια κ.ά.) καθώς και με την εξέταση των επιταγών, των τιμολογίων, κ.ά. Μερικά από τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία φαίνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 10: Παραδείγματα έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων

Έγγραφα Αποδεικτικά Στοιχεία
Καθολικά και ημερολόγια
Ενισχυτικά έγγραφα εργασίας
Εντολές αγορών, τιμολόγια προμηθευτών, αποδείξεις
Εντολές πωλήσεων, τιμολόγια πωλήσεων, εντολές αποστολών, λογαριασμοί φορτώσεων.
Μισθοδοτικές καταστάσεις
Κατάλογοι αποθεμάτων
Επιταγές και αντίγραφα κίνησης τραπεζικών λογαριασμών
Μηνιαίες οικονομικές καταστάσεις

Η απόδειξη που στηρίζεται στα έγγραφα ποικίλει ιδιαίτερα ως προς τον βαθμό αξιοπιστίας, ανάλογα με την πηγή των εγγράφων και την πορεία που ακολουθούν από την πηγή τους μέχρι να ληφθούν από τον ελεγκτή. Δηλαδή ο ελεγκτής θα πρέπει να εξετάζει μήπως τα έγγραφα έχουν πλαστογραφηθεί, αλλοιωθεί ή τροποποιηθεί, κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί με έλεγχο και με λεπτομερή εξέταση. Ανάλογα με την πηγή των εγγράφων, τα έγγραφα κατηγοριοποιούνται στις εξής κατηγορίες:

- Έγγραφα που εκδίδονται από οργανισμούς έξω από την ελεγχόμενη επιχείρηση και λαμβάνονται απευθείας από τους ελεγκτές.
- Έγγραφα που εκδίδονται από οργανισμούς έξω από την επιχείρηση και λαμβάνονται από την πελάτειδα επιχείρηση.
- Έγγραφα που εκδίδονται εσωτερικά από την πελάτειδα επιχείρηση και κυκλοφορούν και έξω από την επιχείρηση.
- Έγγραφα που εκδίδονται εσωτερικά από την πελάτειδα επιχείρηση και κυκλοφορούν αποκλειστικά σε εσωτερική βάση.

ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ (CONFIRMATIONS): Τα ελεγκτικά πρότυπα (AU 330, SAS 67) ορίζουν την επιβεβαίωση (confirmation) σαν τη διαδικασία απόκτησης και αξιολόγησης μιας απευθείας επικοινωνίας με κάποιο τρίτο μέρος, σε ανταπόκριση μιας αίτησης για πληροφορίες για κάποιο στοιχείο που επηρεάζει τις διαβεβαιώσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι «αιτήσεις» για τέτοιες επαφές είναι συνήθως γραπτές από τον πελάτη για λογαριασμό του ελεγκτή. Η αξιοπιστία των αποδεικτικών

στοιχείων που αποκτώνται μέσω των επιβεβαιώσεων (confirmations) επηρεάζεται άμεσα από τους παρακάτω παράγοντες:

- Η μορφή της επιβεβαίωσης (the form of the confirmation).
- Προηγούμενη εμπειρία και επαφές με την επιχείρηση.
- Η φύση της πληροφόρησης που επιβεβαιώνεται.

Οι επιβεβαιώσεις χρησιμοποιούνται εκτενέστατα στους ελέγχους. Μερικά από τα ποσά και τις πληροφορίες που ζητούνται να επιβεβαιωθούν, φαίνονται στον **πίνακα 11**.

Πίνακας 11: Ποσά ή πληροφορίες που συχνά επιβεβαιώνονται για τους ελεγκτές

Ποσά ή πληροφορίες που επιβεβαιώνονται	Πηγές Επιβεβαίωσης
<i>Υπόλοιπο μετρητών</i>	Τράπεζα
<i>Λογαριασμοί εισπρακτέοι</i>	Πελάτες
<i>Αποστελλόμενα εμπορεύματα</i>	Παραλήπτης
<i>Λογαριασμοί πληρωτέοι</i>	Προμηθευτές
<i>Γραμμάτια πληρωτέα</i>	Κάτοχος γραμματίων
<i>Ασφαλιστική κάλυψη</i>	Ασφαλιστική εταιρία

Πηγή: Messier F. William 2003, "Auditing and Assurance Services, a systematic approach", 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA

Οι επιβεβαιώσεις είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους ελεγκτές, εξαιτίας του γεγονότος ότι χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό ως αποδεικτικά στοιχεία. Οι Cosserat και Bagshaw (2003), παραθέτουν γενικά θέματα που σχετίζονται με τη χρήση των επιβεβαιώσεων για την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων, και στη συνέχεια τα εφαρμόζουν στην επαλήθευση συγκεκριμένων υπολοίπων λογαριασμών.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Cosserat και Bagshaw (2003), τα γενικά θέματα που σχετίζονται με τις επιβεβαιώσεις είναι:

- Κάτω από ποιες συνθήκες η χρήση των επιβεβαιώσεων είναι κατάλληλη;
- Ποιες διαβεβαιώσεις/θέσεις (της διοίκησης) διευθετούνται με τις επιβεβαιώσεις;
- Πως θα έπρεπε να γίνει μία αίτηση για επιβεβαίωση;
- Πως θα πρέπει να ερμηνευτούν τα στοιχεία που παρέχονται;

ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ (ANALYTICAL PROCEDURES): Οι δοκιμασίες αναλυτικής διερεύνησης είναι ένας σημαντικός τύπος αποδεικτικών στοιχείων για τον έλεγχο. Αποτελούνται από αξιολογήσεις των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που γίνονται με τη μελέτη των ευλόγων σχέσεων μεταξύ των οικονομικών και των μη οικονομικών δεδομένων (AU 329). Το αμερικανικό ελεγκτικό πρότυπο (SAS 56, AU 329-“Analytical Procedures”), παρέχει καθοδήγηση για τη φύση αυτών των διαδικασιών και παραδείγματα για το πώς εφαρμόζονται.

Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών ποικίλουν από ανάλυση τάσης, μέχρι πολύπλοκα μαθηματικά μοντέλα περιλαμβάνοντας διάφορες σχέσεις δεδομένων με προηγούμενα χρόνια. Μία απλή δοκιμασία αναλυτικής διερεύνησης είναι η σύγκριση των ποσών των εσόδων και εξόδων του τρέχοντος έτους με εκείνα των προηγούμενων ετών, προκειμένου να παρατηρηθούν σημαντικές διαφορές. Μία πιο περίπλοκη δοκιμασία αναλυτικής διερεύνησης μπορεί να είναι η ανάπτυξη ενός μοντέλου πολλαπλής παλινδρόμησης για την εκτίμηση του ποσού των πωλήσεων του έτους χρησιμοποιώντας δεδομένα του κλάδου. Οι δοκιμασίες αναλυτικής διερεύνησης μπορούν επίσης να περιλαμβάνουν υπολογισμούς των ποσοστιαίων σχέσεων μεταξύ των διαφόρων λογαριασμών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, όπως ο υπολογισμός του μικτού περιθωρίου κέρδους.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (INQUIRIES OF CLIENT PERSONNEL OR MANAGEMENT): Τα προφορικά αποδεικτικά στοιχεία είναι ένας άλλος τύπος αποδεικτικών στοιχείων. Τα προφορικά αποδεικτικά στοιχεία εξασφαλίζονται από τον ελεγκτή μέσω κάποιων συνεντεύξεων. Απαντήσεις (μερικές φορές μπορεί να είναι και γραπτές) που αποκτώνται από το προσωπικό ή τη διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης σε ερωτήσεις που έχουν διατυπωθεί από τον ελεγκτή, είναι μία πολύ σημαντική πηγή αποδεικτικών στοιχείων.

Ο ελεγκτής κάνει συνήθως πολλές ερωτήσεις στο προσωπικό της επιχείρησης, προκειμένου να κατανοηθεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του πελάτη. Για παράδειγμα, ο ελεγκτής μπορεί να ρωτήσει τον υπεύθυνο αποθήκης, για το τι διαδικασίες ελέγχου υπάρχουν προκειμένου να εμποδίζεται η κλοπή των πρώτων υλών. Ο ελεγκτής θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τη γνώση που έχει για την επιχείρηση και το περιβάλλον της, προκειμένου να αξιολογηθούν οι απαντήσεις. Εξαιτίας του γεγονότος ότι

αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία δεν προέρχονται από ανεξάρτητη πηγή, δεν θεωρούνται υψηλής αξιοπιστίας και οι ελεγκτές πρέπει να συγκεντρώσουν επιπρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ (OBSERVATION): Αυτός ο τύπος αποδεικτικών στοιχείων αναφέρεται στην διαδικασία όπου ο ελεγκτής παρατηρεί-παρακολουθεί της απόδοση κάποιας λειτουργίας. Οι λειτουργίες που παρατηρούνται συνήθως δεν συνεπάγονται «ελεγκτικά ίχνη» όπου μπορούν να ελεγχθούν εκ των υστέρων βάσει των έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων. Για παράδειγμα ο ελεγκτής παρακολουθεί τον καθορισμό των καθηκόντων ανάμεσα στον υπάλληλο που λαμβάνει τις πληρωμές από τους πελάτες και τον υπάλληλο που καταγράφει αυτές τις πληρωμές στο Καθολικό των Λογαριασμών Εισπρακτέων. Υπάρχει περίπτωση το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας να συμπεριφέρεται διαφορετικά όταν δεν είναι παρών ο ελεγκτής. Όπως και στην περίπτωση των προφορικών αποδεικτικών στοιχείων έτσι και εδώ απαιτούνται πρόσθετα επιβεβαιωτικά στοιχεία διότι αυτός ο τύπος αποδεικτικών στοιχείων δεν θεωρείται πολύ αξιόπιστος.

3.3.5 Αξιοπιστία των αποδεικτικών Στοιχείων

Ο παρακάτω πίνακας, παρουσιάζει μία ιεραρχία με την αξιοπιστία (reliability) των διαφόρων αποδεικτικών στοιχείων.

Πίνακας 12: Ιεραρχία της αξιοπιστίας των αποδεικτικών στοιχείων

Επίπεδο Αξιοπιστίας	Τύπος Αποδεικτικών Στοιχείων
<i>Υψηλό</i>	Φυσικά αποδεικτικά στοιχεία
<i>Υψηλό</i>	Υπολογιστικές εργασίες (reperformance)
<i>Μέτριο</i>	Έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία
<i>Μέτριο</i>	Επιβεβαιώσεις (confirmations)
<i>Μέτριο</i>	Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης
<i>Μέτριο</i>	Προφορικά αποδεικτικά στοιχεία
<i>Χαμηλό</i>	Παρακολούθηση (Observation)

Πηγή: Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA, pp 152.

Τα φυσικά αποδεικτικά στοιχεία θεωρούνται γενικά στοιχεία υψηλής αξιοπιστίας, διότι ο ελεγκτής έχει απευθείας γνώση για αυτά. Τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία, οι επιβεβαιώσεις, τα αποδεικτικά στοιχεία από εμπειρογνώμονες και οι δοκιμασίες αναλυτικής διερεύνησης θεωρούνται γενικά μέτριας αξιοπιστίας. Η αξιοπιστία των εγγραφών αποδεικτικών στοιχείων εξαρτάται πρωταρχικά, όπως έχει αναφερθεί, από το εάν το έγγραφο προέρχεται από το εσωτερικό της επιχείρησης ή εξωτερικά. Η αξιοπιστία των διαδικασιών αναλυτικής διερεύνησης μπορεί να επηρεαστεί από τη διαθεσιμότητα και την αξιοπιστία των δεδομένων. Τα προφορικά αποδεικτικά στοιχεία θεωρούνται γενικώς χαμηλής αξιοπιστίας για λόγους που έχουν ήδη αναφερθεί.

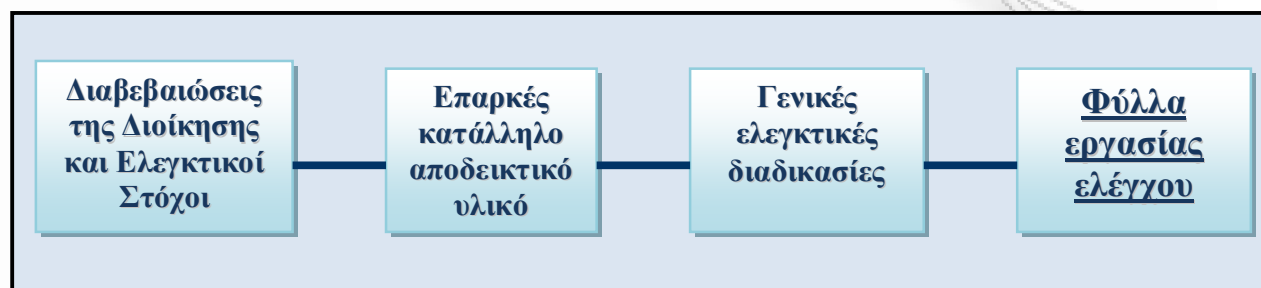
Η παραπάνω ιεραρχία της αξιοπιστίας δεν είναι απόλυτη, αλλά παρέχει απλά μία γενική καθοδήγηση. Η αξιοπιστία των διαφόρων τύπων αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να διαφέρει από επιχείρηση σε επιχείρηση και μπορεί να είναι αντικείμενο ενός αριθμού εξαιρέσεων. Για παράδειγμα, οι επιβεβαιώσεις (confirmations) θα μπορούσαν να θεωρηθούν σαν υψηλής αξιοπιστίας αποδεικτικό στοιχείο. Αυτό μπορεί να συμβαίνει όταν η αίτηση για επιβεβαίωση στέλνεται σε ένα ανεξάρτητο τρίτο μέρος που είναι ιδιαίτερα κατάλληλο να ανταποκρίνεται στις αιτήσεις των ελεγκτών για πληροφόρηση.

3.4 Φύλλα Εργασίας Ελέγχου (Audit Documentation)

Ένας έλεγχος δεν ολοκληρώνεται χωρίς την προετοιμασία των κατάλληλων φύλλων εργασίας. Η παράγραφος αυτή, πραγματεύεται την ανάλυση των φύλλων εργασίας κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στα πρότυπα για τα φύλλα εργασίας, στους στόχους και στο περιεχόμενο της τεκμηρίωσης του ελέγχου, στις κατηγορίες και στη θεώρηση των φύλλων εργασίας, στην εμπιστευτικότητα της τεκμηρίωσης του ελέγχου, κ.ά.

Εφόσον έχουν αποτυπωθεί οι διαβεβαιώσεις της διοίκησης της επιχείρησης και έχουν οριστεί οι ελεγκτικοί στόχοι (audit objectives), όπως έχει αναφερθεί σε άλλο κεφάλαιο, συγκεντρώνεται επαρκές κατάλληλο αποδεικτικό υλικό (sufficient competent evidence) μέσω των κατάλληλων ελεγκτικών διαδικασιών. Κατόπιν, στα φύλλα εργασίας, αποτυπώνεται όλη η δουλειά που έχει γίνει. Δηλαδή η ροή που ακολουθείται είναι η ακόλουθη:

Διάγραμμα 11: Η θέση των Φύλλων Εργασίας στη Ροή του Ελέγχου

Στην πραγματικότητα, στο κέντρο της ελεγκτικής εργασίας είναι η συστηματική επεξεργασία μιας σειράς φύλλων εργασίας. Τα φύλλα εργασίας είναι ο συνδεδετικός κρίκος μεταξύ των λογιστικών βιβλίων της ελεγχόμενης επιχείρησης και της έκθεσης που ετοιμάζουν οι ελεγκτές. Κατά την εργασία που κάνουν οι ελεγκτές για να διαπιστώσουν εάν οι οικονομικές καταστάσεις είναι διατυπωμένες με ειλικρίνεια, αναλύουν λογαριασμούς καθολικών, και συγκεντρώνουν μία μεγάλη ποικιλία από πληροφορίες, προκειμένου να αποφανθούν. Στη συνέχεια μπορεί να συντάξουν ένα σχέδιο με διορθωτικές ενέργειες. Τα φύλλα εργασίας χρειάζονται λοιπόν, για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων ελέγχου και για τη σύνταξη διορθωτικών εγγραφών. Επομένως, οι ελεγκτές συντάσσουν τα φύλλα εργασίας για να διευκολύνουν τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού.

«Η ικανότητα ενός λογιστή μπορεί να εξακριβωθεί από την επιθεώρηση των φύλλων εργασίας του» (Robert H. Montgomery, *Montgomery's Auditing*, 1912). Στα φύλλα εργασίας φαίνεται η εργασία που έκαναν οι ελεγκτές, καθώς και οι διαδικασίες και οι μέθοδοι που εφάρμοσαν. Τα φύλλα εργασίας των ελεγκτών αποτελούν τη βάση για τη σύνταξη της έκθεσης προς το πελάτη, και για την έκταση των ερευνών τους και την απόδειξη της επαγγελματικής ευσυνειδησίας που έδειξαν κατά την διεξαγωγή του ελέγχου.

3.4.1 Στόχοι της Τεκμηρίωσης του Ελέγχου (Objectives of Audit Documentation)

Τα ελληνικά πρότυπα αναφέρουν ότι η τεκμηρίωση του λογιστικού ελέγχου εξυπηρετεί κυρίως στο να παρέχει την κύρια στήριξη για την έκθεση του ελεγκτή και στο να βοηθά

τον ελεγκτή να διεξάγει και να επιτηρεί τον έλεγχο. Τα ελεγκτικά πρότυπα επαναλαμβάνουν ότι η τεκμηρίωση εξυπηρετεί κυρίως τη στήριξη της έκθεσης του ελεγκτή, και παρέχει απόδειξη ότι τα πρότυπα της επιτόπιας εργασίας, δηλαδή του σχεδιασμού του ελέγχου, της απόκτησης γνώσης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του πελάτη και της συγκέντρωσης επαρκούς κατάλληλου αποδεικτικού υλικού, έχουν εφαρμοστεί. Η τεκμηρίωση του ελέγχου βοηθά τον ελεγκτή στο να διεξάγει τον έλεγχο με το να παρέχει έναν συνεπή χάρτη της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των δοκιμασιών που εκτελούνται και των συμπερασμάτων που συνάγονται. Σύμφωνα με το πρότυπο (SAS 96), η τεκμηρίωση του ελέγχου είναι το κύριο αρχείο των διαδικασιών που εφαρμόζονται, των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώνονται και των συμπερασμάτων που βγάζουν τελικά οι ελεγκτές.

Σύμφωνα με τον Whittington (2004), οι επιχειρήσεις μπορεί να θέλουν να χρησιμοποιήσουν την τεκμηρίωση του ελέγχου για λόγους άλλους από εκείνους που αναφέρονται στο πρότυπο. Για παράδειγμα, μία επιχείρηση μπορεί δικαιολογημένα να επιλέξει να εξετάσει την τεκμηρίωση, για να προσδιορίσει εάν η ανάθεση του ελέγχου συμμορφώνεται με τις διαδικασίες της επιχείρησης και τις διεργασίες ποιοτικού ελέγχου. Επιπρόσθετα, συγκεκριμένα τρίτα μέρη μπορεί, να επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν την τεκμηρίωση για άλλους σκοπούς. Το πρότυπο δείχνει ότι η επιθεώρηση της τεκμηρίωσης του ελέγχου και οι συζητήσεις που λαμβάνουν μέρος μεταξύ των επιθεωρητών και της ομάδας που ετοιμάζει τα φύλλα τεκμηρίωσης, έχουν να κάνουν με τις διαδικασίες που μια επιχείρηση εκτελεί προκειμένου να προσδιορίσει εάν συμμορφώνεται με τις διαδικασίες και διεργασίες ποιοτικού ελέγχου που έχει καθιερώσει.

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω δύο από τις βασικές λειτουργίες (στόχοι) της τεκμηρίωσης του ελέγχου είναι η βοήθεια της διεξαγωγής και επιτήρησης του ελέγχου και η στήριξη της έκθεσης του ελεγκτή. Πιο συγκεκριμένα, οι σκοποί των φύλλων εργασίας ελέγχου φαίνονται παρακάτω:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ: Όταν ο έλεγχος ολοκληρωθεί, ο ελεγκτής πρέπει να αποφασίσει για το ποιος θα είναι ο κατάλληλος τύπος έκθεσης που θα πρέπει να εκδοθεί. Τα φύλλα εργασίας διευκολύνουν τη σύνταξη της εκθέσεως ελέγχου που θα υποβληθεί στον πελάτη, γιατί αυτά αποτελούν την πηγή από όπου αντλούν το υλικό τους οι συντάκτες της. Σε όλες τις περιπτώσεις, τα φύλλα εργασίας

αποτελούν το κύριο υλικό για τη θεμελίωση της εκθέσεως ελέγχου. Η βάση για τον σχηματισμό γνώμης έγκειται στα συγκεντρωμένα αποδεικτικά στοιχεία και στα συμπεράσματα που συνάγονται και αποτυπώνονται στα φύλλα εργασίας. Τα φύλλα εργασίας, επίσης τεκμηριώνουν ότι το πεδίο του ελέγχου ήταν επαρκές για την έκθεση που εκδόθηκε. Τέλος, Για να είναι ουσιαστική η θεμελίωση της εκθέσεως ελέγχου, θα πρέπει τα φύλλα εργασίας να δείχνουν ότι οι ελεγκτές εφάρμοσαν τα γενικώς αποδεκτά λογιστικά πρότυπα (GAAP).

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Τα Φύλλα Εργασίας περιέχουν τα στοιχεία εκείνα που αποδεικνύουν την συμμόρφωση των ελεγκτών με τα γενικώς αποδεκτά λογιστικά πρότυπα (GAAP). Συγκεκριμένα, τα Φύλλα Εργασίας τεκμηριώνουν την συμμόρφωση των ελεγκτών με τα πρότυπα της ελεγκτικής εργασίας. Ο σχεδιασμός του ελέγχου σε συνδυασμό με την εκτέλεση του πλάνου ελέγχου περιέχονται στα Φύλλα Εργασίας του Ελέγχου. Επιπλέον, ως γνωστόν, οι περισσότεροι έλεγχοι είναι αποτέλεσμα κοινής προσπάθειας. Διάφοροι ελεγκτές μπορεί να λαμβάνουν μέρος στον έλεγχο. Η εργασία των διαφόρων ελεγκτών συντονίζεται μέσω των Φύλλων Εργασίας ελέγχου.

3.4.2 Το Περιεχόμενο της Τεκμηρίωσης του Ελέγχου (Content of Audit Documentation)

Ενώ σύμφωνα με τον Young⁶², η ποσότητα, ο τύπος και το περιεχόμενο των φύλλων εργασίας εξαρτάται μόνο από τις περιστάσεις, το ελεγκτικό πρότυπο (SAS 96) ρητά αναγνωρίζει και τον ρόλο της επαγγελματικής κρίσης στον καθορισμό της ποσότητας, του τύπου και του περιεχομένου της τεκμηρίωσης του ελέγχου. Ο ελεγκτής πρέπει να ασκεί την επαγγελματική του κρίση όταν λαμβάνει υπόψη του διάφορους παράγοντες για τον προσδιορισμό της φύσης και της έκτασης της τεκμηρίωσης του ελέγχου για μία συγκεκριμένη περιοχή του ελέγχου. Γενικά, η τεκμηρίωση του ελέγχου πρέπει να περιλαμβάνει ένα γραπτό πρόγραμμα ελέγχου για την ανάθεση. Το πρόγραμμα του ελέγχου πρέπει να εκθέτει σε λογική λεπτομέρεια τις διαδικασίες του ελέγχου τις οποίες ο ελεγκτής θεωρεί ως απαραίτητες, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του ελέγχου. Η τεκμηρίωση του ελέγχου πρέπει να καθιστά ικανό τον επιτηρητή που θα έχει τη σχετική γνώση και εμπειρία, να κατανοεί τα εξής:

⁶² Young G.R., "New Guidance on Audit and Attest Documentation [SAS 96]", The CPA Journal, v.72, no.11, November 2002.

- Τη φύση, τον χρόνο, την έκταση και τα αποτελέσματα των διαδικασιών του ελέγχου που εκτελούνται.
- Τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνονται.
- Τα μέλη της ομάδας που εκτέλεσαν και επιθεώρησαν τη δουλειά.

3.4.3 Κατηγορίες Φύλλων Εργασίας

Η τεκμηρίωση του ελέγχου, ποικίλει σε τύπους. Συνήθως, υπάρχουν μερικές συγκεκριμένες μορφές φύλλων εργασίας που είναι εφαρμόσιμες σχεδόν σε κάθε έλεγχο. Τα φύλλα εργασίας ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες : α) στο μόνιμο αρχείο (permanent file) και β) στο τρέχον αρχείο (current file). Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται μερικά παραδείγματα του περιεχομένου των δύο φακέλων.

Πίνακας 13: Παραδείγματα πληροφόρησης συμπεριλαμβανομένων στο μόνιμο και τρέχον αρχείο

ΜΟΝΙΜΟ ΑΡΧΕΙΟ
Αντίγραφα από τον εταιρικό χάρτη
Διάγραμμα λογαριασμών
Οργανόγραμμα
Λογιστικό εγχειρίδιο
Αντίγραφα από σημαντικά συμβόλαια (συνταξιοδοτικές συμβάσεις, χρηματοδοτικές μισθώσεις κ.ά.)
Τεκμηρίωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του πελάτη (π.χ. διαγράμματα ροής)
Αποτελέσματα αναλυτικών διαδικασιών προηγούμενων χρόνων
Πληροφόρηση σχετιζόμενη με τον ελεγκτικό κίνδυνο και τα όρια σημαντικότητας σε προηγούμενους ελέγχους
ΤΡΕΧΟΝ ΑΡΧΕΙΟ
Αντίγραφο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
Σχέδιο και πρόγραμμα ελέγχου
Αντίγραφα πρακτικών σημαντικών συναντήσεων
Πρόχειρο προσωρινό ισοζύγιο
Διορθωτικές εγγραφές και εγγραφές αναταξινόμησης
Ανάλυση λογαριασμών καθολικού, κ.ά.

Ο μόνιμος ελεγκτικός φάκελος περιέχει έγγραφα – τεκμήρια μόνιμης φύσης, τα οποία απαιτούνται σε κάθε έλεγχο του πελάτη. Δηλαδή η πληροφόρηση του πελάτη που εφαρμόζεται τόσο στον τρέχον όσο και σε επόμενους ελέγχους διατηρείται στο μόνιμο αρχείο. Τα περιεχόμενα του μόνιμου φακέλου επιθεωρούνται κάθε χρόνο και αναθεωρούνται, όταν είναι απαραίτητο.

Περαιτέρω, υπάρχουν πολλοί τύποι Φύλλων Εργασίας. Τα πιο συνηθισμένα Φύλλα Εργασίας περιλαμβάνουν τα παρακάτω:

- Πλάνο και τα Προγράμματα Ελέγχου
- Προσωρινά Ισοζύγια
- Ανάλυση Λογαριασμών Καθολικού
- Νομικά Έγγραφα
- Ελεγκτικό Υπόμνημα
- Γενικές Πληροφορίες για τις Λειτουργίες της ελεγχόμενης Επιχείρησης
- Λογιστικά Συστήματα και Εσωτερικός Έλεγχος
- Διορθωτικές Εγγραφές και Εγγραφές Αναταξινομήσεως

ΜΕΡΟΣ Β΄

4

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ
ΕΛΕΓΧΟΥ****4.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ή αλλιώς οι “Δικλείδες Ασφαλείας Περιβάλλοντος”⁶³ (control environment risk) αποτελείται από τις δικλείδες ασφαλείας (ή σημεία ελέγχου) που εγκαθιστούν οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προκειμένου να πετύχουν τους στρατηγικούς και λειτουργικούς στόχους τους. Αν και αποτελεί καλή πρακτική, δεν είναι απαραίτητο το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου να αποτυπώνεται σε σχετικά κείμενα πολιτικών και διαδικασιών, κανονισμών, εγκυκλίων, αποφάσεων Διοικητικού Συμβουλίου, κ.λ.π. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τις πρακτικές (σε αρκετές περιπτώσεις εθιμοτυπικές) που μπορεί να ακολουθούν τα στελέχη ενός οργανισμού, το πώς αισθάνονται οι εργαζόμενοι για τις εργασίες που εκτελούν, την εξυπηρέτηση των πελατών και άλλες ενέργειες που βασίζονται στον ανθρώπινο παράγοντα.

Το μάνατζμεντ είναι υπεύθυνο για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την διατήρηση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου με στόχο να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που απειλούν την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης. Οι στόχοι αυτοί σχετίζονται με την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης (the entity’s financial reporting), την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των λειτουργιών της και την συμμόρφωση της με τους ισχύοντες νόμους, διατάξεις και ρυθμίσεις.

⁶³ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

Ο τρόπος με τον οποίο το **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου** είναι σχεδιασμένο, εφαρμόζεται και διατηρείται διαφέρει εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως το μέγεθος και η πολυπλοκότητα κάθε επιχείρησης.

Το **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**, ανεξάρτητα από το πόσο αποτελεσματικό είναι, μπορεί να παρέχει σε μία οικονομική οντότητα μόνο **εύλογη διασφάλιση** σχετικά με την επίτευξη των στόχων που αφορούν τις οικονομικές καταστάσεις. Η πιθανότητα επίτευξης επηρεάζεται από τους εγγενείς περιορισμούς του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Αυτοί οι εγγενείς περιορισμοί περιλαμβάνουν την πραγματικότητα ότι η ανθρώπινη κρίση στην λήψη αποφάσεων μπορεί να είναι λανθασμένη και μπορεί να υπάρξουν ανεπάρκειες εξαιτίας ανθρώπινου λάθους.

Πιθανή ανεπάρκεια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να προκαλέσει απώλεια περιουσιακών στοιχείων, ελλιπή πληροφόρηση στην διοίκηση και κατά συνέπεια λανθασμένη λήψη αποφάσεων, μη αξιόπιστη παραγωγή πληροφοριών προς το επενδυτικό κοινό και τους λοιπούς ενδιαφερόμενους για την εταιρεία (stakeholders), απάτη, απώλεια πελατών και πολλούς άλλους κινδύνους που ενώ πάντοτε υπάρχουν σαν πιθανότητα είναι δύσκολο να εμφανισθούν σε επαρκώς οργανωμένα συστήματα εσωτερικού ελέγχου (COSO, 1992)⁶⁴.

Ο καθορισμός των **δικλειδων ασφαλείας (σημείων ελέγχου)** αποτελεί βασική παράμετρο στην οργάνωση αποτελεσματικών συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Ο σημαντικότερος λόγος εγκαθίδρυσης δικλειδων ασφαλείας στις επιχειρήσεις είναι η **αντιμετώπιση των επιχειρηματικών κινδύνων**. Η επιτυχία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου κρίνεται σε μεγάλο βαθμό από την ενσωμάτωση των κατάλληλων δικλειδων ασφαλείας στις πολιτικές και διαδικασίες της επιχείρησης και την αντίστοιχη αποδοχή και γνώση τους από τα στελέχη της επιχείρησης.

Η **αξιολόγηση των κινδύνων** αποτελεί τη βάση για τον μετέπειτα προσδιορισμό των απαραίτητων διαδικασιών ελέγχου – δικλειδων ασφαλείας και καλύπτει τόσο το **γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity level)** όσο και το **επίπεδο των επιμέρους δραστηριοτήτων και λειτουργιών (activity level)**. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν

⁶⁴ "COSO Internal Control-Integrated Framework". <http://www.coso.org/IC-IntegratedFramework-summary.htm>. Retrieved 2009-04-21.

τόσο οι καλές πρακτικές που προτείνει η επιτροπή COSO για την Διαχείριση των Επιχειρησιακών Κινδύνων (ERM, 2004) και η οποία περιλαμβάνει στρατηγικούς, λειτουργικούς, χρηματοοικονομικούς και κινδύνους συμμόρφωσης, καθώς επίσης και οι μελλοντικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο όσο το δυνατόν πιο ακριβής προσδιορισμός των χρηματοοικονομικών κινδύνων, όπως αυτοί προκύπτουν από το διεθνές νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο (π.χ. Νόμος Sarbanes Oxley, 2002).

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε (5) αλληλεξαρτώμενες συνιστώσες. Παρόλο που αυτή η προσέγγιση μπορεί να μην αντικατοπτρίζει απαραίτητα τον τρόπο που μία επιχείρηση έχει εγκαθιδρύσει και εφαρμόζει τον εσωτερικό της έλεγχο, εντούτοις αυτές οι συνιστώσες παρέχουν ένα πολύ χρήσιμο πλαίσιο για τους εξωτερικούς ελεγκτές για να εξετάσουν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της οικονομικής οντότητας και να αξιολογήσουν την επίδραση του στην στρατηγική έλεγχο.

Οι πέντε (5) συνιστώσες είναι οι παρακάτω:

- Περιβάλλον Ελέγχου
- Εκτίμηση Κινδύνων
- Δικλείδες Ασφαλείας
- Πληροφορίες και Επικοινωνία
- Δοκιμασίες Ελέγχου

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου δρα σε όλη την δομή ενός οργανισμού και σε διάφορα επίπεδα, παρ'ότι αυτά δεν είναι όλα τα σημεία έλεγχο σχετικά με τον εξωτερικό έλεγχο. **Η εστίαση των εξωτερικών ελεγκτών επικεντρώνεται στα στοιχεία εκείνα του εσωτερικού ελέγχου που επιδρούν στις οικονομικές καταστάσεις και στα οποία βασίζεται η ελεγκτική γνώμη.** Τα σημεία έλεγχο που αφορούν διαδικασίες και στόχους συμμόρφωσης μπορεί να έχουν σχέση με τον εξωτερικό έλεγχο εάν αναφέρονται σε δεδομένα που αξιολογούνται ή χρησιμοποιούνται στην εφαρμογή του εξωτερικού ελέγχου.

4.2 Η Μεθοδολογία του Ελέγχου

Σε αυτό το Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην ελεγκτική μεθοδολογία έτσι όπως αυτή οργανώνεται στα πιο σημαντικά στάδια και εκτελούνται από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Ο ελεγκτής πρέπει να σχεδιάσει και να διεξάγει έναν έλεγχο έτσι ώστε ο ελεγκτικός κίνδυνος (βλ. §3.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος) να περιοριστεί σε ένα αποδεκτό επίπεδο. Αρχικά όμως πρέπει να αναλύσουμε τις δύο (2) βασικές στρατηγικές ελέγχου που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ελεγκτική μεθοδολογία και είναι οι εξής:

Στρατηγική Ελέγχου Δικλειδων Ασφαλείας (Controls reliance strategy)⁶⁵:

- Εμπιστοσύνη στις Δικλείδες Ασφαλείας.
- Δοκιμασίες Δικλειδων Ασφαλείας που έχουν σχέση με όλους τους Ισχυρισμούς/Θέσεις που αφορούν τις οικονομικές καταστάσεις.

Στρατηγική Ελέγχου 'Ουσίας' ή 'Τεκμηρίωσης'⁶⁶:

- Μη εμπιστοσύνη στις Δικλείδες Ασφαλείας.
- Μη διενέργεια Δοκιμασιών των Δικλειδων Ασφαλείας.

4.3 Στρατηγική Ελέγχου Δικλειδων Ασφαλείας (Controls reliance strategy)

Η Στρατηγική ελέγχου δικλειδων ασφαλείας (controls reliance strategy)⁶⁷ βασίζεται στην εμπιστοσύνη στις δικλείδες ασφαλείας και στις διαδικασίες ελέγχου αυτών, για όλους τους σχετικούς ισχυρισμούς (assertions) της διοίκησης που απεικονίζονται στις οικονομικές καταστάσεις και διαφέρει σημαντικά σε σχέση με την στρατηγική ελέγχου 'ουσίας' ή 'τεκμηρίωσης' (substantive strategy) που δεν εμπιστεύεται τις δικλείδες ασφαλείας (ή σημεία ελέγχου) και επίσης δεν διενεργούνται έλεγχοι αυτών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι θα πρέπει να ελέγχονται οι πολύ σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών (significant classes of transactions - SCOTs)

⁶⁵ ISA 330.8.

⁶⁶ ISA 315.13

⁶⁷ ISA 300.9

ή οι σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης οικονομικών πληροφοριών (significant disclosure processes) όπως επίσης και το ‘τι μπορεί να πάει στραβά’ (what can go wrong - WCGW) ανεξάρτητα από τη στρατηγική του ελέγχου που ακολουθείται (δηλ. στρατηγική ελέγχου εμπιστοσύνης ή ελέγχου τεκμηρίωσης).⁶⁸ Για μια στρατηγική εμπιστοσύνης δικλείδων ασφαλείας ο έλεγχος περιλαμβάνει ακόμα και τον καθορισμό του αν οι ευρύτερες δικλείδες ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων που σχετίζονται με τον εξωτερικό έλεγχο (Information Technology General Controls – ITGCs) έχουν σχεδιαστεί αποτελεσματικά και έχουν εφαρμοστεί χωρίς προβλήματα, με τελικό στόχο να αποσαφηνιστεί η λειτουργική αποτελεσματικότητα αυτών.

4.3.1 Λόγοι εξέτασης των Δικλείδων Ασφαλείας

Εάν η διοίκηση έχει σχεδιάσει και έχει θέσει σε εφαρμογή δικλείδες ασφαλείας (σημεία ελέγχου) που αφενός είναι σχετικές με τον εξωτερικό έλεγχο και αφετέρου λειτουργούν αποτελεσματικά και παρέχουν εύλογη διασφάλιση ότι οι ουσιώδεις ανακρίβειες αποτρέπονται ή οποιαδήποτε λάθη ανιχνεύονται και διορθώνονται, **τότε και μόνο τότε μπορεί να είναι περισσότερο αποδοτικό και αποτελεσματικό για τον εξωτερικό έλεγχο να στηριχθεί σε αυτές τις δικλείδες ασφαλείας** για το σκοπό του ελέγχου.

Εκτελούμε τις δοκιμασίες δυσλειτουργίας των δικλείδων ασφαλείας για να καθορίσουμε εάν, για την ελεγχόμενη περίοδο, είναι ή όχι πιθανό οι εξεταζόμενες δικλείδες ασφαλείας αντιμετωπίζουν τους κινδύνους ουσιαστικών ανακρίβειών στο επίπεδο των ισχυρισμών/θέσεων της διοίκησης. Με άλλα λόγια, λειτούργησαν αποτελεσματικά για την περίοδο που ελέγχεται;

Στην αξιολόγηση αυτών των ελεγκτικών στόχων, οι εξωτερικοί ελεγκτές εξετάζουν την ικανότητα εκείνων που εκτέλεσαν τα σημεία ελέγχου, πόσο καλά οι έλεγχοι αυτοί εκτελέστηκαν, πόσο ευαίσθητοι σε ανακρίβειες ήταν και η ποιότητα των τεκμηρίων που είναι διαθέσιμα.

⁶⁸ Βλ. §6.2 - Προσδιορισμός των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των σχετικών Πληροφοριακών Συστημάτων.

Επιπλέον, δίνεται έμφαση στην κατανόηση των διαδικασιών έγκρισης που είναι σε ισχύ στην ελεγχόμενη επιχείρηση και αξιολογείται εάν οι διαδικασίες έγκρισης είναι ανάλογες με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα της επιχείρησης.

Η έλλειψη διαχωρισμού των ασυμβίβαστων αρμοδιοτήτων μπορεί να επιτρέψει τη παραβίαση των αυτοματοποιημένων ελέγχων. Κατά συνέπεια, όταν τίθεται εμπιστοσύνη στους αυτοματοποιημένους ελέγχους, εξετάζεται επίσης, ανάλογα με την περίπτωση, οι σχετικές με την διάκριση των ασυμβίβαστων αρμοδιοτήτων δικλείδων ασφαλείας.

4.3.2 Τρόποι εξέτασης των Δικλείδων Ασφαλείας

Οι δικλείδες ασφαλείας ελέγχονται μέσω συνδυασμών των παρακάτω δοκιμασιών.⁶⁹

1. Επερώτηση – Ερωτήματα (Inquiry).

Τα ερωτήματα συνίστανται σε αναζήτηση πληροφοριών από γνωστά πρόσωπα μέσα ή έξω από την οικονομική μονάδα. Τα ερωτήματα αυτά ποικίλουν από τυπικά έγγραφα ερωτήματα που απευθύνονται σε τρίτους μέχρι άτυπα προφορικά ερωτήματα σε πρόσωπα εντός της επιχείρησης. Η αξιολόγηση των απαντήσεων είναι ένα σημαντικό μέρος αυτής της δοκιμασίας, δεδομένου ότι μπορεί να παρέχει πληροφορίες που δεν είχαν προηγουμένως ληφθεί ή θα επιβεβαιώσει τα ήδη ληφθέντα ελεγκτικά στοιχεία. Οι απαντήσεις στις επερωτήσεις μπορούν να παρέχουν μια βάση για τους ελεγκτές για να τροποποιήσουν ή να εκτελέσουν πρόσθετους ελέγχους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα πρέπει να ληφθούν γραπτές επιβεβαιώσεις από τη διοίκηση, για να επιβεβαιωθούν οι απαντήσεις στις προφορικές έρευνες.

Παράδειγμα: Επερώτηση σε έναν οικονομικό διευθυντή πώς επιβεβαιώνει ότι οι συμφωνίες τραπεζών προετοιμάζονται σωστά και εγκαίρως.

2. Παρατήρηση (Observation)

Η παρατήρηση συνίστανται στην παρακολούθηση μιας εξελεγκτικής πορείας ή διαδικασίας που εκτελείται από άλλους. Παράδειγμα η παρατήρηση από τον ελεγκτή των

⁶⁹ ΕΕΠ 5500 'Ελεγκτική Μαρτυρία' & ΔΕΠ 500 'Ελεγκτικά Τεκμήρια'.

απογραφών των αποθεμάτων από το προσωπικό της οικονομικής μονάδας. Η Παρατήρηση παρέχει ελεγκτικά τεκμήρια για την εκτέλεση μιας διαδικασίας αλλά περιορίζεται στην συγκεκριμένη χρονική στιγμή στην οποία η παρατήρηση πραγματοποιείται. Επιπλέον, η πράξη της παρατήρησης μπορεί να έχει επιπτώσεις στο πώς η διαδικασία εκτελείται.

Παράδειγμα: Παρατηρώντας έναν υπάλληλο που λαμβάνει την αναλυτική τραπεζική κατάσταση (bank extrait) και τον αντίστοιχο λογαριασμό της γενικής λογιστικής και διενεργεί την συμφωνία.

3. Επιθεώρηση (Inspection)

Η επιθεώρηση συνίσταται στην εξέταση αρχείων, εγγράφων ή υλικών περιουσιακών στοιχείων. Η επιθεώρηση των αρχείων και των εγγράφων παρέχει ελεγκτικά τεκμήρια διάφορων βαθμών αξιοπιστίας, ανάλογα με τη φύση και την πηγή τους και στην περίπτωση των εσωτερικών αρχείων και των εγγράφων, ανάλογα με την αποτελεσματικότητα των σημείων ελέγχου από τα οποία παράχθηκαν. Η επιθεώρηση περιλαμβάνει τη φυσική εξέταση (π.χ. επιθεώρηση των μεμονωμένων στοιχείων αποθεμάτων), η οποία παρέχει τα ελεγκτικά τεκμήρια όσον αφορά την ύπαρξή τους, αλλά όχι απαραίτητα για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της οντότητας ή την αποτίμηση των ενεργητικών στοιχείων.

Παράδειγμα: Λήψη ενός αντιγράφου της έτοιμης συμφωνίας τραπεζών και επισκόπηση του για να εξασφαλιστεί ότι όλα τα στοιχεία έχουν ερευνηθεί σύμφωνα με τις πολιτικές και τις διαδικασίες της εταιρείας.

4. Επαναυπολογισμός (Recalculation)

Συνίσταται σε έλεγχο της αριθμητικής ακρίβειας πρωτογενών δικαιολογητικών εγγράφων και λογιστικών εγγραφών ή σε εκτέλεση ανεξάρτητων υπολογισμών. Ο Επαναυπολογισμός μπορεί να διενεργηθεί χειρωνακτικά ή ηλεκτρονικά.

Παράδειγμα: Έλεγχος της αριθμητικής ακρίβειας μιας συμφωνίας τραπεζών η οποία διενεργήθηκε χειρωνακτικά.

5. Επανεκτέλεση (Reperformance)

Επανεκτέλεση ενός σημείου ελέγχου για να καθορισθεί ότι λειτουργούσε όπως θα έπρεπε. Δηλαδή, η ανεξάρτητη εκτέλεσή των σχετικών διαδικασιών ελέγχου που εκτελέστηκαν αρχικά ως τμήμα του εσωτερικού ελέγχου της οικονομικής οντότητας, είτε με το χέρι είτε μέσω της χρήσης υπολογιστή. Επανεκτελούμε τις διαδικασίες ελέγχου για να λάβουμε τα ελεγκτικά τεκμήρια ότι οι διαδικασίες εκτελέστηκαν κατάλληλα όπως σχεδιάστηκαν.

Παράδειγμα: Ένας ελεγκτής λαμβάνει ένα αντίγραφο της συμφωνίας τραπεζών και συμφωνεί ένα ή περισσότερα ποσά στα αντίστοιχα αρχεία.

6. Αναλυτική διερεύνηση (Data analysis).

Οι αναλυτικές κριτικές διερευνήσεις συνίστανται σε ανάλυση σημαντικών δεικτών και τάσεων συμπεριλαμβανομένης της προκύπτουσας έρευνας διακυμάνσεων και σχέσεων που είναι ασύμβατες με άλλα σχετικά πληροφοριακά στοιχεία ή αποκλίνουν από προβλεπόμενα ποσά.

Παράδειγμα: Εξέταση της καταλληλότητας της έναρξης ή της έγκρισης των λογιστικών καταχωρήσεων μέσω της χρήσης ενός εργαλείου ανάλυσης αρχείων.

Η Επερώτηση και τα Ερωτήματα (Inquiry) δεν είναι αρκετά για να αξιολογηθεί η λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλείδων ασφαλείας. Για το λόγο αυτό οι δοκιμασίες ελέγχου περιλαμβάνουν επίσης την Παρατήρηση, την επιθεώρηση και/ή την Επανεκτέλεση. Η πιο αξιόπιστη δοκιμασία είναι η Επανεκτέλεση ενώ η πιο αδύνατη η Επερώτηση.

4.4 Στρατηγική Ελέγχου Ουσίας/Τεκμηρίωσης (Substantive only strategy)

Η στρατηγική ελέγχου 'ουσίας' ή 'τεκμηρίωσης' (substantive strategy)⁷⁰ είναι η δεύτερη από τις δύο κύριες στρατηγικές που καθορίζουν την ελεγκτική μεθοδολογία. Κατά την χρησιμοποίηση μιας στρατηγικής ελέγχου 'ουσίας', ο σκοπός του ελεγκτή είναι να λάβει μια ικανοποιητική κατανόηση των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών (significant classes of transactions - SCOTs) με απώτερο στόχο την καθιέρωση αποτελεσματικών ουσιαστικών ελεγκτικών διαδικασιών.

Οι έλεγχοι 'ουσίας' σχεδιάζονται για να εντοπίσουν ουσιώδεις ανακρίβειες στο επίπεδο των Ισχυρισμών της διοίκησης και διακρίνονται στους Κύριους και στους Δευτερεύοντες.

Οι Κύριοι Έλεγχοι Ουσίας (Primary Substantive Procedures - PSPs) είναι ελεγκτικές διαδικασίες που απαιτούνται σε όλους τους ελέγχους για να παρέχουν τα βασικά ουσιαστικά ελεγκτικά τεκμήρια σχετικά με την εύλογη παρουσίαση των λογιστικών λογαριασμών. Οι Δευτερεύοντες Έλεγχοι Ουσίας εκτελούνται για τους σημαντικούς λογαριασμούς όταν οι ελεγκτές δεν έχουν λάβει επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια από τους κύριους ελέγχους. Οι Κύριοι Έλεγχοι Ουσίας αποτελούνται και από τις **Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης** και τις **Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες** στις κατηγορίες των συναλλαγών, στα υπόλοιπα των λογαριασμών και στις σημαντικές κοινοποιήσεις.

Η εννοιολογική οριοθέτηση των Δοκιμασιών Αναλυτικής Διερεύνησης έχει γίνει στην παράγραφο §3.3.4 (Τα Είδη των Αποδεικτικών Στοιχείων). Όσον αφορά τις Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες, πραγματοποιούνται από τους ελεγκτές για την απόκτηση ελεγκτικών τεκμηρίων που αποσκοπούν στην αποκάλυψη ουσιαστικών σφαλμάτων στα υπόλοιπα λογαριασμών. Παραδείγματα τέτοιων δοκιμασιών αποτελούν η σύγκριση του τιμολογίου με το δελτίο αποστολής ή τη φορτωτική για την διαπίστωση της συμφωνίας τα ποσότητας που πωλήθηκε και παραδόθηκε στον πελάτη με την ποσότητα που τιμολογήθηκε. Η άθροιση των επιμέρους ποσών ενός τιμολογίου και η λήψη επιβεβαιωτικών επιστολών από τους πελάτες για την επαλήθευση της ορθότητας των υπολοίπων του λογαριασμού πελάτες για την επαλήθευση της αποτελούν παραδείγματα άμεσων επαληθευτικών δοκιμασιών. Η επαλήθευση του υπολοίπου των τραπεζικών καταθέσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης, με βάση την εκδιδόμενη από την Τράπεζα

⁷⁰ ISA 200.17, ISA 300.9

κατάσταση κίνησης και συμφωνίας του αντίστοιχου λογαριασμού, είναι μία ακόμη άμεση επαληθευτική δοκιμασία.

Οι Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες σχετίζονται αντίστροφα με την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Όσο μεγαλύτερη είναι η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, τόσο περιορίζεται η ανάγκη πραγματοποίησης των δοκιμασιών αυτών και αντίθετα. Ωστόσο, τόσο ο βαθμός εμπιστοσύνης στον εσωτερικό έλεγχο όσο και η έκταση των άμεσων επαληθευτικών δοκιμασιών είναι θέματα κρίσεως του ελεγκτή.

Ο ελεγκτής είναι εκείνος που κρίνει και αποφασίζει για την έκταση και τη μορφή των δοκιμασιών αυτών. Οι συστάσεις των επαγγελματικών οργανώσεων ορίζουν για τα μέλη τους ότι ο επιθυμητός βαθμός της συνολικής αξιοπιστίας του ελέγχου εξαρτάται από το βαθμό εμπιστοσύνης του ελεγκτή στον εσωτερικό έλεγχο της ελεγχόμενης επιχείρησης σε συνδυασμό με το επίπεδο αξιοπιστίας των άμεσων επαληθευτικών δοκιμασιών.

Όσον αφορά στην έκταση και στη μορφή των άμεσων επαληθευτικών δοκιμασιών, επηρεάζονται από τον κίνδυνο ύπαρξης σφαλμάτων ή παραβάσεων στις οικονομικές καταστάσεις. Ο κίνδυνος αυτός επηρεάζεται εκτός από την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου και από τις ιδιαιτερότητες των στοιχείων ή των συναλλαγών της επιχείρησης (όπως με το μοντέλο ελεγκτικού κινδύνου).

4.5 Προγράμματα Ελέγχου

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, αναπτύχθηκε το παρακάτω πρόγραμμα ελέγχου (Διάγραμμα 4-1), το οποίο αποτελεί τον απώτερο στόχο αυτής και θα αναλυθεί στις επόμενες παραγράφους όπου οριοθετούνται και ερμηνεύονται τα επιμέρους προγράμματα ελέγχου. Περαιτέρω, αναφέρει τις ειδικές διαδικασίες που πρέπει να εκτελεστούν για να επιτευχθούν οι στόχοι του ελέγχου. Είναι μια λεπτομερής σκιαγράφηση της ελεγκτικής δουλειάς που θα εκτελεστεί, καθορίζονται οι διαδικασίες που θα ακολουθήσουν οι ελεγκτές για την επαλήθευση κάθε κονδυλίου των οικονομικών εκθέσεων και δίνει μια εκτίμηση του απαιτούμενου χρόνου. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία ελέγχου παρέχει ένα σφαιρικό πλαίσιο για την εφαρμογή ενός σταθερού και δομημένου προγράμματος για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.

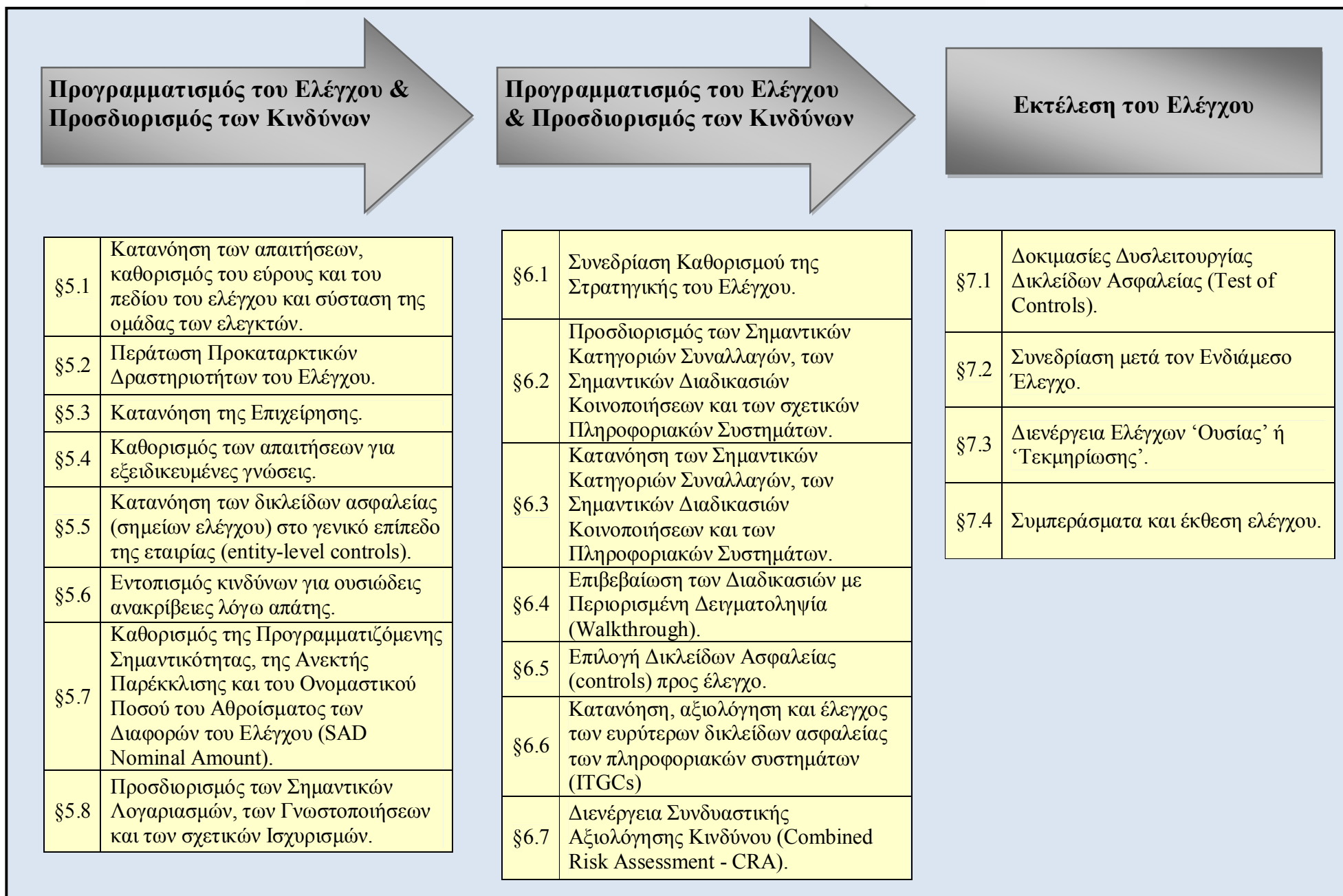
Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ελέγχου είναι βασισμένο στα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ISAs) και ενημερωμένο με τις νέες ή αναθεωρημένες απαιτήσεις⁷¹ αυτών, αλλά συμπληρώνεται με τις τοπικές διαδικασίες που αναπτύσσονται από τις τοπικές ελεγκτικές εταιρείες της χώρας για να συμμορφωθεί με τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα και τις ρυθμιστικές ή νομικές απαιτήσεις της Ελλάδας.

Η απεικόνιση του πίνακα των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων – ΔΕΠ (International Standards on Auditing – ISA) παρατίθεται στο παράρτημα.

Το παρόν πρόγραμμα ελέγχου λαμβάνει υπόψη την έγκαιρη συμμετοχή στελεχών στον έλεγχο και επιτρέπει τη χρήση εναλλακτικών στρατηγικών βασισμένων στην επαγγελματική κρίση και την ομάδα ελεγκτών. Το παραπάνω πρόγραμμα ελέγχου είναι ένας τρόπος ή μέσο για να εκπληρωθεί ο σκοπός ενός ελέγχου και όχι ένα σύνολο άκαμπτων οδηγιών που πρέπει να ακολουθηθούν χωρίς την χρήση επαγγελματικής κρίσης.

⁷¹ International Auditing and Assurance Standards Board – ‘IAASB Clarity Project’. Το IAASB έχει δηλώσει ότι η πρόθεσή του για τα ISAs είναι να εφαρμοστούν για τις οικονομικές περιόδους που τελειώνουν στις ή μετά από τις 14 Δεκεμβρίου 2010.

Διάγραμμα 12: Προτεινόμενο Πρόγραμμα Ελέγχου

Στόχος του Ελέγχου.

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, κατά την διάρκεια της διεξαγωγής ενός ελέγχου των οικονομικών δηλώσεων, οι γενικοί στόχοι μας είναι:

α) Η παροχή **‘εύλογης διασφάλισης’** για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις συνολικά είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις, είτε λόγω απάτης είτε λάθους. Αυτή η διασφάλιση θα μας επιτρέψει να εκφράσουμε την γνώμη μας σχετικά με το εάν οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται, από κάθε **ουσιώδη** πλευρά, σύμφωνα με ένα δεδηλωμένο και γενικώς παραδεκτό λογιστικό πλαίσιο.

β) Η υποβολή της έκθεσης ελέγχου στην οποία διατυπώνονται τα συμπεράσματα του ελέγχου και περιλαμβάνεται η γνώμη του ελεγκτή, για την ακριβοδίκαιη απεικόνιση της οικονομικής θέσης της ελεγχόμενης επιχείρησης στις οικονομικές καταστάσεις της, βασισμένη σε ελεγκτικά τεκμήρια.

Προϋποθέσεις στις οποίες υπόκειται η εφαρμογή ενός Ελέγχου

Ο έλεγχός διεξάγεται με βάση την προϋπόθεση ότι η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας, και όπου απαιτείται αυτοί που ασκούν την εταιρική διακυβέρνηση, έχει αναγνωρίσει τις ακόλουθες ευθύνες που είναι θεμελιώδεις στην διεξαγωγή ενός ελέγχου:

(α) Να παρέχει στους ελεγκτές πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες, για τις οποίες η διοίκηση και, όπου απαιτείται αυτοί που ασκούν την εταιρική διακυβέρνηση, γνωρίζει ότι είναι σχετικές με την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων όπως τα αρχεία, τα υποστηρικτικά έγγραφα και άλλα θέματα.

(β) Πρόσθετες πληροφορίες που μπορεί να ζητήσουν οι ελεγκτές από τη διοίκηση για τους σκοπούς του ελέγχου.

(γ) Απεριόριστη πρόσβαση στα πρόσωπα μέσα στην οικονομική οντότητα από τους οποίους κρίνεται απαραίτητο να ληφθούν ελεγκτικά τεκμήρια.

Περαιτέρω, ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να διενεργείται από τους εξωτερικούς ελεγκτές εκπληρώνοντας τα παρακάτω:

- Συμμόρφωση με Πολιτικές και Διαδικασίες.
- Λήψη επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων.
- Άσκηση επαγγελματικού σκεπτικισμού.
- Εφαρμογή επαγγελματικής κρίσης.
- Εφαρμογή ελεγκτικής μεθοδολογίας βασισμένη στον κίνδυνο.
- Προετοιμασία και χρήση των φύλλων εργασίας του ελέγχου.

4.6 Η Δομή του Προγράμματος Ελέγχου

Τα τμήματα του προγράμματος αντιπροσωπεύουν μια αναλυτική ελεγκτική μεθοδολογία ώστε οι ελεγκτές να αποκτήσουν εύλογη διασφάλιση μέσω της εκτέλεσης του ελέγχου ως σύνολο. Οι στόχοι και οι διαδικασίες του προγράμματος απεικονίζουν τη χαρακτηριστική ροή της εκτέλεσης ενός ελέγχου. Εντούτοις, δεν εκτελούνται απαραίτητως κατά τρόπο γραμμικό. Ορισμένοι στόχοι εμφανίζονται ταυτόχρονα με άλλους στόχους. Επιπλέον, σε όλο το έλεγχο επανερχόμαστε συνεχώς και ενδέχεται να αναθεωρήσουμε τις ελεγκτικές διαδικασίες μέσα σε έναν στόχο ανάλογα με την περίπτωση, όταν λαμβάνουμε νέες ή ενημερωμένες πληροφορίες.

Το πρόγραμμα ελέγχου που αναπτύσσεται στην παρούσα εργασία και παρουσιάζεται στο παραπάνω διάγραμμα διαιρείται σε τρεις (3) ευρείες φάσεις:

Οι τρεις (3) βασικές φάσεις της διαδικασίας του ελέγχου είναι:

1. Προγραμματισμός του ελέγχου και προσδιορισμός του κινδύνου (Planning and risk identification)

Καθιερώνουμε προκαταρκτικά το πεδίο του ελέγχου και κάνουμε συναντήσεις με την διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας ή/και εκείνους που τους έχει ανατεθεί η εταιρική διακυβέρνηση, ώστε να καθορίσουμε τις προσδοκίες και τα απαιτούμενα για τις ελεγκτικές υπηρεσίες. Λαμβάνουμε μια ευρεία κατανόηση της οικονομικής οντότητας, συμπεριλαμβανομένης της φύσης της επιχείρησης και του περιβάλλοντός της και των κινδύνων που αντιμετωπίζει. Καθορίζουμε το επίπεδο σημαντικότητας και ποιοι

λογαριασμοί και κοινοποιήσεις είναι πολύ σημαντικοί. Προσδιορίζουμε τους κινδύνους για ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις, είτε λόγω απάτης είτε λόγω λάθους και συσχετίζουμε αυτούς τους κινδύνους με τις οικονομικές καταστάσεις συνολικά και με τους σχετικούς ισχυρισμούς (assertions) για τους πολύ σημαντικούς λογαριασμούς και κοινοποιήσεις.

2. Στρατηγική του ελέγχου και εκτίμηση του κινδύνου (Strategy and risk assessment)

Καθορίζουμε την στρατηγική και το πλάνο του ελέγχου μας. Από την κατανόησή των πιο σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών (significant classes of transactions - SCOTs), της διαδικασίας σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων (financial statement close process - FSCP) και των ευρύτερων ασφαλιστικών δικλείδων των πληροφοριακών συστημάτων (IT General Controls ITGCs), προβαίνουμε στην εκτίμηση του 'συνδυαστικού κινδύνου'⁷² και καθορίζουμε τη φύση, τον χρονικό ορίζοντα και την έκταση των ελέγχων των δικλείδων ασφαλείας της επιχείρησης και των ελέγχων ουσίας που προγραμματίζουμε να εκτελέσουμε για να αποκριθούμε στους εκτιμώμενους κινδύνους. Επιπλέον, προγραμματίζουμε τις γενικές διαδικασίες του ελέγχου.

3. Εκτέλεση του ελέγχου (Execution)

Εκτελούμε τους ελέγχους των ασφαλιστικών δικλείδων (επισκόπηση σημείων ελέγχου) και τις διαδικασίες ελέγχου τεκμηρίωσης των συναλλαγών που προγραμματίσαμε στη φάση της στρατηγικής του ελέγχου και εκτίμησης του κινδύνου. Επαναξιολογούμε τις εκτιμήσεις του 'συνδυαστικού κινδύνου' που υιοθετήθηκαν καθ'όλη την διάρκεια του ελέγχου και καθορίζουμε εάν κρίνονται ως απαραίτητες αλλαγές στη στρατηγική του ελέγχου μας σε απόκριση σε μια αλλαγή της εκτίμησης του συνδυαστικού κινδύνου.

⁷² Ο συνδυασμός του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλείδων ασφαλείας.

5

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

5.1 Κατανόηση των απαιτήσεων, καθορισμός του εύρους και του πεδίου του ελέγχου και σύσταση της ομάδας των ελεγκτών

Σε αυτό το Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην πρώτη φάση του ελέγχου βάσει του προγράμματος ελέγχου που αναπτύξαμε στον προηγούμενο κεφάλαιο. Αρχικά πρέπει να κατανοήσουμε τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις για ελεγκτικές υπηρεσίες από εκείνους που ασκούν την εταιρική διακυβέρνηση (charged with corporate governance) και την διοίκηση της οικονομικής οντότητας, για να μας βοηθήσουν να καθορίσουμε το εύρος του ελέγχου μας (audit scope) και τους απαραίτητους πόρους για να εκτελέσουμε τη δέσμευση (engagement) που αναλάβαμε.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω:

- Αναγνώριση εκείνων που έχουν αναλάβει την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής οντότητας.
- Κατανόηση των απαιτήσεων και των προσδοκιών σχετικά με τις ελεγκτικές υπηρεσίες από την διοίκηση της εταιρείας.
- Καθορισμός της προκαταρκτικής έκτασης του ελέγχου.
- Επικοινωνία των ευθυνών μας και της προκαταρκτικής έκτασης του ελέγχου στην διοίκηση της οικονομικής μονάδας.
- Ευθύνες του υπεύθυνου ορκωτού ελεγκτή για τον έλεγχο.
- Σύσταση της ελεγκτικής ομάδας.
- Διοίκηση, κατεύθυνση και εποπτεία της ελεγκτικής ομάδα.

Αυτές οι δραστηριότητες είναι επαναληπτικές και συντελούνται καθ' όλη την διάρκεια της πρώτης φάσης του ελέγχου, καθώς εκτελούμε τις διαδικασίες που ενισχύουν την κατανόησή μας για την οικονομική οντότητα και συγκεκριμενοποιούν την έκταση του ελέγχου. Η διπλής κατεύθυνσης επικοινωνία με την διοίκηση είναι πολύ σημαντική καθώς προγραμματίζουμε και εκτελούμε τις ελεγκτικές διαδικασίες.

5.1.1 Αναγνώριση εκείνων που έχουν αναλάβει την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής οντότητας

Προσδιορίζουμε εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση στην οικονομική οντότητα και τα κατάλληλα πρόσωπα μέσα στην οντότητα με τα οποία θα επικοινωνούμε. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου, επιβεβαιώνουμε ότι συνεχίζουμε να επικοινωνούμε με τα κατάλληλα πρόσωπα, ιδιαίτερα όταν έχουν υπάρξει αλλαγές στη διοίκηση ή τα πρόσωπα που έχουν αναλάβει την εταιρική διακυβέρνηση.⁷³

Τα άτομα που ασκούν την διακυβέρνηση σε μια εταιρεία οριοθετούνται ως εξής⁷⁴:

- Αυτοί που είναι επιφορτισμένοι με την επίβλεψη και την στρατηγική κατεύθυνση της οικονομικής οντότητας.
- Οι υπεύθυνοι που εξασφαλίζουν ότι η οικονομική οντότητα επιτυγχάνει τους στόχους της σχετικά με την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων της, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των λειτουργιών της, την συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς και την υποβολή των εκθέσεων στους ενδιαφερόμενους χρήστες.

Στις περισσότερες επιχειρήσεις, ένα κυβερνών σώμα, όπως ένα διοικητικό συμβούλιο ή μία εποπτική επιτροπή, έχει συλλογική ευθύνη για την εταιρική διακυβέρνηση. Εντούτοις, σε μερικές εταιρείες, και ιδιαίτερα σε μικρότερες επιχειρήσεις, αυτοί που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση είναι επίσης μέλη της εκτελεστικής διοίκησης, όπως ο διευθύνων σύμβουλος ή ο οικονομικός διευθυντής. Σε μια διοικούμενη από τον

⁷³ ISA 260.11 'Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση', IFAC 2009, "Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control" ISBN number: 978-1-934779-92-7, New York, USA.

⁷⁴ Wheelen L. Thomas & Hunger J. David 2010, "Concepts in Strategic Management and Business Policy", Εκδόσεις Prentice Hall Pearson, New Jersey, pp. 93-94.

ιδιοκτήτη επιχείρηση, ο ιδιοκτήτης/πρόεδρος μπορεί να είναι το μεμονωμένο άτομο που επωμίζεται με την διακυβέρνηση, ενώ σε μια μεγαλύτερη επιχείρηση μπορούν να υπάρξουν περισσότερα από ένα τέτοια άτομα.

Εάν επικοινωνούμε με μια υποομάδα εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση, όπως η Επιτροπή Ελέγχου ή ένα μεμονωμένο άτομο, καθορίζουμε εάν επικοινωνούμε επίσης και με ολόκληρο το σώμα.⁷⁵

Όταν προβαίνουμε σε αυτή την απόφαση λαμβάνουμε υπόψη τα εξής:

- Τις αντίστοιχες ευθύνες της υποομάδας και της σώματος που ασκεί την διακυβέρνηση.
- Την φύση των θεμάτων που πρέπει να επικοινωνηθούν.
- Σχετικές νομικές ή ρυθμιστικές απαιτήσεις.
- Εάν η υποομάδα έχει την δικαιοδοσία να λάβει μέτρα σε σχέση με τις πληροφορίες που επικοινωνούνται και μπορεί να παρέχει στους ελεγκτές τις επιπλέον πληροφορίες και τις εξηγήσεις που χρειαζόμαστε.

Εάν εκείνοι που ασκούν την διακυβέρνηση, ανήκουν επίσης στη διοίκηση της οικονομικής οντότητας στο επίπεδο της οποίας διενεργείται η επικοινωνία των απαραίτητων θεμάτων, δεν απαιτείται να τους τα επικοινωνήσουμε ξανά εβρισκόμενοι στο ρόλο των οργάνων της εταιρικής διακυβέρνησης. Εντούτοις, διασφαλίζουμε ότι τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με τις διοικητικές ευθύνες τους ενημερώνουν επαρκώς.⁷⁶

Εάν είναι ασαφές με ποιους πρέπει να επικοινωνούμε, συζητάμε το θέμα με το συμβαλλόμενο μέρος που μας δεσμεύει ως ελεγκτή, και συμφωνούμε με ποιους θα επικοινωνήσουμε. Τα κατάλληλα πρόσωπα μπορεί να διαφοροποιούνται ανάλογα με το θέμα που επικοινωνείται.

⁷⁵ ISA 260.12 'Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση'

⁷⁶ ISA 260.13, ISA 260.11 'Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση'.

5.1.2 Κατανόηση των απαιτήσεων και των προσδοκιών για ελεγκτικές υπηρεσίες από την διοίκηση και των οργάνων άσκησης της διακυβέρνησης

Ως ελεγκτές της οικονομικής οντότητας, εκφράζουμε την ελεγκτικής μας άποψη σχετικά με το εάν οι οικονομικές καταστάσεις συντάχθηκαν, με βάση τις ουσιαστικές πληροφορίες, σύμφωνα με ένα δεδηλωμένο και γενικώς παραδεκτό λογιστικό πλαίσιο⁷⁷ υποβολής οικονομικών καταστάσεων.

Εκτός από τη λήψη επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων που απαιτούνται για την διαμόρφωση της ελεγκτικής άποψης σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις της οντότητας, το πεδίο της δέσμευσής μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής:

- Υποβολή εκθέσεων σε άλλες ρυθμιστικές ή νομικές αρχές, παραδείγματος χάριν σχετικά με την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρείας.
- Εκτέλεση έγκαιρων αναθεωρήσεων ανέλεγκτων πληροφοριών κατά το μεσοδιάστημα μεταξύ των τακτικών ελέγχων.
- Σύνταξη πρόσθετων εκθέσεων μετά από αίτημα της οικονομικής οντότητας.

Επιπρόσθετα, διενεργούμε συναντήσεις, στα πρώτα στάδια της διαδικασίας του ελέγχου, με τα πρόσωπα που αποτελούν την διοίκηση της επιχείρησης, με στόχο:

- Να κατανοήσουμε τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις τους για ελεγκτικές υπηρεσίες τους, συμπεριλαμβανομένων των πρωτοκόλλων επικοινωνίας.
- Να λάβουμε πληροφορίες, σχετικές με τη δέσμευση, που θα χρησιμοποιήσουμε στον καθορισμό του πεδίου και του εύρους του ελέγχου.
- Να προσδιορίσουμε τους χρονικούς περιορισμούς των οποιωνδήποτε πρόσθετων υπηρεσιών που εκτελούνται για την τρέχουσα περίοδο, όπως οι

⁷⁷ Το λογιστικό πλαίσιο υποβολής οικονομικών εκθέσεων και τα κριτήρια που υιοθετήθηκαν από τη διοίκηση κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων που είναι αποδεκτό λαμβάνοντας υπόψη τη φύση της οικονομικής οντότητας και το στόχο των οικονομικών καταστάσεων, ή τις απαιτήσεις των νόμων ή άλλων κανονιστικών διατάξεων.

ξεχωριστές εκθέσεις για τις θυγατρικές εταιρείες ή εκθέσεις συμμόρφωσης με ρυθμιστικές ή νομικές απαιτήσεις.

- Να επιβεβαιώσουμε τη διαθεσιμότητα του προσωπικού της ελεγχόμενης εταιρείας και την έκταση της βοήθειας που θα παρέχεται κατά τη διάρκεια του ελέγχου.
- Να επικοινωνήσουμε το χρονοδιάγραμμα των σημαντικών φάσεων του ελέγχου και των προθεσμιών της δέσμευσης
- Να προσδιορίσουμε το βαθμό που οι εσωτερικοί ελεγκτές θα μπορούν να είναι σε θέση να παρέχουν άμεση βοήθεια στον έλεγχο μας.
- Στις 'επαναλαμβανόμενες δεσμεύσεις'⁷⁸, να ενημερωθούμε σχετικά με την πρόοδο της επιχείρησης όσον αφορά τις ενέργειες που γίνονται για τον περιορισμό των εκκρεμών αλλά μη ουσιαστικών ανακρίβειών και παραλείψεων που εντοπίστηκαν κατά την διάρκεια προγενέστερων ελέγχων, και οι ενέργειες που θα προβούμε εάν οι ίδιες ή παρόμοιες ανακρίβειες ή παραλείψεις προκύψουν κατά τη διάρκεια του τρέχοντος ελέγχου.
- Να τονίσουμε την ανάγκη για ανοικτή, διπλής κατεύθυνσης επικοινωνία μεταξύ ημών, της διοίκησης και του προσωπικού της οικονομικής μονάδας.

Επιπλέον, συναντιόμαστε με τα βασικά εκτελεστικά ανώτερα στελέχη και τους ανώτερους υπαλλήλους της οικονομικής διεύθυνσης για να προσδιορίσουμε τις τρέχουσες εξελίξεις και τα πολύ σημαντικά θέματα που αντιμετωπίζει η διοίκηση.

Υπηρεσίες εκτός του πλαισίου και του εύρους του ελέγχου

Οι υπηρεσίες⁷⁹ τις οποίες αιτούνται η διοίκηση ή/και εκείνοι που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση της ελεγχόμενης επιχείρησης και είναι πρόσθετες στον τακτικό έλεγχο που απαιτείται από τα επαγγελματικά πρότυπα και τις ρυθμιστικές απαιτήσεις.

Στην επικοινωνία με την ελεγχόμενη εταιρεία καθιστούμε σαφή την διάκριση των διαδικασιών ελέγχου που απαιτείται από τα επαγγελματικά πρότυπα και τις ρυθμιστικές αρχές και εκτελούνται από τις υπηρεσίες αυτές. Συμφωνούμε να εκτελέσουμε τις

⁷⁸ Μια ανάθεση ελεγκτικού έργου στην οποία οι οικονομικές δηλώσεις στην προγενέστερη περίοδο ελέγχθηκαν από τον ίδιο ελεγκτή ή την ίδια ελεγκτική εταιρεία.

⁷⁹ Στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται ως Out-of-scope services.

πρόσθετες μη ελεγκτικές υπηρεσίες επιπρόσθετα ή χωριστά από τη δέσμευση ελέγχου, και καθιερώνουμε τα πρωτόκολλα, όπως συμφωνία των αμοιβών, τιμολόγηση και καθορισμός κατάλληλης διαδικασίας επικοινωνίας, πριν από την εκτέλεση της πρόσθετης εργασίας.

Πρωτόκολλα επικοινωνίας

Συμφωνούμε πώς θα επικοινωνούμε με την διοίκηση ή εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω:

- Το επίπεδο επαφής που επιθυμούν κατά τη διάρκεια των φάσεων του ελέγχου (π.χ., ο επικεφαλής⁸⁰ ορκωτός ελεγκτής και υπεύθυνος για τη δέσμευση επικοινωνεί με τον πρόεδρο της Ελεγκτικής Επιτροπής ή Γενικό Διευθυντή).
- Ο τρόπος με τον οποίο επιθυμούν να γίνεται η επικοινωνία, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις που υπαγορεύεται από τα επαγγελματικά πρότυπα ή τις ρυθμιστικές αρχές (π.χ., προφορική ή γραπτή επικοινωνία).
- Το αναμενόμενο γενικό περιεχόμενο των επικοινωνιών, το οποίο περιλαμβάνει τη συμφωνία του σχήματος και του συγκεκριμένου περιεχομένου των επιστολών των διοίκησης.
- Η συχνότητα της επαφής και των παραμέτρων της για να καθοριστεί πότε η πρόσθετη επαφή μπορεί να είναι απαραίτητη⁸¹.

5.1.3 Καθορισμός του προκαταρκτικού πλαισίου και έκτασης του ελέγχου

Ο προσδιορισμός της έκτασης του ελέγχου είναι μια επαναληπτική διαδικασία. Η έκταση του ελέγχου θα αναπτυχθεί καθ' όλη την διάρκεια των φάσεων του προγραμματισμού του ελέγχου και προσδιορισμού του κινδύνου και της στρατηγικής του ελέγχου και εκτίμησης του κινδύνου. Αναγνωρίζουμε ότι η έκταση του ελέγχου μπορεί να πρέπει να αναθεωρηθεί καθώς εκτελούμε τις ελεγκτικές διαδικασίες ή όπως προκύπτουν αλλαγές στην ελεγχόμενη εταιρεία και το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται.

⁸⁰ Ένα μέλος της ομάδας που έχει αναλάβει την δέσμευση και που φέρει τη συνολική ευθύνη για την κατεύθυνση, την επίβλεψη και την απόδοση της ελεγκτικής ομάδας και υπογράφει την έκθεση ελέγχου. Συνηθίζεται στις μεγάλες πολυεθνικές ελεγκτικές εταιρείες (π.χ. Big Four) να αναφέρεται ως partner.

⁸¹ ISA 260.18, ISA 300.8

Η έκταση και το εύρος του ελέγχου εξαρτάται από τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών συμπεριλαμβανομένων των τοπικών απαιτήσεων, των προσδοκιών της ελεγχόμενης εταιρείας, των επαγγελματικών απαιτήσεων και των τύπων εκθέσεων που παρέχονται.

Καθορίζουμε το προκαταρκτικό πεδίο της δέσμευσης, το οποίο θα προσαρμόσουμε κατά τη διάρκεια της δέσμευσης, ανάλογα με τις ανάγκες του ελέγχου, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω θέματα:

- Η δομή της εταιρείας. Εφαρμόζουμε το πρόγραμμα ελέγχου και ακολουθούμε τις σχετικές απαιτήσεις σύμφωνα με τον τύπο ανάθεσης έργου που έχουμε αναλάβει, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.
- Θέματα που προκύπτουν από τις διαδικασίες αποδοχής/συνέχισης του ελεγκτικού έργου. Καθορίζουμε τις ενέργειες που ελαχιστοποιούν τους κινδύνους που προκύπτουν από την αποδοχή μιας εταιρεία ως πελάτη.
- Θέματα που προκύπτουν από την διαδικασία Επισκόπησης Ποιοτικού Ελέγχου (Audit Quality Review) και άλλες ρυθμιστικές επισκοπήσεις. Ο επικεφαλής νόμιμος ελεγκτής για τη δέσμευση λαμβάνει υπόψη τα ευρήματα και τα συμπεράσματα του ελέγχου που θα υποβληθούν στη διαδικασία του ποιοτικού ελέγχου και σε άλλες ρυθμιστικές επισκοπήσεις, ώστε να καθορίσει εάν οποιαδήποτε από τις πληροφορίες που επικοινωνούνται έχει επιπτώσεις στη στρατηγική του ελέγχου⁸².
- Ρυθμιστικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της υποβολής έκθεσης αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου. Λαμβάνουμε υπόψη οποιαδήποτε απαίτηση σχετικά με τον τρόπο υποβολής των ελεγκτικών εκθέσεων, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών απαιτήσεων και συγκεκριμένες απαιτήσεις του κλάδου της ελεγχόμενης εταιρείας.
- Σημαντικά θέματα που αφορούν την ελεγχόμενη εταιρία. Εξετάζουμε εάν υπάρχουν άλλα θέματα, ακόμα κι αν δεν είναι ουσιώδη για τις οικονομικές καταστάσεις, που θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις στη φήμη εάν επρόκειτο να παραμείνουν μη ανιχνευμένα (π.χ., μη εγκεκριμένα bonus των στελεχών).

⁸² ISA 220.23

Κατά συνέπεια, μπορούμε να αποφασίσουμε να διενεργήσουμε ελέγχους σε μια ορισμένη περιοχή, π.χ., χρήση των εταιρικών υλικών πόρων, ακόμα κι αν αυτές οι δαπάνες δεν είναι ουσιώδεις στις οικονομικές καταστάσεις.

- Γενικές ελεγκτικές διαδικασίες. Προσδιορίζουμε τις εφαρμόσιμες γενικές διαδικασίες ελέγχου που εκτελούνται, συμπεριλαμβανομένου του χρονοδιαγράμματος και της έκτασης τους.
- Εσωτερικός έλεγχος. Εξετάζουμε τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρείας και πώς επηρεάζει το πεδίο της εργασίας μας, είτε μέσω της μείωσης των διαδικασιών μας βασισμένων στην λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου είτε με τη χρησιμοποίηση του εσωτερικού ελέγχου για να παρέχει άμεση βοήθεια σε μας.
- Πρόσθετες υπηρεσίες⁸³ εκτός του πλαισίου και του εύρους του ελέγχου.

Πίνακας 14: Τύποι Δέσμευσης Παροχής Ελεγκτικών Υπηρεσιών

Τύποι Ελεγκτικών Υπηρεσιών που απαιτούν συμπληρωματικές ή πρόσθετες απαιτήσεις

Έλεγχος οικονομικής μονάδας η οποία λειτουργεί σε πολλές τοποθεσίες.

Έλεγχος μικρής, μη-σύνθετης επιχείρησης.

Έλεγχος οικονομικής μονάδας η οποία χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες τρίτης επιχείρησης παροχής υπηρεσιών (Δηλαδή μία συνδεδεμένη επιχείρηση⁸⁴ τρίτων, ή τμήμα αυτής, που παρέχει υπηρεσίες στις επιχειρήσεις-χρήστες αυτών των υπηρεσιών. Επίσης αποτελεί μέρος των πληροφοριακών συστημάτων εκείνων των επιχειρήσεων που υποβάλουν προς έλεγχο τις οικονομικές καταστάσεις τους).

Από κοινού έλεγχος: Από κοινού ελεγχόμενη οικονομική επιχείρηση (μονάδα) από διαφορετικές εταιρείες ορκωτών ελεγκτών.

Πρωταρχικός έλεγχος: Η πρώτη φορά που διενεργείται οικονομικός έλεγχος από Εξωτερικό Νόμιμο Ελεγκτή.

Έλεγχος οικονομικής μονάδας στην οποία λειτουργεί τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου.

⁸³ ISA 300.7

⁸⁴ Third-party organization.

5.1.4 Επικοινωνία των ευθυνών μας και της προκαταρκτικής έκτασης του ελέγχου

Αφού συμφωνήσουμε τους όρους της δέσμευσης με εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση και την διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης, επικοινωνούμε την κατανόησή μας όσον αφορά τις απαιτήσεις των παρεχόμενων υπηρεσιών.⁸⁵

Επίσης, επικοινωνούμε στην διοίκηση της εταιρείας τις ευθύνες μας ως ελεγκτές, όπως καθορίζονται στην επιστολή ανάθεσης έργου, οι οποίες περιλαμβάνουν τα παρακάτω⁸⁶:

- Είμαστε υπεύθυνοι για τη διατύπωση και την έκφραση γνώμης για την προβαλλόμενη Θέση από την Διοίκηση.⁸⁷
- Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων δεν απαλλάσσει την διοίκηση ή τα όργανα άσκησης εταιρικής διακυβέρνησης, από τις ευθύνες τους.⁸⁸
- Όπου μπορεί να εφαρμοστεί, οι ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για την επικοινωνία των ιδιαίτερων θεμάτων που απαιτούνται από το νόμο ή τις διατάξεις κανονιστικής συμμόρφωσης και για την επικοινωνία πραγματικών ή πιθανών φαινομένων απάτης σε εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση εγκαίρως.⁸⁹

5.1.5 Ευθύνες του επικεφαλής νόμιμου ελεγκτή για τον έλεγχο.

Ο υπεύθυνος για τον συγκεκριμένο έλεγχο νόμιμος ελεγκτής έχει την συνολική ευθύνη για τα παρακάτω:⁹⁰

- Την δέσμευση διενέργειας του ελεγκτικού έργου και την εκτέλεση του.

⁸⁵ ISA 260.15

⁸⁶ ISA 300.7

⁸⁷ ISA 260.14

⁸⁸ ISA 260.14

⁸⁹ ISA 240.41

⁹⁰ ISA 220.15, ISA 220.16

- Την ελεγκτική γνώμη η οποία εκφράζεται εκ μέρους της ελεγκτικής εταιρίας στην οποία ανήκει και
- Την γενική ποιότητα του ελεγκτικού έργου.
- Έκφραση Γνώμης και υπογραφή Πιστοποιητικού Ελέγχου.

5.1.6 Σύσταση της ελεγκτικής ομάδας.

Κατά την διάρκεια του προσδιορισμού της έκτασης και του πλαισίου του προκαταρκτικού ελέγχου, καθορίζουμε τη φύση, τους χρονικούς περιορισμούς και την ποσότητα των πόρων που απαιτούνται για να εκτελεστεί το ελεγκτικό έργο.⁹¹

Αρχικά, οι ελεγκτές που αναλαμβάνουν να διενεργήσουν τον έλεγχο επιβάλλεται, συνολικά, να έχουν:

- Κατανόηση και πρακτική εμπειρία ελέγχων παρόμοιας φύσης και πολυπλοκότητας μέσω της κατάλληλης κατάρτισης και αντίστοιχης προϋπηρεσίας.
- Κατανόηση των επαγγελματικών προτύπων και των απαιτήσεων των σχετικών κανονιστικών διατάξεων.
- Κατάλληλες εξειδικευμένες γνώσεις, συμπεριλαμβανομένης της γνώσης των Πληροφοριακών Συστημάτων που σχετίζονται με την δέσμευση έργου.
- Γνώση του βιομηχανικού κλάδου στον οποίο η ελεγχόμενη εταιρεία δραστηριοποιείται.
- Δυνατότητα εφαρμογής επαγγελματικής κρίσης.
- Κατανόηση των πολιτικών και διαδικασιών της ελεγχόμενης εταιρείας.

Στη συνέχεια, διενεργείται μια προκαταρκτική εκτίμηση των επιπρόσθετων εξειδικευμένων γνώσεων που απαιτούνται πέρα από αυτών που κατέχουν οι ελεγκτές της δέσμευσης και αναπτύσσεται ένα σχέδιο για να ληφθούν οι σχετικοί πόροι.⁹² Παραδείγματος χάριν, ενδέχεται να ζητηθεί βοήθεια από επαγγελματίες του επιστημονικού πεδίου της Πληροφορικής ή της τεχνολογίας Ηλεκτρονικών Υπολογιστών

⁹¹ ISA 300.8

⁹² ISA 300.8

εάν κριθούν ως απαραίτητες για τον έλεγχο οι σχετικές γνώσεις και ικανότητες. Αυτό συνεπάγεται ότι πρέπει να καθοριστεί και να καταστεί σαφές σε όλους τους εμπλεκόμενους ότι θα χρησιμοποιηθεί τεχνογνωσία επαγγελματιών που δεν είναι ελεγκτές και σε επιστημονικό πεδίο μη σχετικό με την Λογιστική και την Ελεγκτική ή εμπειρογνώμονας που δεν ανήκει στην ελεγκτική εταιρεία.⁹³

Τέλος, ο επικεφαλής ορκωτός ελεγκτής για τη δέσμευση καθορίζει ότι οι ικανότητες της ελεγκτικής ομάδας και οποιωνδήποτε επιπλέον εμπειρογνομόνων απαραίτητων για την εκτέλεση του ελέγχου είναι κατάλληλες για:

- Να εκτελεστεί ο συγκεκριμένος έλεγχος σύμφωνα με τα ελεγκτικά πρότυπα και τις σχετικές νομικές και ρυθμιστικές απαιτήσεις.
- Να καταστεί δυνατό να εκδοθεί το πιστοποιητικό⁹⁴ ελέγχου μετά το πέρας του ελέγχου.

Αφού καθοριστεί η ελεγκτική ομάδα, γίνονται οι αρχικές αναθέσεις εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των ευθυνών για την επίβλεψη και την καθοδήγηση της ομάδας και της επιθεώρησης της εργασίας τους.⁹⁵

5.1.7 Διοίκηση, κατεύθυνση και εποπτεία της ελεγκτικής ομάδας

Καθώς διενεργούνται τα στάδια του ελέγχου, ο επικεφαλής νόμιμος ελεγκτής για τη δέσμευση και τα άλλα μέλη της ομάδας με διοικητικές αρμοδιότητες:

- Καταγράφουν την πρόοδο του ελέγχου.
- Επιθεωρούν την τεκμηρίωση του ελέγχου.
- Επανεκτιμούν εάν τα υπόλοιπα μέλη της ελεγκτικής ομάδας:
 - Έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες και τις ικανότητες για να εκτελέσουν την εργασία που τους έχει ανατεθεί.
 - Έχουν επαρκή χρόνο για να εκτελέσουν την εργασία τους.
 - Αντιλαμβάνονται τις κατευθύνσεις και τις εντολές.

⁹³ ISA 620.7

⁹⁴ ISA 220.14

⁹⁵ ISA 300.11

- Εκτελούν την εργασία τους σύμφωνα με την προσχεδιασμένη προσέγγιση ελέγχου.
- Αντιμετωπίζουν τα σημαντικά λογιστικά και ελεγκτικά θέματα που ανακύπτουν, μέσω της εκτίμησης της σημασίας τους και της τροποποίησης του ελεγκτικού κινδύνου και της στρατηγικής του ελέγχου ανάλογα με την περίπτωση.
- Εντοπίζουν θέματα που πρέπει να αναληφθούν από τα πιο πεπειραμένα μέλη της ομάδας ελέγχου καθορίζονται οι διαβουλεύσεις⁹⁶ που είναι απαραίτητες να γίνουν ώστε να επιλυθούν.

Ο επικεφαλής νόμιμος ελεγκτής μαζί με τα άλλα μέλη της ομάδας με διοικητικές αρμοδιότητες, καθορίζει την εξουσιοδότηση⁹⁷ των ανατιθέμενων ευθυνών επιθεώρησης. Στις περιπτώσεις ελέγχου που διενεργείται σε πολλές και διαφορετικές τοποθεσίες, ο υπεύθυνος ελεγκτής για μία τοποθεσία περιορίζεται στην επιθεώρηση του ελέγχου της συγκεκριμένης τοποθεσίας.

5.2 Περάτωση Προκαταρκτικών Δραστηριοτήτων του Ελέγχου

Κατά την έναρξη του ελεγκτικού έργου εκτελούνται οι παρακάτω διαδικασίες:

1. Συμμόρφωση με τις καταγεγραμμένες πολιτικές⁹⁸ που έχει αναπτύξει η ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανήκουν οι ελεγκτές σχετικά με την αποδοχή νέων πελατών και δέσμευσης /συνέχισης του ελέγχου, τον κώδικα⁹⁹ δεοντολογίας και την συμφωνία των όρων της ανάθεσης του ελεγκτικού έργου.
2. Προσδιορισμός των θεμάτων που προκύπτουν από τις προαναφερθείσες διαδικασίες και έχουν επίπτωσης στο ελεγκτικό έργο.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω τρόπων:

1. **Εξέταση των αποτελεσμάτων των διαδικασιών αποδοχής νέων πελατών και δέσμευσης/συνέχισης του ελέγχου.**

⁹⁶ ISA 220.18

⁹⁷ ISA 220.16

⁹⁸ Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων.

⁹⁹ Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων.

Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των διαδικασιών αποδοχής πελατών και δέσμευσης/συνέχισης του ελέγχου, στην έναρξη της δέσμευσης για να καθοριστούν οι επιδράσεις στην **Εκτίμηση Κινδύνου** και τη **Στρατηγική του Ελέγχου**.¹⁰⁰

Ο επικεφαλής νόμιμος ελεγκτής επικυρώνει ότι τα συμπεράσματα σχετικά με τις διαδικασίες αποδοχής πελάτη /συνέχισης του ελέγχου, είναι ορθά, κατάλληλα και βασισμένα στην κατανόησή της οικονομικής μονάδας και του κλάδου της.¹⁰¹

Εάν, οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ο επικεφαλής ορκωτός ελεγκτής λάβει πληροφορίες που εάν τις γνώριζε εξ αρχής θα τον είχαν αναγκάσει να αρνηθεί την δέσμευση ή αποτελούν απειλή για την ανεξαρτησία του, επικοινωνεί άμεσα αυτές τις πληροφορίες στην ελεγκτική εταιρεία που ανήκει σύμφωνα με τις πολιτικές της, έτσι ώστε η εταιρεία του να λάβει τα απαραίτητα μέτρα.¹⁰²

2. Αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τις δεοντολογικές απαιτήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανεξαρτησίας.

Εκτελούμε διαδικασίες για να καθορίσουμε τη συμμόρφωση με τις δεοντολογίες απαιτήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανεξαρτησίας, πριν από την εκτέλεση άλλων σημαντικών δραστηριοτήτων για την τρέχουσα ελεγκτική περίοδο.¹⁰³

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω βημάτων:

- Καθορίζουμε ότι έχουμε επαρκή επαγγελματική ικανότητα και γνώσεις για να εκτελέσουμε τις υπηρεσίες που απαιτούνται (βλ. §5.1.6 - Σύσταση της ελεγκτικής ομάδας).
- Επιβεβαιώνουμε ότι έχουμε διατηρήσει την κατάλληλη εμπιστευτικότητα όσον αφορά τους ελεγχόμενους κατά τη διάρκεια της τρέχουσας ελεγκτικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένης της διαφύλαξης των ελεγκτικών τεκμηρίων.
- Παραπέμπουμε στην Πολιτική Ανεξαρτησίας που έχει αναπτύξει η ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανήκουμε και καθορίζουμε ότι είμαστε πραγματικά

¹⁰⁰ ISA 300.6

¹⁰¹ ISA 300.6, ISA 220.12

¹⁰² ISA 220.13

¹⁰³ ISA 300.6, ISA 200.14

ανεξάρτητοι, όσον αφορά την ελεγχόμενη επιχείρηση και τις θυγατρικές της σχετικά με:

- Επιχειρηματικές Σχέσεις
 - Οικονομικά Συμφέροντα
 - Προσωπικές Επενδύσεις και Σχέσεις
 - Υπαλληλικούς Δεσμούς
 - Φύση των Παρεχόμενων Υπηρεσιών
 - Φύση της Συμφωνίας περί Αμοιβών
 - Εναλλαγή των Μελών της Ελεγκτικής Ομάδας
- Καθορίζουμε ότι έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα τόσο από τους ελεγκτές όσο και από την ελεγκτική εταιρεία τους σχετικά με την συμμόρφωση με τις αρχές της ανεξαρτησίας που επιβάλλουν οι εγχώριες κανονιστικές διατάξεις.¹⁰⁴

3. Λήψη επιστολής¹⁰⁵ ανάθεσης (έργου).

Λαμβάνουμε μια Επιστολή Ανάθεσης (Έργου) η οποία συντάσσεται σύμφωνα με τις εγχώριες κανονιστικές απαιτήσεις.¹⁰⁶

Η Επιστολή Ανάθεσης (Έργου) καθορίζει τη συμφωνία μεταξύ του νόμιμου Ελεγκτή και της οικονομικής οντότητας, και είναι ένα σημαντικό έγγραφο για να επισημοποιήσει το πεδίο και τους όρους της δέσμευσής. Η επιστολή Ανάθεσης (Έργου) περιγράφει τους όρους, τις ευθύνες των ελεγκτών για τη δέσμευση, καθώς επίσης και τις ευθύνες της διοίκησης της ελεγχόμενης επιχείρησης για τις οικονομικές καταστάσεις και για την παροχή στους ελεγκτές απεριόριστης πρόσβασης στις πληροφορίες και το προσωπικό της. Επίσης, καθορίζεται σαφώς η αμοιβή προς τους ελεγκτές που θα καταβάλει η οικονομική οντότητα.

¹⁰⁴ ISA 220.10, ISA 220.11

¹⁰⁵ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004.

¹⁰⁶ ISA 210.10

5.3 Κατανόηση της Επιχείρησης

Στο στάδιο του Προγράμματος Ελέγχου ‘**κατανόηση της επιχείρησης**’, επιδιώκουμε να κατανοήσουμε την οικονομική οντότητα και το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί.

Ασκούμε **επαγγελματική κρίση**¹⁰⁷ στον καθορισμό της έκτασης της κατανόησης που απαιτείται. Η αρχική εκτίμησή μας αναφέρεται στο εάν έχουμε κατανοήσει σε ικανοποιητικό βαθμό την οντότητα και το περιβάλλον της για να προσδιορίσουμε και να εκτιμήσουμε τους κινδύνους ουσιωδών ανακριβειών στις οικονομικές καταστάσεις και στους ισχυρισμούς της διοίκησης, λόγω απάτης ή λάθους, και με αυτόν τον τρόπο καθορίζεται μια βάση για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των διαδικασιών ελέγχου για να αντιμετωπιστούν οι εκτιμώμενοι κίνδυνοι ουσιωδών ανακριβειών.

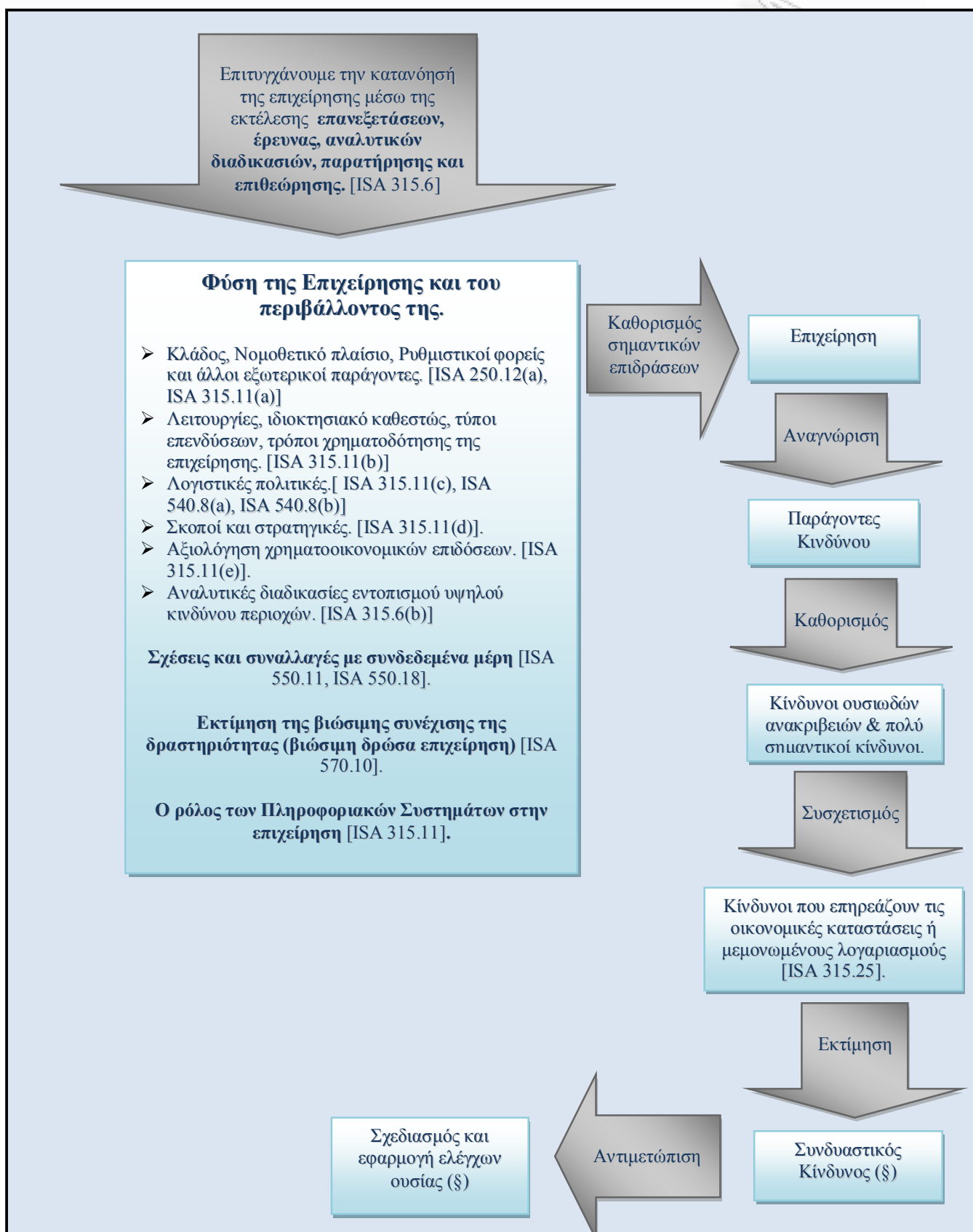
Η κατανόησή της Επιχείρησης και του περιβάλλοντός της μας βοηθά στον προσδιορισμό των παραγόντων κινδύνου (βλ. §3.2.1 - Το μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου). Καθορίζουμε εάν αυτοί οι παράγοντες κινδύνου είναι εγγενείς κίνδυνοι (δηλαδή παράγοντες κινδύνου που μπορούν να δώσουν αφορμή για ουσιώδεις ανακρίβειες). Σε αυτή την περίπτωση, αξιολογούμε την επίδραση τους στην εκτίμηση που κάνουμε για εγγενείς κινδύνους (inherent risk assessment) στις οικονομικές καταστάσεις, σε μεμονωμένους λογαριασμούς και στους σχετικούς ισχυρισμούς της διοίκησης. Οι εκτιμήσεις αυτές λαμβάνουν χώρα σε επόμενο στάδιο του Προγράμματος Ελέγχου (6.8 Συνδυασμένη Αξιολόγηση Κινδύνων) και επηρεάζουν καθοριστικά τον σχεδιασμό των Ελέγχων Ουσίας (6.11 Σχεδιασμός Ελέγχων Ουσίας). Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται για να αντιμετωπιστεί ο εκτιμώμενος κίνδυνος για ουσιώδεις ανακρίβειες.

Επιπλέον, καθορίζουμε εάν οποιοδήποτε από τους έμφυτους κινδύνους που προσδιορίσαμε στο παρόν στάδιο του Προγράμματος Ελέγχου είναι πολύ σημαντικοί κίνδυνοι (significant risks).

Ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνουμε την Κατανόηση της ελεγχόμενης Επιχείρησης απεικονίζεται στο παρακάτω σχήμα και αναπτύσσεται στις επόμενες υποενότητες αυτής της παραγράφου.

¹⁰⁷ Η εφαρμογή της σχετικής κατάρτισης, της γνώσης και της εμπειρίας μέσα στο πλαίσιο των ελεγκτικών, λογιστικών και δεοντολογικών προτύπων, για την λήψη δομημένων αποφάσεων για τα σχέδια δράσης που είναι κατάλληλα στις περιστάσεις του κάθε ελέγχου.

Διάγραμμα 13: Κατανόηση της Επιχείρησης

Η κατανόηση της οικονομικής οντότητας και του περιβάλλοντός της είναι μια συνεχής διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών καθ' όλη την διάρκεια του ελέγχου και είναι θεμελιώδης στον προγραμματισμό και την εκτέλεση ενός αποτελεσματικού βασισμένο στον κίνδυνο ελέγχου. Λαμβάνουμε την κατανόησή της επιχείρησης και του περιβάλλοντός της κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού του ελέγχου και ενημερωνόμαστε με νέα στοιχεία κατά την διενέργεια του ελέγχου.

Καθορισμός Κινδύνων Ουσιωδών Ανακρίβειών

Όταν επιδιώκουμε να κατανοήσουμε μια επιχείρηση και το περιβάλλον της προσδιορίζουμε τους παράγοντες κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών κινδύνων. Καθορίζουμε εάν αυτοί οι παράγοντες κινδύνου είναι εγγενείς κίνδυνοι.¹⁰⁸

Εντούτοις, δεν έχουν επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις όλοι οι προσδιορισμένοι παράγοντες κινδύνου. Για το έλεγχό, εστιάζουμε μόνο σε εκείνους τους παράγοντες κινδύνου που μπορούν να οδηγήσουν σε κινδύνους ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις.

Καθορισμός Σημαντικών Κινδύνων

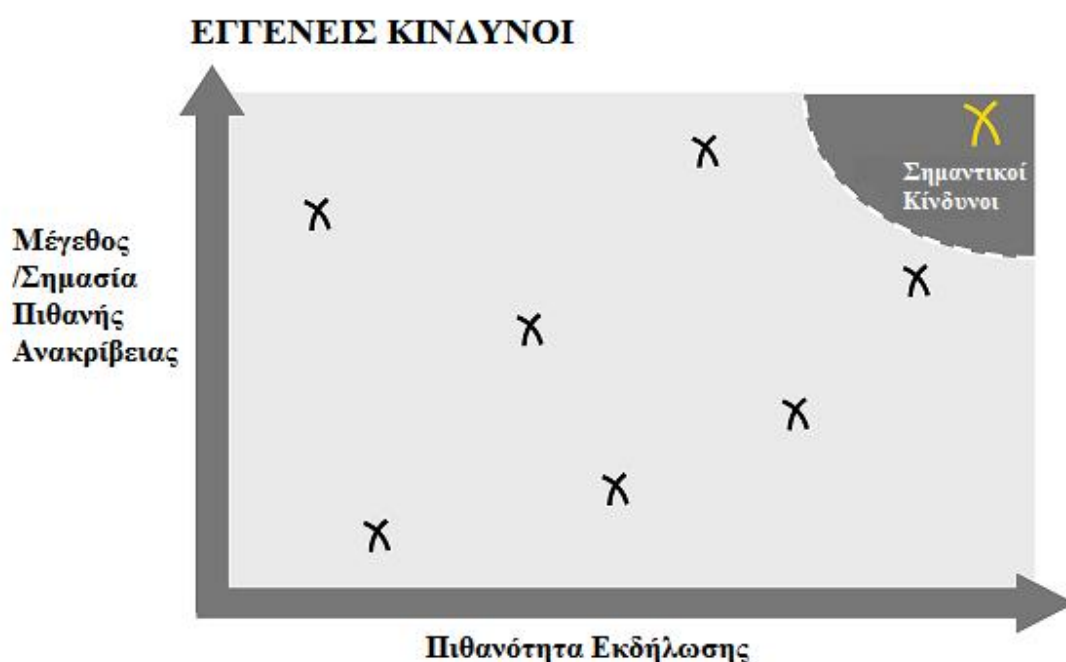
Αξιολογούμε τους εγγενείς κινδύνους για να καθορίσουμε εάν οποιοσδήποτε από αυτούς είναι, κατά την κρίση μας, πολύ σημαντικός κίνδυνος (significant risk).¹⁰⁹

Όπως απεικονίζεται στο **διάγραμμα 12**, ένας εγγενής κίνδυνος είναι **σημαντικός κίνδυνος** όταν υπάρχει μια υψηλότερη πιθανότητα να λάβει χώρα και ένας υψηλότερος αντίκτυπος πιθανής ανακρίβειας στις οικονομικές καταστάσεις:

¹⁰⁸ ISA 315.5, ISA 315.25, ISA 315.26.

¹⁰⁹ ISA 315.27

Διάγραμμα 14: Καθορισμός Σημαντικών Κινδύνων

Μια υψηλότερη πιθανότητα εκδήλωσης ενός κινδύνου προκύπτει όταν πιστεύουμε ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ύπαρξης της ευκαιρίας για να εμφανιστεί ο κίνδυνος.

Το μέγεθος και η σημασία μιας πιθανής ανακρίβειας εκτιμάται αναφορικά με την εκτίμηση του επιπέδου **ουσιαστικότητας** (βλ. §3.1).

Αξιολογούμε τους εγγενείς κινδύνους ως **πολύ σημαντικούς** όταν εντοπίσουμε:

- Κινδύνους ουσιώδους ανακρίβειας λόγω απάτης.
- Σημαντικές συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη που δεν αφορούν την κανονική πορεία των επιχειρηματικών λειτουργιών της ελεγχόμενης εταιρείας.¹¹⁰

Για τους πολύ σημαντικούς κινδύνους, λαμβάνουμε κατανόηση των δικλίδων ασφαλείας που έχει εγκαθιδρύσει η επιχείρηση όσον αφορά τον κάθε κίνδυνο και αξιολογούμε τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αυτών των σημείων ελέγχου.¹¹¹

¹¹⁰ ISA 315.28(a), ISA 315.28(d)

¹¹¹ ISA 315.29

5.4 Καθορισμός των απαιτήσεων για εξειδικευμένες γνώσεις

Κατά την διάρκεια της διαδικασίας της κατανόησης της ελεγχόμενης επιχείρησης και του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται, προβαίνουμε στις ακόλουθες ενέργειες:

- Επαναξιολόγηση της σύνθεσης της ελεγκτικής ομάδας για να επιβεβαιώσουμε ότι υπάρχει η σωστή ισορροπία δεξιοτήτων, εμπειρίας και ικανοτήτων.
- Καθορισμός για το εάν απαιτείται οποιαδήποτε πρόσθετη εξειδίκευση πέρα από αυτήν που κατέχεται από τα τρέχοντα μέλη της ελεγκτικής ομάδας.

Τα παραπάνω επιτυγχάνονται με τους ακόλουθους τρόπους:

- Καθορισμός για το εάν συμπεριλαμβάνονται επαγγελματίες με **εξειδικευμένη γνώση**¹¹² σε Πληροφοριακά Συστήματα, σε θέματα Φορολογίας ή του Κλάδου, στον οποίο η ελεγχόμενη εταιρεία λειτουργεί, ως τμήμα της ελεγκτικής ομάδας που βοηθά στην απόδοση του ελέγχου. Συγκεκριμένα, μια ομάδα ελέγχου περιλαμβάνει επαγγελματίες με ειδικότητα στην λογιστική και στην ελεγκτική. Σε μερικές όμως περιπτώσεις, η ελεγκτική ομάδα περιλαμβάνει επίσης επαγγελματίες που όχι μόνο έχουν λογιστική και ελεγκτική εξειδίκευση, αλλά και εξειδικευμένες γνώσεις σχετικά με Πληροφοριακά Συστήματα, Φορολογία ή σε βάθος γνώση ενός συγκεκριμένου βιομηχανικού κλάδου.
- Καθορισμός για το εάν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η εργασία ενός **εμπειρογνώμονα**, σε έναν τομέα εκτός της λογιστικής ή της ελεγκτικής, ως ελεγκτικό τεκμήριο. Σε αυτή την περίπτωση, εξετάζουμε εάν:
 - Η ελεγχόμενη επιχείρηση απασχολεί εμπειρογνώμονες σε αυτόν τον τομέα, και εάν θα χρησιμοποιούμε την εργασία τους.
 - Η ελεγχόμενη επιχείρηση έχει δεσμεύσει έναν εμπειρογνώμονα που βοηθά σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα, και εάν θα χρησιμοποιούμε την εργασία του.

¹¹² ISA 220.14

- Θα συμπεριληφθεί εμπειρογνώμονας που είναι υπάλληλος της ελεγκτικής εταιρείας.
- Θα συμπεριληφθεί εμπειρογνώμονας που είναι εξωτερικός συνεργάτης της ελεγκτικής εταιρείας.

Όταν χρησιμοποιείται η εργασία ενός εμπειρογνώμονα σε έναν τομέα εκτός της λογιστικής ή της ελεγκτικής:

- Αξιολογούμε εάν ο εμπειρογνώμονας έχει την απαραίτητες ικανότητες, προσόντα και την αντικειμενικότητα για τον σκοπό που απαιτείται η εργασία του.¹¹³
 - Εάν ο εμπειρογνώμονας απασχολείται στην ελεγχόμενη εταιρεία ή δεσμεύεται από την διοίκηση ως εξωτερικός συνεργάτης, απαιτείται να κατανοηθεί το είδος της εργασίας του.¹¹⁴
 - Εάν ο εμπειρογνώμονας απασχολείται ή είναι εξωτερικός συνεργάτης της ελεγκτικής εταιρείας, προσυμφωνείτε το πεδίο και το εύρος της εργασίας του.¹¹⁵
 - Ανεξάρτητα από τον τύπο εμπειρογνώμονα, αξιολογούμε την εργασία που εκτελέστηκε από αυτόν για να καθορίσει εάν εκείνη η εργασία είναι επαρκής για τον έλεγχο μας.¹¹⁶
- Καθορισμός για το εάν ο νομικός σύμβουλος της ελεγχόμενης εταιρείας θεωρείται εμπειρογνώμονας της διοίκησης.

5.5 Κατανόηση των δικλείδων ασφαλείας (σημείων ελέγχου) στο γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls)

Σύμφωνα με την επιτροπή COSO¹¹⁷ (1992), η έννοια των δικλείδων ασφαλείας σε γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls) είναι να καθοριστεί εάν οι αξίες, τα συστήματα, οι πολιτικές και οι διαδικασίες μιας εταιρίας θα επέτρεπαν ή θα απέτρεπαν

¹¹³ ISA 620.9, ISA 500.8

¹¹⁴ ISA 500.8

¹¹⁵ ISA 620.11

¹¹⁶ ISA 620.5, ISA 500.8

¹¹⁷ "COSO Internal Control-Integrated Framework". <http://www.coso.org/IC-IntegratedFramework-summary.htm>. Retrieved 2009-04-21.

την εταιρική απάτη (Fraud). Ο έλεγχος αυτού του πλαισίου απαιτεί την εξέταση απτών (όπως οι καταγεγραμμένες πολιτικές και οι διαδικασίες) και άυλων στοιχείων (όπως η φιλοσοφία της διοίκησης και το οργανωτικό ύφος της ανώτατης διοίκησης). Αυτή η δέουσα επιμέλεια είναι η βάση όλων των άλλων δραστηριοτήτων εσωτερικού ελέγχου.

Η επιτροπή COSO είναι το σώμα με την σημαντικότερη συνδρομή στην ενδυνάμωση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου των σύγχρονων επιχειρήσεων και έχει επιτευχθεί από τις οδηγίες που εκδίδει περιοδικά η επιτροπή στις Η.Π.Α., οι οποίες θεωρούνται διεθνώς ως βέλτιστες πρακτικές. Αποτελείται από το American Accounting Association (AAA), American Institute of CPA's (AICPA), Financial Executives Institute (FEI), Institute of Internal Auditors (IIA) και Institute of Management Accountants (IMA).

Η κατανόηση των δικλείδων ασφαλείας (σημείων ελέγχου) στο γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls) είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα στο Πρόγραμμα Ελέγχου. Η κατανόησή αυτή μας βοηθά στον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων ουσιωδών ανακρίβειών λόγω απάτης ή λάθους, καθώς επίσης και στον καθορισμό της πλέον κατάλληλης στρατηγικής ελέγχου.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω βημάτων:

- Κατανόηση των δικλείδων ασφαλείας (σημείων ελέγχου) στο γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls). Καθώς λαμβάνουμε αυτή την κατανόηση, προσπαθούμε να εντοπίσουμε εκείνες τις δικλείδες ασφαλείας που μπορεί να είναι σχετικές με τον έλεγχο.¹¹⁸
 - Για να κατανοήσουμε τα προαναφερθέντα σημεία ελέγχου εκτελούμε τα εξής:
 - Διερεύνηση της διοίκησης και άλλων υπαλλήλων μέσα στην οικονομική οντότητα, που κατά την κρίση μας, μπορεί να έχουν πληροφορίες που είναι πιθανό να βοηθήσουν στον προσδιορισμό των κινδύνων ουσιωδών ανακρίβειών.
 - Παρατήρηση των διαδικασιών και των λειτουργικών δικλείδων ασφαλείας.

¹¹⁸ ISA 315.3, ISA 315.12, ISA 315.25

- Επισκόπηση εγγράφων και εκθέσεων.¹¹⁹
 - Καθορισμός των απαραίτητων ελεγκτικών τεκμηρίων και του βαθμού της κατανόησης των σημείων ελέγχου στο γενικό επίπεδο της εταιρείας που απαιτείται.
- Βασιζόμενοι στην κατανόηση αυτή, προσδιορίζουμε και αξιολογούμε τους κινδύνους για ουσιώδεις ανακρίβειες. Όταν προσδιορίζουμε τους κινδύνους καθορίζουμε τον τρόπο για να εξετάσουμε αυτούς τους κινδύνους και να αξιολογήσουμε την επίδραση αυτών στον έλεγχό μας.¹²⁰
- Το Περιβάλλον Ελέγχου είναι ο θεμελιώδης λίθος και το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν οι δικλείδες ασφαλείας (internal controls), για το λόγο αυτό καθορίζουμε την επίδραση του στην στρατηγική του ελέγχου μας.
- Βασιζόμενοι στην κατανόηση του περιβάλλοντος ελέγχου και των δικλείδων ασφαλείας, χρησιμοποιούμε την επαγγελματική μας κρίση για να καθορίσουμε τα σημεία ελέγχου στο γενικό επίπεδο της εταιρείας (entity-level controls) που είναι σχετικά με τον έλεγχό μας.¹²¹
- Αξιολόγηση του σχεδιασμού και της εφαρμογής των σχετικών με τον έλεγχο δικλείδων ασφαλείας στο γενικό επίπεδο της εταιρείας (entity-level controls).¹²²

Οι δικλείδες ασφαλείας στο γενικό επίπεδο της εταιρείας (entity-level controls) αποτελούνται από σημεία ελέγχου που:

- Διαπερνούν όλη την οργανωτική δομή της εταιρείας.
- Γενικά λειτουργούν σε υψηλό επίπεδο.
- Συχνά είναι περισσότερο θέσπιση του 'τόνου' και του 'ύφους' στη φύση τους, σε αντιδιαστολή με τα σημεία ελέγχου που εξετάζουν συγκεκριμένους λογαριασμούς και τους σχετικούς ισχυρισμούς της διοίκησης.
- Εδραιώνουν μια βάση για την αποτελεσματική λειτουργία των δικλείδων ασφαλείας που εξετάζουν συγκεκριμένους λογαριασμούς και τους σχετικούς ισχυρισμούς της διοίκησης.

¹¹⁹ ISA 315.6

¹²⁰ ISA 315.25

¹²¹ ISA 315.12

¹²² ISA 315.13

Όπως αναφέρθηκε και στο 4^ο κεφάλαιο, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε (5) αλληλοεξαρτώμενες συνιστώσες. Ο **πίνακας 15** απεικονίζει το βαθμό στον οποίο αναμένουμε συνήθως να βρούμε τις συνιστώσες του εσωτερικού ελέγχου στο γενικό επίπεδο της εταιρίας (entity-level controls) σε αντίθεση με το επίπεδο των επιμέρους δραστηριοτήτων και λειτουργιών (activity level).

Πίνακας 15: Συνιστώσες Εσωτερικού Ελέγχου με βάση το οργανωτικό επίπεδο

Συνιστώσα	Γενικό επίπεδο της εταιρείας	Επίπεδο επιμέρους δραστηριοτήτων και λειτουργιών
Περιβάλλον ελέγχου (Control environment)	██	
Εκτίμηση Κινδύνου (Risk assessment)		██
Παρακολούθηση (Monitoring)		██
Πληροφορίες και Επικοινωνία (Information and communication)		██
Δραστηριότητες Ελέγχου (Control activities)		██

Πηγή: EYGM Limited 2007, “Entity-Level Controls: Strengthening Internal Control Through More Effective and Efficient Entity-Level Controls”, Ernst & Young publication, EYG No. DZ002.

5.6 Εντοπισμός κινδύνων για ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό **Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)** απάτη είναι: Μια σκόπιμη πράξη από ένα ή περισσότερα άτομα μεταξύ της διοίκησης, των υπαλλήλων ή τρίτων, περιλαμβάνοντας τη χρήση της εξαπάτησης για να λάβει ένα άδικο ή παράνομο πλεονέκτημα. Η απάτη μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ψευδούς υποβολής οικονομικής έκθεσης ή παραποίησης περιουσιακών στοιχείων.

Ο κίνδυνος που απορρέει από την πιθανή διενέργεια απάτης εκτός από τον καθαρά χρηματοοικονομικό (financial risk), ο οποίος και είναι και πιο εύκολα μετρήσιμος, είναι ο κίνδυνος απώλειας φήμης (reputation risk) ο οποίος είναι πολύ πιο δύσκολα μετρήσιμος αλλά έχει και την σημαντικότερη αρνητική επίδραση στην επιχείρηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γνωστή τράπεζα Barings που ουσιαστικά καταστράφηκε από ένα δικό της στέλεχος ο οποίος εργαζόμενος στην Σιγκαπούρη επένδυε ανεξέλεγκτα σε παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα τα οποία δημιούργησαν τελικά ένα τεράστιο χρέος για την τράπεζα.

Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τις απάτες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες¹²³:

1. Κίνδυνοι απάτης που απορρέουν από την Διοίκηση της εταιρείας (Management Fraud Risk): Περιλαμβάνει ενέργειες όπως η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ή η διενέργεια άλλων ενεργειών για ίδιο όφελος, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τους μετόχους και τους λοιπούς ενδιαφερόμενους για την εταιρεία (stakeholders).
2. Κίνδυνοι που απορρέουν από τους εργαζόμενους στην εταιρεία ή τρίτα προς αυτήν πρόσωπα (Employee / Third Party Fraud Risk): Περιλαμβάνει ενέργειες που σχετίζονται με απάτες, ατασθαλίες ή καταδολιεύσεις από μέρους των στελεχών και προσωπικού της επιχείρησης ή από τρίτα μέρη (π.χ. πελάτες, προμηθευτές, χρεώστες, πιστωτές, κ.λ.π.) Σε αρκετές περιπτώσεις η απάτη σε βάρος της επιχείρησης επέρχεται έπειτα από συνεργασία στελεχών που απαρτίζουν 2 τουλάχιστον από τις ανωτέρω αναφερόμενες κατηγορίες.

Η ευθύνη των ελεγκτών είναι να προγραμματίσουν και να εκτελέσουν έναν έλεγχο για να λάβουν εύλογη διασφάλιση για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης. Προσδιορίζουμε τους κινδύνους που μπορεί να προξενήσουν ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης και λαμβάνουμε επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια σχετικά με αυτούς τους κινδύνους μέσω του σχεδιασμού

¹²³ Business Risk Model. Arthur Andersen, 1999.

και της εφαρμογής των κατάλληλων ελεγκτικών διαδικασιών αντιμετώπισης τους.¹²⁴

Συγκεκριμένα:

1. Λήψη πληροφοριών καθ' όλη την διάρκεια του ελέγχου, τις οποίες θα τις χρησιμοποιήσουμε για να προσδιορίσουμε τους ουσιαστικούς κινδύνους απάτης. Παραμένουμε σε επαγρύπνηση για νέες πληροφορίες και επαναξιολογούμε τα συμπεράσματά μας σε σχέση με τους ουσιαστικούς κινδύνους για απάτη.¹²⁵
2. Προσδιορίζουμε τους παράγοντες κινδύνου απάτης για να βοηθήσουμε στον εντοπισμό κινδύνων για ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης. Ως Παράγοντες Κίνδυνου Απάτης (Fraud risk factors)¹²⁶ ορίζονται γεγονότα ή συνθήκες που υποδεικνύουν κίνητρο ή πίεση να διαπραχθεί απάτη ή να παρασχεθεί μια ευκαιρία να διαπραχθεί απάτη. Χρησιμοποιούμε επαγγελματική κρίση στον καθορισμό για το εάν υφίσταται ένας παράγοντας κινδύνου απάτης. Καθορίζουμε τους παράγοντες κινδύνου απάτης στα πλαίσια των τριών συνθηκών που συνήθως ενυπάρχουν όταν εμφανίζεται μια απάτη (κίνητρο/πίεση, ευκαιρία και στάση/αιτιολόγηση).
3. Προβαίνουμε σε Επερωτήσεις (βλ. §4.3.2 Τρόποι εξέτασης των Δικλείδων Ασφαλείας) για συγκεκριμένες πτυχές απάτης στους παρακάτω:¹²⁷
 - a. Διοίκηση
 - b. Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου
 - c. Άλλοι υπάλληλοι της εταιρείας
 - d. Όταν οι απαντήσεις είναι αντιφατικές, και ιδιαίτερα οι απαντήσεις της διοίκησης, τις διερευνούμε άμεσα και εκτενέστερα.
4. Χρησιμοποιούμε τις πληροφορίες που έχουμε λάβει στα διαφορετικά σημεία του ελέγχου, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των παραγόντων κινδύνου απάτης, για να προσδιορίσουμε τους κινδύνους για ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης.

¹²⁴ ISA 240.10

¹²⁵ ISA 240.16

¹²⁶ ISA 240.24

¹²⁷ ISA 240.17

5. Αξιολογούμε τη συσσωρευμένη γνώση που αποκτήσαμε καθ' όλη την διάρκεια του ελέγχου, τις πληροφορίες που λαμβάνονται από τις πηγές που περιγράφηκαν στα προηγούμενα βήματα και όταν εντοπίζονται ουσιαστικοί κίνδυνοι λόγω απάτης, τα παρακάτω¹²⁸:
- a. Ο τύπος του κινδύνου (π.χ. ψευδής χρηματοοικονομική πληροφόρηση ή παραποίηση περιουσιακών στοιχείων).
 - b. Το μέγεθος και η σημασία του κινδύνου.
 - c. Η πιθανότητα ο κίνδυνος να καταλήξει σε ουσιώδη ανακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις.
 - d. Η δεισδυτικότητα του κινδύνου (δηλ., κατά πόσο ο κίνδυνος έχει επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις συνολικά ή συσχετίζεται συγκεκριμένα με έναν μεμονωμένο λογαριασμό, ισχυρισμό ή συναλλαγή).
6. Για κάθε κίνδυνο ουσιώδους ανακρίβειας λόγω απάτης που αναγνωρίστηκε, καθορίζουμε μια κατάλληλη ελεγκτική διαδικασία. Οι προσδιορισμένοι κίνδυνοι απάτης είναι πάντα σημαντικοί¹²⁹ κίνδυνοι, επομένως εντοπίζουμε και αξιολογούμε τις δικλείδες ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων και των ελέγχων κατά της απάτης, οι οποίοι έχουν σχεδιαστεί και εφαρμόζονται για να αποτρέψουν ή να ανιχνεύσουν ανακρίβειες λόγω απάτης. Οι κίνδυνοι απάτης δεν μπορούν ποτέ να αμβλυθούν εντελώς από τις δικλείδες ασφαλείας. Επομένως, εκτελούμε επίσης ελέγχους ουσίας για να αντιμετωπίσουμε αυτούς τους κινδύνους, ακόμα και όταν έχουμε αποφασίσει να εξετάσουμε την λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλείδων ασφαλείας.

5.7 Καθορισμός της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας, της Ανεκτής Παρέκκλισης και του Ονομαστικού Ποσού του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου (SAD Nominal Amount)

Ένας από τους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες του καθορισμού της επάρκειας των ελεγκτικών τεκμηρίων είναι, μεταξύ άλλων, η **σημαντικότητα** (materiality). Όπως αναφέρθηκε και στο **Κεφάλαιο 3**, όπου αναλύθηκε διεξοδικά, η έννοια της

¹²⁸ ISA 240.25

¹²⁹ ISA 240.27

σημαντικότητας ασκεί κυρίαρχη επίδραση στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Στην παράγραφο αυτή, παρουσιάζεται πρακτικά η εφαρμογή της Σημαντικότητας στο προτεινόμενο Πρόγραμμα Ελέγχου και η σχέση της με τα ελεγκτικά τεκμήρια.

Καθώς εκτελούμε το Πρόγραμμα Ελέγχου, προσδιορίζουμε τη Σημαντικότητα στο συνολικό επίπεδο των οικονομικών καταστάσεων και στο επίπεδο των μεμονωμένων λογαριασμών.¹³⁰

Το συνολικό επίπεδο της Σημαντικότητας είναι το μέγιστο ποσό κατά το οποίο ο ελεγκτής πιστεύει ότι οι οικονομικές καταστάσεις, εξεταζόμενες ως σύνολο, θα μπορούσαν να περιέχουν λανθασμένες καταχωρήσεις χωρίς να επηρεάζονται οι αποφάσεις των χρηστών τους και ορίζεται ως **Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα**¹³¹.

Στη συνέχεια, γίνεται η κατανομή του αρχικού ποσού της σημαντικότητας στα υπόλοιπα των λογαριασμών των οικονομικών καταστάσεων ή στις κατηγορίες των συναλλαγών. Το ποσό αυτό ονομάζεται **Ανεκτή Παρέκκλιση**¹³² και τίθεται για να μειώσει σε ένα κατάλληλα χαμηλό επίπεδο την πιθανότητα το σύνολο των μη διορθωμένων και μη εντοπισμένων ανακρίβειών να υπερβαίνει τη Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα.

5.7.1 Κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα

Πριν τον καθορισμό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας (ΠΣ) θεωρείται απαραίτητο να προβούμε στην κατανόηση των παραγόντων που την επηρεάζουν. Αν και πολλοί παράγοντες μπορεί να επηρεάζουν τον καθορισμό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας, η διαδικασία καθοδηγείται κυρίως από δύο πρωταρχικές εκτιμήσεις:¹³³

¹³⁰ ISA 320.10

¹³¹ McKee E. Thomas, "Current materiality guidance for auditors", The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000.

¹³² Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, "Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων", Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα, σελ. 240.

¹³³ ISA 320.10

1. Προοπτικές και προσδοκίες των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων στο πλαίσιο της κατανόησης της ελεγχόμενης επιχείρησης και του περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί. Δηλαδή, καθορίζουμε τους αναμενόμενους χρήστες βασιζόμενοι στην κατανόηση μας του τύπου της επιχείρησης, του κλάδου στον οποίο δραστηριοποιείται και οποιονδήποτε υποχρεώσεων προς ρυθμιστικούς φορείς για υποβολή εκθέσεων. Π.χ., για μία επιχείρηση η οποία είναι εισηγμένη σε Χρηματιστήριο Αξιών, στους αναμενόμενους χρήστες των οικονομικών της καταστάσεων περιλαμβάνονται εκτός των άλλων οι μέτοχοι, οι αναλυτές, οι ρυθμιστικοί φορείς του συγκεκριμένου χρηματιστηρίου, οι κλαδικοί και οι κυβερνητικοί ρυθμιστικοί φορείς (π.χ. φορολογικές αρχές), οι πιστωτές κ.α.
2. Κατάλληλη βάση μέτρησης για τον καθορισμό της ΠΣ. Καθορίζουμε την κατάλληλη βάση μέτρησης μετά την εξέταση των παρακάτω:
 - Τον τύπο της οικονομικής μονάδας
 - Τις προσδοκίες της ανώτατης διοίκησης

Π.χ., μια εταιρεία θεωρείται εισηγμένη επειδή έχει μετοχικούς χρηματιστηριακούς τίτλους οι οποίοι διαπραγματεύονται και είναι ελεύθερα μεταβιβάσιμοι. Παρόλο που η εταιρεία είναι εισηγμένη, λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη τι είναι σημαντικό για τους χρήστες και καταλήγουμε ότι η προσοχή τους εστιάζεται στην ρευστότητα της εταιρείας. Για το λόγο αυτό το EBITDA (κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων) μπορεί να θεωρείται η πιο κατάλληλη βάση για τον καθορισμό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας.

Γενικά, τα κέρδη προ φόρων, το EBITDA, το μικτό περιθώριο κέρδους, το ενεργητικό και τα ίδια κεφάλαια είναι οι πιο κοινές βάσεις που χρησιμοποιούμε για να υπολογίσουμε τη ΠΣ. Βάσει της επαγγελματικής μας κρίσης μπορεί άλλες βάσεις μέτρησης να είναι πιο κατάλληλες λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε εταιρείας.

5.7.2 Καθορισμός της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας

Αφού καθορίσουμε την κατάλληλη βάση μέτρησης για την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα, αποφασίζουμε έπειτα το ποσοστό¹³⁴ το οποίο θα εφαρμόσουμε σε αυτή τη βάση μέτρησης.

Για τις εισηγμένες εταιρείες οι οποίες είναι κερδοφόρες, γενικά θεωρούμε ότι οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα εστιάσουν στα λειτουργικά αποτελέσματα, και ιδιαίτερα στον κύκλο εργασιών. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι όταν εστιάζουν οι χρήστες στο κύκλο εργασιών, θεωρούν συχνά τις ανακρίβειες μεγαλύτερες από 5% των κερδών προ φόρων ως ουσιώδεις. Έτσι, **ορίζουμε την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα στο 5% των κερδών προ φόρων όταν συμπεραίνουμε ότι τα κέρδη προ φόρων είναι η κατάλληλη βάση μέτρησης.**¹³⁵ Το ποσοστό αυτό δεν συνεπάγεται απαραίτητα απόλυτη ακρίβεια στον υπολογισμό του ποσού στην σχετική νομισματική μονάδα. Η εύλογη στρογγυλοποίηση είναι προσφυής χωρίς αδικαιολόγητη μεταβολή του ελεγκτικού κινδύνου.

Στην περίπτωση των μη εισηγμένων εταιρειών ή των θυγατρικών εταιρειών, αρχικά ορίζουμε ένα σημείο εκκίνησης για τον υπολογισμό της ΠΣ και στην συνέχεια προσδιορίζουμε το ακριβές ποσοστό χρησιμοποιώντας λειτουργικά και εμπειρικά κριτήρια. Αν τα κέρδη προ φόρων είναι η κατάλληλη βάση μέτρησης που θα χρησιμοποιήσουμε για να προσδιορίσουμε την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα, θα θέσουμε ως ποσοστό το 10% όταν τηρούνται όλα τα παρακάτω κριτήρια:¹³⁶

- Η εταιρεία ανήκει σε λίγους μετόχους.
- Η εταιρεία δεν έχει κεφάλαιο διαπραγματεύσιμο σε αγορές χρήματος ή κεφαλαίου.
- Δεν θεωρείται πιθανό η εταιρεία να εισαχθεί στα επόμενα 2-3 χρόνια σε Χρηματιστήριο Αξιών.

Εάν οποιοδήποτε από αυτά τα κριτήρια δεν ικανοποιείται, χρησιμοποιούμε το 5% των κερδών προ φόρων.

¹³⁴ ISA 320.10

¹³⁵ ISA 320.10

¹³⁶ ISA 320.10

Στις περιπτώσεις όπου τα κέρδη προ φόρων δεν είναι η κατάλληλη βάση μέτρησης, ορίζουμε ως σημείο εκκίνησης το κατώτερο όριο του εύρους, όπως αυτό καθορίζεται στον παρακάτω πίνακα, για τις εισηγμένες εταιρείες. Για τις μη εισηγμένες εταιρείες, ορίζουμε ως σημείο εκκίνησης το ανώτατο όριο.

Οι βάσεις μέτρησης στον πίνακα δεν αναφέρονται ιεραρχικά. Χρησιμοποιούμε επαγγελματική κρίση, λαμβάνοντας υπόψη γεγονότα και συνθήκες και το τι θεωρείται ως ουσιώδες από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

Πίνακας 16: Βάσεις μέτρησης για τον καθορισμό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας

Βάσεις Μέτρησης	Εύρος
Κύκλος εργασιών	½-1%
Μεικτό περιθώριο κέρδους	1-2%
EBITDA	2-5%
Ίδια κεφάλαια	1-5%
Ενεργητικό	¼-½%

Πηγή: International Standards on Auditing (ISA) 320.10 'Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση ενός ελέγχου'.

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι αναπροσαρμόζουμε την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα σε περίπτωση που λάβουμε πληροφορίες κατά την διάρκεια του ελέγχου τις οποίες αν τις γνωρίζαμε εξαρχής θα θέταμε διαφορετικό ποσό.

5.7.3 Καθορισμός της Ανεκτής Παρέκκλισης

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παραγράφου, Ανεκτή Παρέκκλιση είναι η κατανομή της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας στα υπόλοιπα των λογαριασμών των οικονομικών καταστάσεων ή στις κατηγορίες των συναλλαγών.

Προγραμματίζοντας τον έλεγχο αποκλειστικά για να ανιχνευθούν μεμονωμένες ουσιαστικές ανακρίβειες παραβλέπεται το γεγονός ότι το σύνολο των μη ουσιαστικών λανθασμένων καταχωρήσεων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα οι οικονομικές καταστάσεις να μην είναι αντικειμενικές και ακριβοδίκαιες και δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για πιθανές μη ανιχνεύσιμων λανθασμένες καταχωρήσεων. **Η Ανεκτή Παρέκκλιση τίθεται για να μειωθεί σε ένα αποδεκτό χαμηλό επίπεδο η πιθανότητα το σύνολο των μη διορθωμένων και μη ανιχνεύσιμων ανακρίβειών να υπερβαίνει την Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα.**

Καθώς αυξάνουμε το ποσό της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας ή/και την Ανεκτή Παρέκκλιση, αυξάνεται και το μέγεθος των μη εντοπισμένων λανθασμένων διατυπώσεων. Επομένως, η Ανεκτή Παρέκκλιση¹³⁷ είναι η καλύτερη, αν και μη ακριβής, εκτίμηση του ποσού των πιθανών ανακρίβειών που ορίζουμε καθώς καταλήγουμε στο **Άθροισμα των Διαφορών του Ελέγχου** σχετικά με την ακριβοδίκαιη απεικόνιση των οικονομικών καταστάσεων.

Υπολογίζουμε την Ανεκτή Παρέκκλιση στο 50% ή στο 75% του ποσού της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας:¹³⁸

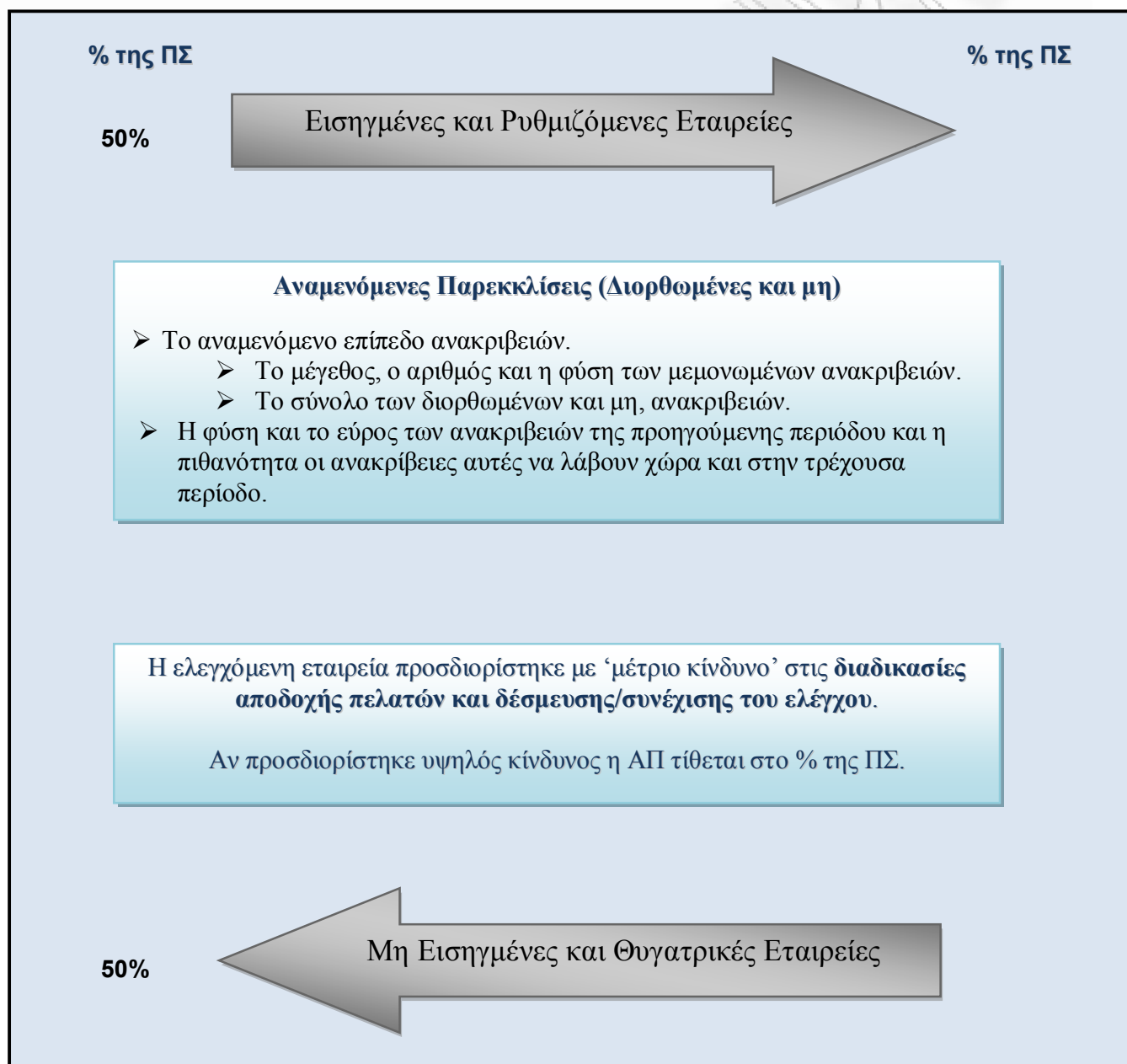
1. Για τις εισηγμένες εταιρείες και τις επιχειρήσεις που εντάσσονται σε αυστηρά ρυθμισμένοι κλάδο, η αφετηρία μας για τον καθορισμό της Ανεκτής Παρέκκλισης (ΑΠ) είναι το 50% της ΠΣ. Ενώ μπορούμε να ορίσουμε την ΑΠ στο 75% της ΠΣ όταν ορισμένες συνθήκες ικανοποιούνται.
2. Για τις μη εισηγμένες επιχειρήσεις και τις θυγατρικές εταιρείες, η αφετηρία μας για τον καθορισμό της ΑΠ είναι 75% της ΠΣ αλλά μειώνεται στο 50% της ΠΣ εάν ορισμένες συνθήκες ικανοποιούνται.

¹³⁷ Patterson Rç Evelyn, "Materiality uncertainty and Earnings Misstatement", The Accounting Review, v.78, no.3, July 2003, p819-46.

¹³⁸ ISA 320.11

Χρησιμοποιούμε την επαγγελματική μας κρίση όταν αποφασίζουμε να θέσουμε το ποσοστό της ΑΠ από το 50% στο 75% της ΠΣ ή το αντίστροφο. Το παρακάτω διάγραμμα επεξηγεί την προσέγγισή μας.

Διάγραμμα 15: Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της Ανεκτής Παρέκκλισης

5.7.4 Καθορισμός του Ονομαστικού Ποσού του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου (SAD Nominal Amount)

Το **Αθροισμα των Διαφορών του Ελέγχου** ή **Summary of Audit Differences (SAD)** όπως αναφέρεται στην διεθνή βιβλιογραφία, είναι μια απαραίτητη συνοπτική τεκμηρίωση που συνοψίζει τόσο τις διορθωμένες όσο και τις μη διορθωμένες ανακρίβειες, πάνω από ένα ονομαστικό ποσό το οποίο προσδιορίζεται κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Το Αθροισμα των Διαφορών του Ελέγχου (SAD) περιέχει επίσης μια έκθεση συμπεράσματος συμπεριλαμβανομένης μιας αξιολόγησης της σημαντικότητας της συνολικής επίδρασης των μη διορθωμένων λανθασμένων καταχωρήσεων στις οικονομικές καταστάσεις και εάν οι ανακρίβειες περιέχουν ένδειξη απάτης, παράνομης πράξης ή σημαντικής ανεπάρκειας.

Το **Ονομαστικό ποσό** ή **Nominal amount** είναι ένα ποσό που προσδιορίστηκε κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού του ελέγχου κάτω από το οποίο οι λανθασμένες καταχωρήσεις δεν θα ληφθούν υπόψη επειδή αναμένουμε ότι η συσσώρευση τέτοιων ποσών δεν θα έχει ουσιαστική επίδραση στις οικονομικές καταστάσεις. Με άλλα λόγια, ποσά κάτω από το ονομαστικό ποσό, που κρίνεται από κριτήρια όπως το μέγεθος ή η φύση της επιχείρησης και οι περιστάσεις, είναι σαφώς ασήμαντα και στο σύνολο τους τέτοια ποσά δεν θα εξεταστούν στη γενική αξιολόγηση των ανακρίβειών.

Θέτουμε το Ονομαστικό Ποσό του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου στο:¹³⁹

- 5% της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας όταν η Ανεκτή παρέκκλιση έχει τεθεί στο 50% της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας.
- 3% της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας όταν η Ανεκτή παρέκκλιση έχει τεθεί στο 75% της Προγραμματιζόμενης Σημαντικότητας.

Όταν έχουμε αναθεωρήσεις στην Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα ή/και στην Ανεκτή παρέκκλιση (όπως αναφέρθηκε και στην παράγραφο §5.7.2), αναπροσαρμόζουμε επίσης το ονομαστικό ποσό του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου.¹⁴⁰

¹³⁹ ISA 450.5

¹⁴⁰ ISA 450.5, ISA 450.15

5.8 Προσδιορισμός των Σημαντικών Λογαριασμών, των Γνωστοποιήσεων και των σχετικών Ισχυρισμών

5.8.1 Σημαντικοί Λογαριασμοί και Γνωστοποιήσεις

Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου ISA 315.25 'Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της', πρέπει να αναγνωρίσουμε και να προσδιορίσουμε τους **Σημαντικούς Λογαριασμούς** (significant accounts), τους **μη Σημαντικούς** (not significant accounts) και τις υποχρεωτικές **Γνωστοποιήσεις** (disclosures).

Σημαντικός Λογαριασμός είναι ένας λογαριασμός που θα μπορούσε να περιέχει μια ουσιώδη ανακρίβεια βάσει του μεγέθους του (δηλαδή η σημαντικότητα του συγκεκριμένου λογαριασμού επηρεάζει τις οικονομικές καταστάσεις ως σύνολο) ή/και συνδέεται με έναν προσδιορισμένο κίνδυνο ουσιαστικής ανακρίβειας.

Συγκεκριμένα, ένας λογαριασμός με υπόλοιπο που πλησιάζει ή ξεπερνά το ποσό που τίθεται ως Ανεκτή Παρέκκλιση είναι πιθανό να είναι σημαντικός δεδομένου ότι το σχετικό μέγεθος του λογαριασμού καθιστά πιθανό να περιέχει μια ουσιαστική λανθασμένη καταχώρηση.

Οι λογαριασμοί με υπόλοιπο λιγότερο από το ποσό που τίθεται ως Ανεκτή Παρέκκλιση είναι σημαντικοί εάν, χωριστά ή ως σύνολο, έχουν τη δυνατότητα να οριστούν ως ουσιωδώς ανακριβείς από την καταχώρηση ενός ποσού που πλησιάζει ή είναι μεγαλύτερο από την Ανεκτή Παρέκκλιση. Επομένως εξετάζουμε εάν οι λογαριασμοί μπορούν να είναι σημαντικοί βασισμένοι στην ευαισθησία του λογαριασμού στις ουσιαστικές λανθασμένες καταχωρήσεις ή βασισμένοι στη φύση ή του όγκου των συναλλαγών που αποτυπώνονται μέσω αυτού του λογαριασμού. Για παράδειγμα, ο λογαριασμός του Ταμείου μπορεί συνήθως να είναι μικρός αλλά ο όγκος της δραστηριότητας σε αυτόν τον λογαριασμό και η ευαισθησία των μετρητών στην κατάχρηση είναι παράγοντες που ο λογαριασμός 'Ταμείο' είναι σημαντικός.

Επίσης, σημαντικοί λογαριασμοί θεωρούνται εκείνοι που είναι συνυφασμένοι με πιθανούς κινδύνους (τόσο εγγενείς όσο και κινδύνους δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας). Αυτοί οι κίνδυνοι είναι συχνά το αποτέλεσμα των διαφορετικών κατηγοριών συναλλαγών που επηρεάζουν το υπόλοιπο του λογαριασμού ή τις Γνωστοποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Περαιτέρω ανάλυση παρατίθεται στην §6.2 Προσδιορισμός των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των σχετικών Πληροφοριακών Συστημάτων.

Μη σημαντικοί λογαριασμοί είναι οι λογαριασμοί με υπόλοιπα μικρότερα από το ποσό που τίθεται ως Ανεκτή Παρέκκλιση και καθορίζουμε ότι δεν ενέχουν κινδύνους στις επιχειρηματικές λειτουργίες και στην ακριβοδίκαιη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Όσον αφορά τις **γνωστοποιήσεις**¹⁴¹, γενικά, όλες είναι σημαντικές, συμπεριλαμβανομένων των ποσών που κοινοποιούνται και της σχετικής έκθεσης κοινοποίησης. Λαμβάνουμε υπόψη επίσης την καταλληλότητα και την επάρκεια των γνωστοποιήσεων, όπως επίσης και το εάν έχουν συμπεριληφθεί όλες οι κοινοποιήσεις που απαιτούνται από το εφαρμόσιμο λογιστικό πλαίσιο υποβολής των οικονομικών καταστάσεων.

Τα ποσά που αναφέρονται μέσα σε μια γνωστοποίηση μπορεί να είναι λιγότερο από την Ανεκτή Παρέκκλιση, αλλά θεωρούμε γενικά όλες τις κοινοποιήσεις ως σημαντικές επειδή μια μικρή ανακρίβεια σε μια κοινοποίηση μπορεί να έχει επιπτώσεις στις αποφάσεις των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων.

Παραδείγματος χάριν, ένα λάθος μικρότερο από την ΑΠ μέσα σε μια κοινοποίηση σχετικά με την δημοσίευση των αποζημιώσεων των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι πιθανό να θεωρηθεί ουσιώδη ανακρίβεια λόγω του επιπέδου διερεύνησης και της ευαισθησίας της κοινοποίησης.

5.8.2 Καθορισμός των σχετικών ισχυρισμών

¹⁴¹ ISA 315.25

Μετά τον προσδιορισμό των σημαντικών λογαριασμών και των υποχρεωτικών γνωστοποιήσεων, καθορίζουμε ποιοι **ισχυρισμοί** των οικονομικών καταστάσεων είναι σχετικοί με τους σημαντικούς λογαριασμούς και τις γνωστοποιήσεις.¹⁴²

Οι ισχυρισμοί είναι παρουσιάσεις/απεικονίσεις της διοίκησης, ρητές ή όχι, οι οποίες ενσωματώνονται στις οικονομικές καταστάσεις, τις οποίες χρησιμοποιούμε για να εξετάσουμε τους διαφορετικούς τύπους πιθανών ανακρίβειών που μπορεί να λάβουν χώρα.

Οι σχετικοί ισχυρισμοί είναι εκείνοι οι ισχυρισμοί που σχετίζονται με έναν σημαντικό λογαριασμό ή/και μια γνωστοποίηση που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια ουσιώδη ανακρίβεια. Ένας ισχυρισμός δεν είναι σχετικός όταν δεν υπάρχουν οι περιστάσεις του ισχυρισμού στην ελεγχόμενη εταιρεία.

Για τους σημαντικούς λογαριασμούς που συσσωρεύονται κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης χρήσης, (π.χ., Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης) εξετάζουμε εάν οι ακόλουθοι ισχυρισμοί είναι σχετικοί:

Εγκυρότητα	Μια καταγεγραμμένη συναλλαγή ή ένα γεγονός που αναφέρονται στην ελεγχόμενη εταιρεία έλαβε όντως χώρα κατά τη διάρκεια της χρήσης. Με το στόχο αυτό επιδιώκεται να διακριβωθεί εάν τα απεικονιζόμενα ποσά είναι έγκυρα.
Πληρότητα	Δεν υπάρχουν μη καταγεγραμμένες συναλλαγές, γεγονότα, ή άγνωστα στοιχεία. Συγκεκριμένα, τα ποσά που έπρεπε να περιληφθούν στις οικονομικές καταστάσεις να έχουν πράγματι περιληφθεί στα ισοζύγια και στις οικονομικές καταστάσεις.
Μέτρηση	Μια συναλλαγή ή ένα γεγονός καταγράφεται στο κατάλληλο ποσό και στους κατάλληλους λογαριασμούς.

Για τους σημαντικούς λογαριασμούς που συνδέονται με τους λογαριασμούς του ισολογισμού εξετάζουμε εάν οι ακόλουθοι ισχυρισμοί είναι σχετικοί:

¹⁴² ISA 315.25

Ύπαρξη	Ένα περιουσιακό στοιχείο ή μια υποχρέωση υπάρχει σε μια δεδομένη ημερομηνία.
Δικαιώματα και Υποχρεώσεις	Τα απεικονιζόμενα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν στην κυριότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης σε μια δεδομένη ημερομηνία. Εκτός από την φυσική ύπαρξη των περιουσιακών στοιχείων πρέπει αυτά να ανήκουν στην κυριότητα της επιχείρησης για να απεικονιστούν στις οικονομικές καταστάσεις.
Πληρότητα	Δεν υπάρχουν μη καταγεγραμμένα στοιχεία του ενεργητικού, υποχρεώσεις, συναλλαγές ή γεγονότα, ή άγνωστα στοιχεία. Όλα τα ποσά που πρέπει περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις.
Αποτίμηση	Τα απεικονιζόμενα ποσά είναι εκφρασμένα στη σωστή αξία. Η σωστή αποτίμηση των επιμέρους στοιχείων ενός υπόλοιπου λογαριασμού, συμπεριλαμβανομένης και της ακρίβειας των αριθμητικών πράξεων, είναι ένα μέλημα αυτού του στόχου. Οι δοκιμασίες πρέπει να εντοπίσουν σφάλματα ή παραβάσεις αποτίμησης. Στην περίπτωση των αποθεμάτων θα πρέπει να ελεγχθεί η ορθότητα της ποσότητας, της τιμής μονάδας, των αριθμητικών υπολογισμών και της τρέχουσας αξίας.

Ισχυρισμοί παρουσίασης γεγονότων και κοινοποιήσεων:

Παρουσίαση και Κοινοποιήσεις	Ένα στοιχείο είναι ταξινομημένο, έχει περιγραφεί και κοινοποιηθεί σύμφωνα με το εφαρμόσιμο οικονομικό πλαίσιο υποβολής των οικονομικών καταστάσεων.
-------------------------------------	---

5.8.3 Ενημέρωση και αναπροσαρμογή του προσδιορισμού των Σημαντικών Λογαριασμών, των Γνωστοποιήσεων και των σχετικών Ισχυρισμών

Οι ελεγκτές πρέπει συνεχώς να προκαλούν τον προσδιορισμό τους σχετικά με τους σημαντικούς λογαριασμούς, τις κοινοποιήσεις και τους σχετικούς ισχυρισμούς κατά την διάρκεια του ελέγχου έτσι ώστε να ανταποκριθούν στις αλλαγές των συνθηκών και στις νέες πληροφορίες που προκύπτουν καθώς εκτελείται ο έλεγχος.

6

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ****6.1 Συνεδρίαση Καθορισμού της Στρατηγικής του Ελέγχου**

Σε αυτό το Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην δεύτερη φάση του ελέγχου βάσει του προτεινόμενου προγράμματος ελέγχου. Αρχικά θα πρέπει να λάβει χώρα η **Συνεδρίαση¹⁴³ Καθορισμού της Στρατηγικής του Ελέγχου**. Η συνεδρίαση αυτή είναι μια απαραίτητη και αμφίδρομη συνάντηση εργασίας, στην οποία παρευρίσκονται τα βασικά μέλη της ομάδας ελέγχου και συζητούνται σημαντικές αλλαγές στην ελεγχόμενη επιχείρηση, τα κρίσιμότερα θέματα του ελέγχου και **καταρτίζεται η γενική στρατηγική του ελέγχου**. Επίσης, καλύπτονται και αναλύονται πολλές από τις διαδικασίες των δύο πρώτων φάσεων του ελέγχου (Κεφάλαια 5 και 6) και η επίδραση αυτών των διαδικασιών στην στρατηγική του ελέγχου. Η συνάντηση αυτή βοηθάει καθοριστικά στην εκτέλεση ενός αποδοτικού και αποτελεσματικού ελέγχου.

Τα στελέχη της ομάδας ελέγχου, συμπεριλαμβανομένου του επικεφαλής ορκωτού ελεγκτή της συγκεκριμένης ανάθεσης ελέγχου, συμμετέχουν άμεσα στην Συνεδρίαση καθορισμού της στρατηγικής του ελέγχου. Επιπλέον, ο επικεφαλής ορκωτός ελεγκτής καθορίζει ποια θέματα που αναπτύχθηκαν στην συνάντηση θα κοινοποιηθούν στα υπόλοιπα μέλη της ελεγκτικής ομάδας που δεν συμμετείχαν στην συνάντηση. Τέλος, σε πολύπλοκες αναθέσεις ελέγχου ενδέχεται να προσκληθούν η διοίκηση ή οι εσωτερικοί ελεγκτές σε ορισμένα σημεία της συνάντησης ώστε να συμβάλλουν με τις γνώσεις τους και να παρουσιάσουν τις απόψεις τους. Παρόλ' αυτά δεν πρέπει να συζητείται η στρατηγική και το εύρος του ελέγχου όταν η διοίκηση ή κάποιος από το προσωπικό της ελεγχόμενης επιχείρησης είναι παρόντες.

¹⁴³ ISA 300.4

Ο επικεφαλής ορκωτός ελεγκτής λαμβάνει τις αποφάσεις μαζί με την ελεγκτική ομάδα σχετικά με το πώς θα διεξαχθεί ο έλεγχος. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης συζητούνται κατ' ελάχιστο:¹⁴⁴

- Σημαντικές αλλαγές στην ελεγχόμενη επιχείρηση και το περιβάλλον της και οι επιδράσεις τους στον έλεγχο.
- Αποτελέσματα των προκαταρκτικών δραστηριοτήτων του ελέγχου (§5.2) που έχουν διενεργηθεί μέχρι εκείνη την στιγμή και της επίδρασης που μπορούν να έχουν στη στρατηγική του ελέγχου.
- Παρατηρήσεις από την ανάλυση των οικονομικών και μη οικονομικών πληροφοριών που έχουν επίδραση στον έλεγχο.
- Η Προγραμματιζόμενη Σημαντικότητα, η Ανεκτή Παρέκκλιση και το Ονομαστικό Ποσό του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου.
- Σημαντικά λογιστικά και ελεγκτικά θέματα.
- Συμπεράσματα που αφορούν στοιχεία-κλειδιά του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που έχουν επίδραση στον έλεγχο.
- Η πιθανότητα να λάβουν χώρα κίνδυνοι ουσιώδους ανακρίβειας λόγω απάτης ή λάθους, συμπεριλαμβανομένων των σημαντικών κινδύνων, και που συγκεκριμένα μπορεί να εμφανιστούν.
- Θέματα σχετικά με την δυνατότητα ομαλής συνέχισης της δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης και η ανάγκη για την ελεγκτική ομάδα να παραμένει σε επαγρύπνηση για τους παράγοντες που μπορεί να έχουν επιπτώσεις σε αυτή την υπόθεση.
- Έρευνα για συναλλαγές¹⁴⁵ μεταξύ συγγενικών μερών, πώς και που μπορεί να εμφανιστούν και η στρατηγική του ελέγχου για να ληφθούν επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια. Όπου υπάρχουν ενδείξεις για συναλλαγές με συγγενή πρόσωπα, ο ελεγκτής οφείλει να διευρύνει και να επαυξάνει τις ελεγκτικές διαδικασίες, στο βαθμό που τούτο κρίνεται αναγκαίο υπό τις περιστάσεις.
- Η προηγούμενη εμπειρία των ελεγκτών από τον έλεγχο της συγκεκριμένης επιχείρησης (π.χ., περιοχές κινδύνου, λανθασμένες διατυπώσεις που εντοπίστηκαν, άλλα σημαντικά συμπεράσματα και προβλήματα που προέκυψαν).

¹⁴⁴ ISA 300.5, ISA 300.8

¹⁴⁵ Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 5550 'Συγγενή πρόσωπα'.

- Σημαντικές αλλαγές στην εκτίμηση του 'συνδυαστικού κινδύνου'¹⁴⁶ από την προγενέστερη περίοδο και η επίδραση στη στρατηγική του ελέγχου.
- Η λογική βάσει της οποίας καθορίστηκαν οι λογαριασμοί που αν και τα υπόλοιπα τους υπερβαίνουν την Ανεκτή Παρέκκλιση χαρακτηρίστηκαν ως 'μη σημαντικοί'.
- Η σύνθεση της ελεγκτικής ομάδας (§5.1.6) και η χρήση εμπειρογνομόνων (§5.4).

Ο χρόνος πραγματοποίησης και η διάρκεια της συνεδρίασης καθορισμού της στρατηγικής του ελέγχου τίθεται εκ των προτέρων ώστε να υπάρχει εύλογο χρονικό διάστημα προετοιμασίας για να μπορέσουν όλοι όσοι πρέπει να είναι παρόντες.

Μετά το πέρας της συνάντησης συντάσσεται το **υπόμνημα της στρατηγικής ελέγχου**, στο οποίο συνοψίζονται τα αποτελέσματα των διαδικασιών προγραμματισμού και της γενικής στρατηγικής του ελέγχου, όπως συζητήθηκαν και συμφωνήθηκαν από την ομάδα ελέγχου στην συνεδρίαση. Το υπόμνημα αυτό παρέχει τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η ομάδα ελέγχου ανέπτυξε, συζήτησε και ενέκρινε τη στρατηγική ελέγχου για τη συγκεκριμένη δέσμευση.

6.2 Προσδιορισμός των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των σχετικών Πληροφοριακών Συστημάτων

Στο δεύτερο στάδιο, προσδιορίζουμε τις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών (significant classes of transactions), τις σημαντικές διαδικασίες κοινοποιήσεων (significant disclosures processes) και τις σχετικές εφαρμογές των πληροφοριακών συστημάτων (IT applications).

Σημαντική κατηγορία συναλλαγών¹⁴⁷ είναι μια κατηγορία συναλλαγών που έχει ουσιαστικές επιπτώσεις σε έναν σημαντικό λογαριασμό ή σε μια κοινοποίηση και τους σχετικούς ισχυρισμούς που αναφέρονται, είτε άμεσα μέσω των καταχωρήσεων στο γενικό καθολικό είτε έμμεσα μέσω της δημιουργίας δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων.

¹⁴⁶ Ο συνδυασμός του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλείδων ασφαλείας.

¹⁴⁷ ISA 315.18 'Έντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιαδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της'.

Περιλαμβάνει σημαντικές επαναλαμβανόμενες ή μη συναλλαγές από την έναρξη, καταγραφή, επεξεργασία, διόρθωση (αν είναι απαραίτητο) και υποβολή συναλλαγών στις οικονομικές καταστάσεις.

Σημαντική κοινοποίηση¹⁴⁸ είναι μια κοινοποίηση σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις που θα μπορούσε να περιέχει ουσιώδεις ανακρίβειες που επηρεάζουν την σημαντικότητα, τις οικονομικές καταστάσεις ή/και τους προσδιορισμένους επιχειρηματικούς κινδύνους. Επιπλέον, οι συγκεκριμένες κοινοποιήσεις που απαιτούνται από νόμους ή ρυθμιστικές αρχές ορίζονται ως σημαντικές.

Αρχικά, πρέπει να προσδιοριστούν οι σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών που παράγουν τα ποσά που καταχωρούνται στους σημαντικούς λογαριασμούς και τις σημαντικές διαδικασίες κοινοποιήσεων που παράγουν τα ποσά ή τα στοιχεία για τις σημαντικές κοινοποιήσεις.

Στη συνέχεια, προσδιορίζονται εκείνες οι εφαρμογές πληροφοριακών συστημάτων οι οποίες είναι σχετικές με τον έλεγχο, βοηθούν στον καθορισμό της έκτασης της εργασίας που εκτελείται στα πληροφοριακά συστήματα, υποστηρίζουν τις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και παράγουν ηλεκτρονικά ελεγκτικά τεκμήρια.

Προσδιορίζουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά για κάθε εφαρμογή πληροφοριακών συστημάτων σχετική με τον έλεγχο:

- Το τεχνικομηχανικό εξοπλισμό, το λειτουργικό σύστημα και οι βάσεις δεδομένων που υποστηρίζουν την εφαρμογή.
- Την τοποθεσία του εξοπλισμού, του λειτουργικού συστήματος και των βάσεων δεδομένων.
- Τον βαθμό στον οποίο η επιχείρηση κάνει αλλαγές στα προγράμματα.
- Τα δικαιώματα πρόσβασης στις εφαρμογές, στα λειτουργικά συστήματα, στις βάσεις δεδομένων, στα εταιρικά δίκτυα και στην εξ' αποστάσεως πρόσβαση.

¹⁴⁸ ISA 315.18 'Έντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της'.

- Όπου μπορεί να εφαρμοστεί, τις εταιρείες-εξωτερικοί συνεργάτες παροχής υπηρεσιών πληροφορικής που υποστηρίζουν την ανάπτυξη των εφαρμογών και των αλλαγών σε αυτές, τη πρόσβαση στα προγράμματα και τα δεδομένα.
- Άλλες πληροφορίες που είναι χρήσιμες για την κατανόηση των ιδιοτήτων των πληροφοριακών συστημάτων.

6.3 Κατανόηση των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των Πληροφοριακών Συστημάτων

Μετά τον προσδιορισμό, επιδιώκουμε να κατανοήσουμε τις **σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών** και τις **σημαντικές διαδικασίες κοινοποιήσεων** για να προσδιορίσουμε και να καταλάβουμε τους κινδύνους ουσιαστικών ανακρίβειών στο επίπεδο των ισχυρισμών της διοίκησης (δηλ., «**τι μπορεί να πάει στραβά**» - **what could go wrong**) και, όπου μπορεί να εφαρμοστεί, να προσδιοριστούν και να κατανοηθούν οι **δικλείδες ασφαλείας** που αποτρέπουν τις περιπτώσεις κάτι να πάει στραβά.

Η κατανόηση αυτή επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω βημάτων:¹⁴⁹

1. Αξιολογούμε την **επίδραση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου** στις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και στις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης. Καθορίζουμε εάν η ελεγχόμενη επιχείρηση έχει καθιερώσει ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου που είναι επαρκές για την αποτελεσματική λειτουργία των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών και διαδικασιών κοινοποίησης, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών δικλείδων ασφαλείας.
2. Κατανόηση της **κρίσιμης πορείας/ροής** που ακολουθούν οι πιο σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών:
 - Πώς οι συναλλαγές αρχίζουν, καταγράφονται, επεξεργάζονται, κοινοποιούνται και διορθώνονται οι ανακρίβεις πληροφορίες.

¹⁴⁹ ISA 315.18 'Έντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιαστικού σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της'.

- Οι πολιτικές και οι διαδικασίες που έχουν θεσπιστεί και εξασφαλίζουν ότι ακολουθούνται και εφαρμόζονται οι κατευθύνσεις της Διοίκησης. Οι πολιτικές και οι διαδικασίες περιλαμβάνουν σημεία ελέγχου όπως: εγκρίσεις, εξουσιοδοτήσεις, επαληθεύσεις, καταμετρήσεις, συμφωνίες, διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων και επαρκή διαχωρισμό αρμοδιοτήτων.
 - Πώς οι συναλλαγές καταγράφονται και αποτυπώνονται στο γενικό καθολικό και οι σχετικοί έλεγχοι όσον αφορά την έγκριση και την καταχώρηση των λογιστικών εγγραφών.
3. Εξέταση των **επιδράσεων των συστημάτων πληροφορικής** στις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και στις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης.
4. Προσδιορισμός του «**τι μπορεί να πάει στραβά**» στις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και στις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης. Δεν επιδιώκουμε να εντοπίσουμε όλα τα σημεία που μπορεί να πάνε στραβά, αλλά εστιάζουμε στα σημεία που μπορεί να έχουν ουσιαστική επίδραση στους σχετικούς ισχυρισμούς της διοίκησης, ικανοποιώντας τα παρακάτω κριτήρια:
- Υπάρχει πιθανότητα εμφάνισης ανακρίβειας.
 - Η πιθανή ανακρίβεια είναι ενός μεγέθους που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια ουσιώδη ανακρίβεια.
5. Καθορισμός της **προκαταρκτικής στρατηγικής** του ελέγχου.
Καθιερώνουμε μια Προκαταρκτική Στρατηγική Ελέγχου σχετικά με τον έλεγχο των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών.
- Διακρίνουμε μεταξύ των παρακάτω στρατηγικών:
- Προκαταρκτική στρατηγική ελέγχου δικλειδων ασφαλείας (Controls reliance strategy).
 - Προκαταρκτική στρατηγική ελέγχου 'ουσίας' ή 'τεκμηρίωσης' (Substantive only strategy).
6. Αναγνώριση των **δικλειδων ασφαλείας** που είναι **σχετικές** με τον έλεγχο, με την προϋπόθεση ότι ικανοποιούνται οι παρακάτω συνθήκες:

- Η επιλεγμένη στρατηγική ελέγχου είναι η στρατηγική που βασίζεται στις δικλείδες ασφαλείας.
- Οι δικλείδες ασφαλείας περιορίζουν τους σημαντικούς κινδύνους.
- Οι εξεταζόμενες κατηγορίες συναλλαγών είναι αρκετά αυτοματοποιημένες.
- Οι δικλείδες ασφαλείας αναφέρονται σε λογιστικές εγγραφές που αποτυπώνουν συναλλαγές από το αναλυτικό καθολικό στο γενικό καθολικό.
- Όταν απαιτείται από ρυθμιστικούς φορείς (π.χ. υποβολή έκθεσης περί την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που σχετίζεται με την πληρότητα και αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων).

Κατά την διάρκεια της διαδικασίας αναγνώρισης των δικλείδων ασφαλείας, επιδιώκουμε αρχικά να κατανοήσουμε τις κατηγορίες των σημείων ελέγχου. Στη συνέχεια διερευνούμε, μέσω συνεντεύξεων με το προσωπικό της εταιρείας, πώς λειτουργούν οι δικλείδες ασφαλείας. Για παράδειγμα οι συνήθεις ερωτήσεις αναφέρονται στα εξής:

- Ποιος εκτελεί τον έλεγχο;
- Πότε και πόσο συχνά εκτελείται το σημείο ελέγχου;
- Ποιες εκθέσεις δεδομένων, αρχεία ή άλλο έγγραφο και ηλεκτρονικό υλικό χρησιμοποιούνται στην εκτέλεση των ελέγχων;
- Ποια υλική απόδειξη, αν υπάρχει, παράγεται ως αποτέλεσμα της εκτέλεσης των ελέγχων; Πώς τα λάθη και οι ανακρίβειες αποτρέπονται ή ανιχνεύονται και διορθώνονται εγκαίρως;

Οι σχετικές με τον έλεγχο δικλείδες ασφαλείας μπορούν να διαιρεθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

Ανά **τύπο**: χειρονακτικές (manual), αυτοματοποιημένες ή ένας συνδυασμός των δύο.

Επίσης, οι δικλείδες ασφαλείας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν και ανάλογα με την **φύση** και το **σκοπό** τους σε προληπτικού και κατασταλτικού τύπου¹⁵⁰. Ως προληπτικού τύπου μπορούμε να ορίσουμε εκείνες τις δικλείδες ασφαλείας που εγκαθίστανται προκειμένου να αποτρέπονται ηθελημένα ή αθέλητα λάθη ή / και παραλείψεις. Έτσι, για παράδειγμα ο πιστωτικός έλεγχος πριν την διενέργεια μιας συναλλαγής με ένα πελάτη

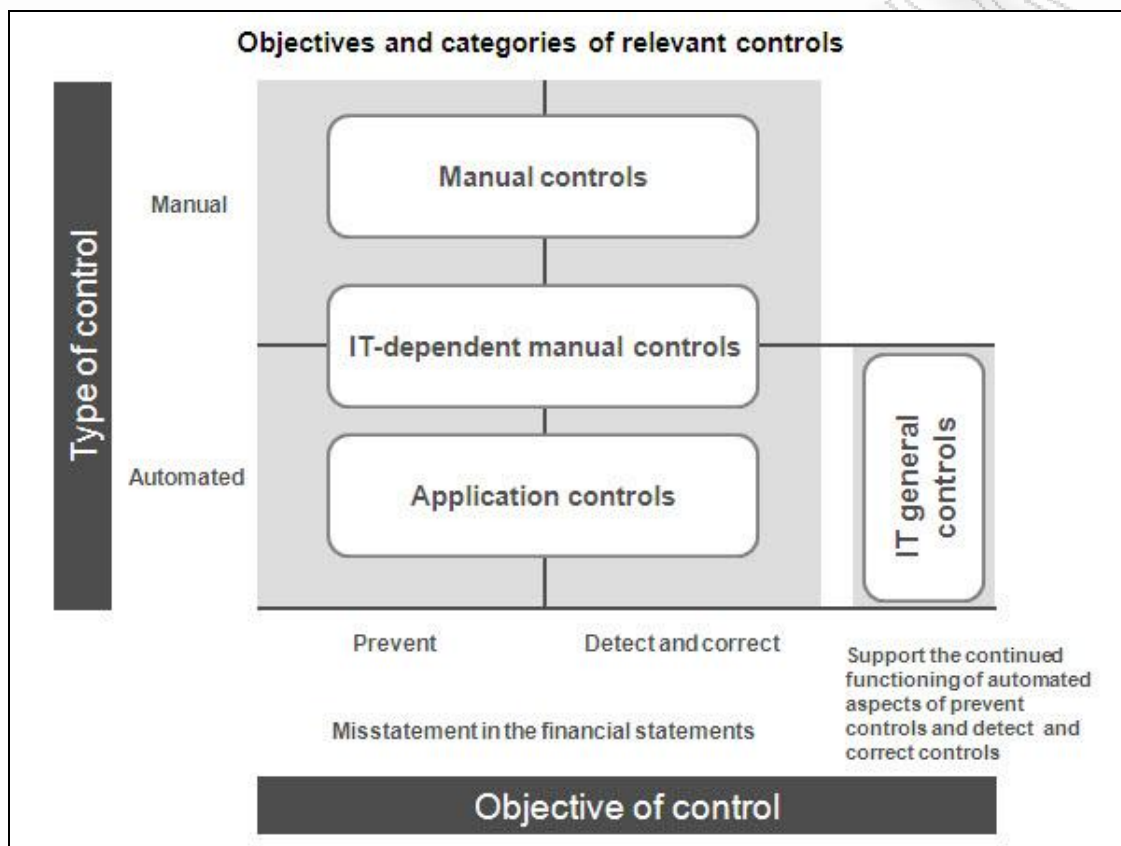
¹⁵⁰ Summers, Glen. *CIA Review Notes – Part 1*, 2000.

της επιχείρησης, η συνεργασία μόνο με προμηθευτές που είναι ενταγμένοι σε σχετική λίστα εγκεκριμένων προμηθευτών, οι έλεγχοι επί των πληρωμών αποτελούν προληπτικά μέτρα ελέγχου. Οι προληπτικοί έλεγχοι είναι αποτελεσματικοί όταν η λειτουργία ή οι άνθρωποι που είναι υπεύθυνοι να τους διενεργούν ανταποκρίνονται στους ρόλους τους. Παραδείγματος χάριν, οι προληπτικοί έλεγχοι απαιτούν επαρκή διαχωρισμό αρμοδιοτήτων, εποπτεία υψηλού επιπέδου, περιοδικούς επανελέγχους, κ.λ.π.

Ορισμένοι συγγραφείς (Sawyer, 1997 & Chambers, Selim & Vinten, 1993) θεωρούν ότι οι προληπτικοί έλεγχοι είναι πολύ πιο αποτελεσματικοί και με μικρότερο κόστος από τους κατασταλτικούς ελέγχους δεδομένου ότι αποτρέπουν τις οικονομικές και άλλες απώλειες και επομένως μειώνουν ορισμένους εντοπισμένους κινδύνους. Εντούτοις, κανένας προληπτικός έλεγχος δεν μπορεί να προσδοκά να είναι αλάνθαστος ή ακόμα και να λειτουργεί 100% όπως έχει σχεδιασθεί.

Οι κατασταλτικού τύπου έλεγχοι κοστίζουν συνήθως περισσότερο από τους προληπτικούς ελέγχους, αλλά μπορεί να είναι το ίδιο ουσιαστικοί. Κατ' αρχήν, μετρούν την αποτελεσματικότητα των προληπτικών ελέγχων - δικλείδων ασφαλείας. Επίσης, ορισμένα λάθη ή παραλείψεις δεν μπορούν να ελεγχθούν αποτελεσματικά μέσω σχετικών συστημάτων πρόληψης και πρέπει να εντοπίζονται κατά την στιγμή που θα συμβούν. Οι κατασταλτικοί έλεγχοι περιλαμβάνουν ενέργειες όπως επισκοπήσεις λειτουργιών, δραστηριοτήτων, πολιτικών και διαδικασιών, αναθεωρήσεις, συγκρίσεις, όπως στοιχεία μέτρησης της αποδοτικότητας του οργανισμού, κ.λ.π. Περιλαμβάνουν ελεγκτικούς μηχανισμούς όπως λογιστικές συμφωνίες, συμφωνίες τραπεζών, πιστοποιήσεις υπολοίπων, φυσικές απογραφές, καταμετρήσεις μετρητών, επιβεβαιώσεις υπολοίπων με πελάτες και προμηθευτές, αυτοματοποιημένες τεχνικές εντοπισμού υπερβάσεων ορίων συναλλαγών, κ.λ.π.

Διάγραμμα 16: Κατηγορίες των σχετικών με τον έλεγχο Δικλείδων Ασφαλείας

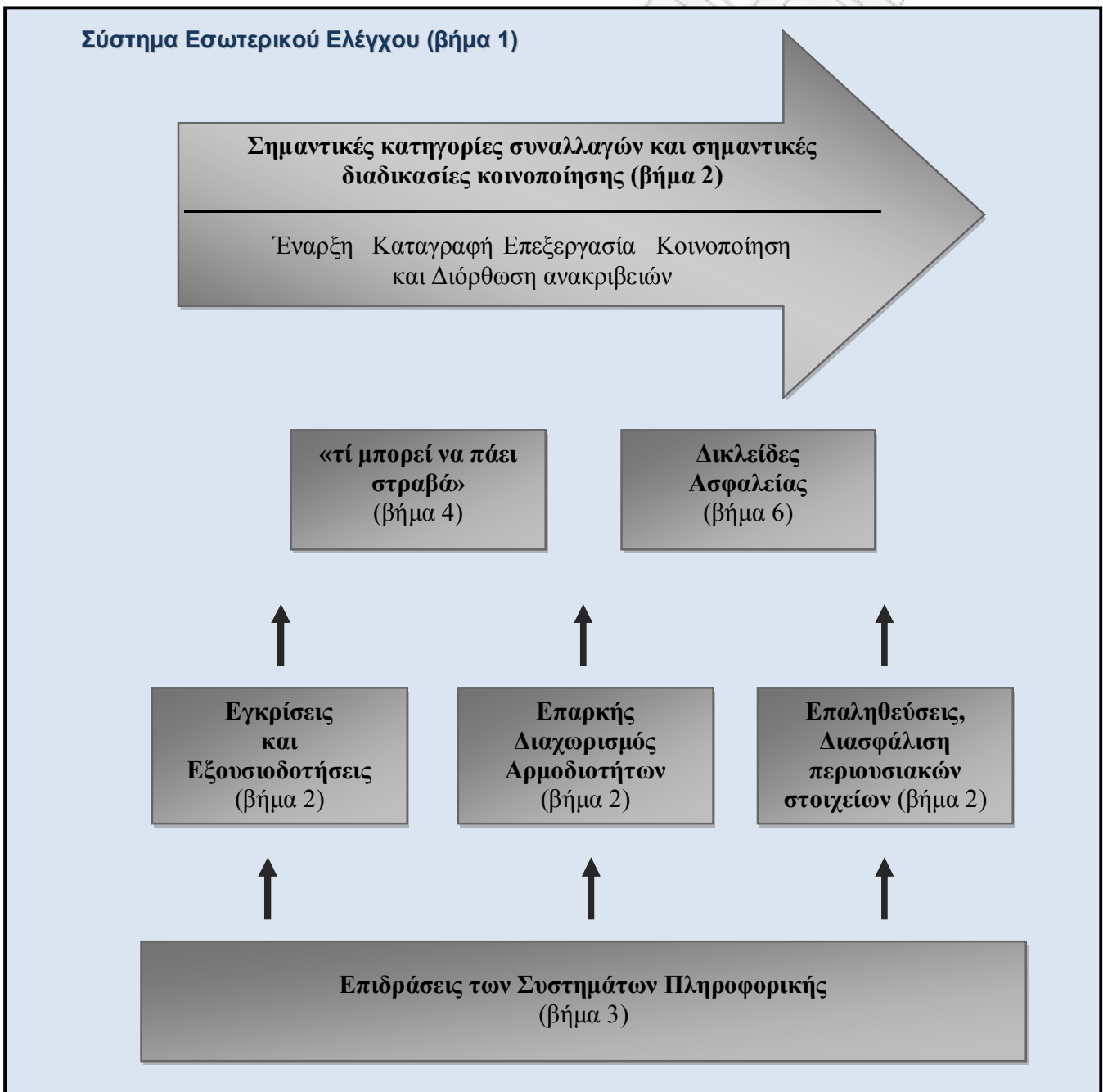

Εν κατακλείδι, αυτό που έχει σημασία δεν είναι ποια ετικέτα είναι συνδεδεμένη με μια διαδικασία ελέγχου αλλά εάν η διαδικασία μπορεί να εξεταστεί και είναι αποτελεσματική στην παροχή ελεγκτικών τεκμηρίων για το ότι η διαδικασία θα αποτρέψει μια λανθασμένη διατύπωση ή θα ανιχνεύσει και θα διορθώσει μια ανακρίβεια.

7. Εξέταση και κατανόηση της **διαφορετικής φύσης** των σημαντικών κατηγοριών των συναλλαγών.
8. Όταν η ελεγχόμενη επιχείρηση χρησιμοποιεί **υπηρεσίες τρίτων** για να εκτελέσουν επιμέρους συναλλαγές ή ολοκληρωμένες κατηγορίες συναλλαγών ή/και την επεξεργασία δεδομένων ορισμένων πτυχών της κρίσιμης πορείας των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών, πρέπει να προσδιοριστεί το μέγεθος της επίδρασης αυτών των τρίτων εταιρειών που παρέχουν τις συγκεκριμένες υπηρεσίες.

Συμπερασματικά, όπως απεικονίζεται στο **Διάγραμμα 15** παρακάτω, λαμβάνουμε την κατανόηση των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών μέσω της κατανόησης της πορείας/ροής που ακολουθούν. Στη συνέχεια, χρησιμοποιούμε αυτή την κατανόηση και τις πολιτικές/διαδικασίες για να προσδιορίσουμε «τι μπορεί να πάει στραβά» και, όπου μπορεί να εφαρμοστεί, τις σχετικές δικλείδες ασφαλείας.

Διάγραμμα 17: Επίδραση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και στις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης

Ο ελεγκτής λαμβάνει την κατανόηση μέσω των παρακάτω δοκιμασιών ελέγχου:

- Αναλυτική Διερεύνηση,
- Παρατήρηση,
- Επιθεώρηση.

Επίσης, θεωρείται πολύ συνηθισμένη πρακτική οι ελεγκτές να προβαίνουν στην σύνταξη ενός εντύπου για κάθε σημαντική κατηγορία συναλλαγών και το οποίο, στην διεθνή ορολογία, ονομάζεται **Narrative**. Το Narrative είναι μια **αναλυτική περιγραφή μιας δραστηριότητας** της επιχείρησης, όπου αναφέρονται συγκεκριμένα ποια τμήματα και πρόσωπα παρεμβάλλονται (και σε ποια δεν επιτρέπεται), ο τρόπος με τον οποίο εκτελούνται οι σχετικές συναλλαγές και ενέργειες, ποια Πληροφοριακά Συστήματα χρησιμοποιούνται και ποιες δικλείδες ασφαλείας έχουν εγκαθιδρυθεί από την διοίκηση.

Συμπερασματικά, η κατανόηση των **σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών**, συμπεριλαμβανομένου του «**τι μπορεί να πάει στραβά- what could go wrong**» και των **δικλείδων ασφαλείας** μας βοηθούν στα παρακάτω:

- Διενέργεια Συνδυαστικής Εκτίμησης Κινδύνου (Combined Risk Assessment - CRA) για κάθε σχετικό **Ισχυρισμό** για κάθε **Σημαντικό Λογαριασμό**. (βλ. §6.7 Διενέργεια Συνδυαστικής Αξιολόγησης Κινδύνου (Combined Risk Assessment - CRA)).
- Προσαρμογή της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των ελέγχων ουσίας για να εξεταστούν οι προσδιορισμένοι κίνδυνοι ουσιαστικής λανθασμένης διατύπωσης (βλ. §7.3 Διενέργεια Ελέγχων 'Ουσίας' ή 'Τεκμηρίωσης').

6.4 Επιβεβαίωση των Διαδικασιών με Περιορισμένη Δειγματοληψία (Walkthrough)

Στο επόμενο στάδιο του Προγράμματος Ελέγχου, διενεργούμε μία **παρακολούθηση της πορείας μιας συναλλαγής μέσα από το λογιστικό σύστημα από την αρχή μέχρι το τέλος της**. Για το στάδιο αυτό του ελέγχου έχει επικρατήσει ο όρος **Walkthrough**¹⁵¹ στην διεθνή βιβλιογραφία. Ουσιαστικά πρόκειται για 'παρακολούθηση-περπάτημα' μιας διαδικασίας κατά μήκος της κρίσιμης πορείας της μέσω της συλλογής ελεγκτικών

¹⁵¹ ISA 315.18, ISA 315.6

τεκμηρίων. Ο στόχος των Walkthroughs είναι να επιβεβαιώσουμε ότι έχουμε κατανοήσει και καταγράψει σωστά στα Narratives τις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και κατ' επέκταση να επιβεβαιώσουμε τα σημεία όπου βρίσκονται τα στοιχεία που πρέπει να συλλέξουμε, να επεξεργαστούμε ή να τροποποιήσουμε, δεδομένου ότι αυτά είναι τα σημεία όπου οι ουσιώδεις ανακρίβειες είναι το πιο πιθανό να εμφανιστούν.

Με άλλα λόγια, το Walkthrough καλύπτει ολόκληρη την κρίσιμη πορεία της έναρξης, της καταγραφής, της επεξεργασίας και της αποτύπωσης στο γενικό καθολικό μιας σημαντικής κατηγορίας συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των λογιστικών εγγραφών που αποτυπώνουν τις συναλλαγές στο γενικό καθολικό από τα επιμέρους ισοζύγια και επιβεβαιώνει την κατανόηση μας για το πώς μας οι πληροφορίες που έχουν υποβληθεί ανακριβώς σε επεξεργασία διορθώνονται μόλις διαπιστώνεται το λάθος.

Η επιβεβαίωση με περιορισμένη δειγματοληψία των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών και των Διαδικασιών Κοινοποιήσεων διενεργείται σε κάθε ελεγκτική περίοδο, ανεξάρτητα από τη στρατηγική ελέγχου που ακολουθείται (είτε στρατηγική ελέγχου δικλειδων ασφαλείας-controls reliance strategy είτε στρατηγική ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης-substantive strategy).¹⁵²

Καθορίζουμε εάν το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας εκτελεί τις σχετικές διαδικασίες με τον τρόπο που αναμένουμε, βασιζόμενοι στην κατανόησή από πλευράς μας της κρίσιμης πορείας/ροής που ακολουθούν οι πιο σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών.¹⁵³ Επίσης, παραμένουμε σε διαρκή επαγρύπνηση για τυχόν εξαιρέσεις από τις διαδικασίες.¹⁵⁴

Αξιολογούμε εάν οι διαδικασίες έχουν σχεδιαστεί με τρόπο που να επιτυγχάνουν τον κατάλληλο **διαχωρισμό των ασυμβίβαστων αρμοδιοτήτων** και να καθορίζεται εάν το προσωπικό που εκτελεί τις διαδικασίες έχει οποιεσδήποτε συγκρουόμενες αρμοδιότητες. Επιπλέον, αξιολογούμε εάν οι διαδικασίες έχουν ως σκοπό να επιτύχουν τα κατάλληλα επίπεδα έγκρισης των συναλλαγών.

¹⁵² ISA 315.18, ISA 315.6

¹⁵³ ISA 315.18

¹⁵⁴ ISA 315.6

Στις περιπτώσεις που διενεργούμε walkthrough σε δικλείδες ασφαλείας για πολύ σημαντικούς κινδύνους (§5.3 σελ. 107), υψηλά αυτοματοποιημένες σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών και όταν ακολουθούμε στρατηγική ελέγχου δικλείδων ασφαλείας-controls reliance strategy:¹⁵⁵

- Καθορίζουμε εάν το walkthrough καλύπτει τις δικλείδες ασφαλείας οι οποίες σχετίζονται με τον έλεγχο για ολόκληρη την κρίσιμη πορεία/ροή των μεμονωμένων συναλλαγών. Εάν όχι, επιλέγουμε πρόσθετες συναλλαγές για να επικυρώσουμε τη λειτουργία των υπόλοιπων δικλείδων ασφαλείας.
- Διενεργούμε συνεντεύξεις με το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας για την κατανόηση τους σχετικά με το τι απαιτείται από τις δικλείδες ασφαλείας, για να καθορίσουμε εάν τα σημεία ελέγχου εκτελούνται εγκαίρως και με τον τρόπο που αναμένουμε. Επιβεβαιώνουμε ότι δεν υπάρχουν εξαιρέσεις στις καθορισμένες δικλείδες ασφαλείας.
- Αξιολογούμε εάν τα άτομα που εκτελούν τα σημεία ελέγχου έχουν οποιαδήποτε συγκρουόμενα καθήκοντα και εάν οποιαδήποτε πιθανά συγκρουόμενα καθήκοντα έχουν εξεταστεί στον σχεδιασμό των δικλείδων ασφαλείας.
- Αξιολογούμε εάν η ποιότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων που λαμβάνονται στην διενέργεια των walkthrough είναι επαρκής για να καταλήξουμε σε συμπέρασμα για την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού των δικλείδων ασφαλείας και κατά πόσο εφαρμόζονται αποτελεσματικά.

Όταν ολοκληρώσουμε τα walkthroughs, κάνουμε μια προκαταρκτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δικλείδων ασφαλείας που έχουμε 'περπατήσει' για να αξιολογήσουμε εάν η προκαταρκτική απόφασή μας να εφαρμόσουμε στρατηγική ελέγχου δικλείδων ασφαλείας (controls reliance strategy) είναι ακόμα σωστή.

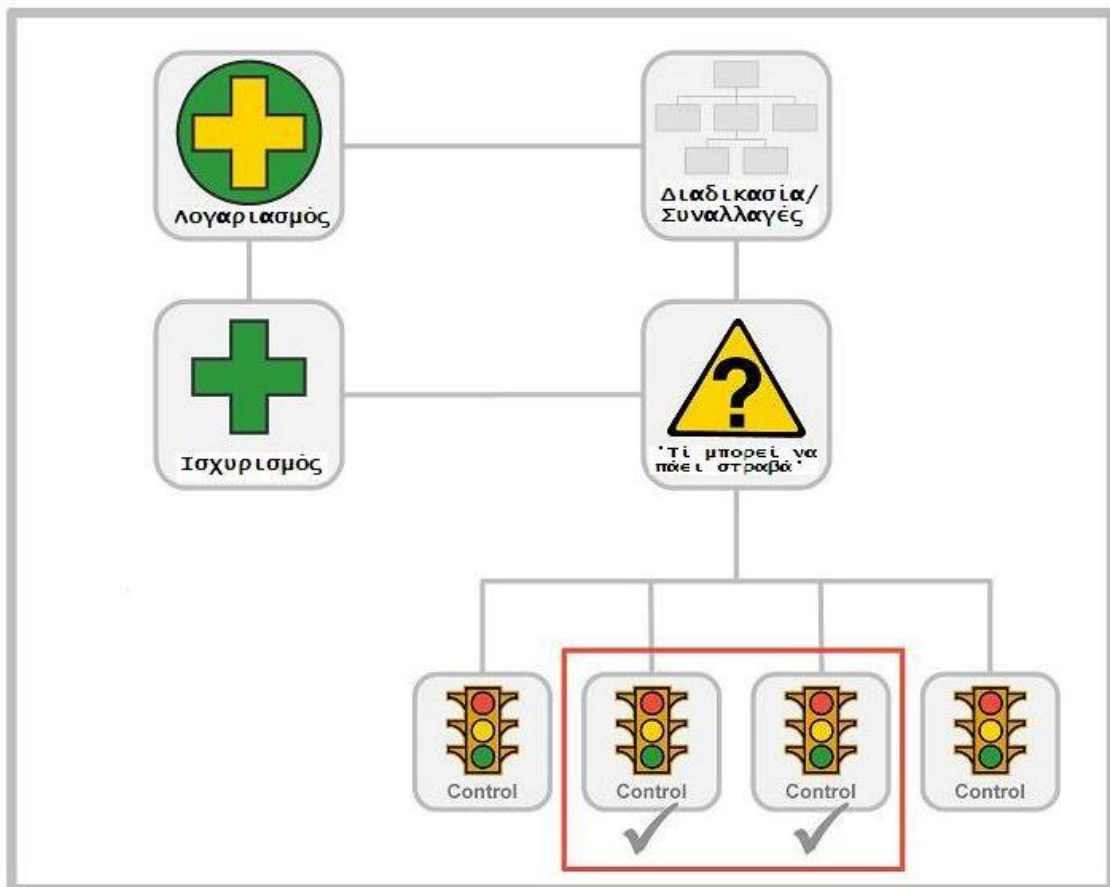
6.5 Επιλογή Δικλείδων Ασφαλείας (controls) προς έλεγχο

Επιλέγουμε τις δικλείδες ασφαλείας στις οποίες σκοπεύουμε να στηριχθούμε με σκοπό τον έλεγχό μας, για να εξετάσουμε ότι αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά το 'τι μπορεί να πάει στραβά' (what can go wrong - WCGW) για κάθε σχετικό ισχυρισμό οικονομικής δήλωσης. Εξετάζουμε τις σχετικές με τον έλεγχό μας δικλείδες ασφαλείας για να

¹⁵⁵ISA 315.18, ISA 315.6

αξιολογήσουμε τη λειτουργική αποτελεσματικότητα αυτών των δικλίδων ασφαλείας επί των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών (SCOTs) και των σημαντικών διαδικασιών κοινοποίησης για να αποτρέψουμε ή να ανιχνεύσουμε και να διορθώσουμε τις ουσιώδεις ανακρίβειες στο επίπεδο των ισχυρισμών/παραδοχών της διοίκησης. Το **Διάγραμμα 6-3** απεικονίζει την σχέση των σημείων ελέγχου με τις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών, τους ισχυρισμούς/παραδοχές και των πιθανών παρεκκλίσεων.

Διάγραμμα 6-3: Επιλογή των σχετικών με τον έλεγχο Δικλίδων Ασφαλείας.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν είναι απαραίτητο να επιλέξουμε και να εξετάσουμε όλες τις υπάρχουσες δικλίδες ασφαλείας. Ασκούμε επαγγελματική κρίση για τον καθορισμό των κατάλληλων σημείων ελέγχου που θα επιλέξουμε και θα εξετάσουμε, αναγνωρίζοντας ότι μπορεί να είναι αποτελεσματικότερο και αποδοτικότερο να επιλέξουμε και να εξετάσουμε σημεία ελέγχου που αναφέρονται πολλαπλές πιθανές παρεκκλίσεις (WCGWs) και ισχυρισμούς/παραδοχές.

Συγκεκριμένα¹⁵⁶, επιλέγουμε και εξετάζουμε τουλάχιστον ένα σημείο ελέγχου που αντιμετωπίζει κάθε πιθανή παρέκκλιση (WCGW) για κάθε ισχυρισμό για τον οποίο σκοπεύουμε να στηριχθούμε στις δικλίδες ασφαλείας για τον καθορισμό της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των ελέγχων ουσίας. Επίσης πρέπει να επιλέξουμε και να εξετάσουμε σημεία ελέγχου για να αντιμετωπίσουμε κινδύνους για τους οποίους οι έλεγχοι ουσίας δεν μπορούν από μόνοι τους να παρέχουν επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια στο επίπεδο των Ισχυρισμών.

Τέλος, πριν προχωρήσουμε στην επιλογή των δικλίδων ασφαλείας θα πρέπει να έχουν προηγηθεί τα παρακάτω:

- Κατανόηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης και επιβεβαίωση ότι αυτό αποτρέπει ή εντοπίζει και διορθώνει τις ουσιώδεις ανακρίβειες (βλ. §5.5 Κατανόηση των δικλίδων ασφαλείας στο γενικό επίπεδο της εταιρίας-entity-level controls).
- Έχει ληφθεί απόφαση για εφαρμογή στρατηγικής ελέγχου δικλίδων ασφαλείας (controls reliance strategy) και έχουν ήδη αναγνωριστεί και κατανοηθεί οι σχετικές δικλίδες ασφαλείας που εγκατασταθεί στην ροή των σημαντικών κατηγοριών συναλλαγών (βλ. §6.3 Κατανόηση των Σημαντικών Κατηγοριών Συναλλαγών, των Σημαντικών Διαδικασιών Κοινοποιήσεων και των Πληροφοριακών Συστημάτων).
- Διεξαγωγή walkthroughs και προκαταρκτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των σημείων ελέγχου (βλ. §6.4 Επιβεβαίωση των Διαδικασιών με Περιορισμένη Δειγματοληψία -Walkthrough).

6.6 Κατανόηση, αξιολόγηση και έλεγχος των ευρύτερων δικλίδων ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs)

Κατά την εφαρμογή της στρατηγικής ελέγχου δικλίδων ασφαλείας (controls reliance strategy) για τις σημαντικές κατηγορίες συναλλαγών (SCOTs) ή τις σημαντικές διαδικασίες κοινοποίησης, η κατανόηση του ρόλου των Πληροφοριακών Συστημάτων στην οικονομική οντότητα είναι σημαντική για να μας βοηθήσει να καθορίσουμε για το αν μπορούμε να βασιστούμε στις ευρύτερες δικλίδες ασφαλείας των πληροφοριακών

¹⁵⁶ ISA 330.8 'Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους'.

συστημάτων (Information Technology General Controls – ITGCs) για να υποστηρίξουμε την εμπιστοσύνη μας στις αυτοματοποιημένες δικλείδες ασφαλείας (application controls), IT-dependent manual (ITDM) δικλείδες ασφαλείας ή Ηλεκτρονικά Ελεγκτικά Τεκμήρια (Electronic Audit Evidence - EAE).

Συγκεκριμένα προβαίνουμε στις παρακάτω ενέργειες:¹⁵⁷

- 1) Καθορισμός της στρατηγικής ελέγχου για τις ευρύτερες δικλείδες ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs).
Εξετάζουμε εάν η διοίκηση έχει εγκαταστήσει αποτελεσματικά ITGCs τα οποία παρέχουν εύλογη διασφάλιση και εφαρμόζουμε μία από τις παρακάτω επιλογές:
 - i) Προσδιορισμός, κατανόηση, αξιολόγηση και έλεγχος των ITGCs όταν σχεδιάζουμε να βασιστούμε στις αυτοματοποιημένες δικλείδες ασφαλείας (application controls), IT-dependent manual (ITDM) δικλείδες ασφαλείας ή Ηλεκτρονικά Ελεγκτικά Τεκμήρια.
 - ii) Διεξαγωγή αναλυτικών ελεγκτικών διαδικασιών στις αυτοματοποιημένες δικλείδες ασφαλείας (application controls), IT-dependent manual (ITDM) δικλείδες ασφαλείας ή Ηλεκτρονικά Ελεγκτικά Τεκμήρια, όταν σχεδιάζουμε να μην βασιστούμε στα ITGCs αλλά σκοπεύουμε να χρησιμοποιήσουμε στοιχεία και πληροφορίες που επεξεργάζονται και εξάγονται από τα Πληροφοριακά Συστήματα της εταιρείας.
 - iii) Αν δεν βασιζόμαστε στα ITGCs και ούτε διαξάγουμε αναλυτικές ελεγκτικές διαδικασίες τότε δεν βασιζόμαστε καθόλου στις αυτοματοποιημένες δικλείδες ασφαλείας (application controls), IT-dependent manual (ITDM) δικλείδες ασφαλείας ή Ηλεκτρονικά Ελεγκτικά Τεκμήρια (Electronic Audit Evidence - EAE).
- 2) Προσδιορισμός των ευρύτερων δικλείδων ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs) που είναι εντός του εύρους/πλαισίου του έλεγχου. Εντοπίζουμε όλες τις αυτοματοποιημένες εφαρμογές που υποστηρίζουν τις Σημαντικές Κατηγορίες Συναλλαγών (SCOTs), τις Σημαντικές Διαδικασίες Κοινοποίησης και τα Ηλεκτρονικά Ελεγκτικά Τεκμήρια. Στην συνέχεια διενεργούμε walkthrough, αξιολόγηση και αναλυτικό έλεγχο για κάθε ITGC ως προς τον σκοπό του.

¹⁵⁷ ISA 315.18, ISA 315.21

Πίνακας 17: Τύποι και Σκοποί των ευρύτερων δικλείδων ασφαλείας πληροφοριακών συστημάτων (ITGCs)

Διαχείριση Αλλαγών	Διαχείριση Προσβάσεων	Διαχείριση Προβλημάτων
Οι αλλαγές είναι εγκεκριμένες.	Κατάλληλες ρυθμίσεις ασφαλείας των συστημάτων πληροφορικής.	Διενέργεια back up και δυνατότητα ανάκτησης δεδομένων.
Οι αλλαγές ελέγχονται.	Ύπαρξη κατάλληλων και μοναδικών κωδικών πρόσβασης ανά χρήστη.	Αποκλίσεις από προγραμματισμένες διαδικασίες εντοπίζονται και επιλύονται άμεσα.
Οι αλλαγές ταξινομούνται σε επίπεδα.	Καθορισμός επιπέδων πρόσβασης ανά χρήστη και ανά περιοχή εργασίας.	Προβλήματα και ατυχήματα στα εταιρικά συστήματα εντοπίζονται, επιλύονται και επιθεωρούνται άμεσα.
Οι αλλαγές παρακολουθούνται.	Η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις και στις πηγές των Πληροφοριακών Συστημάτων επιτρέπεται σε εξουσιοδοτημένο προσωπικό.	Ασφάλεια και συντήρηση των συστημάτων πληροφορικής.
Υπάρχει διάκριση των ασυμβίβαστων αρμοδιοτήτων.	Καθορισμός επιπέδων πρόσβασης ανά χρήστη και ανά περιοχή εργασίας.	Ασφάλεια και συντήρηση των συστημάτων πληροφορικής.

- 3) Διενέργεια walkthrough¹⁵⁸ στα σχετικά με τον έλεγχο ITGCs σε κάθε ελεγκτική περίοδο για να επιβεβαιώσουμε την κατανόηση από πλευράς μας του σχεδιασμού και της εφαρμογής των ITGCs.
- 4) Μετά την ολοκλήρωση των walkthroughs, καταλήγουμε στο προκαταρκτικό συμπέρασμα¹⁵⁹ για το αν τα προσδιορισμένα ITGCs είναι σωστά σχεδιασμένα και εφαρμόζονται αποτελεσματικά ή όχι.
- 5) Για τα ITGCs που τα αξιολογήσαμε αρχικά, μέσω των προαναφερόμενων διαδικασιών, ως αποτελεσματικά, επιλέγονται για την διενέργεια εκτενούς ελέγχου. Τα ITGCs που αξιολογήθηκαν ως μη αποτελεσματικά, εξαιρούνται του ελέγχου.
- 6) Ο έλεγχος των ITGCs σχεδιάζεται με στόχο να καθορίσουμε αν λειτουργούν αποτελεσματικά καθ' όλη την διάρκεια της ελεγκτικής περιόδου. Ο σχεδιασμός¹⁶⁰ αυτών των ελέγχων απαιτεί επαγγελματική κρίση για να καθοριστεί η φύση, ο χρόνος και η έκταση του ελέγχου.
- 7) Προβαίνουμε στην εκτέλεση του ελέγχου των ITGCs. Διενεργούμε αναλυτικές ελεγκτικές διαδικασίες για να καθορίσουμε αν λειτουργούν αποτελεσματικά και με τον τρόπο που προβλέπεται.
- 8) Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ελέγχων. Αρχικά επιβεβαιώνουμε ή απορρίπτουμε την αρχική μας εκτίμηση και αξιολογούμε τα ITGCs ως προς την λειτουργική αποτελεσματικότητα, ως προς τον βαθμό επίτευξης του σκοπού τους και τέλος προβαίνουμε σε μια συνολική αξιολόγηση αυτών.
- 9) Σε περίπτωση που αξιολογήσουμε κάποια ITGCs ως ανεπαρκή, αρχικά καθορίζουμε τον αντίκτυπο αυτών στην Συνδυαστική Εκτίμηση του Κινδύνου (Combined Risk Assessment - CRA) και στη συνέχεια προβαίνουμε σε ελεγκτικές

¹⁵⁸ ISA 315.18

¹⁵⁹ ISA 330.8

¹⁶⁰ ISA 300.9

διαδικασίες ουσίας ή προσδιορίζουμε και αξιολογούμε εάν υπάρχουν αντισταθμιστικές δικλείδες ασφαλείας (compensating controls).

6.7 Διενέργεια Συνδυαστικής Αξιολόγησης Κινδύνου (Combined Risk Assessment - CRA)

Προκειμένου να αναπτυχθεί μια στρατηγική ελέγχου που ανταποκρίνεται στους κινδύνους ουσιαστών λαθών της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας, διενεργούμε μια **συνδυαστική αξιολόγηση του κινδύνου** (Combined Risk Assessment-CRA) για κάθε σχετικό ισχυρισμό της Διοίκησης για κάθε σημαντικό λογαριασμό και κοινοποίηση.

Η αξιολόγηση αυτή επιτυγχάνεται μέσω των παρακάτω βημάτων:

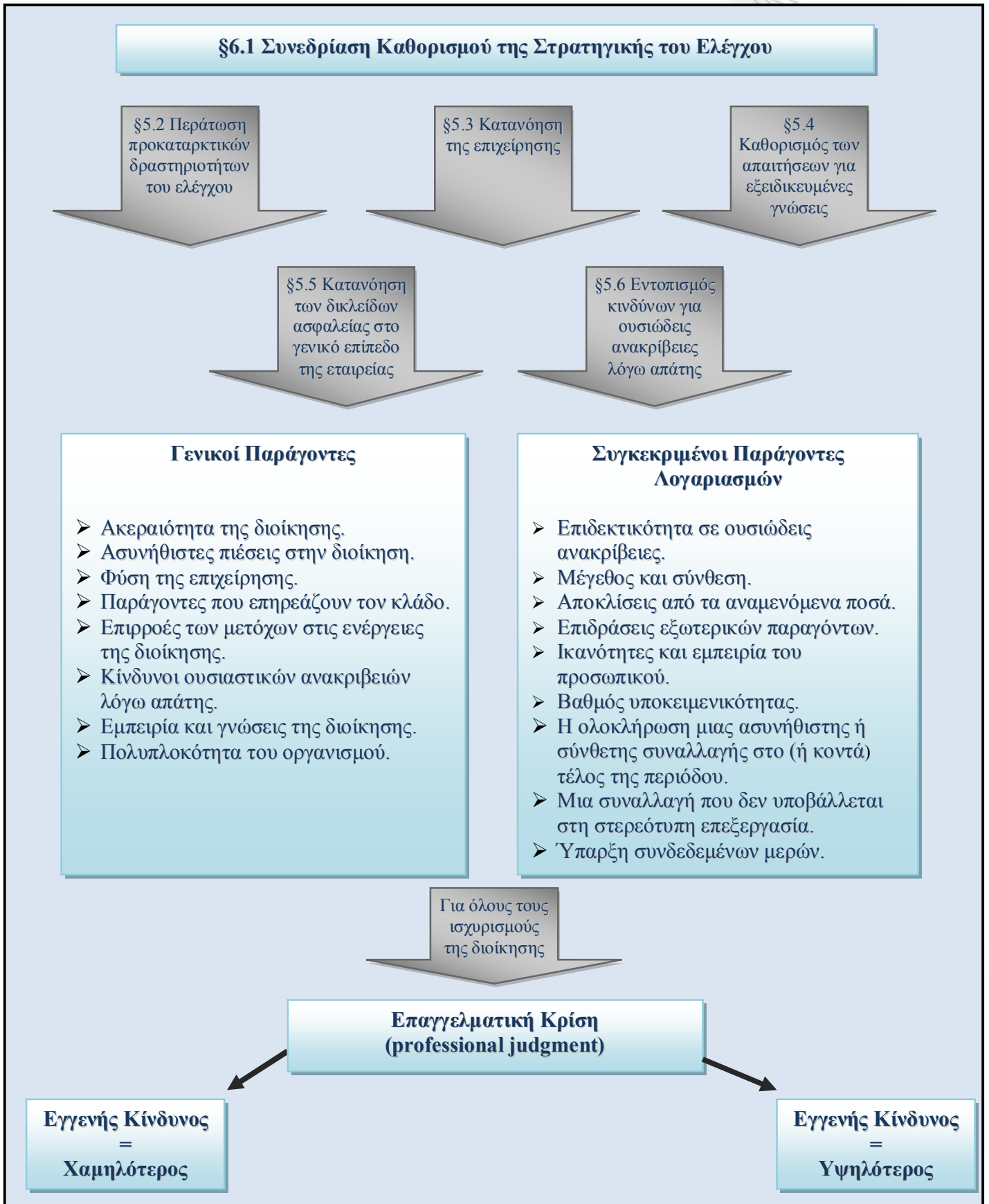
(Οι ορισμοί των εννοιών και η παρουσίαση του μοντέλου του ελεγκτικού κινδύνου έχουν αναλυθεί στην παράγραφο: §3.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος (Audit Risk)).

1. **Εκτίμηση του εγγενούς¹⁶¹ κινδύνου** για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση της διοίκησης (management assertion).¹⁶² Για να προβούμε σε αυτή την εκτίμηση βασιζόμαστε σε γνώση που έχει αποκτηθεί από προηγούμενους ελέγχους (εάν είναι εφικτό) και στις πληροφορίες που συλλέγουμε ως τμήμα των δύο πρώτων φάσεων του Προγράμματος Ελέγχου: Προγραμματισμός του ελέγχου και προσδιορισμός του κινδύνου & Στρατηγική του ελέγχου και εκτίμηση του κινδύνου. Το ακόλουθο διάγραμμα συνοψίζει τους παράγοντες που εξετάζουμε στην διενέργεια της εκτίμησης του εγγενούς κινδύνου.

¹⁶¹ §3.2.1 Το μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου, σελ. 56.

¹⁶² ISA 315.25

Διάγραμμα 18: Προσδιοριστικοί παράγοντες για την εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου

Όπως έχει αναλυθεί εκτενώς στην παράγραφο §3.2, ο **Ενδογενής κίνδυνος εμπεριέχεται στην φύση της επιχείρησης ή στους λογαριασμούς και δεν μπορεί να επηρεαστεί από τον ελεγκτή**. Ένας εγγενής κίνδυνος είναι **σημαντικός κίνδυνος** όταν υπάρχει μια υψηλότερη πιθανότητα να λάβει χώρα και ένας υψηλότερος αντίκτυπος πιθανής ανακρίβειας στις οικονομικές καταστάσεις (βλ. διάγραμμα 5-2).

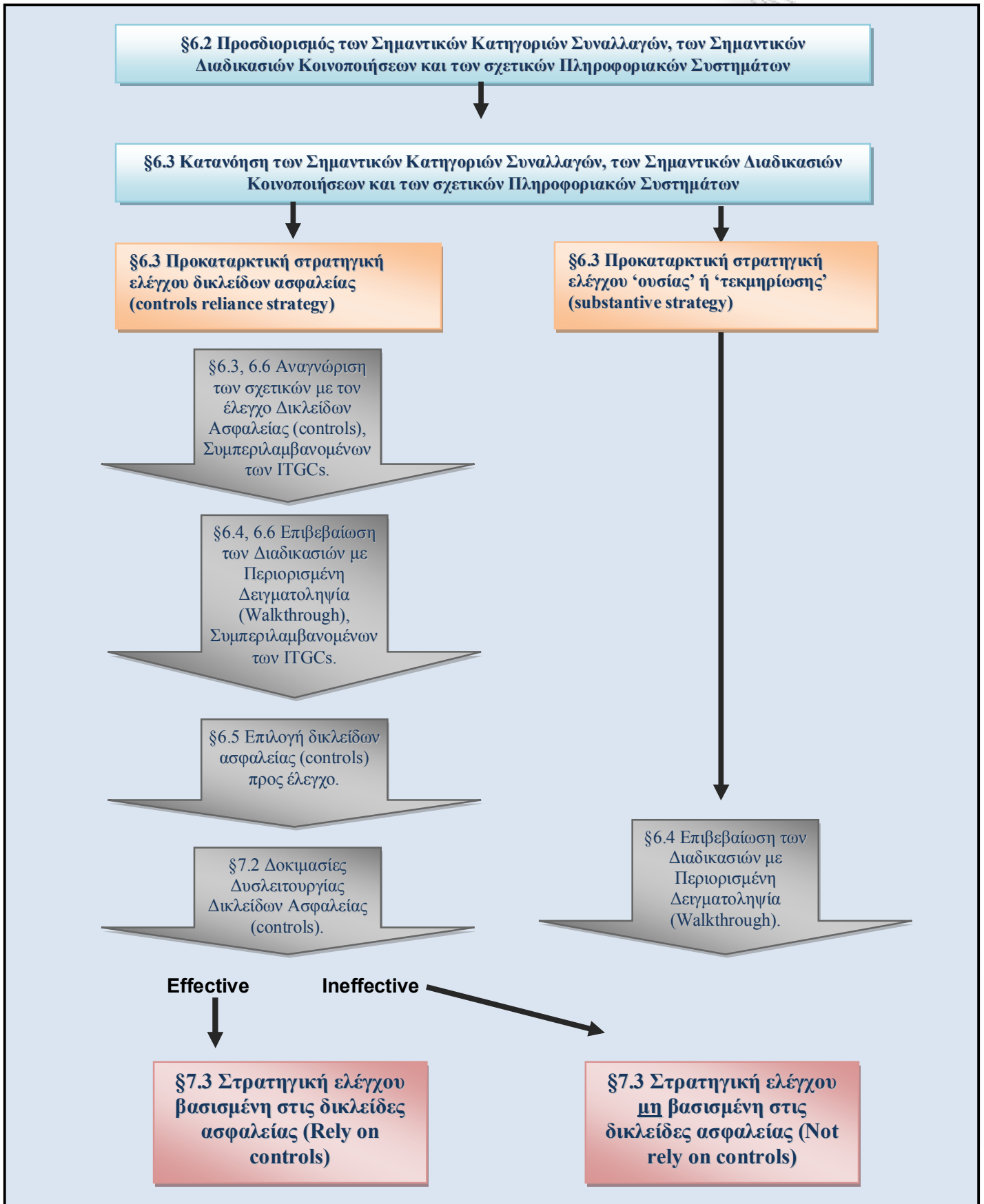
2. **Εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας**¹⁶³ για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση της διοίκησης (management assertion) αξιολογώντας την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού και της λειτουργίας κάθε σημείου εσωτερικού ελέγχου.¹⁶⁴ Η αξιολόγηση οδηγεί στο συμπέρασμα¹⁶⁵ για το αν μπορούμε να βασίσουμε την στρατηγική του ελέγχου στις δικλείδες ασφαλείας της επιχείρησης (**Rely on controls**) ή όχι (**Not rely on controls**). Από την αξιολόγηση αυτή συνεπάγεται πόσο αναλυτικά θα εκτελέσουμε τις διαδικασίες ελέγχου. Το παρακάτω διάγραμμα συνοψίζει πως οι δύο πρώτες φάσεις του Προγράμματος Ελέγχου καθορίζουν την εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας.

¹⁶³ §3.2.1 Το μοντέλο του Ελεγκτικού Κινδύνου, σελ. 56.

¹⁶⁴ ISA 315.25

¹⁶⁵ ISA 315.25

Διάγραμμα 19: Εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας

3. Βασιζόμενοι στις εκτιμήσεις του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου δυσλειτουργίας δικλίδων ασφαλείας για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση της διοίκησης, προβαίνουμε στην **Συνδυαστική Αξιολόγηση του Κινδύνου**¹⁶⁶ (Combined Risk Assessment - CRA) για κάθε σχετικό ισχυρισμό για κάθε σημαντικό λογαριασμό και κοινοποίηση.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει πώς συνδυάζουμε τις προαναφερθείσες εκτιμήσεις.

Πίνακας 18: Πίνακας Συνδυαστικής Αξιολόγησης Κινδύνου

Εκτίμηση εγγενούς κινδύνου	Εκτίμηση κινδύνου δυσλειτουργίας δικλίδων ασφαλείας	
	Rely on controls	Not rely on controls
Χαμηλότερος	<u>Ελάχιστος</u>	<u>Μέτριος</u>
Υψηλότερος	<u>Χαμηλός</u>	<u>Υψηλός</u>

Συμπερασματικά, ανεξάρτητα από το αν διενεργούμε έλεγχο της επάρκειας των δικλίδων ασφαλείας με σκοπό να περιορίσουμε τους σημαντικούς κινδύνους, είναι απαραίτητο να **εντοπίσουμε τα σημεία ελέγχου** και να λάβουμε ελεγκτικά τεκμήρια για να επιβεβαιώσουμε ότι εφαρμόζονται. Στην συνέχεια σχεδιάζουμε τις διαδικασίες των ελέγχων ‘ουσίας’ ή ‘τεκμηρίωσης’, λαμβάνοντας υπόψη το αν θα βασιστούμε στις δικλίδες ασφαλείας ή όχι και τον αυξανόμενο κίνδυνο να προκύψει μια ουσιώδη ανακρίβεια.

Η **Συνδυαστική Αξιολόγηση Κινδύνου** κατηγοριοποιείται¹⁶⁷ ως εξής:

Ελάχιστος:

- Η εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου **υποδεικνύει** την ευαισθησία του σημαντικού λογαριασμού σε ανακρίβειες, για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση, στο **χαμηλό επίπεδο**.

¹⁶⁶ ISA 315.25

¹⁶⁷ ISA 315.29

- Θεωρούμε ότι δικλείδες ασφαλείας **λειτουργούν αποτελεσματικά** και θα αποτρέψουν λάθη ή θα εντοπίσουν και θα διορθώσουν ανακρίβειες σε εύλογο χρονικό διάστημα.

Χαμηλός:

- Η εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου **υποδεικνύει** την ευαισθησία του σημαντικού λογαριασμού σε ανακρίβειες, για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση, στο **υψηλό επίπεδο**.
- Παρολ' αυτά, θεωρούμε ότι οι δικλείδες ασφαλείας **λειτουργούν αποτελεσματικά** και θα αποτρέψουν λάθη ή θα εντοπίσουν και θα διορθώσουν ανακρίβειες σε εύλογο χρονικό διάστημα.

Μέτριος:

- Η εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου **υποδεικνύει** την ευαισθησία του σημαντικού λογαριασμού σε ανακρίβειες, για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση, στο **χαμηλό επίπεδο**.
- **Δεν λάβαμε επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια** για να εκτιμήσουμε ότι οι δικλείδες ασφαλείας λειτουργούν αποτελεσματικά και για το λόγο αυτό δεν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι δικλείδες ασφαλείας περιορίζουν τον κίνδυνο για ουσιώδεις ανακρίβειες.

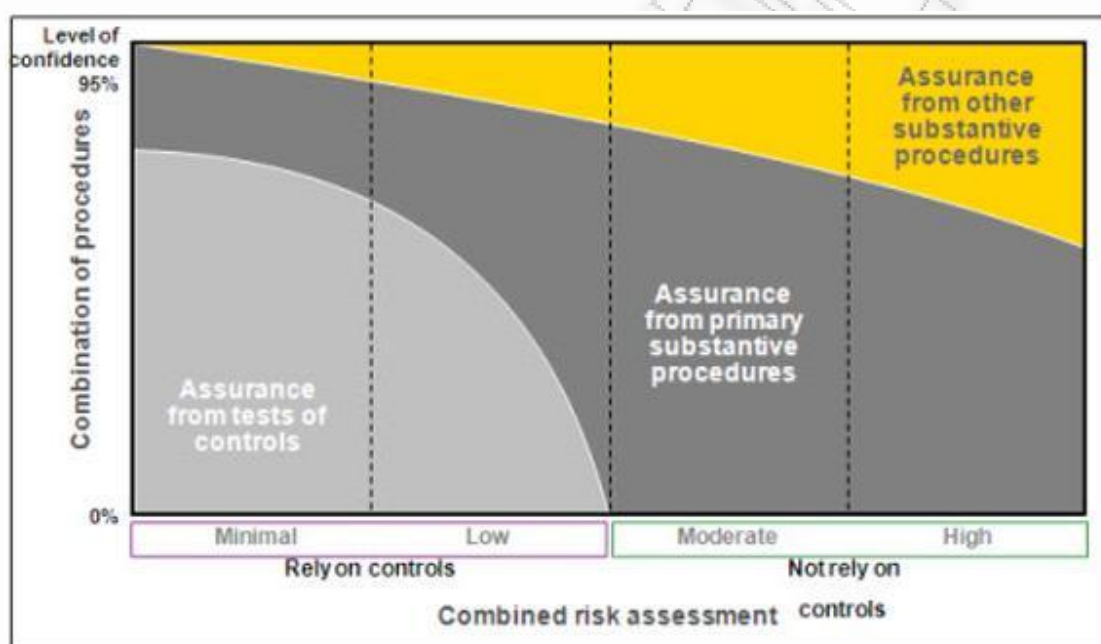
Υψηλός:

- Η εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου **υποδεικνύει** την ευαισθησία του σημαντικού λογαριασμού σε ανακρίβειες, για κάθε ισχυρισμό/διαβεβαίωση, στο **υψηλό επίπεδο**.
- **Δεν λάβαμε επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια** για να εκτιμήσουμε ότι οι δικλείδες ασφαλείας λειτουργούν αποτελεσματικά και για το λόγο αυτό δεν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι δικλείδες ασφαλείας περιορίζουν τον κίνδυνο για ουσιώδεις ανακρίβειες.

6.7.1 Η επίδραση της Συνδυαστικής Αξιολόγησης των Κινδύνων (CRA) στις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης (substantive procedures)

Το ακόλουθο διάγραμμα επεξηγεί για κάθε CRA, πώς ο συνδυασμός δοκιμών των δικλίδων ασφαλείας και των ελέγχων ουσίας/τεκμηρίωσης παρέχει τα απαραίτητα ελεγκτικά τεκμήρια για να συναχθούν εύλογα συμπεράσματα στα οποία θα βασιστεί η γνώμη του ελεγκτή.

Διάγραμμα 20: Συνδυασμός ελεγκτικών διαδικασιών εξαρτώμενων από το CRA

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τα συμπεράσματα μας για τους κινδύνους και την επίδραση αυτών στις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης:

Πίνακας 19: Η επίδραση των συμπερασμάτων για τον κίνδυνο στις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης.

CRA	Συμπέρασμα	Επίδραση στους ελέγχους ουσίας/τεκμηρίωσης
Ελάχιστος	Έχουμε λάβει επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια ότι οι δικλίδες ασφαλείας λειτουργούν	Σχεδιασμένοι για να επιβεβαιώσουν ότι οι ουσιώδεις

	αποτελεσματικά όσον αφορά την πρόληψη ή την ανίχνευση και διόρθωση των κινδύνων ουσιώδους λανθασμένης διατύπωσης.	ανακρίβειες δεν έχουν εμφανιστεί.
Χαμηλός	Έχουμε λάβει επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια ότι οι δικλίδες ασφαλείας λειτουργούν αποτελεσματικά όσον αφορά την πρόληψη ή την ανίχνευση και διόρθωση των κινδύνων ουσιαστικών ανακρίβειών. Εντούτοις, αξιολογούμε ότι υπάρχει μια υψηλότερη πιθανότητα ότι θα εμφανιστούν κίνδυνοι ουσιώδους λανθασμένης διατύπωσης.	Σχεδιασμένοι για να επιβεβαιώσουν ότι οι κίνδυνοι που έχουν δημιουργήσει μια υψηλότερη πιθανότητα λανθασμένων διατυπώσεων δεν έχουν οδηγήσει σε ουσιαστική ανακρίβεια.
Μέτριος	Έχουμε ανεπαρκείς ενδείξεις για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι δικλίδες ασφαλείας λειτουργούν αποτελεσματικά και θα αποτρέψουν ή θα ανιχνεύσουν και θα διορθώσουν τις λανθασμένες διατυπώσεις.	Σχεδιασμένοι για να ανιχνεύσουν και να αξιολογήσουν τις λανθασμένες διατυπώσεις που δεν έχουν αποτραπεί ή ανιχνευθεί και διορθωθεί από τις δικλίδες ασφαλείας.
Υψηλός	Έχουμε ανεπαρκείς ενδείξεις για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι δικλίδες ασφαλείας λειτουργούν αποτελεσματικά και θα αποτρέψουν ή θα ανιχνεύσουν και θα διορθώσουν τις λανθασμένες διατυπώσεις. Επίσης, αξιολογούμε ότι υπάρχει μια υψηλότερη πιθανότητα ότι κίνδυνοι ουσιαστικών ανακρίβειών θα εμφανιστούν.	Σχεδιασμένοι για να ανιχνεύσουν εάν οι κίνδυνοι ουσιαστικών ανακρίβειών έχουν οδηγήσει σε μια ουσιαστική ανακρίβεια.

Μετά το πέρας της Συνδυαστικής Αξιολόγησης του Κινδύνου (CRA) για κάθε σχετικό ισχυρισμό της Διοίκησης για κάθε σημαντικό λογαριασμό, αντιμετωπίζουμε τον αντίστοιχο ελεγκτικό κίνδυνο με τον σχεδιασμό διαδικασιών ελέγχων 'ουσίας' ή 'τεκμηρίωσης' που ανταποκρίνονται στο CRA.

7

ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

7.1 Δοκιμασίες Δυσλειτουργίας Δικλείδων Ασφαλείας (Test of Controls).

Σε αυτό το Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην τρίτη φάση του ελέγχου βάσει του προτεινόμενου προγράμματος ελέγχου. Αρχικά, εκτελούμε τις **δοκιμασίες δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας** για να αξιολογήσουμε τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των σημείων ελέγχων για κάθε σχετικό ισχυρισμό οικονομικής δήλωσης στον οποίο σκοπεύουμε να στηριχθούμε. Εάν εντοπίσουμε ελεγκτικές εξαιρέσεις, αξιολογούμε την επίδραση της εξαίρεσης αυτής και αποκρινόμαστε κατάλληλα. **Ελεγκτική Εξαίρεση** είναι κάθε γεγονός όπου ένα σημείο ελέγχου δεν λειτούργησε όπως έχει σχεδιαστεί ή δεν εφαρμόστηκε.

Η διενέργεια του συγκεκριμένου ελέγχου αποτελείται από **τρία (3) στάδια**:

- Εκτέλεση των Δοκιμασιών Δυσλειτουργίας Δικλείδων Ασφαλείας (Tests of Controls).
- Εξέταση των ελεγκτικών εξαιρέσεων.
- Καθορισμός εάν υπάρχουν ανεπάρκειες στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

Συγκεκριμένα, σχεδιάζουμε και εκτελούμε τις δοκιμασίες βασιζόμενοι στην προεργασία που έλαβε χώρα στην παράγραφο §6.5 *Επιλογή Δικλείδων Ασφαλείας (controls) προς έλεγχο*, με στόχο να λάβουμε κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια όσον αφορά την λειτουργική αποτελεσματικότητα των σχετικών δικλείδων ασφαλείας.

Καθορίζουμε εάν ένα σημείο ελέγχου λειτουργεί αποτελεσματικά μέσω ενός συνδυασμού διαδικασιών.¹⁶⁸

¹⁶⁸ ISA 330.8

1. Επερώτηση – Ερωτήματα (Inquiry)
2. Παρατήρηση (Observation)
3. Επιθεώρηση (Inspection)
4. Επαναυπολογισμός (Recalculation)
5. Reperformance (Επανεκτέλεση)
6. Αναλυτική διερεύνηση (Data analysis).

Όταν εκτελούμε τις **δοκιμασίες δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας**, αξιολογούμε τη σχετικότητα και την αξιοπιστία των πληροφοριών που έχουμε λάβει ως ελεγκτικά τεκμήρια.¹⁶⁹

Όταν χρησιμοποιούμε πληροφορίες που παράχθηκαν από την ελεγχόμενη οικονομική οντότητα, αξιολογούμε εάν οι παρεχόμενες πληροφορίες είναι ικανοποιητικά αξιόπιστες για τον σκοπό μας, μέσω των παρακάτω τρόπων.¹⁷⁰

- Λήψη ελεγκτικών τεκμηρίων για την ακρίβεια και την πληρότητα των πληροφοριών.
- Αξιολόγηση εάν οι πληροφορίες είναι αρκετά ακριβείς και λεπτομερείς.

Αφού ολοκληρωθούν οι δοκιμασίες δυσλειτουργίας δικλείδων ασφαλείας, αξιολογούμε τα αποτελέσματα τους και καθορίζουμε εάν παρέχουν εύλογη διασφάλιση όσον αφορά την λειτουργική αποτελεσματικότητα των σχετικών δικλείδων ασφαλείας για να αποτρέψουν ή να ανιχνεύσουν και να διορθώσουν τις ουσιώδεις ανακρίβειες, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης του οποιουδήποτε σημαντικού κινδύνου.¹⁷¹

Κατά την διάρκεια των δοκιμασιών δυσλειτουργίας ενδέχεται να εντοπιστεί ότι το σημείο ελέγχου δεν λειτουργεί όπως θα αναμενόταν ή όπως σχεδιάστηκε. Αυτό ονομάζεται **ελεγκτική εξαίρεση**. Για παράδειγμα:

- **Περιγραφή σημείου ελέγχου:** Οι μηνιαίες διοικητικές εκθέσεις (πωλήσεις και περιθώριο κέρδους) επιθεωρούνται από την μητρική εταιρεία στο τέλος κάθε μήνα.

¹⁶⁹ ISA 500.7

¹⁷⁰ ISA 500.9

¹⁷¹ ISA 330.8, ISA 330.15

- **Έλεγχος.** Ελέγχουμε την δικλείδα ασφαλείας. Η δοκιμασία δυσλειτουργίας σχεδιάζεται με τον παρακάτω τρόπο:
- Επισκοπούμε το τεκμήριο που αποδεικνύει ότι οι εκθέσεις επιθεωρούνται από την μητρική εταιρεία για τους μήνες Μάρτιο, Ιούνιο και Οκτώβριο.
- **Συμπέρασμα.** Το συμπέρασμα της δοκιμασίας, φέρεται να είναι ότι οι δικοικητικές εκθέσεις δεν στέλνονται στην μητρική εταιρεία.

Εάν εντοπίσουμε μια **ελεγκτική εξαίρεση**, ερευνούμε τη φύση και την αιτία της εξαίρεσης και αξιολογούμε την επίδρασή της στις προγραμματισμένες ελεγκτικές διαδικασίες και σε άλλες περιοχές του ελέγχου.¹⁷²

Εάν επιβεβαιωθεί μία **ελεγκτική εξαίρεση**, τότε:

- Καθορίζουμε εάν η ελεγκτική εξαίρεση είναι **συστηματική ή τυχαία**.
- Καθορίζουμε την ελεγκτική μας αντιμετώπιση.
- Συμπέρασμα ως προς την λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλείδων ασφαλείας.

Συστηματική ελεγκτική εξαίρεση: Ένα συμβάν που αναμένεται να λαμβάνει χώρα σε κάθε παρόμοια περίπτωση.

Λαμβάνουμε υπόψη τα παρακάτω σχετικά με τον καθορισμό αν μια ελεγκτική εξαίρεση είναι συστηματική ή τυχαία:

- Έχει η ελεγκτική εξαίρεση κοινά χαρακτηριστικά; (π.χ., η ελεγκτική εξαίρεση λαμβάνει χώρα σε έναν συγκεκριμένο τύπο συναλλαγής, τοποθεσία ή χρονική περίοδο, ή όταν το ίδιο προσωπικό εκτελεί το σημείο ελέγχου).
- Η ελεγκτική εξαίρεση προκαλείται από συστημικό λάθος; (π.χ., λανθασμένος υπολογισμός ή μαθηματική φόρμουλα, ή χρήση ημιτελών και ανακριβών δεδομένων).

¹⁷² ISA 330.17, ISA 530.12

Τα παρακάτω παραδείγματα περιγράφουν συστηματικές ή τυχαίες ελεγκτικές εξαιρέσεις:

Συστηματική – κατά τον έλεγχο των πολιτικών και των διαδικασιών μιας επιχείρησης για την αποτίμηση των αποθεμάτων, εντοπίζουμε ότι ο τύπος που χρησιμοποιείται για να υπολογιστεί το κόστος του αποθέματος είναι ανακριβής, με αποτέλεσμα το ποσό της αξίας των αποθεμάτων που αναγράφεται στον ισολογισμό να είναι ανακριβές. Κατά συνέπεια, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η δικλείδα ασφαλείας δυσλειτουργεί και το λαμβάνουμε αυτό υπόψη στην συνδυαστική αξιολόγηση του κινδύνου και στην εκτέλεση των ελέγχων 'ουσίας'.

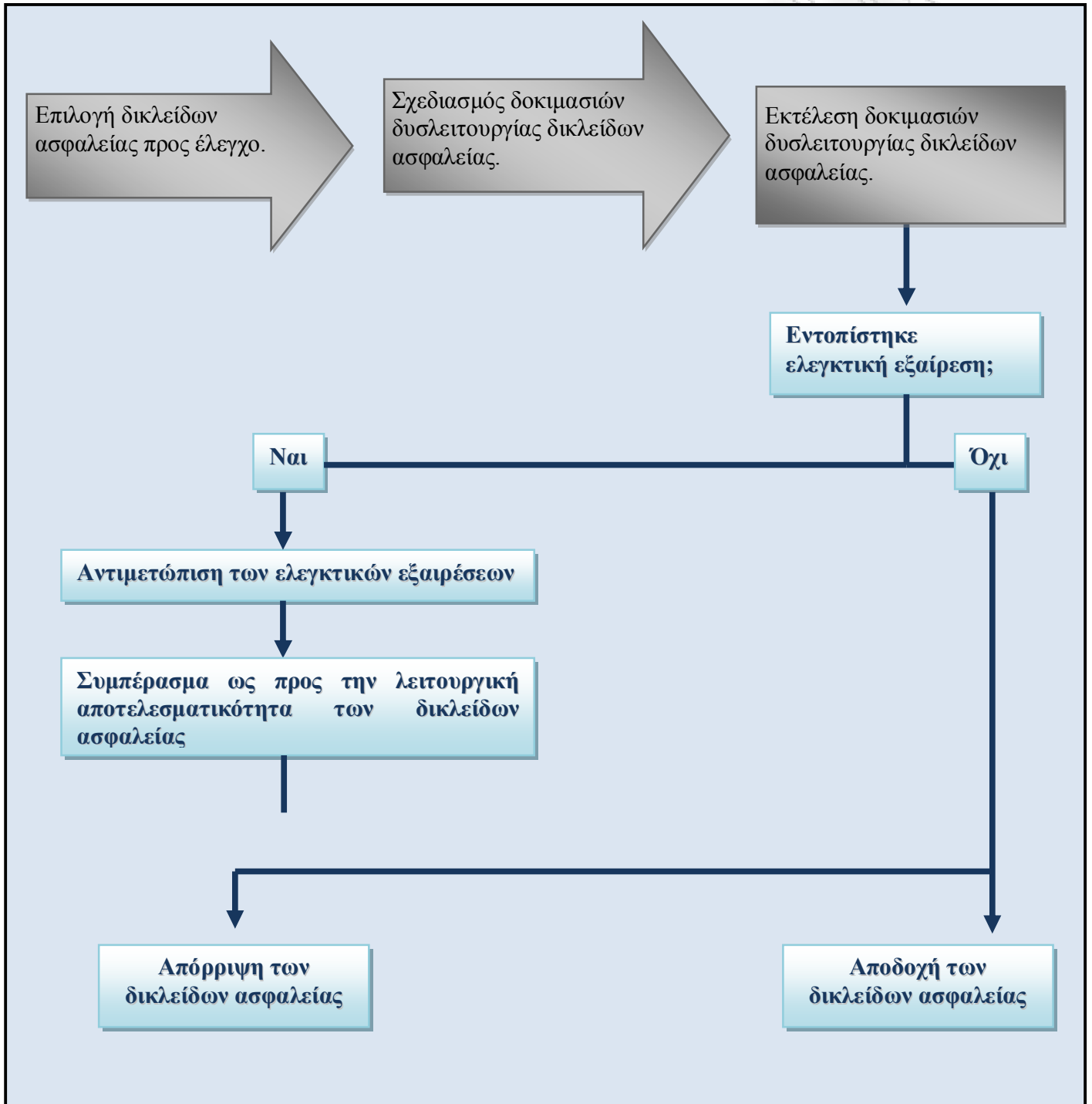
Τυχαία: Η διοίκηση παρακολουθεί τον όγκο και τον τύπο των παραπόνων των πελατών και χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για την εκτίμηση των επιστροφών πωλήσεων ή εκπτώσεων και του κόστους εγγυήσεων. Παρολ'αυτά κατά τον έλεγχο, εντοπίστηκε ότι για μια περίοδο δεν λήφθηκαν υπόψη τα καταχωρημένα παράπονα από μία τοποθεσία. Επιβεβαιώσαμε ότι αυτή ήταν μόνο μία τοποθεσία ανάμεσα σε ένα μεγάλο αριθμό τοποθεσιών και ότι στις υπόλοιπες περιόδους δεν υπήρχε αντίστοιχο πρόβλημα. Κατά συνέπεια, καθορίζουμε ότι η ελεγκτική εξαίρεση είναι τυχαία και συμπεραίνουμε ότι μπορούμε να βασιστούμε στην λειτουργική αποτελεσματικότητα της δικλείδας ασφαλείας.

Για να καθορίσουμε εάν μια ελεγκτική εξαίρεση είναι τυχαία λαμβάνουμε υπόψη τα παρακάτω:

- Ο σχεδιασμός του σημείου ελέγχου προσδοκά περιστασιακές εξαιρέσεις;
- Η διοίκηση έχει εφαρμόσει έναν συνδυασμό δικλείδων ασφαλείας που λειτουργούν ταυτόχρονα και αλληλοϋποστηρίζονται;
- Ο δείκτης ελεγκτικών εξαιρέσεων άλλαξε την ελεγκτική μας γνώμη σχετικά με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκώς αποτελεσματικό για να αποτρέψει ή να εντοπίσει και να διορθώσει πιθανές ουσιώδεις ανακρίβειες;
- Εάν επεκτείνουμε το δείγμα μας, είναι πιθανό να συμπεράνουμε ότι, παρόλο που η εξαίρεση συνεχίζει να υπάρχει, δεν είναι αντιπροσωπευτική και δεν επηρεάζει τον υπόλοιπο πληθυσμό;

Χρησιμοποιούμε το παρακάτω δέντρο αποφάσεων για να αντιμετωπίσουμε τις ελεγκτικές εξαιρέσεις:

Διάγραμμα 21: Αντιμετώπιση Ελεγκτικών Εξαιρέσεων

Τέλος, καθορίζουμε εάν, βάσει της ελεγκτικής εργασίας που έχει διενεργηθεί, έχουμε προσδιορίσει μια ή περισσότερες ανεπάρκειες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου.¹⁷³

Όταν εντοπίζουμε μια ή περισσότερες ανεπάρκειες, καθορίζουμε εάν, βάσει των διενεργηθεισών ελεγκτικών διαδικασιών, είτε χωριστά είτε στο σύνολο τους, αποτελούν μια σημαντική ανεπάρκεια (ή ουσιαστική αδυναμία).

Σημαντική ανεπάρκεια¹⁷⁴ είναι μια ανεπάρκεια ή ένας συνδυασμός ανεπαρκειών στον σύστημα εσωτερικού ελέγχου που, κατά την επαγγελματική κρίση μας, είναι ικανής σπουδαιότητας ώστε να αξίζει την προσοχή εκείνων που ασκούν την εταιρική διακυβέρνηση.

7.2 Συνεδρίαση μετά τον Ενδιάμεσο Έλεγχο

Μετά την ολοκλήρωση των Narratives, των Walkthroughs και των ελέγχων για την λειτουργική αποτελεσματικότητα των Δικλιδων Ασφαλείας και **πριν** προβούμε στους ελέγχους 'ουσίας' ή 'τεκμηρίωσης' διενεργείται μια **Συνεδρίαση** όπου συμμετέχουν όλα τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας και αναλύονται τα παρακάτω θέματα¹⁷⁵:

- Τα αποτελέσματα των ελέγχων των δικλιδων ασφαλείας και οποιωνδήποτε προσωρινών δειγματοληπτικών διαδικασιών διενεργηθεισών μέχρι σήμερα.
- Καθορισμός για το εάν η στρατηγική του ελέγχου συνεχίζει να είναι η κατάλληλη.
- Καθορισμός για το εάν κρίνεται απαραίτητο να διενεργηθούν, κατά την διάρκεια του τελικού ελέγχου, πρόσθετοι ή διαφορετικοί έλεγχοι σχετικά με την λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλιδων ασφαλείας.
- Αξιολόγηση για το αν τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των διενεργηθεισών ελέγχων έχουν επιπτώσεις στην Συνδυασμένη Αξιολόγηση των Κινδύνων (CRA), τους κινδύνους ουσιαστικών ανακρίβειών λόγω της απάτης ή άλλους σημαντικούς κινδύνους.

¹⁷³ ISA 265.7

¹⁷⁴ ISA 265.8

¹⁷⁵ ISA 300.10, ISA 330.12, ISA 330.22

7.3 Διενέργεια Ελέγχων ‘Ουσίας’ ή ‘Τεκμηρίωσης’

Αρχικά, σχεδιάζουμε τους ελέγχους ουσίας/τεκμηρίωσης στο επίπεδο των Ισχυρισμών/Διαβεβαιώσεων για να προσδιορίσουμε τις ουσιώδεις ανακρίβειες και να ποσοτικοποιήσουμε την επίδραση οποιωνδήποτε προσδιορισμένων λανθασμένων διατυπώσεων στις οικονομικές καταστάσεις.

Στην συνέχεια, εκτελούμε τις διαδικασίες ελέγχου ουσίας/τεκμηρίωσης έτσι ώστε ο συνδυασμός των ελέγχων (συμπεριλαμβανομένων των ελέγχων των δικλείδων ασφαλείας) να παρέχει επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια για να μειώσει τον ελεγκτικό κίνδυνο σε ένα αποδεκτό χαμηλό επίπεδο και να επιτρέψει στον νόμιμο ελεγκτή να συναγάγει εύλογα συμπεράσματα στα οποία θα βασίσει την ελεγκτική του γνώμη.

Αναλυτικότερα:¹⁷⁶

- **Σχεδιασμός των γενικών ελέγχων αντιμετώπισης των ουσιαστικών κινδύνων στο επίπεδο των οικονομικών καταστάσεων.** Για παράδειγμα, μπορεί να έχουμε εντοπίσει έναν κίνδυνο που να αφορά την δυνατότητα βιώσιμης συνέχισης της δραστηριότητας της επιχείρησης (Going Concern Assumption). Τότε θα πρέπει να καθορίσουμε τον αντίκτυπο αυτού του κινδύνου τόσο στο σύνολο των οικονομικών καταστάσεων όσο και σε κάθε λογαριασμό ξεχωριστά.
- **Προσαρμογή των Κύριων Ελέγχων Ουσίας (PSPs)** στους σημαντικούς λογαριασμούς και κοινοποιήσεις της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
- **Σχεδιασμός των Δευτερευόντων Ελέγχων Ουσίας (OSP)** για τους σημαντικούς απολογισμούς και τις κοινοποιήσεις.
- **Προγραμματισμός της εκτέλεσης των Ελέγχων Ουσίας** ώστε να ανταποκρίνονται στο επίπεδο της Συνδυαστικής Αξιολόγησης των Κινδύνων και ο έλεγχος να είναι αποδοτικός και αποτελεσματικός.
- **Σχεδιασμός των ελέγχων ουσίας προβολής στο μέλλον (Rollforward procedures).** Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται για να επικαιροποιήσουν τα αποτελέσματα των ενδιάμεσων ελέγχων που έλαβαν χώρα σε προγενέστερη χρονική περίοδο με σκοπό να αναφέρονται στην ημερομηνία του Ισολογισμού.

¹⁷⁶ ISA 330.5, ISA 200.17, ISA 300.9

- **Σχεδιασμός ελέγχων ουσίας για τους μη-σημαντικούς και τους ασήμαντους λογαριασμούς.**
- **Καθορισμός της πληροφορίας που απαιτείται να λάβουμε από την ελεγχόμενη επιχείρηση ώστε να διεξαχθεί ο έλεγχος με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο.**
- **Ο επικεφαλής ορκωτός ελεγκτής επιθεωρεί τη φύση, τον προγραμματισμό και την έκταση των προγραμματισμένων ελέγχων ουσίας/τεκμηρίωσης για να επιβεβαιώσει ότι οι διαδικασίες απεικονίζουν τη στρατηγική του ελέγχου που συμφωνήθηκε από την ομάδα ελέγχου. Εγκρίνει επίσης τη λογική για την ενδεχομένως μη εκτέλεση κάποιων κύριων ή δευτερευόντων ελέγχων ουσίας και πώς έχει σχεδιαστεί να ληφθούν τα κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για τους σχετικούς ισχυρισμούς.**

Οι έλεγχοι ουσίας ή τεκμηρίωσης αποτελούνται από τις παρακάτω διαδικασίες:

Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης: Η εννοιολογική οριοθέτηση έχει γίνει στην παράγραφο §3.3.4 (Τα Είδη των Αποδεικτικών Στοιχείων). Οι ελεγκτικές αυτές διαδικασίες παρέχουν ελεγκτικά τεκμήρια όταν εφαρμόζονται σε μεγάλους όγκους συναλλαγών που τείνουν να είναι προβλέψιμοι με την πάροδο του χρόνου. Σχεδιάζουμε τις Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης βασιζόμενοι στην προσδοκία ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ των δεδομένων και συνεχίζουν να υφίστανται ελλείψει γνωστών γεγονότων για το αντίθετο.

Για παράδειγμα, οι Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης για τους λογαριασμούς της Μισθοδοσίας περιλαμβάνουν την προσδοκία μας για το μέσο κόστος του συνόλου των μισθών και τον κατά προσέγγιση αριθμό των υπαλλήλων για κάθε μήνα της ελεγχόμενης χρήσης.

Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες: Οι έλεγχοι αυτοί αναφέρονται σε όλα τα υπόλοιπα αποδεικτικά στοιχεία που αναπτύσσονται στην παράγραφο §3.3.4 (Τα Είδη των Αποδεικτικών Στοιχείων) και παρέχουν άμεσα ελεγκτικά τεκμήρια για τις συναλλαγές και τα ισοζύγια. Οι Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες χρησιμοποιούνται για να επιβεβαιώσουμε ότι οι συναλλαγές ή τα ισοζύγια έχουν υπολογιστεί ορθά. Σχεδιάζουμε τις Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες με τρόπο που να ανταποκρίνονται στους

προσδιορισμένους ουσιαστικούς κινδύνους, ισχυρισμούς και χαρακτηριστικά του κάθε λογαριασμού.

Για παράδειγμα, οι Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες περιλαμβάνουν την λήψη εξωτερικών επιβεβαιώσεων για την επαλήθευση της ύπαρξης ενός δείγματος από το σύνολο των υπολοίπων των πελατών ή ξεχωριστών τιμολογίων.

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει πως η Συνδυαστική Αξιολόγηση των Κινδύνων επηρεάζει τους ελέγχους 'ουσίας'.

Πίνακας 20: Σχεδιασμός των ελέγχων “ουσίας” (Substantive Procedures) βάσει της Συνδυαστικής Αξιολόγησης των Κινδύνων

		Φύση, Προγραμματισμός & Έκταση των ελέγχων 'ουσίας'/τεκμηρίωσης'			
Στρατηγική Ελέγχου:		Βασισμένη στις δικλίδες ασφαλείας (Rely on controls)		Μη βασισμένη στις δικλίδες ασφαλείας (Not rely on controls)	
Εκτίμηση εγγενούς κινδύνου:		Χαμηλότερος	Υψηλότερος	Χαμηλότερος	Υψηλότερος
Συνδυαστική Αξιολόγηση Κινδύνου (CRA):		Ελάχιστος	Χαμηλός	Μέτριος	Υψηλός
Κύριοι Ελέγχοι Ουσίας (PSPs)	Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης	Προσαρμογή της φύσης, του προγραμματισμού και της έκτασης των PSPs ώστε να διενεργηθούν <u>περιορισμένες</u> Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης.		Προσαρμογή της φύσης, του προγραμματισμού και της έκτασης των PSPs ώστε να διενεργηθούν <u>εκτεταμένες</u> Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης σε μεγαλύτερο ή στο μέγιστο βαθμό.	
	Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες	Προσαρμογή της φύσης, του προγραμματισμού και της έκτασης των PSPs ώστε να διενεργηθούν <u>περιορισμένες</u> Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες για τα πιο σημαντικά στοιχεία* των λογαριασμών.		Προσαρμογή της φύσης, του προγραμματισμού και της έκτασης των PSPs ώστε να διενεργηθούν <u>εκτεταμένες</u> Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες για τα πιο σημαντικά στοιχεία* και αντιπροσωπευτικά δείγματα των λογαριασμών του ισολογισμού όπως επίσης στις συναλλαγές και στα υπόλοιπα των λογαριασμών των Αποτελεσμάτων Χρήσης.	
		Δεν εφαρμόζονται	Θέσπιση χαμηλότερων ελεγκτικών κατώτατων ορίων* ή/και έλεγχος αντιπροσωπευτικών δειγμάτων μέσω PSPs για να αντιμετωπιστούν ο υψηλότερος έμφυτος κίνδυνος και οι σημαντικοί κίνδυνοι.	Δεν εφαρμόζονται	Θέσπιση χαμηλότερων ελεγκτικών κατώτατων ορίων* ή/και επέκταση του αντιπροσωπευτικού δείγματος για τα PSPs για να αντιμετωπιστούν ο υψηλότερος έμφυτος κίνδυνος και οι σημαντικοί κίνδυνοι.
Δευτερεύοντες Έλεγχοι Ουσίας (OSP)	Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης	Μη απαραίτητες εκτός και αν δεν λήφθηκαν ικανοποιητικά ελεγκτικά τεκμήρια από τα PSPs.	Διενέργεια Δοκιμασιών Αναλυτικής Διερεύνησης για να αντιμετωπιστούν ο υψηλότερος έμφυτος κίνδυνος και ιδιαίτερα οι σημαντικοί κίνδυνοι.	Διενέργεια Δοκιμασιών Αναλυτικής Διερεύνησης για να αντιμετωπιστεί 'ο,τι μπορεί να πάει στραβά' (what can go wrong - WCGW) και δεν αντιμετωπίστηκε από τα PSPs.	Διενέργεια προληπτικών Δοκιμασιών Αναλυτικής Διερεύνησης, που υποστηρίζονται από δοκιμές ελλοχευόντων στοιχείων.
	Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες	Μη απαραίτητες εκτός και αν δεν λήφθηκαν ικανοποιητικά ελεγκτικά τεκμήρια από τα PSPs.	Διενέργεια Άμεσων Επαληθευτικών Δοκιμασιών στα πιο σημαντικά στοιχεία* για να αντιμετωπιστούν ο υψηλότερος έμφυτος κίνδυνος ιδιαίτερα οι σημαντικοί κίνδυνοι.	Διενέργεια Άμεσων Επαληθευτικών Δοκιμασιών στα πιο σημαντικά στοιχεία* και σε αντιπροσωπευτικά δείγματα για να αντιμετωπιστεί 'ο,τι μπορεί να πάει στραβά' και δεν αντιμετωπίστηκε από τα PSPs.	Διενέργεια Άμεσων Επαληθευτικών Δοκιμασιών στα πιο σημαντικά στοιχεία* και σε αντιπροσωπευτικά δείγματα για να προσδιοριστούν οι ουσιώδεις ανακρίβειες και επιπρόσθετα να αντιμετωπιστούν οι σημαντικοί κίνδυνοι.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Κατώτατα Όρια Ελέγχου**	Για λογαριασμούς του Ενεργητικού και των Εσόδων: το ποσό, ή κοντά σε αυτό, της Ανεκτής Παρέκκλισης-> 75-100% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Ενεργητικού και των Εσόδων: υψηλό ποσοστό της Ανεκτής Παρέκκλισης -> 50-75% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Ενεργητικού και των Εσόδων: χαμηλό ποσοστό της Ανεκτής Παρέκκλισης -> 25-50% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Ενεργητικού και των Εσόδων: σημαντικό χαμηλό ποσοστό της Ανεκτής Παρέκκλισης -> 10-25% επί της ΑΠ.
	Για λογαριασμούς του Παθητικού και των Εξόδων: 25-50% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Παθητικού και των Εξόδων: 15-25% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Παθητικού και των Εξόδων: 10-15% επί της ΑΠ.	Για λογαριασμούς του Παθητικού και των Εξόδων: 5-10% επί της ΑΠ.

* Ασκούμε επαγγελματική κρίση στον καθορισμό των ελεγκτικών **κατώτατων ορίων** για τα **σημαντικά στοιχεία** βασιζόμενοι στην Συνδυαστική Αξιολόγηση Κινδύνου (CRA) του σχετικού ισχυρισμού, στη φύση της διαδικασίας και στη σύνθεση του ελεγχόμενου λογαριασμού. Εάν κανένα **σημαντικό στοιχείο** δεν προκύπτει προς εξέταση, καθορίζουμε πώς να λάβουμε τα κατάλληλα ουσιαστικά ελεγκτικά τεκμήρια (π.χ., με την μείωση του **κατώτατου ορίου** ή την επιλογή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος).

** Το **Κατώτατο Όριο Ελέγχου** είναι το ποσό που υπολογίζεται ως ποσοστό της Ανεκτής Παρέκκλισης και θεσπίζεται ώστε να λαμβάνονται προς εξέταση όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που ισούνται ή είναι μεγαλύτερα από αυτό. Στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται ως 'Testing Threshold'.

Εάν οι έλεγχοι 'ουσίας'/ 'τεκμηρίωσης' περιλαμβάνουν δοκιμασίες σε αντιπροσωπευτικό δείγμα, επιλέγουμε το δείγμα μας (είτε στατιστικά είτε μη-στατιστικά/κατά την κρίση μας) από το υπόλοιπο του πληθυσμού (αποκλείοντας τα **σημαντικά στοιχεία**) έτσι ώστε:

- Το δείγμα αναμένεται να είναι αντιπροσωπευτικό του υπόλοιπου πληθυσμού και κάθε στοιχείο στον πληθυσμό να έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής.
- Δεν υπάρχει καμία συνειδητή ή ακατάλληλη προκατάληψη στην επιλογή των στοιχείων εάν εκτελείται μη στατιστική δειγματοληψία.

Όταν εκτελούμε τον έλεγχο ουσίας/τεκμηρίωσης, ενδέχεται να εντοπίσουμε ανακρίβειες και λανθασμένες διατυπώσεις. Ο προσδιορισμός και η συσσώρευση των ανακρίβειών είναι μια από τις σημαντικότερες ευθύνες του ελεγκτή και είναι κρίσιμο θέμα για να καταστεί δυνατό να διατυπώσει την γνώμη του ο ελεγκτής.

Σημεία-κλειδιά και απαιτήσεις του ελέγχου:

- Εκτέλεση ελέγχων ουσίας/τεκμηρίωσης.
- Εξέταση των ανακρίβειών που εντοπίστηκαν.
- Εξαγωγή συμπερασμάτων για τα αποτελέσματα του ελέγχου.

Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης

- Σύγκριση του καταγεγραμμένου ποσού, της τάσης ή της αναλογίας με την προσδοκία μας.
- Διερεύνηση των διαφορών που υπερβαίνουν το **κατώτατο όριο ελέγχου** (threshold) ή τις διακυμάνσεις που δεν συμβαδίζουν με άλλες σχετικές πληροφορίες, μέσω συνεντεύξεων με την διοίκηση για την λήψη εξηγήσεων και στη συνέχεια ελεγκτικών τεκμηρίων που υποστηρίζουν αυτές τις εξηγήσεις.
- Εάν οι εξηγήσεις ή τα ελεγκτικά τεκμήρια που λήφθηκαν από τις Δοκιμασίες Αναλυτικής Διερεύνησης δεν είναι επαρκή, εκτελούμε Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες για να επιβεβαιώσουμε τα υπόλοιπα των λογαριασμών.

Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες

- Εκτελούμε τις Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες σε κάθε **σημαντικό στοιχείο** και στα δείγματα που έχουν επιλεγθεί.
- Εάν δεν είμαστε σε θέση να εκτελέσουμε Άμεσες Επαληθευτικές Δοκιμασίες, ή κατάλληλες εναλλακτικές διαδικασίες, σε ένα επιλεγμένο δείγμα, αυτό αντιμετωπίζεται ως πραγματική ανακρίβεια και το καταγράφουμε στο Άθροισμα των Διαφορών του Ελέγχου εάν είναι πάνω από το ονομαστικό ποσό SAD (βλ.

§5.7.4 Καθορισμός του Ονομαστικού Ποσού του Αθροίσματος των Διαφορών του Ελέγχου (SAD Nominal Amount).

Διαδικασίες Εξωτερικών Επιβεβαιώσεων

- Διατήρηση του ελέγχου στην προετοιμασία και την αποστολή των αιτημάτων επιβεβαίωσης, συμπεριλαμβανομένων των αιτήσεων παρακολούθησης, στο συμβαλλόμενο μέρος.
- Αξιολόγηση κάθε απάντησης επιβεβαίωσης και διερεύνηση των εξαιρέσεων για να καθορίσουμε εάν είναι ή όχι ενδεικτικές ανακρίβειών.
- Λήψη επιπρόσθετων αποδεικτικών στοιχείων για να εξεταστούν οι αμφιβολίες για την αξιοπιστία των ληφθέντων απαντήσεων.
- Εφαρμογή εναλλακτικών ελεγκτικών διαδικασιών σε κάθε **σημαντικό στοιχείο** ή σε επιλεγμένο δείγμα για τα οποία δεν λάβαμε απαντήσεις στα αιτήματα επιβεβαίωσης.

Εναλλακτικές Ελεγκτικές Διαδικασίες

- Οι Εναλλακτικές Ελεγκτικές Διαδικασίες σχετικές με την επιβεβαίωση των λογαριασμών εσόδων μπορούν να περιλαμβάνουν την εξέταση των επόμενων παραλαβών μετρητών, ναύλων ή άλλων έγγραφων στοιχείων για να παρέχουν τεκμηρίων για τον Ισχυρισμό/Θέση περί της ύπαρξης ή της πραγμάτωσης.
- Οι Εναλλακτικές Ελεγκτικές Διαδικασίες σχετικές με την επιβεβαίωση των λογαριασμών πληρωμών μπορούν να περιλάβουν την εξέταση των επόμενων εκταμιεύσεων μετρητών ή της αλληλογραφίας από τρίτους και άλλα αρχεία, (π.χ., Δελτία Παραλαβής αγαθών).
- Επίσης, εάν για παράδειγμα δεν έχουμε λάβει εξωτερική επιβεβαίωση του υπολοίπου ενός λογαριασμού που περιλαμβάνει δέκα τιμολόγια πωλήσεων, οι

εναλλακτικές διαδικασίες εφαρμόζονται και στα δέκα τιμολόγια έτσι ώστε έχουμε τα τεκμήρια ότι αυτά τα δέκα τιμολόγια λογιστικοποιήθηκαν κατάλληλα.

Λογιστικές Εκτιμήσεις

- Διενέργεια των παρακάτω:
 - Εξέταση του τρόπου όπου η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας προέβη στις λογιστικές εκτιμήσεις. Συγκεκριμένα αξιολογούμε την μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για το αν είναι κατάλληλη στις περιστάσεις, (π.χ., σε σχέση με την επιχείρηση, με τον κλάδο, και το λειτουργικό περιβάλλον), συμπεριλαμβανομένης της λογικής για την επιλογή της μεθόδου. Επίσης, αξιολογούμε τις υποθέσεις που χρησιμοποιήθηκαν από τη διοίκηση είναι λογικές λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις του εφαρμόσιμου οικονομικού πλαισίου υποβολής οικονομικών καταστάσεων.
 - Καθορισμός εάν τα γεγονότα που εμφανίζονται μέχρι την ημερομηνία της έκθεσης του ελεγκτή παρέχουν ελεγκτικά τεκμήρια σχετικά με τις λογιστικές εκτιμήσεις.
- Επισκόπηση των λογιστικών εκτιμήσεων για προκαταλήψεις, συμπεριλαμβανομένης μιας αναδρομικής επισκόπησης των προγενέστερων εκτιμήσεων.

7.4 Συμπεράσματα και έκθεση ελέγχου

Εκτελούμε τις διαδικασίες για να ολοκληρώσουμε τον έλεγχό μας και να επικοινωνήσουμε σε εκείνους που ασκούν την εταιρική διακυβέρνηση ή/και τη διοίκηση της εταιρείας τα πλέον σημαντικά ελεγκτικά ευρήματα του και θέματα. Αξιολογούμε εάν έχουμε λάβει επαρκή κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για να παρέχουμε εύλογη διασφάλιση για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις συνολικά είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις, είτε λόγω απάτης είτε λόγω λάθους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

1. Arens A. Alvin, Randal J. Elder, Mark S. Beasley, Auditing and assurance services, an integrated approach, Prentice Hall, ninth edition, 2003.
2. American Accounting Association, Committee on Basic Auditing Concepts, “A Statement of Basic Auditing Concepts”.
3. Committee of Sponsoring Organizations – COSO 2008, “COSO Internal Control-Integrated Framework, Guidance on Monitoring Internal Control Systems”, <http://www.coso.org/IC-IntegratedFramework-summary.html>
4. Eccles R. G., Herz R. H., Keegan E. M. and Phillips D. M. H. 2001, “The Value Reporting Revolution: Moving beyond the Earnings Game”, John Wiley & Sons, New York.
5. Epstein J. Marc and Birchard Bill 2000, “Counting what counts: Turning corporate accountability to competitive advantage”, Perseus Books, Cambridge.
6. International Auditing and Assurance Standards Board – ‘IAASB Clarity Project’, 2008
7. International Federation of Accountants – IFAC 2009, “Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control” ISBN number: 978-1-934779-92-7, New York, USA..
8. Hall A. James and Singleton Tommie 2005, “Information Technology Auditing and Assurance”, 2nd edition, Thomson South-Western, USA.
9. Lee Tom, Corporate Audit theory, Charman & Hall, 1994.
10. Messier F. William 2003, “Auditing and Assurance Services, a systematic approach”, 3rd edition, McGraw-Hill Irwin, NY, USA.

11. Messier F. W. & Whittington R. O., “Auditor Attestation to Management Reports on Internal Control-Should it be required?”, The Expectation Gap Standards: Progress, Implementation Issues, Research Opportunities (AICPA, 1993).
12. Porter Brenda, Jon Simon, and David Hatherly, Principles of External Auditing, John Willey & Sons, 1998.
13. Report of the Special Committee on Assurance Services (www.aicpa.org).
14. Statement on Standards for Attestation Engagement No. 10, American Institute of Certified Public Accountants (www.aicpa.org).
15. Sumners, Glen. ‘CIA Review Notes – Part 1’, 2000.
16. Taylor H. Donald, G. William Glezen, Auditing. An assertions Approach, John Wiley & Sons, seventh edition, 1997.
17. Walter B. Meigs, E. John Larsen, Robert F. Meigs, Ελεγκτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1984.
18. Wheelen L. Thomas & Hunger J. David 2010, “Concepts in Strategic Management and Business Policy”, Εκδόσεις Prentice Hall Pearson, New Jersey.

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Γρηγοράκος Γ. Θεόδωρος, Γενικές Αρχές Ελεγκτικής, Σώμα Ορκωτών Λογιστών Σ.Ο.Λ., 1989.
2. Grant Thornton, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, IFRS, Αναλυτική παρουσίαση, Τόμος Β, Αθήνα 2004.

3. Καζαντζής Ι. Χρήστος 2006, “Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση Ενοιών, Αρχών και Προτύπων”, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα.
4. Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, “Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και Διεθνή Πρότυπα Δικλίδων Ποιότητας”, 2010.
5. Κόντος Γεώργιος 2007, “Λογιστική Τραπεζών και Εταιρειών Leasing & Factoring”, Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα
6. Παπάς Α. Αντώνης 1999, “Εισαγωγή στην Ελεγκτική”, Εκδόσεις Ευγένιου Μπένου, Αθήνα.
7. Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ως μέλος της International Federation of Accountants 2000, “Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και Επαγγελματική Δεοντολογία”, Αθήνα.
8. Τσακλάγκανος Α. Άγγελος 2005, “Ελεγκτική”, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
9. Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004, “Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα”.

Συνολική Αρθρογραφία

1. American Institute of Certified Public Accountants - AICPA, Audit Guide, Audit Sampling, New York, 2001.
2. Colbert L. Janet, “Audit Sampling”, The Internal Auditor, v.58, no.1, February 2001.
3. Curtis B. Mary and Thomas Hayes, “Materiality and audit adjustments”, The CPA Journal, v. 72, no. 4, April 2002.

4. Evelyn R. Patterson, "Materiality uncertainty and Earnings Misstatement", The Accounting Review, v.78, no.3, July 2003.
5. Frank Jonny, "Fraud Risk assessments", The Internal Auditor, v.61, no.2, April 2004.
6. Hall W. Thomas, "Haphazard Sampling and Selection Bias", Journal of Accountancy, v. 192, no. 4, October 2001.
7. Jonny Frank, "Fraud Risk assessments", The Internal Auditor, v.61, no.2, April 2004.
8. McKee E. Thomas, "Current materiality guidance for auditors", The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000.
9. Patterson R. Evelyn, "Materiality uncertainty and Earnings Misstatement", The Accounting Review, v.78, no.3, July 2003.
10. Ramos M., "Auditor's Responsibility for Fraud Detection [SAS No.99]", Journal of Accountancy, v. 195, no.1, January 2003.
11. Ratliff L. Richard and I. Richard Johnson, "Evidence", The Internal Auditor, v. 55, no. 4, August 1998.
12. Shelton Sandra Waller, "The Effect of Experience on the Use of Irrelevant Evidence in Auditor Judgment", The Accounting Review, v. 74, no. 2, April 1999.
13. Thomas E. McKee, "Current materiality guidance for auditors", The CPA Journal, v.70, no.7, July 2000.
14. Vorhiers J., "The New Importance of Materiality", Journal of Accountancy, v. 199, no. 5, May 2005.

15. Whittington R., "The New Audit Documentation Requirements [SAS No. 96]", Journal of Accountancy, v.193, no.4, April 2004.
16. Young G.R., "New Guidance on Audit and Attest Documentation [SAS 96]", The CPA Journal, v.72, no.11, November 2002.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΧΟΥ (ΔΕΠ) & ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΙΚΛΕΙΔΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

▪ Διεθνές Πρότυπο Δικλειδών Ποιότητας (ΔΠΔΠ) 1

Δικλείδες Ποιότητας για λογιστικές επιχειρήσεις που διενεργούν ελέγχους και επισκοπήσεις οικονομικών καταστάσεων, καθώς και άλλες αναθέσεις διασφάλισης και συναφών υπηρεσιών.

- **ΔΠΕ 200** Γενικοί στόχοι του ανεξάρτητου ελεγκτή και η διενέργεια ελέγχου σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ελέγχου.
- **ΔΠΕ 210** Συμφωνία επί των όρων ανάθεσης ελέγχου.
- **ΔΠΕ 220** Δικλείδες ποιότητας για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων.
- **ΔΠΕ 230** Τεκμηρίωση του ελέγχου.
- **ΔΠΕ 240** Ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων.
- **ΔΠΕ 250** Εξέταση νόμων και κανονισμών στον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων.
- **ΔΠΕ 260** Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για την διακυβέρνηση.
- **ΔΠΕ 265** Κοινοποίηση ελλείψεων σε εσωτερικές δικλείδες στους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση και τη διοίκηση.
- **ΔΠΕ 300** Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων.
- **ΔΠΕ 315** Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της.

- **ΔΠΕ 320** Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση ενός ελέγχου.
- **ΔΠΕ 330** Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους.
- **ΔΠΕ 402** Ελεγκτικά ζητήματα σχετικά με οντότητα που χρησιμοποιεί οργανισμό υπηρεσιών.
- **ΔΠΕ 450** Αξιολόγηση των σφαλμάτων που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου.
- **ΔΠΕ 500** Ελεγκτικά τεκμήρια.
- **ΔΠΕ 501** Ελεγκτικά τεκμήρια – Ειδικά ζητήματα για επιλεγμένα κονδύλια.
- **ΔΠΕ 505** Εξωτερικές επιβεβαιώσεις.
- **ΔΠΕ 510** Αρχικές αναθέσεις ελέγχου – Υπόλοιπα έναρξης
- **ΔΠΕ 520** Αναλυτικές Διαδικασίες
- **ΔΠΕ 530** Ελεγκτική Δειγματοληψία
- **ΔΠΕ 540** Έλεγχος λογιστικών εκτιμήσεων περιλαμβανομένων των λογιστικών εκτιμήσεων εύλογης αξίας και σχετικών γνωστοποιήσεων.
- **ΔΠΕ 550** Συνδεδεμένα μέρη.
- **ΔΠΕ 560** Μεταγενέστερα γεγονότα.
- **ΔΠΕ 570** Συνέχιση δραστηριότητας.
- **ΔΠΕ 580** Έγγραφες Διαβεβαιώσεις.
- **ΔΠΕ 600** Ειδικά ζητήματα – Έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων ομίλου (περιλαμβανομένης της εργασίας ελεγκτών συστατικού).

- **ΔΠΕ 610** Χρησιμοποίηση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών.
- **ΔΠΕ 620** Χρησιμοποίηση της εργασίας του ειδήμονα του ελεγκτή.
- **ΔΠΕ 700** Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί οικονομικών καταστάσεων.
- **ΔΠΕ 705** Διαφοροποιήσεις της γνώμης στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή.
- **ΔΠΕ 706** Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή.
- **ΔΠΕ 710** Συγκριτικές πληροφορίες – Αντίστοιχοι αριθμοί και συγκριτικές οικονομικές καταστάσεις.
- **ΔΠΕ 720** Οι ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με άλλες πληροφορίες σε έγγραφα που περιέχουν ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις.
- **ΔΠΕ 800** Ειδικά ζητήματα – Έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων που καταρτίζονται σύμφωνα με πλαίσια ειδικού σκοπού.
- **ΔΠΕ 805** Ειδικά ζητήματα – Έλεγχοι επιμέρους οικονομικών καταστάσεων και συγκεκριμένων στοιχείων, λογαριασμών ή κονδυλίων οικονομικής κατάστασης.
- **ΔΠΕ 810** Αναθέσεις για έκθεση επί περιληπτικών οικονομικών καταστάσεων.

2. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ (ΕΕΠ)

- **ΕΕΠ 1100** Εισαγωγή στα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ).
- **ΕΕΠ 1110** Γλωσσάριο Όρων.
- **ΕΕΠ 1120** Πλαίσιο των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων (ΕΕΠ) και Επικουρική Χρησιμοποίηση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ).
- **ΕΕΠ 2200** Στόχος του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων και Γενικές Αρχές που τον Διέπουν
- **ΕΕΠ 2210** Όροι Εντολής του Ελέγχου.
- **ΕΕΠ 2220** Ποιοτικός Έλεγχος της Ελεγκτικής Εργασίας.
- **ΕΕΠ 2230** Τεκμηρίωση.
- **ΕΕΠ 2240** Η Ευθύνη του Ελεγκτή να Διερευνήσει, στα Πλαίσια του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων, το Ενδεχόμενο Εκούσιων και Ακούσιων Λαθών.
- **ΕΕΠ 2250** Αξιολόγηση, στα Πλαίσια του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων, της Συμμόρφωσης με τους Ισχύοντες Νόμους και Κανονισμούς.
- **ΕΕΠ 2260** Κοινοποίηση των Ευρημάτων του Ελέγχου στους Έχοντες την Ευθύνη της Διακυβέρνησης του Ελεγχόμενου Οργανισμού.
- **ΕΕΠ 3300** Σχεδιασμός.
- **ΕΕΠ 3310** Κατανόηση της Ελεγχόμενης Δραστηριότητας.

- **ΕΕΠ 3315** Εξοικείωση με τον Ελεγχόμενο Οργανισμό και το Λειτουργικό του Περιβάλλον και Εκτίμηση των Κινδύνων Ύπαρξης Ουσιωδών Λαθών.
- **ΕΕΠ 3320** Ελεγκτική Σημαντικότητα (Ουσιαστικότητα).
- **ΕΕΠ 3330** Συνάρτηση των Ελεγκτικών Διαδικασιών με τους Εκτιμηθέντες Κινδύνους.
- **ΕΕΠ 4400** Αξιολόγηση των Κινδύνων και Δικλείδες Ασφαλείας.
- **ΕΕΠ 4401** Έλεγχος σε Μηχανογραφημένα Πληροφοριακά Περιβάλλοντα.
- **ΕΕΠ 4402** Έλεγχος Οργανισμών που Χρησιμοποιούν Εξωτερικούς Λογιστές.
- **ΕΕΠ 5500** Ελεγκτική Μαρτυρία.
- **ΕΕΠ 5501** Ελεγκτική Μαρτυρία Ειδικές Περιπτώσεις.
- **ΕΕΠ 5505** Κατ' Ευθείαν Επιβεβαιώσεις.
- **ΕΕΠ 5510** Έλεγχος Διενεργούμενος για Πρώτη Φορά Υπόλοιπα Ανοίγματος.
- **ΕΕΠ 5520** Διαδικασίες Αναλυτικής Διερεύνησης.
- **ΕΕΠ 5530** Ελεγκτική Δειγματοληψία και Άλλες Επιλεγμένες Διαδικασίες Δοκιμασίας.
- **ΕΕΠ 5540** Έλεγχος Λογιστικών Εκτιμήσεων.
- **ΕΕΠ 5545** Έλεγχος της Επιμέτρησης της Εύλογης Αξίας και της Παράθεσης των Σχετικών Πληροφοριών.
- **ΕΕΠ 5550** Συγγενή Πρόσωπα.
- **ΕΕΠ 5560** Μεταγενέστερα Γεγονότα.

- **ΕΕΠ 5570** Δυνατότητα Ομαλής Συνέχισης (της δραστηριότητας / των εργασιών).
- **ΕΕΠ 5580** Παραστάσεις της Διοίκησης.
- **ΕΕΠ 6600** Χρησιμοποίηση της Εργασίας Άλλου Ελεγκτή.
- **ΕΕΠ 6610** Αξιοποίηση του Έργου των Εσωτερικών Ελεγκτών.
- **ΕΕΠ 6620** Χρησιμοποίηση της Εργασίας Πραγματογνώμονα.
- **ΕΕΠ 7700** Η Έκθεση Ελέγχου επί Οικονομικών Καταστάσεων.
- **ΕΕΠ 7710** Συγκριτικά Στοιχεία.
- **ΕΕΠ 7720** Άλλες Πληροφορίες στα Έγγραφα που Περιέχουν τις Εξηλεγμένες Οικονομικές Καταστάσεις.
- **ΕΕΠ 8800** Η Έκθεση Ελέγχου στην Περίπτωση Ελέγχων με Εξειδικευμένους Στόχους.

3. Καθορισμός των Όρων της Ανάθεσης του Ελεγκτικού Έργου (Establishing the Terms of Engagement)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 22 τμήματα όσον αφορά τις συνθήκες που σχετίζονται με τον **Κίνδυνο Ανάθεσης (engagement risk)** και τις **Δικλείδες Ασφαλείας του Περιβάλλοντος (control environment)**. Παρόλο που πολλές από τις συνθήκες που θα αναγνωριστούν με το παρόν θα επηρεάσουν και την εκτίμηση του κινδύνου ανάθεσης και την κατανόηση των δικλείδων ασφαλείας του περιβάλλοντος, κάποιες συνθήκες σχετίζονται περισσότερο άμεσα με κάποιο από τα δύο.

Αντίστοιχα, τα ειδικά σημεία για τις απαντήσεις έχουν παραληφθεί σε μερικές ερωτήσεις για να υποδείχθει ότι η σχετική συνθήκη συνήθως δεν είναι σχετική είτε με τον κίνδυνο ανάθεσης είτε με τις δικλείδες ασφαλείας του περιβάλλοντος της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Απαντήσεις στις γενικές ερωτήσεις και σημαντικά σημεία θα πρέπει να βασίζονται σε διερεύνηση (η οποία θα πρέπει να υποστηρίζεται από παρατήρηση-observation και επιθεώρηση- inspection) και αναλυτικές διαδικασίες.

3. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Όταν χρησιμοποιούνται αυτές οι πληροφορίες πρέπει να αναγνωριστεί αν έχουν γίνει αλλαγές που μπορούν να επηρεάσουν την συνάφεια τους στον τρέχοντα έλεγχο. Για να καθοριστούν αυτές οι αλλαγές πρέπει να αξιολογηθεί ο σχεδιασμός των δικλείδων ασφαλείας (controls) ώστε να καθοριστεί κατά πόσο έχουν εφαρμοστεί σε κάθε έλεγχο ανεξάρτητα από το αν σχεδιάζουμε να βασιστούμε στην εξέταση και στην δοκιμασία της λειτουργικής αποτελεσματικότητας αυτών των δικλείδων ασφαλείας που έχει γίνει σε προγενέστερες ελέγχους.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Σε περίπτωση που προκύπτει ότι η ακεραιότητα της διοίκησης τίθεται σε αμφισβήτηση, πρέπει να το αναφέρουμε άμεσα στον ανατιθέμενο ελεγκτή.

Η εμπιστευτικότητα των σχολίων που γίνονται σε σχέση με την ακεραιότητα της διοίκησης θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη.

4. Ιδιότητες της Διοίκησης και Ακεραιότητα

2.1 Αποδοχή του Πελάτη

Έχουν διενεργηθεί κατάλληλοι έλεγχοι ώστε να διαμορφωθεί η απόφαση για την αποδοχή ενός νέου πελάτη για έλεγχο ή πότε πραγματοποιήθηκε κάποια αλλαγή στα ανώτατα στελέχη/ιδιοκτήτες σε περίπτωση ήδη ελεγχόμενου πελάτη;

2.2 Ιδιότητες και Ακεραιότητα

Έχουμε επίγνωση αιτιών να αμφισβητήσουμε τις ιδιότητες και την ακεραιότητα ενός ή περισσότερων μελών της διοίκησης ή αλλιώς να αμφισβητήσουμε την δυνατότητά μας να στηριχθούμε στις παρουσιάσεις της διοίκησης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε:

Κίνδυνο
Ανάθεσης

Σύστημα
Εσωτερικού
Ελέγχου

a. Έχουμε επίγνωση πράξεων ανάμιξης της διοίκησης σε εν δυνάμει γεγονότα παράνομης δραστηριότητας, παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, επιβολής πράξεων ρυθμιστικών φορέων ή οργανωμένου εγκλήματος;

b. Έχουμε επίγνωση πράξεων ανάμιξης της διοίκησης σε δραστηριότητες που, αν και δεν θεωρούνται παράνομες, φέρονται ως αμφίβολης εντιμότητας ή θα μπορούσαν να οδηγήσουν την εταιρεία σε δύσκολη θέση;

c. Έχει αλλάξει πρόσφατα η διοίκηση τράπεζες, δικηγόρους ή ελεγκτές;

d. Έχει αποτύχει η διοίκηση να δεσμευτεί με ευυπόληπτους εξωτερικούς συνεργάτες ή συνεργαζόμενες εταιρείες;

e. Έχουμε επίγνωση πολύ σημαντικών προσωπικών δυσκολιών που παρουσιάστηκαν στην διοίκηση;

f. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η διοίκηση πρόθυμη να αναλάβει ασυνήθιστα υψηλά επίπεδα κινδύνου;

g. Η διοίκηση κυριαρχείται από μια ισχυρή προσωπικότητα ή συγκεντρώνεται σε μία μικρή ομάδα χωρίς δικλίδες αντιστάθμισης (compensating controls), όπως αποτελεσματική εποπτεία από το Διοικητικό Συμβούλιο ή την Επιτροπή Ελέγχου;

h. Υπάρχει κάποιος ο οποίος, είτε δεν είναι μέτοχος ή κατέχει θέση με διοικητικά καθήκοντα είτε δεν έχει εμφανές έννομο συμφέρον πάνω στην εταιρεία, εμφανίζεται να ασκεί επιρροή στις υποθέσεις και στις λειτουργίες της;

i. Η εταιρεία έχει υψηλό δείκτη αποχωρήσεων (turnover) ή παρουσιάστηκε πρόσφατα απρόσμενη αλλαγή στην ανώτατη διοίκηση ή

πρόκειται να πραγματοποιηθούν κατά την διάρκεια του επόμενου έτους;

--	--

j. Η ανώτατη διοίκηση χαρακτηρίζεται από απειρία;

--	--

k. Τα μη οικονομικά μέλη της διοίκησης έχουν εκτενή συμμετοχή ή ολοκληρωτική ενασχόληση με την επιλογή των λογιστικών προτύπων ή τον καθορισμό των σημαντικών εκτιμήσεων και αποτιμήσεων;

--	--

Ερώτηση 1

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης ή στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

--	--

2.3 Συνολική Δέσμευση ως προς την Αξιόπιστη Χρηματοοικονομική Πληροφόρηση

Υπάρχουν βάσιμες αιτίες που να οδηγούν στην αμφισβήτηση της συνολικής δέσμευσης της ανώτατης διοίκησης στην αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε:

<p>Κίνδυνο Ανάθεσης</p>

<p>Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου</p>
--

a. Η εταιρεία υιοθετεί αμφιλεγόμενες πολιτικές λογιστικής απεικόνισης;

--	--

b. Η διοίκηση της εταιρείας τείνει να ερμηνεύει τα λογιστικά πρότυπα επιθετικά;		
c. Η διοίκηση της εταιρείας είναι απρόθυμη να προβεί στις προσαρμογές που της προτείνουν οι ελεγκτές;		
d. Έχουμε επίγνωση ύπαρξης συναλλαγών χωρίς απτή οικονομική τεκμηρίωση;		
e. Έχουμε επίγνωση ύπαρξης σημαντικού αριθμού συναλλαγών με 'συνδεδεμένα μέρη' ¹⁷⁷ ή 'συγγενή πρόσωπα' ¹⁷⁸ (related parties) που προέκυψαν εκτός της συνήθης λειτουργίας της επιχείρησης;		
f. Η ανώτερη διοίκηση, συμπεριλαμβανόμενων και των στελεχών σε πολύ σημαντικές λειτουργικές μονάδες της εταιρείας, εμφανίζεται να δίνει υπερβολική έμφαση στην εκπλήρωση των προκαθορισμένων στόχων όσον αφορά τα κέρδη ή την ανάπτυξη;		
g. Η εταιρεία σχεδιάζει ή διαπραγματεύεται νέα σημαντική		

¹⁷⁷ Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Νο 24 - Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών (IAS 24 RELATED PARTY DISCLOSURES).

Συνδεδεμένο μέρος είναι μέρος που συνδέεται με την οντότητα εάν:

- (α) είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσω ενός ή περισσότερων διαμεσολαβούντων, το μέρος:
 - (i) ελέγχει, ελέγχεται ή τελεί υπό από κοινού έλεγχο με, την οντότητα (που συμπεριλαμβάνει τις μητρικές και θυγατρικές εταιρίες καθώς και της αδελφές θυγατρικές εταιρίες),
 - (ii) η συμμετοχή του στην οντότητα του δίνει τη δυνατότητα να ασκήσει σημαντική επιρροή πάνω σε αυτήν ή
 - (iii) ελέγχει από κοινού την οντότητα,
- (β) το μέρος είναι συγγενής (καθώς καθορίζεται στο ΔΛΠ 28 Επενδύσεις σε Συγγενείς Επιχειρήσεις) εταιρία της οντότητας,
- (γ) το μέρος είναι κοινοπραξία στην οποία η οντότητα είναι μέλος (βλέπε ΔΛΠ 31 Δικαιώματα σε Κοινοπραξίες),
- (δ) το μέρος είναι βασικό διοικητικό στέλεχος της οντότητας ή της μητρικής της εταιρίας,
- (ε) το μέρος είναι στενό συγγενικό πρόσωπο του ατόμου που αναφέρθηκε στο (α) ή το (δ),
- (στ) το μέρος είναι οντότητα που ελέγχεται, ελέγχεται από κοινού, επηρεάζεται σημαντικά από, ή με σημαντικά δικαιώματα ψήφου, που κατέχονται άμεσα ή έμμεσα, από οποιοδήποτε άτομο αναφέρεται στο (δ) ή το (ε)
- (ζ) το μέρος είναι πρόγραμμα παροχών μετά την έξοδο από την υπηρεσία προς όφελος των εργαζομένων της οντότητας ή κάθε οντότητας που συνδέεται με εκείνη την οντότητα.

¹⁷⁸ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

χρηματοδότηση, οι όροι της οποίας ενδέχεται να επηρεαστούν από τα δημοσιευμένα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα;

h. Η εταιρεία υιοθετεί, ή αποτυγχάνει να αποκαλύψει επαρκώς, αμφιλεγόμενες πολιτικές λογιστικής απεικόνισης;

i. Η διοίκηση αποτυγχάνει να αμφισβητήσει επαρκώς τις εσωτερικές εκτιμήσεις και αποτιμήσεις;

Ερώτηση 2

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης ή στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

2.4 Δέσμευση ως προς τον Σχεδιασμό και την Διατήρηση Αξιόπιστων Λογιστικών Διαδικασιών και Πληροφοριακών Συστημάτων

Υπάρχουν βάσιμες αιτίες που να οδηγούν στην αμφισβήτηση της δέσμευσης της ανώτατης διοίκησης στον σχεδιασμό και διατήρηση αξιόπιστων λογιστικών διαδικασιών, πληροφοριακών συστημάτων και αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

a. Η διοίκηση εμφανίζεται αδιάφορη σχετικά με ανεπάρκειες στις διαδικασίες λογιστικής απεικόνισης και τις λειτουργίες του ελέγχου ή αποτυγχάνει να διορθώσει αυτές τις ανεπάρκειες που πέφτουν στην αντίληψη της;

b. Η εταιρεία δεν έχει καταφέρει να καθιδρύσει ή να μην επικοινωνήσει επαρκώς και να υποστηρίξει τις αξίες ή τις ηθικές αρχές της (π.χ. πολιτικές όσον αφορά θέματα μη αποδεκτών επιχειρηματικών πρακτικών, σύγκρουσης συμφερόντων και κώδικας δεοντολογίας) ή επικοινωνεί ανάρμοστες αξίες και ηθικές αρχές;

c. Η εταιρεία έχει αποτύχει να εγκαθιδρύσει διαδικασίες σχετικές με την πρόληψη παράνομων πράξεων, συμπεριλαμβανομένων και της χρήσης επίσημων οδηγιών;

d. Η εταιρεία έχει αποτύχει να παρακολουθήσει αποτελεσματικά προβλήματα σχετικά με τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα ή αποκλίσεις από τον προϋπολογισμό;

e. Τα τμήματα του λογιστηρίου ή της επεξεργασίας δεδομένων εμφανίζονται να είναι ανεπαρκώς στελεχωμένα;

f. Οι πόροι που υποστηρίζουν το προσωπικό της εταιρείας (π.χ. ηλεκτρονικοί υπολογιστές, πρόσβαση στην επεξεργασία δεδομένων, προσωρινό προσωπικό) να εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους συχνά εμφανίζονται να είναι μη διαθέσιμοι ή ανεπαρκείς;

g. Το προσωπικό της διοίκησης, του λογιστηρίου ή της επεξεργασίας δεδομένων εμφανίζεται να μην είναι επαρκώς ικανό να διεκπεραιώσει τις ανατιθέμενες ευθύνες του; Στοιχεία που πρέπει να λάβουμε υπόψη πριν κάνουμε αυτή την εκτίμηση περιλαμβάνουν:

1. Η εταιρεία αποζημιώνει ανεπαρκώς το προσωπικό της και γι'αυτό προσελκύει προσωπικό με χαμηλά προσόντα;

2. Υπάρχουν μη ξεκάθαρα και ανεπαρκή κριτήρια πρόσληψης και προαγωγής του προσωπικού;

3. Οι τεχνικές αξιολόγησης της απόδοσης των εργαζόμενων είναι μη επαρκείς ή μη αποτελεσματικές;
4. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των εργαζομένων είναι μη αποτελεσματικά;
- h. Ο δείκτης αποχωρήσεων (turnover) είναι υψηλός σε σημαντικές θέσεις της εταιρείας;
- i. Οι περιγραφές των θέσεων εργασίας, συμπεριλαμβανομένου συγκεκριμένων καθηκόντων, ευθυνών και περιορισμών, δεν έχουν καθοριστεί ξεκάθαρα ή δεν έχουν επικοινωνηθεί αποτελεσματικά στους υπαλλήλους;
- j. Οι διαδικασίες εξέτασης των αιτήσεων για εργασία είναι μη επαρκείς;
- k. Οι προηγούμενοι έλεγχοι έχουν αναδείξει σημαντικό αριθμό λανθασμένων λογιστικών αποτυπώσεων ή διορθωτικών εγγραφών, ιδιαίτερα στο κλείσιμο της χρήσης;
- l. Τα αρχεία της εταιρείας είναι μη επαρκή;
- m. Η εταιρεία συχνά αποτυγχάνει να ακολουθήσει επιτυχώς χρονοδιαγράμματα και προθεσμίες κτλ;
- n. Η ανώτατη διοίκηση επιδεικνύει αδιαφορία απέναντι στις ρυθμιστικές αρχές;
- o. Η διοίκηση της εταιρείας συνεχίζει να εργοδοτεί μη αποτελεσματικό ανθρώπινο δυναμικό στα τμήματα του λογιστηρίου, των πληροφοριακών συστημάτων και του εσωτερικού ελέγχου;

ρ. Οι προηγούμενοι έλεγχοι έχουν αναδείξει έλλειψη υποστηρικτικής πληροφόρησης για τις πληρωμές;

Ερώτηση 3

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3 Οργανωτική και Διοικητική Δομή

3.1 Οργανωτική Δομή

Η οργανωτική δομή είναι ακατάλληλη σε σχέση με το μέγεθος και την φύση της εταιρείας;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε:

Κίνδυνο Ανάθεσης

Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

a. Η οργανωτική δομή της εταιρείας είναι αδικαιολόγητα περίπλοκη;

b. Η εταιρεία υφίσταται γρήγορη επέκταση;

c. Η εταιρεία έχει εξαγοράσει πρόσφατα άλλες επιχειρήσεις;

d. Η εταιρεία έχει μεγάλο αριθμό αποκεντρωμένων λειτουργικών τμημάτων;

e. Η δομή της λειτουργίας υποβολής οικονομικών καταστάσεων είναι αδικαιολόγητα περίπλοκη εμπεριέχοντας πολυάριθμες και μη χρήσιμες νομικές οντότητες, διοικητικές γραμμές δικαιοδοσίας ή συμβατικές ρυθμίσεις χωρίς επιχειρησιακό σκοπό;

f. Η επιχείρηση διατηρεί σημαντικούς τραπεζικούς λογαριασμούς ή θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα σε φορολογικούς παραδείσους για τα οποία δεν φαίνεται να υπάρχει καμία σαφής επιχειρησιακή αιτιολόγηση;

Ερώτηση 4

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης ή στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3.2 Διοικητική Δομή και Διαδικασία Δικλείδων Ασφάλειας, Επίβλεψη και Έλεγχος

Οι διαδικασίες ελέγχου της διοίκησης είναι ακατάλληλες σύμφωνα με το μέγεθος και την φύση της επιχείρησης και τίθεται σε αμφισβήτηση η δυνατότητα της διοίκησης να εποπτεύει και να παρακολουθεί αποτελεσματικά τις λειτουργίες της εταιρείας και να ασκεί έλεγχο στις αρμοδιότητες που μεταβιβάζονται στο προσωπικό;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε:

**Κίνδυνο
Ανάθεσης**

**Σύστημα
Εσωτερικού
Ελέγχου**

A. Η επιχείρηση χαρακτηρίζεται από έλλειψη καθορισμένης διοικητικής δομής και υπάρχει κακώς καθορισμένη κατανομή των ευθυνών και των εξουσιών;

B. Οι ικανότητες και το στυλ της διοίκησης δεν συμβαδίζουν με το μέγεθος και την ανάπτυξη της επιχείρησης;

Γ. Η επίβλεψη και ο έλεγχος των αποκεντρωμένων λειτουργιών είναι ανεπαρκής;

Δ. Η επίβλεψη και ο έλεγχος των πολυεθνικών λειτουργιών είναι ανεπαρκής;

E. Η επίβλεψη και η παρακολούθηση των τμημάτων επεξεργασίας δεδομένων και λογιστικών λειτουργιών είναι ανεπαρκής;

Ερώτηση 5

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης ή στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3.3 Μέθοδοι ανάθεσης ευθυνών και δικαιοδοσίας

Οι διαδικασίες ανάθεσης ευθυνών και κατανομής δικαιοδοσίας είναι ακατάλληλες σύμφωνα με το μέγεθος και την φύση της επιχείρησης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

a. Η ανώτερη διοίκηση υιοθετεί ατελέσφορες μεθόδους για να κατευθύνει και να παρακολουθεί αποτελεσματικά τον προγραμματισμό, την ανάπτυξη και τη διατήρηση της λογιστικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων των αυτοματοποιημένων συστημάτων και των δραστηριοτήτων ελέγχου;

b. Η ανώτερη διοίκηση δεν έχει διαβιβάσει σαφώς το εύρος της δικαιοδοσίας και των ευθυνών στο προσωπικό του λογιστηρίου και της επεξεργασίας δεδομένων;

c. Το επίπεδο επικοινωνίας μεταξύ των στελεχών του λογιστηρίου και της επεξεργασίας δεδομένων εμφανίζεται να είναι ανεπαρκές;

d. Η τεκμηρίωση των πολιτικών και των διαδικασιών επεξεργασίας δεδομένων είναι ανεπαρκής;

Ερώτηση 6

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3.4 Μέθοδοι Ελέγχου της Ανώτατης Διοίκησης

Υπάρχουν βάσιμες αιτίες που να οδηγούν στην αμφισβήτηση των μεθόδων ελέγχου της ανώτατης διοίκησης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

a. Η εταιρεία στερείται διαδικασιών σύνταξης προϋπολογισμού ή προγραμματισμού (είτε για τα ποσά που αναφέρονται στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης είτε στις ταμειακές ροές); Εξετάστε:

1. Χρησιμοποιείται ο προϋπολογισμός ως εργαλείο για να παρακινήσει τα χαμηλότερα επίπεδα διοίκησης να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους σχετικά με τα έσοδα, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον κίνδυνο λαθών;

2. Σε γενικές γραμμές ο προϋπολογισμός δεν είναι αρκετά ακριβής ώστε να αποτελεί μια σημαντική μέθοδο ελέγχου που θα ανιχνεύσει σημαντικές ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις;

3. Ο προϋπολογισμός δεν προετοιμάζεται από το κατάλληλο επίπεδο διοίκησης και συγκεκριμένα από στελέχη που έχουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση των πτυχών της επιχείρησης για τις οποίες έχουν δημοσιονομική ευθύνη;

4. Το ανώτερο επίπεδο διοίκησης δεν παρακολουθεί με προσοχή τις αποκλίσεις από τον προϋπολογισμό και δεν λαμβάνει εύλογες εξηγήσεις για τις σημαντικές διακυμάνσεις εγκαίρως;

b. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου είναι μη αποτελεσματικό ή δεν υφίσταται;

1. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου δεν αναλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να μετριάσουν τους όρους στο περιβάλλον ελέγχου που μπορεί να αυξήσουν τους κινδύνους, όπως η εξέταση των πρωτευόντων σημείων ελέγχου και η απόδοση των λογιστικών ελέγχων των

οικονομικών δηλώσεων.

2. Το τμήμα εσωτερικού λογιστικού ελέγχου δεν εμφανίζεται να έχει αντικειμενική στάση κατά εκτέλεση των καθηκόντων του.

3. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου δεν αναφέρεται στην επιτροπή ελέγχου ή στους υπεύθυνους για την εταιρική διακυβέρνηση/στο διοικητικό συμβούλιο.

4. Το προσωπικό του τμήματος εσωτερικού ελέγχου εμφανίζεται να είναι αναρμόδιο και ανεπαρκώς εκπαιδευμένο.

5. Ο αριθμός του προσωπικού του τμήματος εσωτερικού ελέγχου εμφανίζονται να είναι ανεπαρκής.

6. Οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν τεκμηριώνουν τον προγραμματισμό και την εκτέλεση της εργασίας τους με συγκεκριμένα μέσα όπως προγράμματα ελέγχου και έγγραφα εργασίας.

7. Η διοίκηση λαμβάνει ανεπαρκή και πρόωρα μέτρα για να διορθωθούν τα θέματα που υποβάλλονται από την λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.

8. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου εμφανίζεται να μην ακολουθεί ουσιαστικά τα κατάλληλα επαγγελματικά πρότυπα.

c. Υπάρχουν άλλες μη αποτελεσματικές τεχνικές ελέγχου της ανώτατης διοίκησης; Σε αυτή την περίπτωση, περιγράψτε κατάλληλα.

Ερώτηση 7

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3.5 Αντίκτυπος των Πληροφοριακών Συστημάτων

Είναι ο τρόπος και η έκταση της χρήσης των πληροφοριακών συστημάτων ακατάλληλη σε σχέση με το μέγεθος και τη φύση της επιχείρησης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

a. Η διοίκηση εμφανίζεται να υποτιμά τη σημασία του περιβάλλοντος επεξεργασίας δεδομένων από τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές; Εξετάστε τα εξής στην διαμόρφωση της αξιολόγησης:

- Σε ποιον αναφέρεται η διοίκηση συστημάτων πληροφορικής;
- Ποιό είναι το επίπεδο επένδυσης στη χρήση της πληροφοριακής τεχνολογίας;

b. Υπάρχει απουσία κατάλληλων διορθωτικών δράσεων της διοίκησης για να αντιμετωπιστούν επαναλαμβανόμενα προβλήματα που σχετίζονται με τα πληροφοριακά συστήματα (π.χ., παρατεταμένες καθυστερήσεις στη λήψη των πληροφοριών, σημαντικά λάθη στα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την διαχείριση των επιχειρηματικών λειτουργιών);

c. Υπάρχει έλλειψη υπευθυνότητας για τα πληροφοριακά συστήματα (π.χ., η ανώτατη διοίκηση δεν υπεισέρχεται στην αξιοποίηση των πληροφοριακών);

d. Υπάρχει έλλειψη διοικητικής συνειδητοποίησης των σχετικών με τα πληροφοριακά συστήματα παραγόντων που έχουν επιπτώσεις στην επιχείρηση και στις λειτουργίες της (π.χ., σημασία των ελέγχων, επιδράσεις των προηγμένων τεχνολογιών στα συστήματα ή στην επιχείρηση);

e. Υπάρχει απουσία προτύπων στις πρακτικές επιλογής και πρόσληψης του προσωπικού όσον αφορά τα συστήματα και το περιβάλλον πληροφοριακής τεχνολογίας και επεξεργασίας δεδομένων μέσα στα περιβάλλοντα επεξεργασίας υπολογιστών (π.χ., οι κατάλληλα καταρτισμένοι άνθρωποι δεν είναι στις θέσεις-κλειδιά και η ανώτερη διοίκηση δεν είναι δείχνει ενδιαφέρον);

f. Υπάρχει απουσία των κατάλληλων πόρων (π.χ., ανεπαρκής αριθμός προσωπικού για να αναπτύξει, να χειρίζεται και να διατηρεί τα απαραίτητα πληροφοριακά συστήματα);

g. Υπάρχει εξάρτηση από τα συστήματα που δεν εμφανίζονται να ελέγχονται επαρκώς (π.χ., χρήση των Συστημάτων Διοικητικής Πληροφόρησης ή των τερματικών συστημάτων, με προγραμματισμό που εκτελείται σε μη ομαλή βάση ή προγράμματα που χρησιμοποιούνται για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους αναπτύχθηκαν αρχικά);

h. Υπάρχει απουσία έγκαιρων ή/και σημαντικών πληροφοριών;

i. Υπάρχει προφανής απουσία παρακολούθησης των κρίσιμων δραστηριοτήτων ελέγχου;

j. Υπάρχει υψηλός δείκτης αποχώρησης των ανθρώπων-κλειδιά στα τμήματα που αφορούν τα πληροφοριακά συστήματα και επεξεργασία δεδομένων;

κ. Υπάρχει απουσία στρατηγικών σχεδίων για τα πληροφοριακά συστήματα ή σχεδίων που δεν έχουν σχέση με τα στρατηγικά σχέδια για άλλες περιοχές της επιχείρησης;

ι. Υπάρχει έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών των πληροφοριακών συστημάτων;

μ. Υπάρχει έλλειψη δεξιοτήτων σχετικών με τα πληροφοριακά συστήματα από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου;

ν. Υπάρχει απουσία ξεκάθαρων γραμμών αναφοράς στο περιβάλλον των πληροφοριακών συστημάτων, τόσο μέσα όσο και έξω από αυτό;

ο. Δεν υπάρχει καμία διοικητική συμμετοχή στον έλεγχο των πληροφοριακών συστημάτων;

Ερώτηση 8

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

3.6 Δραστηριότητες των Οργάνων που ασκούν την Εταιρική Διακυβέρνηση /Διοικητικό Συμβούλιο ή Επιτροπή Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου ή τα Όργανα που ασκούν την εταιρική Διακυβέρνηση /Διοικητικό Συμβούλιο είναι ακατάλληλα για το μέγεθος και τη φύση της επιχείρησης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

- a. Η Εταιρική Διακυβέρνηση ασκείται από άτομα που δεν έχουν την κατάλληλη εμπειρία;
- b. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) έχουν ανεπαρκή αριθμό ανεξάρτητων μελών;
- c. Οι συνεδριάσεις για να τεθούν οι πολιτικές και οι στόχοι, για να αξιολογηθεί η απόδοση της εταιρείας και για να ληφθούν οι κατάλληλες ενέργειες, δεν γίνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και ακολουθούν τυπικές διαδικασίες ή/και τα πρακτικά αυτών των συνεδριάσεων δεν προετοιμάζονται ή/και υπογράφονται εγκαίρως;
- d. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) δεν έχει καταγεγραμμένο καταστατικό όπου καθορίζονται τα καθήκοντα και οι ευθύνες της, ιδιαίτερα όσον αφορά την αξιολόγηση των οικονομικών καταστάσεων;
- e. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) έχει ανεπαρκείς εξουσίες και πόρους για να ασκήσει τα καθήκοντά της ως επόπτης της διαδικασίας υποβολής οικονομικών εκθέσεων;
- f. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) έχει ακατάλληλο επίπεδο γνώσης σχετικά τις επιχειρησιακές λειτουργίες της εταιρείας ώστε να διεκπεραιώσει τα καθήκοντα επίβλεψης;
- g. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) λαμβάνει ακατάλληλα μέτρα όσον αφορά τις ανεπάρκειες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου που υποπίπτουν στην αντίληψή της;
- h. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) συνεδριάζει σε ακατάλληλα διαστήματα με τον εξωτερικό ελεγκτή;
- i. Η Επιτροπή Ελέγχου (ή το Διοικητικό Συμβούλιο) δεν συνεδριάζει σε

τακτά χρονικά διαστήματα με τον εσωτερικό ή τον εξωτερικό σύμβουλο της εταιρείας;

j. Η δομή της Εταιρικής Διακυβέρνησης είναι αδύνατη ή ατελέσφορη (αυτό μπορεί να αποδειχθεί από έλλειψη μελών που είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση, ή όταν δίνεται λίγη προσοχή στα θέματα δημοσιοποίησης οικονομικών καταστάσεων, στην λογιστική απεικόνιση και τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου);

Ερώτηση 9

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

4 Φύση της Επιχείρησης και του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος

4.1 Φύση της Επιχείρησης

Υπάρχουν βάσιμοι λόγοι που να μας επιτρέπουν να αμφισβητούμε την φύση των επιχειρηματικών λειτουργιών της εταιρείας;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Η εταιρεία έχει μακροπρόθεσμο κύκλο λειτουργίας;

b. Η εταιρεία χρησιμοποιεί περίπλοκες ή καινοτόμες τεχνικές χρηματοδότησης;

c. Η εταιρεία δραστηριοποιείται σε ευμετάβλητο κλάδο ή ρευστές αγορές;

d. Απαιτούνται σημαντικές χρηματοοικονομικές εκτιμήσεις που περιλαμβάνουν περισσότερη από την συνήθη υποκειμενικότητα, πολυπλοκότητα ή αβεβαιότητα, ή που υπόκεινται σε πιθανή σημαντική αλλαγή βραχυπρόθεσμα με τρόπο που μπορεί να έχει μια οικονομικά αποδιοργανωτική επίδραση στην εταιρεία;

e. Η εταιρεία δραστηριοποιείται σε κλάδο ο οποίος συχνά συνδέεται με αμφισβητήσιμες ή παράνομες δραστηριότητες;

f. Η εταιρεία έχει κάνει σημαντική εξαγορά στο προηγούμενο οικονομικό έτος επιχείρησης που λειτουργεί σε έναν κλάδο στον οποίο η διοίκηση έχει ελάχιστη ή καμία προγενέστερη εμπειρία;

g. Η εταιρεία δραστηριοποιείται σε κλάδο με πτωτική τάση, με αυξανόμενες επιχειρησιακές αποτυχίες ή σημαντικές πτώσεις στην καταναλωτική ζήτηση;

h. Υπάρχει υψηλός βαθμός ανταγωνισμού ή η αγορά είναι κορεσμένη στον κλάδο της εταιρείας, που συνοδεύεται από μειούμενα περιθώρια κέρδους;

Ερώτηση 10

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

4.2 Επιχειρηματικό Περιβάλλον

Υπάρχουν εξωτερικές επιρροές στο επιχειρησιακό περιβάλλον που έχουν επιπτώσεις στις διαδικασίες της εταιρείας και στην βιωσιμότητα της;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

- a. Η εταιρεία διανέμει τίτλους στο κοινό ή έχει ευρεία εταιρική υπευθυνότητα;
- b. Η ασυνήθιστη σημαντικότητα (ή ουσιαστικότητα) θα δημοσιευτεί μαζί με τις οικονομικές δηλώσεις;
- c. Είναι η χρηματοοικονομική απόδοση της εταιρείας σημαντικά καλύτερη ή χειρότερη από άλλες στη βιομηχανία;
- d. Υπάρχουν πιέσεις από ρυθμιστικές αρχές που μπορούν να επηρεάσουν τη διοίκηση για να διαστρεβλώσουν τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα;
- e. Η εταιρεία εμπλέκεται σε αλλαγή ιδιοκτησίας ή σε διαγωνισμό για τον έλεγχο;
- f. Είναι η συμμόρφωση με τα συμβόλαια χρέους οριακή, σχετικά με τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα;
- g. Είμαστε ενήμεροι για εκκρεμείς ή προηγούμενες δικαστικές διαμάχες, διοικητικά πρακτικά συναλλαγών ή εργασιών, πειθαρχικές ποινές ή αξιώσεις ενάντια στην εταιρεία για παραβάσεις της νομοθεσίας περί αξιόγραφων, αθεμίτου ανταγωνισμού ή άλλους παρόμοιους κυβερνητικούς (εθνικούς, ομοσπονδιακούς, Ε.Ε.) ρυθμιστικούς κανονισμούς;

h. Η πιο πρόσφατη έκθεση εξέτασης ρυθμιστικής αρχής ή περιέχει αυστηρές κριτικές που η διοίκηση δεν έχει εξετάσει εξ αιτίας των διαφωνιών ή άλλων παραγόντων που αποδεικνύουν μια επιδεινωμένη σχέση με την ρυθμιστική αρχή;

i. Είναι η εταιρεία τρωτή σε οικονομικά γεγονότα (π.χ., απότομες διακυμάνσεις στα επιτόκια, τιμές αναλώσιμων αγαθών ή συναλλαγματικές ισοτιμίες);

j. Είναι η εταιρεία τρωτή σε μεταβαλλόμενους με γρήγορους ρυθμούς όρους του κλάδου (π.χ., υψηλή αποθεματοποίηση, τεχνολογική αλλαγή, απαξίωση προϊόντων);

k. Είναι η εταιρεία τρωτή σε αλλαγή των κυβερνήσεων (π.χ., εάν η επιχείρηση είναι κυβερνητικός ανάδοχος);

l. Είναι η εταιρεία τρωτή σε αλλαγή των ρυθμιστικών κανονισμών (π.χ., απαίτηση για δημοσιοποίηση εκτενέστερων πληροφοριών στις οικονομικές καταστάσεις);

m. Είναι η εταιρεία τρωτή σε καταναλωτικά ή κοινωνικά θέματα (π.χ., συμμόρφωση με τα πρότυπα περιβαλλοντικού ελέγχου, ζητήματα ευθύνης προϊόντων);

n. Η εταιρεία έχει παρουσιάσει ασυνήθιστη ταχεία ανάπτυξη ή κερδοφορία, ειδικά σε σύγκριση με άλλες εταιρείες του κλάδου;

o. Υπάρχει ασυνήθιστα υψηλή εξάρτηση από το χρέος, ή οριακή δυνατότητα να καλυφθούν οι υποχρεώσεις αποπληρωμής των δανείων;

Ερώτηση 11

Βασίζομενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης,

αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

5 Χρηματοοικονομικά Αποτελέσματα

5.1 Χρηματοοικονομικά Αποτελέσματα

Η διοίκηση βρίσκεται κάτω από σημαντική πίεση ώστε να υποβάλει συγκεκριμένα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Είναι πιθανό η εταιρεία, ή ένα σημαντικό τμήμα της, να πωληθεί;

b. Υπάρχει υπερβολικό ενδιαφέρον από τη διοίκηση για τη διατήρηση ή την αύξηση της τιμής της μετοχής της ή της τάσης των κερδών μέσω της χρήσης ασυνήθιστων επιθετικών λογιστικών πρακτικών;

c. Ένα σημαντικό μερίδιο των αποδοχών του μάνατζμεντ αντιπροσωπεύεται από μπόνους, δικαιώματα μετοχών (stock options) ή άλλα κίνητρα, η αξία των οποίων εξαρτάται από την εταιρεία, μέσω της επίτευξης αδικαιολόγητων επιθετικών στόχων για τα λειτουργικά αποτελέσματα, την οικονομική θέση, ή τις ταμειακές ροές;

d. Οι ιδιοκτήτες ή το μάνατζμεντ έχουν συμφέρον από την επιδίωξη ακατάλληλων μέσων για να ελαχιστοποιηθούν οι υποβληθσες αποδοχές για φορολογικούς λόγους;

e. Οι αισιόδοξες οικονομικές προβλέψεις που έχουν εκδοθεί από το μάνατζμεντ ή τους αναλυτές, τους πιστωτές και άλλους τρίτους, είναι βασισμένες στην επίτευξη αδικαιολόγητα επιθετικών στόχων ή σαφώς μη ρεαλιστικών προβλέψεων, ή είναι υψηλές προσδοκίες για τον κλάδο βασισμένες στα παρελθόντα κέρδη και την τιμή των μετοχών;

f. Η εταιρεία αναπτύσσεται και είναι κοντά στο όριο των οικονομικών πόρων της;

g. Η απόδοση της εταιρείας σημειώνει απότομη κάμψη;

h. Υπάρχει αμφιβολία για το εάν η εταιρεία θα έχει ικανοποιητικά διανεμόμενα κέρδη ή ταμειακές ροές για να συνεχίσει τις διανομές στο τωρινό επίπεδο;

i. Το μάνατζμεντ έχει εγγυηθεί προσωπικά σημαντικά χρέη της εταιρείας όταν η χρηματοοικονομική θέση της εταιρείας είναι φτωχή ή επιδεινωμένη;

j. Υπάρχουν πιθανές δυσμενείς συνέπειες στις σημαντικές εκκρεμείς συναλλαγές της εταιρείας εάν υποβληθούν φτωχά χρηματοοικονομικά αποτελέσματα;

k. Η εταιρεία διενεργεί κάποιο σημαντικό αλλά ασύμφορο πρόγραμμα ή επιχειρηματικό εγχείρημα;

Ερώτηση 12

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

5.2 Δυνατότητα βιώσιμης συνέχισης της δραστηριότητας / των εργασιών (Going Concern Assumption)

Υπάρχουν γεγονότα ή συνθήκες που δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες ως προς την δυνατότητα της συνέχισης της δραστηριότητας / των εργασιών του ελεγχόμενου οργανισμού στο εγγύς μέλλον (ability to continue as a going concern)¹⁷⁹;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

- a. Υπάρχει ανεπαρκές κεφάλαιο κίνησης ή πιστωτικά όρια που να μην επιτρέπει στην επιχείρηση να λειτουργήσει με κερδοφόρα ικανότητα;
- b. Υπάρχουν απαιτήσεις για νέο κεφάλαιο παραπάνω από τη διαθεσιμότητά του;
- c. Υπάρχουν σημαντικά χρέη προς ασυνήθιστες πηγές π.χ. 'συνδεδεμένα μέρη'¹⁸⁰ ή 'συγγενή πρόσωπα'¹⁸¹ (related parties) ή με ασυνήθιστους όρους;
- d. Υπάρχουν παραβιάσεις, ή προφανείς παραβιάσεις, των περιορισμών που θέτουν τα χρέη της εταιρείας (π.χ., διατήρηση συγκεκριμένου ύψους κεφαλαίου κίνησης) ή άλλων όρων μιας δανειακής σύμβασης;
- e. Υπάρχουν παραβιάσεις, ή προφανείς παραβιάσεις, των κανονισμών διαμόρφωσης κεφαλαίου;
- f. Υπάρχει ανικανότητα να γίνουν οι αποπληρωμές των χρεών όπως

¹⁷⁹ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

¹⁸⁰ Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Νο 24 - Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών (IAS 24 RELATED PARTY DISCLOSURES).

¹⁸¹ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

ορίζεται από τους χρονικούς περιορισμούς ή να πληρωθούν άλλοι πιστωτές;

g. Υπάρχουν προβλέψεις όσον αφορά δυσκολίες στις ταμειακές ροές;

h. Έχει υπάρξει απώλεια ή πιθανή απώλεια ενός σημαντικού πελάτη ή ομάδας πελατών;

i. Υπάρχουν στοιχεία του παθητικού που δεν απεικονίζονται στον ισολογισμό ή των απρόοπτες υποχρεώσεις;

j. Η εταιρεία βρίσκεται κάτω από σημαντική πίεση και πρέπει να χρηματοδοτηθεί με πρόσθετο κεφάλαιο το οποίο είναι απαραίτητο για να μείνει ανταγωνιστική, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για τη χρηματοδότηση των σημαντικών έργων έρευνας και ανάπτυξης ή κεφαλαιακών δαπανών;

k. Είναι η εταιρεία ανίκανη να παράγει ταμειακές ροές από τις λειτουργίες της ενώ παράλληλα παρουσιάζει κέρδη ή αύξηση κερδών στις οικονομικές της καταστάσεις;

l. Υπάρχει απειλή επικείμενης πτώχευσης ή άσκησης δικαιώματος κατασχέσεως εξ υποθήκης ή εχθρικής εξαγοράς;

Ερώτηση 13

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

6 Φύση της Ανάθεσης του Ελεγκτικού Έργου (Nature of the Audit Engagement)

6.1 Δέσμευση του Ελεγκτικού Έργου

Υπάρχουν λόγοι ανησυχίας για τους όρους που περιβάλλουν τη δέσμευση εξωτερικού ελέγχου;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

- a. Η διοίκηση έχει αποτύχει στο παρελθόν να παρέχει στους ελεγκτές της πλήρη συνεργασία;
- b. Η διοίκηση είναι αδικαιολόγητα απαιτητική με τους ελεγκτές της προσωπικού μας ή θέτει μη ρεαλιστικούς χρονικούς περιορισμούς στην έκδοση των ελεγκτικών εκθέσεων;
- c. Οι επίσημοι ή άτυποι περιορισμοί που έχουν τοποθετηθεί στους ελεγκτές περιορίζουν τη δυνατότητά τους να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά με την ανώτατη διοίκηση, με τα όργανα άσκησης Εταιρικής Διακυβέρνησης /Διοικητικό Συμβούλιο ή την Επιτροπή Ελέγχου;
- d. Το μάντζμεντ έχει αποτύχει να προσφέρει εκουσίως τις πληροφορίες σχετικές με τις πολύ σημαντικές ή ασυνήθιστες συναλλαγές;
- e. Ο παρών έλεγχος είναι ο πρώτος που διενεργείται στην εταιρεία;
- f. Εάν ο ελεγχόμενος οργανισμός είναι πρόσφατα επίκτητος πελάτης, υπήρξαν ασυνήθιστες ή αμφισβητούμενες περιστάσεις που οδήγησαν την εταιρεία στην απόφαση να αλλαχθούν οι εξωτερικοί ελεγκτές της;
- g. Έχουν υπάρξει συχνές διαφωνίες με τους τωρινούς ή προηγούμενους

ελεγκτές σε θέματα λογιστικής ερμηνείας, ελεγκτικής διαδικασίας, ή απεικόνισης στις οικονομικές καταστάσεις;

h. Έχει υπάρξει αυταρχική συμπεριφορά από το μάντζμεντ απέναντι στους τωρινούς ή στους προηγούμενους ελεγκτές, περιλαμβάνοντας ειδικά προσπάθειες να επηρεαστεί το πεδίο και το εύρος της ελεγκτικής εργασίας;

j. Υπάρχουν προσδοκώμενες μελλοντικές απολύσεις που είναι γνωστές στο εργατικό δυναμικό;

Ερώτηση 14

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

6.2 Συμμόρφωση του Ελεγκτικού Έργου

Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι η συμμόρφωση του ελέγχου με τα Γενικώς Παραδεκτά Ελεγκτικά Πρότυπα (generally accepted auditing standards) μπορεί να αμφισβητηθεί;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Είμαστε ενήμεροι για θέματα που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αμφισβήτηση της ανεξαρτησία μας;

b. Υπάρχουν θέματα, όπως προσφυγή στο δικαστήριο μεταξύ αυτής της εταιρείας και άλλου πελάτη του ελεγκτή, τα οποία θα μπορούσαν να δημιουργήσουν στον ελεγκτή μια σύγκρουση συμφερόντων;

c. Είναι πιθανό η εταιρεία, ή ένα σημαντικό τμήμα της, να πωληθεί;

d. Τα αποτελέσματα του ελέγχου μας θα στηριχθούν από άλλους ελεγκτές;

e. Ο ελεγκτής στηρίζεται σε άλλους ελεγκτές για σημαντικά τμήματα της ελεγκτικής εργασίας του που εκτελείται σε συνδεδεμένες ή εξαρτημένες εταιρείες;

f. Υπάρχουν σημαντικές συμβεβλημένες επιχειρήσεις ή άλλα σχετικά συμβαλλόμενα μέρη που δεν θα ελεγχθούν και με τις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές συναλλαγές;

g. Υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ότι ο ελεγκτής δεν θα είναι σε θέση να υποβάλει έκθεση ελέγχου χωρίς ουσιώδεις επιφυλάξεις λόγω περιορισμών στο πλαίσιο ελέγχου, σε ζητήματα λογιστικής και κοινοποίησης (accounting and disclosure issues), ή αμφισβήτησης της δυνατότητας της συνέχισης της δραστηριότητας / των εργασιών του ελεγχόμενου οργανισμού (ability to continue as a going concern);

Ερώτηση 15

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

6.3 Σημαντικές Λογιστικές Έννοιες

Υπάρχουν σημαντικές λογιστικές έννοιες που προκαλούν διαφωνίες ή προβλήματα και μπορούν να παρουσιάσουν μεγαλύτερο από τον κανονικό Κίνδυνο Ανάθεσης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

- a. Η οικονομική μονάδα συμμετέχει σε μοναδικές, ιδιαίτερα σύνθετες και σημαντικές συναλλαγές που συνεπάγονται δύσκολα ζητήματα "ουσίας πάνω από τον τύπο"¹⁸²;
- b. Υπάρχουν λογιστικές εκτιμήσεις που είναι κατ'ασυνήθιστο τρόπο σημαντικές λόγω της φύσης του κλάδου ή της ανάλογης σημασίας τους στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας;
- c. Υπάρχουν σημαντικές συναλλαγές με 'συνδεδεμένα μέρη'¹⁸³ ή 'συγγενή πρόσωπα'¹⁸⁴ (related parties);
- d. Η οντότητα έχει αλλάξει πρόσφατα σε μια λιγότερο προτιμητέα λογιστική μέθοδο ή είναι μια τέτοια αλλαγή υπό εξέταση;
- e. Υπάρχουν σημαντικές μη νομισματικές συναλλαγές;
- f. Οι οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν στοιχεία ενεργητικού που έχουν αποτυπωθεί και αφορούν αγορές από 'συνδεδεμένα μέρη'¹⁸⁵ ή 'συγγενή πρόσωπα'¹⁸⁶ (related parties);
- g. Υπάρχουν ασυνήθιστα προβλήματα που μπορούν να επιφέρουν επαναδήλωση των οικονομικών καταστάσεων, συμπεριλαμβανομένων

¹⁸² Κόντος Γεώργιος 2007, "Λογιστική Τραπεζών και Εταιρειών Leasing & Factoring", Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα, σελ. 46-47.

Η ουσία πάνω από τον τύπο (Substance over form) είναι ένα στοιχείο της αξιοπιστίας (reliability), που αποτελεί ένα από τα πέντε ποιοτικά χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτουν οι οικονομικές καταστάσεις για να επιτελέσουν με επιτυχία την αποστολή τους. Η ουσία πάνω από τον τύπο (Substance over form) σημαίνει ότι τα διάφορα λογιστικά γεγονότα θα πρέπει να εμφανίζονται σύμφωνα με αυτό που στην πραγματικότητα είναι, από άποψη χρηματοοικονομική και όχι με βάση τον τύπο ή το νομικό ένδυμα, που κάθε φορά περιβάλλονται.

¹⁸³ Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Νο 24 - Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών (IAS 24 RELATED PARTY DISCLOSURES).

¹⁸⁴ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

¹⁸⁵ Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Νο 24 - Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών (IAS 24 RELATED PARTY DISCLOSURES).

¹⁸⁶ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

και εκείνων για μεταβατικές περιόδους;

Ερώτηση 16

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

7 Επιχειρηματικές Σχέσεις και Συνδεδεμένα Μέρη (Business Relationships and Related Parties)

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ότι ο ελεγκτής δεν έχει σαφή κατανόηση της φύσης των σημαντικών συναλλαγών και των επιχειρηματικών σχέσεων μεταξύ της οικονομικής μονάδας και άλλων επιχειρήσεων, ιδιαίτερα εάν οι άλλες επιχειρήσεις παρουσιάζονται ως τρίτοι όταν στην πραγματικότητα είναι 'συνδεδεμένα μέρη'¹⁸⁷ ή 'συγγενή πρόσωπα'¹⁸⁸ (related parties). Αυτό θα μπορούσε επίσης να έχει επιπτώσεις στα συμπεράσματά για την ακεραιότητα του μανάτζμεντ.

b. Στις περιπτώσεις που υπάρχουν κατ'ασυνήθιστο τρόπο στενές σχέσεις μεταξύ υπαλλήλων της εταιρείας και προμηθευτών, υπάρχει έλλειψη ανεξάρτητου ελέγχου των συναλλαγών μεταξύ τέτοιων συμβαλλόμενων μερών;

Ερώτηση 17

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

¹⁸⁷ Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Νο 24 - Γνωστοποιήσεις Συνδεδεμένων Μερών (IAS 24 RELATED PARTY DISCLOSURES).

¹⁸⁸ Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2ο - Αρ. Φύλλου 1589 / 22-10-2004

8 Προγενέστερες Γνώσεις και Εμπειρία του Ελεγκτή

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

Υπάρχει λόγος να θεωρεί ότι ο ελεγκτής έχει έλλειψη συσσωρευμένης εμπειρίας και γνώσεων, για την ελεγχόμενη επιχείρηση;

Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι ένας ικανοποιητικός αριθμός ικανού προσωπικού (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν εμπειρία στον συγκεκριμένο κλάδο ή, όταν χρειάζεται, πείρα σε επαγγελματικά πρότυπα ή νόμους του εξωτερικού) δεν θα είναι διαθέσιμος;

Ερώτηση 18

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

9 Οικονομικοί Ρόλοι και Ευθύνες

Αντίκτυπος σε:

**Κίνδυνο
Ανάθεσης** **Σύστημα
Εσωτερικού
Ελέγχου**

a. Είναι οι οικονομικοί ρόλοι και οι ευθύνες ασαφείς;

b. Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι οι οικονομικοί ρόλοι και οι ευθύνες δεν διαβιβάζονται σαφώς σε εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση;

c. Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι τα εταιρικά εγχειρίδια δεν

διευκρινίζουν τέτοιες πληροφορίες;

Ερώτηση 19

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης και στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;

10 Πιθανότητα Σκόπιμης Διαστρέυλωσης

Υπάρχουν παράγοντες που να αποτελούν λόγο ανησυχίας σχετικά με την πιθανότητα απάτης από την πλευρά του μανάτζμεντ;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Έχει προσπαθήσει το μανάτζμεντ να περιορίσει την πρόσβαση των ελεγκτών στους ανθρώπους της εταιρείας και στις πληροφορίες;

b. Υπάρχει έλλειψη υποστηρικτικών πληροφοριών για τις πληρωμές;

c. Η ταυτότητα εκείνων που ελέγχουν την οικονομική μονάδα δεν είναι εύκολα προσδιορίσιμη;

d. Υπάρχει υψηλός δείκτης αποχωρήσεων (turnover) στο επίπεδο της ανώτατης διοίκησης, ειδικά στις οικονομικές διευθύνσεις;

Ερώτηση 20

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης,

αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

11 Πιθανότητα Απάτης

Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι υπάρχουν παράγοντες που είναι αιτία ανησυχίας ότι υπάρχει πιθανότητα απάτης;

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Κίνδυνο Ανάθεσης**

a. Τα μεγάλα ποσά μετρητών έχουν υποβληθεί σε ηλεκτρονική επεξεργασία ή βρίσκονται σε πραγματική κατοχή από το ταμείο;

b. Τα αποθέματα έχουν χαρακτηριστικά που τα κάνουν ευάλωτα στην κλοπή, όπως το μικρό μέγεθος, η υψηλή αξία, ή η υψηλή ζήτηση;

c. Τα στοιχεία του ενεργητικού είναι εύκολα μετατρέψιμα, όπως τα αξιόγραφα, τα διαμάντια, ή τα εξαρτήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών;

d. Τα πάγια ενεργητικά στοιχεία έχουν χαρακτηριστικά που τα κάνουν ευάλωτα στην κλοπή, όπως το μικρό μέγεθος, εμπορευσιμότητα, ή δυσκολία στον προσδιορισμό της ιδιοκτησίας;

e. Υπάρχουν υπάλληλοι με πρόσβαση σε στοιχεία ενεργητικού που είναι ευάλωτα στην υπεξαίρεση και οι οποίοι είναι γνωστό ότι είναι δυσαρεστημένοι;

f. Έχουν παρατηρηθεί ασυνήθιστες αλλαγές στη συμπεριφορά ή τον τρόπο ζωής των υπαλλήλων με πρόσβαση σε στοιχεία ενεργητικού που είναι ευάλωτα στην υπεξαίρεση;

g. Έχουν παρατηρηθεί προσωπικές οικονομικές πιέσεις στους υπαλλήλους που έχουν πρόσβαση σε στοιχεία ενεργητικού που είναι ευάλωτα στην υπεξαίρεση;

Ερώτηση 21

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στον κίνδυνο ανάθεσης;

12 Δικλείδες Ασφαλείας (ή Σημεία Ελέγχου)

Υπάρχει λόγος να θεωρείται ότι η διοίκηση της επιχείρησης δεν έχει εγκαταστήσει τις κατάλληλες δικλείδες ασφαλείας (ή σημεία ελέγχου) προκειμένου να πετύχει τους στρατηγικούς και λειτουργικούς στόχους της.

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω σημεία εξέτασης ως βοήθεια για να απαντηθεί η παραπάνω γενική ερώτηση:

Αντίκτυπος σε: **Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου**

a. Υπάρχει έλλειψη κατάλληλης διοικητικής επίβλεψης (π.χ., ανεπαρκής εποπτεία ή παρακολούθηση των σημαντικών δικλείδων ασφαλείας ελέγχων ή των απομακρυσμένων λειτουργιών;

b. Υπάρχει έλλειψη διαδικασιών αξιολόγησης σχετικά με την επιλογή των υπαλλήλων που θα έχουν πρόσβαση σε στοιχεία ενεργητικού που είναι ευάλωτα στην υπεξαίρεση;

c. Υπάρχει επαρκής τήρηση αρχείων όσον αφορά στοιχεία ενεργητικού που είναι ευάλωτα στην υπεξαίρεση;

d. Υπάρχει έλλειψη κατάλληλου διαχωρισμού των αρμοδιοτήτων (segregation of duties) ή ανεξάρτητων ελέγχων;

e. Υπάρχει έλλειψη ενός κατάλληλου συστήματος εξουσιοδότησης και έγκρισης συναλλαγών (π.χ., αιτήσεις και εντολές αγορών και εξόδων);

f. Υπάρχουν φτωχά φυσικά μέτρα προστασίας όσον αφορά τα μετρητά, τις επενδύσεις, τα αποθέματα, ή τα πάγια ενεργητικά στοιχεία;

g. Υπάρχει έλλειψη έγκαιρης και κατάλληλης τεκμηρίωσης για τις συναλλαγές της οικονομικής μονάδας (π.χ., πιστώσεις επιστροφών εμπορευμάτων);

h. Υπάρχει έλλειψη υποχρεωτικών διακοπών για τους υπαλλήλους που εκτελούν δραστηριότητες πρωτεύοντων δικλίδων ασφαλείας;

i. Η διοίκηση έχει αποτύχει να διορθώσει τις γνωστές ουσιαστικές αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου εγκαίρως;

j. Η διοίκηση θέτει αδικαιολόγητα επιθετικούς οικονομικούς στόχους και προσδοκίες για το προσωπικό των λειτουργικών δραστηριοτήτων;

k. Η διοίκηση συνεχίζει να απασχολεί μη αποτελεσματικό λογιστικό σύστημα, πληροφοριακή τεχνολογία, ή προσωπικό εσωτερικού ελέγχου;

Ερώτηση 22

Βασιζόμενοι στις απαντήσεις στα παραπάνω σημεία εξέτασης, αναγνωρίστηκε αντίκτυπος στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου;